

Jaarboek 1983

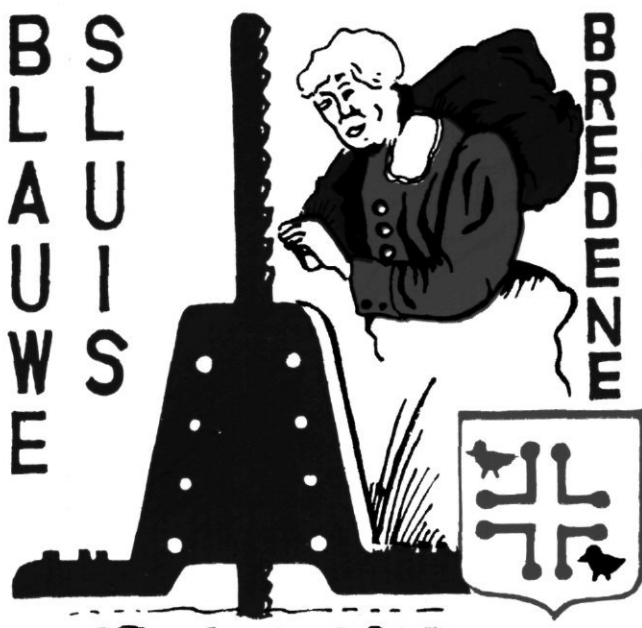
uitgave :
HEEMKRING TER CUERE

Sekr.: Sluisvlietlaan 100
8401 Bredene
Tel. (059) 32 31 40

BLAUS
SLUIS

BREUWENE

Jaarboek

1983

HEEMKRING
«TER CUERE»

V.Z.W.

8401 BREDENE

Sekretariaat :
Sluisvlietlaan 100

INHOUDSTAFEL.

3. Inleiding tot het thema "De Vaart" (Kanaal Oostende- Brugge)	F.GEVAERT.
5. Historisch- geografische schets van de vaart	F.GEVAERT.
67. Voorgeschiedenis van het Fort Sint-Philippe en het Sas van Slijkens	D.FARASYN.
70. Naschrift.	R.VERBANCK.
72. Oude zichten op de eerste sluizen van Slyckens.	R.VERBANCK D.FARASYN.
100. Onteigeningen Mosselhoek.	A.VANCAILLIE.
111. Soldatenfeesten te Bredene Dorp. Zondag 26 september 1920.	V.NAERT.
125. Museum Ter Cuere.	C.GESELLE.
137. Werking 1983.	
139. Ledenlijst.	

o o o o o o

Inleiding tot het thema "de vaart".

(kanaal Oostende~Brugge).

De vaart, waarvan de historisch- economische oorsprong gedeeltelijk ligt bij het verzanden van het Zwin en de geografische ligging gevolg van het beleg van Oostende tijdens de periode 1580 - 1604, is sinds 1618 van grote invloed geweest op Bredene, op historisch-, geografisch-, economisch-, demografisch-, kerkelijk-, godsdienstig- en politiek vlak. De vaart heeft de huidige morfologie van de gemeente vastgelegd, de ontwikkeling van de gemeente grotendeels gevormd en gedurende verschillende eeuwen een politiek klimaat geschapen waarbij voor een bepaalde periode de gemeente in twee politieke groepen was opgedeeld, " Sassenaars " en "Breeningenaars".

Het fenomeen van deze dualiteit begon zich reeds te manifesteren in 1677, toen na verzoek, op gebod van de Provinciale Overste der Paters Capuceinen, de kapel van het fort van Slyckens iedere zon- en feestdag opengesteld werd voor de inwoners, voor het voldoen van de misplicht en het volk te onderwijzen in de kristelijke lering.

Het werd geconcretiseerd in 1857 bij het definitief instellen van de parochie " Molendorp " en in 1864 bij het bouwen van het nieuw gemeentehuis aan de vaart, waar toen het bevolkings- en economisch zwaartepunt van de gemeente gelegen was. Om dit te illustreren publiceren we hier enkele cijfers afkomstig uit volkstellingen. Deze spreken voor zichzelf en hoeven geen commentaar.

	MOLENDORP (SAS)	OVERIGE.
1772	594	601
1795	1.015	601
1821	1.370	1.140
1872	1.753	1.039
1970	3.941	4.184

Het valt buiten het bestek van huidige artikelenreeks om de historisch- sociologische achtergronden van deze dualiteit van de gemeente kritisch te onderzoeken en te ontleden. Doch laat ons toch de bedenking maken dat deze gespletenheid een beletsel, of durven we zeggen de oorzaak geweest is dat Bredene geen normale sociale, urbanistische en verkeerstechnische ontwikkeling gekend heeft. Zodanig zelfs dat na de oorlog 1914- 1918 er twee oorlogsmonumenten werden

opgericht. Een op het Sas voor de gesneuvelden van Molendorp, één op het Dorp voor de overige gesneuvelden.

Gelukkig is daar sinds enkele decennia wijziging ingetreden en zijn de gemeenschappen naar elkaar toegegroeid. Letterlijk en figuurlijk.

De bebouwing van 't Sas reikt bijna tot in 't Dorp, de kampeerterreinen van 't Dorp sluiten aan op de campings van de Duinen. Tot voor kort was de hoofdleider van de Chiro van 't Sas een jongeling uit het Dorp, is de conservator van het heemmuzeum op de Duine afkomstig van het Sas en is de huidige burgemeester geboren op het Sas, gehuwd met een meisje van het Dorp en woonachtig aan het Kapelletje.

Doch waar blijft de noodzakelijke kern, het centraal sociaal trefpunt. Waar blijft de centrale verkeersas, die de invalsweg moet vormen vanuit het binnenland. Voornamelijk nu, daar waar voor Bredene de vaart haar rechtstreeks primair belang verloren heeft en niet meer centraal staat in het economisch- sociaal gebeuren, in tegenstelling tot vorige eeuwen.

DE GESCHIEDENIS HEEFT HAAR RECHTEN, DE TOEKOMST LEGT HET " HEDEN" Plichten op.

F. Gevaert

Historisch-geografische schets van de "vaart".

door F. Gevaert

Het verzanden van het Zwin, dat reeds hinder vormde voor de scheepvaart in de 13e eeuw, was eind 16e eeuw zo ver gevorderd dat de normale scheepvaart onmogelijk en Brugge als zeehaven dood was.

Dit ondanks de vele inspanningen zoals baggerwerken, bouwen van spuibeekens, aanleggen van verbindingskanalen en andere voor die tijd grote werken.

Door de ontwikkeling van de politieke toestand gedurende het laatste kwart van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw was het onmogelijk een zeekanaal, waarvan de plannen reeds geruime tijd opgemaakt waren, te graven.

Niet alleen had Brugge geen verbinding meer met de zee, doch ook, wat van nationaal belang was, hadden Gent en Antwerpen hun vrije verbinding met de zee verloren door het sluiten van de Schelde.

Het landsbestuur besloot tot het verbinden van de Schelde met de zee, door kanalen te graven van Gent naar de zeehavens op de Vlaamse kust, Oostende, Nieuwpoort en Duinkerke. Brugge lag op het tracé van de nieuwe verbinding.

Verbindingen te water tussen de verschillende steden waren op zichzelf geen nieuw gegeven. In de eeuwen voorafgaand aan 1600 waren er waterwegen tussen de onderscheiden steden, waarop ook Ieper aansloot (1). Langs deze waterweg werd o.a. Iepers laken gebracht naar Brugge, alwaar het uitgevoerd werd overzee.

- Ieper was verbonden met Brugge over de Ieperlee, de Ijzer tot Nieuwendamme in de omgeving van Nieuwpoort, en verder de Ieperleet over Leffinghe, Oudenburg, Plassendale en Stalhille tot Brugge.
- Gent was verbonden met Brugge via Damme en verder de Lieve.
- Gent was verbonden met Antwerpen door de Schelde.
- De haven van Oostende, aangelegd in de eerste helft van de 15e eeuw, sloot aan op de Ieperleet over de Havenvliet, de Oostendsche Watergang, vervolgens de Hoofdwatgang tot snaaskerke, alwaar over een overdracht verbinding bestond met de Ieperleet.

---

(1)- zie figuur nr.1 Ludovica Guicciardini, " Discritione du tutti Paesi Bassi " , Antwerpen, 1587.

Figuur nr. 1, Ludovica Guicciardini, "Discriptione du tutti Paesi Bassi",
Antwerpen, 1587.

Langs deze waterweg werd haring vervoerd van Oostende naar de binnenlandse markten. (2)

De binnenvaart geschiedde uitsluitend in de winter, daar er tijdens de zomermaanden te weinig water stond in de waterlopen.

De toenmalige " binnenvaartschepen " hadden slechts geringe afmetingen en een kleine diepgang. Doch zelfs bij deze minimale diepgang was het verkeer te water meestal onmogelijk tijdens het droge seizoen.

Om het water niet uit de waterlopen te laten wegvloeien en ze op peil te houden werden er op bepaalde plaatsen afdammingen in het bed van de waterlopen gebouwd. Bij grote watertoevoer, zoals tijdens het regenseizoen liep het overtollige water over naar de volgende sekte en zo verder naar de zee. Dergelijke dammen werden ook gebouwd op de plaatsen waar de polderdijken doorboord werden door een waterloop. Zoals bijvoorbeeld te Plassendale, waar de Ieperleet de dijk van de Watering van Blankenberge doorkruiste. Om het verkeer te water toe te laten werden de dammen uitgerust met een overdracht.

Een overdracht of " overtoom " is een constructie dat toelaat bij vaarwaters op verschillend peil, waar het de moeite niet loont, of bij gebrek aan middelen om een schutsluis te bouwen, een vaartuig een vaartuig over te brengen van het ene watervlak naar het andere.

Het bestaat uit een dubbel hellend vlak in hout, gebouwd overheen de dam die beide watervlakken scheidt. Waarover de kleine platbodenvaartuigjes gehaald worden van het ene watervlak naar het andere. Met behulp van een windas of vaste rollen die men onder het vaartuigje of schuit plaatst (3).

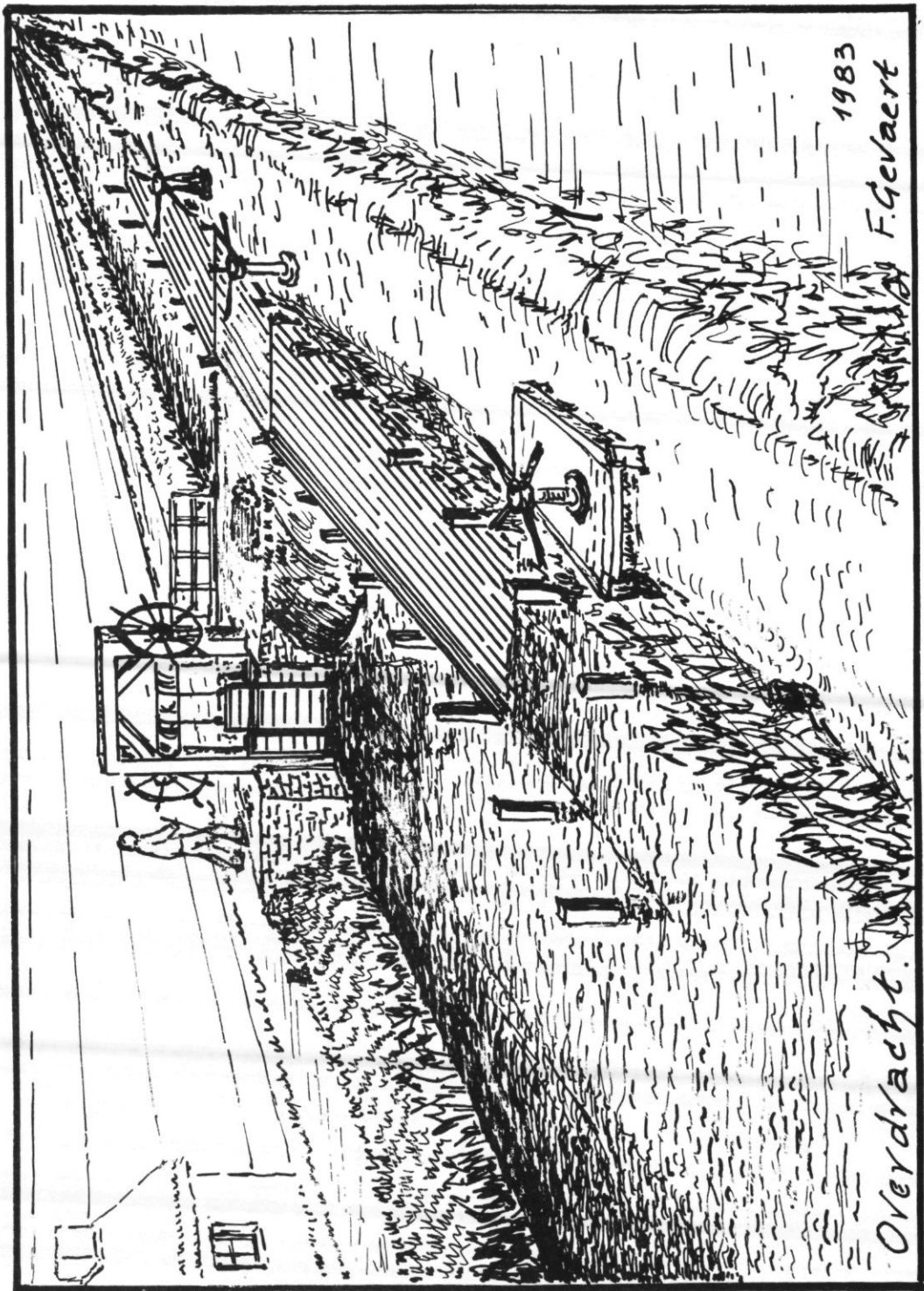
De overdrachten waren niet geschikt voor schepen of vaartuigen met ronde kiel, zoals ondermeer de zeeschepen uit de 16e en 17e eeuw.

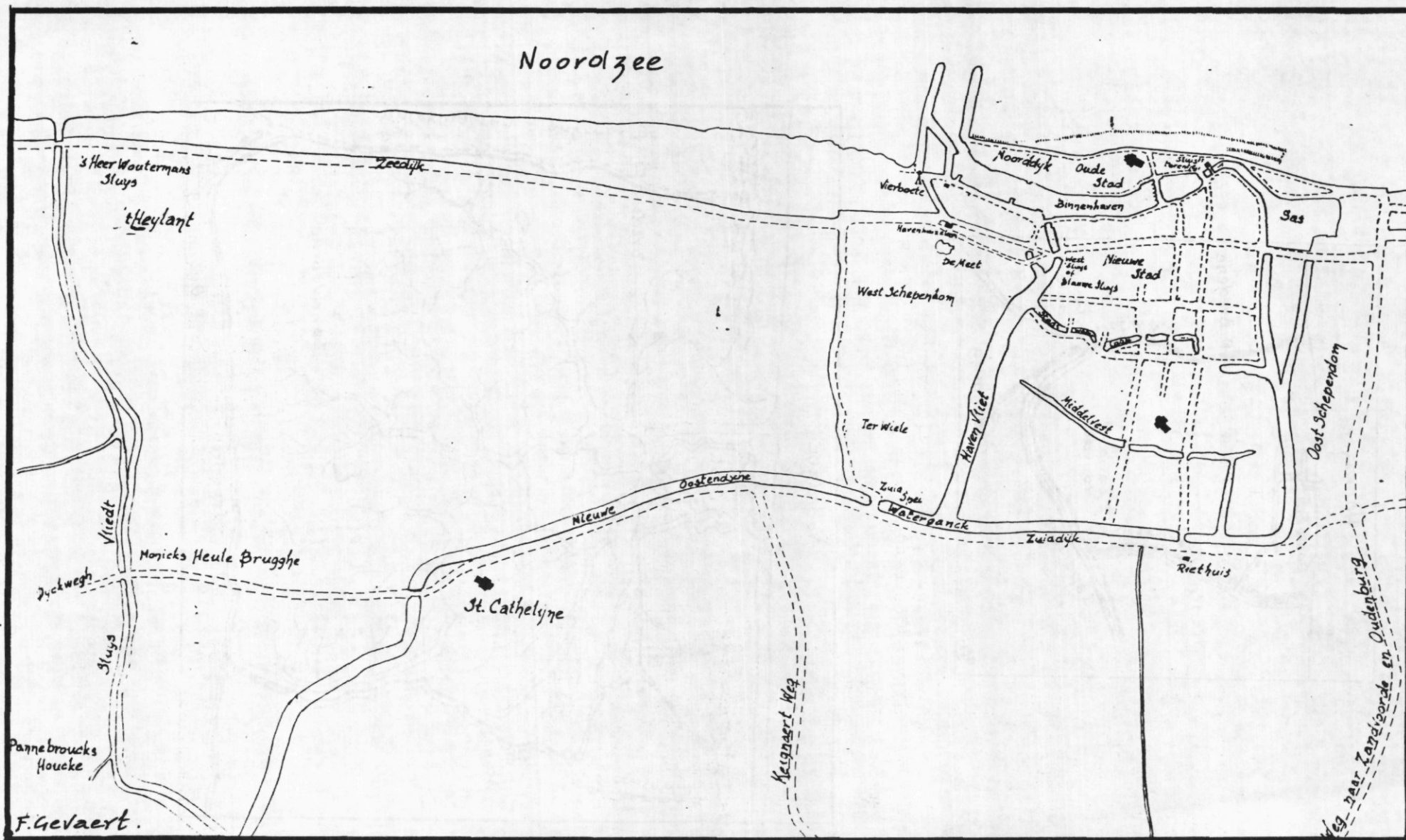
In de tweede helft van de 16e eeuw braken de godsdiensttwisten en de opstand tegen de Spanjaarden uit. Vanaf 1572 werd Oostende door de Geuzen (4) uitgebouwd tot een groot bolwerk. Om de stad te vrijwaren van bestorming werden de duinen ten Oosten van de stad in 1584 doorstoken, zodat bij hoogtij de omgeving van de stad overspoeld werd door zeewater. Door de werking van eb en vloed vormden zich krekens en inhammen.

- (2) - zie figuur n°2 " Haven en stad Oostende 16e eeuw.
 - zie figuur n°3 " Verbinding van de haven Oostende met de Ieperleet ".

- (3) - Later ontwikkelden de overdrachten zich tot wat men nu " Hellende vlakken " noemt. Het "Hellend vlak van Ronquières " is hiervan een modern en groots voorbeeld.

- (4) - Geuzen : partijnaam voor de vijanden van Filips de tweede van Spanje.

Figuur nr. 2, Haven en stad Oostende 16e eeuw.

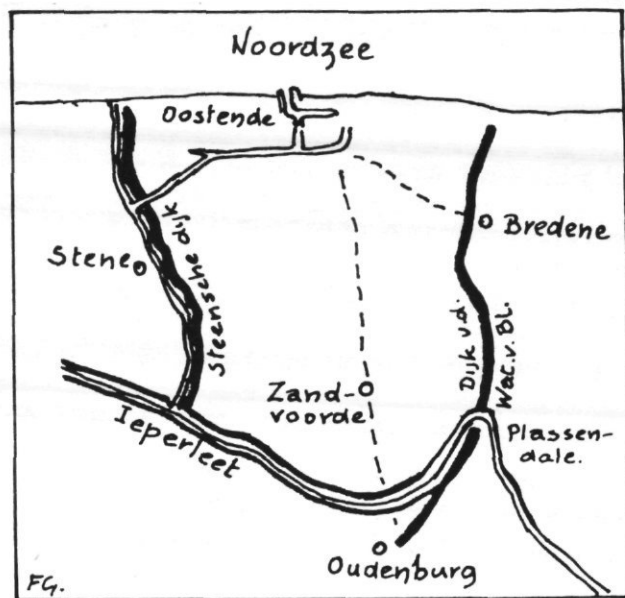

Fig. nr. 3, "Verbinding van de haven van Oostende met de Ieperleek", 16e E.

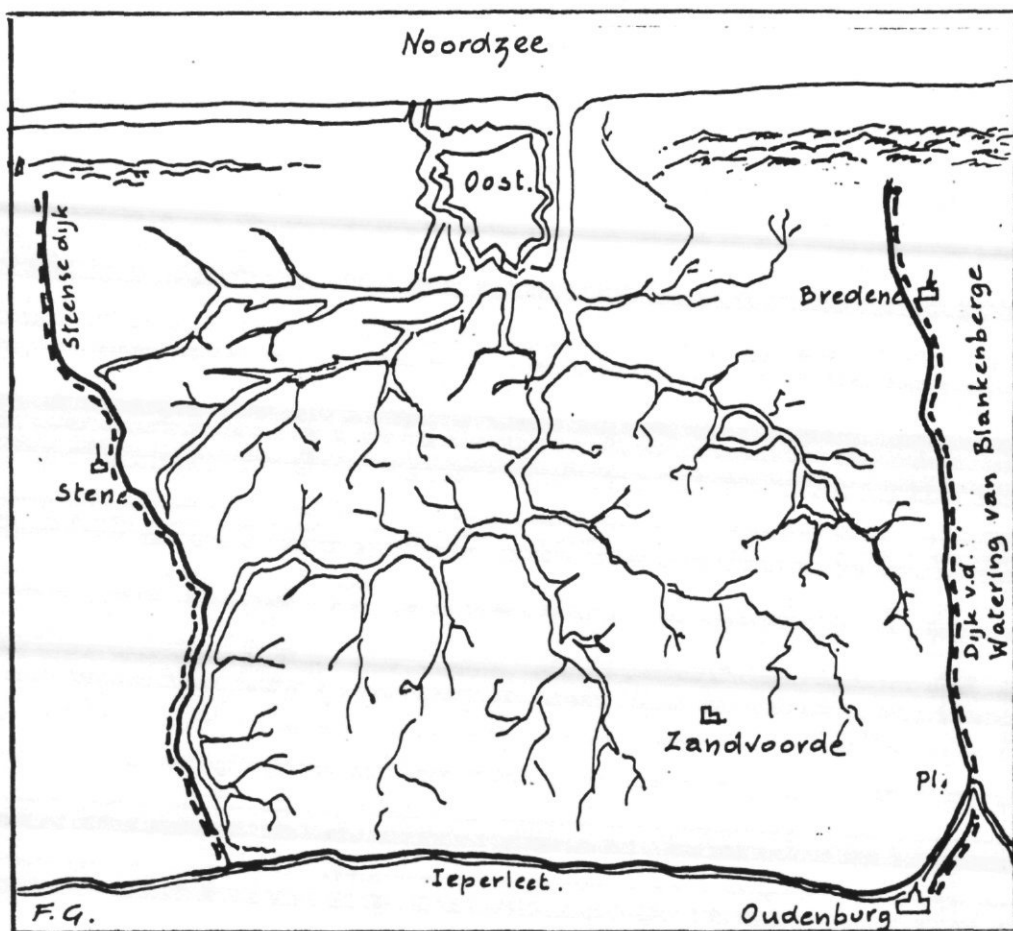

Fig. nr. 4, "Krekengebied rond Oostende - eind 16e eeuw".

Bij hoogtij en storm kwamen grote oppervlakten onder water te staan (5) De Geuzen stroopten de omgeving af tot ver in het binnenland. Door de Spanjaarden werd een kring van forten gebouwd op de natuurlijke barrière gevormd door de Gentele, de Ieperleet en de IJzermonding. Dit om de bewegingsvrijheid van de Geuzen te beperken en de kunstwerken te behoeden van vernieling. Zo werden er forten en garnizoenen gelegerd te Blankenberge, St Jan-op-de-dijk, Nieuwege, Stalhille, Plassendale, Oudenburg, Snaaskerke, Leffinge, Nieuwendamme, Nieuwpoort (6).

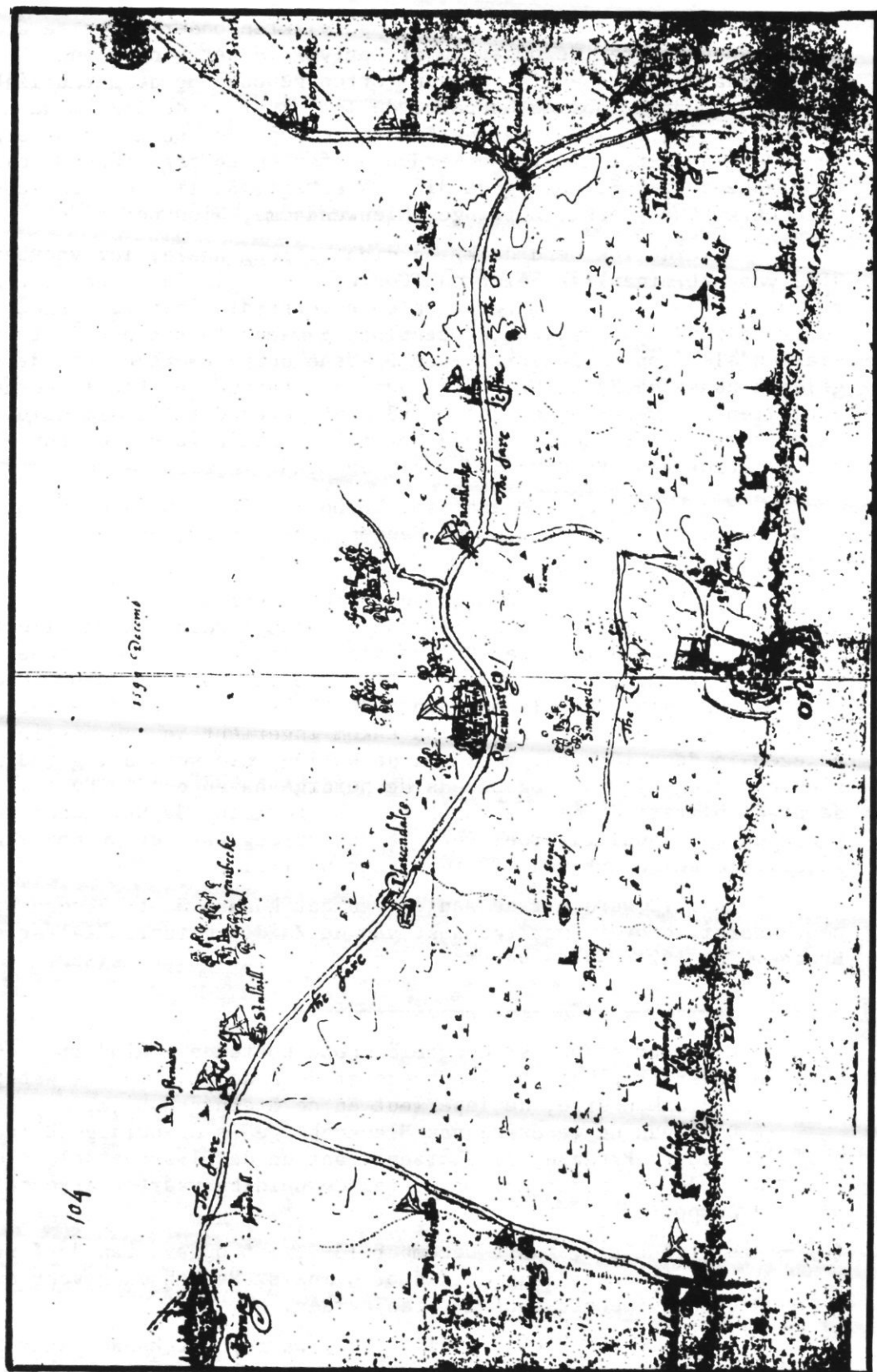
Geleidelijk werd de kring dichter toegehaald. Ter voorbereiding van het eigenlijk beleg van Oostende werd in 1599 een fort gebouwd te Bredene-dorp. Om de materialen en bevoorrading aan te voeren voor het fort werd een bevaarbare waterloop gemaakt tussen het fort van Plassendale (op de Ieperleet) en Bredene dorp. Daartoe werd de sloot gelegen naast de Zydeling (dijk van de Watering van Blankenberge) uitgediept en verbreed en een overdracht gebouwd te Plassendale (7). Later werd de waterweg verlengd tot in de nabijheid van de forten van het Kwartier van Bucqoy, dicht bij de stad.

Het beleg van Oostende dat begon in 1601 eindigde in 1604 bij de overgave van de stad door de Geuzen aan de Spanjaarden.

Tijdens het beleg werd de oude haven van Oostende (zie figuur n°2) onbruikbaar voor de Geuzen, daar de haveningang onder het vuur kwam te liggen van de vuurmonden van de Spanjaarden. Tengevolge van de slechting van de duinen ten Oosten van de stad was er een diepe en brede inham ontstaan, die bij alle getijden bevaarbaar was. Door de Geuzen werd die dan gebruikt als haveningang. Na het beleg werd de oude haven volledig opgegeven. Er werd een havenkom ingericht in een vestingsgracht gelegen in de zuid- oost hoek van de wallen, die verbinding had met de nieuwe havengeul (nu nog steeds de huidige havengeul). Even voorbij de stad splitste de geul zich in twee hoofdarmen, de St. Katherine-kreek en de Gauweloze kreek. Deze laatste kreeg wat verder nog een grote zijarm, de Keignaertkreek (zie figuur n° 11).

In 1613 werd met de aanleg van het kanaal Gent- Brugge begonnen, waarbij gebruik werd gemaakt van de Zuidleie tussen Aalter en Brugge. In 1624 was de verbinding tussen beide steden klaar.

- (5) - zie figuur nr.4 " Krekengebied rond Oostende - eind 16e eeuw "
De overstromingen werden begrenst door de dijk van de Watering van Blankenberge, de Ieperleet en de Steensche Dijk.
(Dijk van de watering van Blankenberge is de huidige Duinenstraat te Bredene, de Sluizenstraat en de Plasschendale steenweg, de Ieperleet het tracé van de huidige vaart Plassendale-Nieuwpoort).
- (6) - zie figuur n°5, kaart December 1590, met opgave van de forten en garnizoenen, aangeduid door wimpels. Rechthoekig voor de Geuzen, driehoek voor de Spanjaarden.
- (7) - zie figuur n°6 " Kaart Juli 1600 " waarop het kanaal naar het fort van Bredene voorkomt.

Figuur nr. 5, Omgeving van Oostende, december 1590.

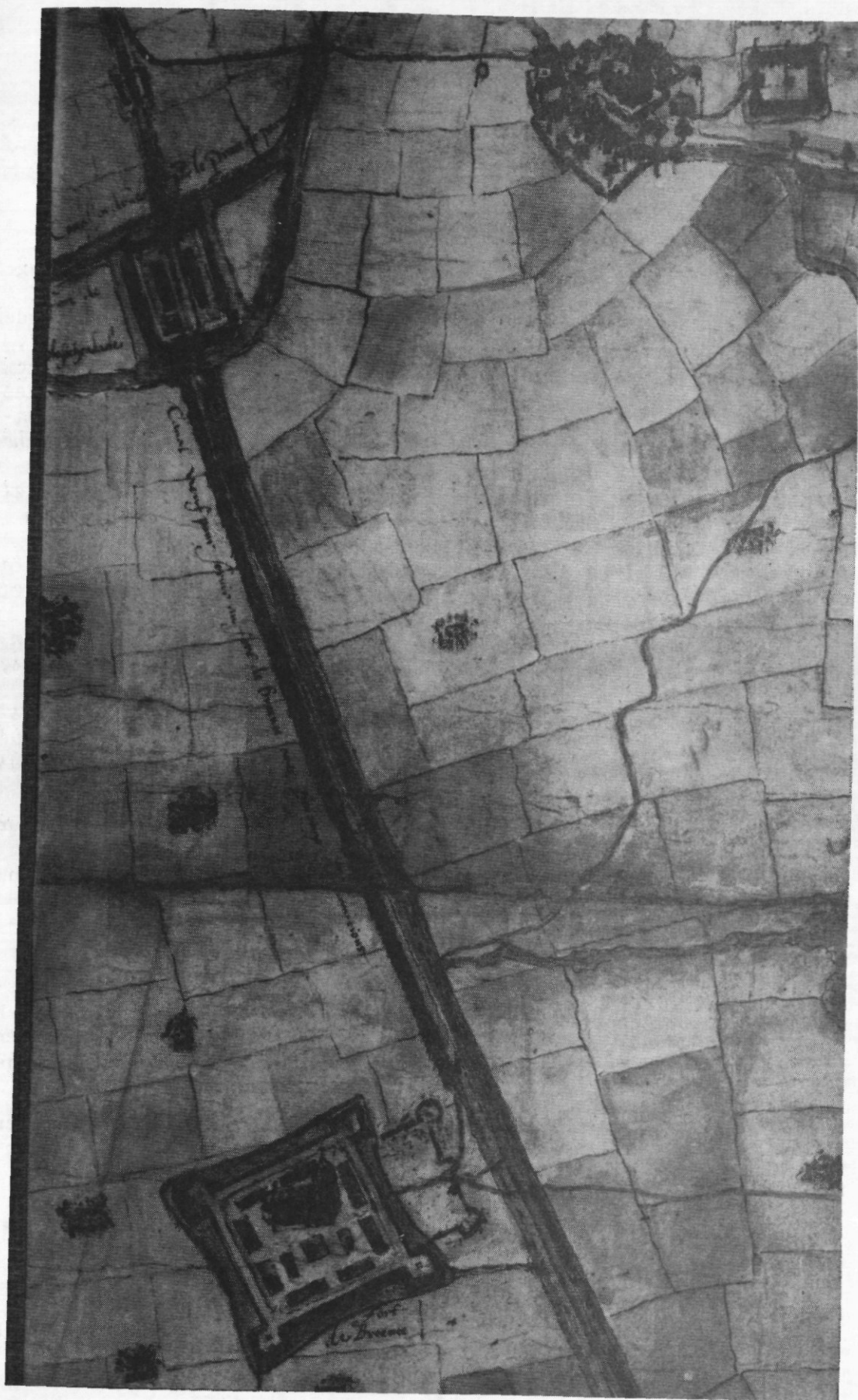

Fig. nr. 6, "Fort van Breedene, juli 1600".

Ondertussen was men in juni 1608 gestart met het verwijderen van slib uit de Ieperleet tussen Brugge en Plassendale. De waterloop was praktisch onbevaarbaar geworden door gebrek aan onderhoud, zelfs voor de binnenschepen uit die tijd die slechts een geringe diepgang hadden. Tevens werden de overdrachten hersteld.

In deze periode kende Oudenburg een zekere bloei als overslaghaven. Het vervoer te water uit Oostende, Nieuwpoort en Ieper kon slechts geschieden tot Oudenburg, alwaar de goederen overgeladen werden op wagens en karren voor vervoer over de weg naar en van Brugge. (8).

" La ville retira un profit momentanē des travaux qui s'effectuaient à l'Yperleet. Comme la rivière était impracticable, et que les marchandises venant d'Ostende par bateau étaient, à Oudenbourg, chargées sur des voitures pour Bruges et les autres directions, les marchands et les bateliers demandèrent que, dans le but de faciliter le déchargement et le chargement, la ville établît une sorte de grue (wip) et s'engagèrent à autoriser, pour couvrir les frais, la perception d'un droit sur leurs bateaux, chariots, chevaux, et sur les marchandises d'après leur poids. Suivant cette promesse, la loi plaça une grue à la tête du quai de déchargement, derrière le fort; elle répara le quai et construisit dans le ruisseau une écluse destinée à empêcher l'irruption de l'eau salée. Cette machine, dont les frais en fer, bois, main d'œuvre, ne paraissent pas s'être élevés au delà de 10 livres de gros, fut affermée, le 21 novembre 1618, pour 19 livres de gros par an. Il est vrai de dire que l'année suivante cette somme est réduite de plus de moitié; en 1622 elle n'est plus que de 38 sols 10 gros, et diminue d'année en année. En 1648 la grue est hors d'usage et ne produit plus rien. "

Oostende was te bereiken met kleine vaartuigen vanuit Oudenburg en zelfs vanaf de westelijke oever van de overdracht van Plassendale, door de Ieperleet tot aan Snaaskerke, daar overheen de overdracht van de watergang van Sheerwoutermans Ambacht, verder door de genoemde watergang, diverse kreekarmen naar de St.-Katharinekreek en zo tot Oostende.

Vanuit Oostende was het ook nog mogelijk de Ieperleet te Plassendale te bereiken met kleine vaartuigen langs de havengeul, de kreek Sluisvliet, het kanaaltje naar Bredene (aangelegd door de Spanjaarden in 1599) tot aan de overdracht van Plassendale, alwaar het vaartuigje overgewonden werd in de Ieperleet.

Het is echter zeer de vraag of dit nog kon na 1608 -1612, toen de dijk van de Watering van Blankenberge hersteld werd en alle openingen afgedicht werden ter bescherming van de Polder van Blankenberge. Voornamelijk daar waar het vaartje naar Bredene hoogstwaarschijnlijk aan de oostkant van de dijk lag. (zie figuur n° 6) en er dus een opening moest zijn in de dijk om verbinding te maken met de kreek (later genaamd Sluisvliet) die dan afgedicht werd.

---

(8) - cfr. " Histoire d'Oudenbourg " blz. 333 ; E.Feys en D.Vandecasteele Brugge 1879.

Of werd er dan daar ter plaatse een overdracht gebouwd zodat "De Blauwe Sluis" dan voor het eerst op het toneel verschijnt. Mogelijk is deze overdracht vervangen door de in 1626 gebouwde "sluyze van Wateringhe van Blankenberghe", later genaamd de "Blauwe Sluis". (zie figuur n°7)

Ook is het mogelijk dat de "Sluisvlietkreek" (nu gekend als Noordede) of één van de armen van deze kreek, doorliep tot in de omgeving van de overdracht van Plassendale en er een verbinding bestond tussen beide. In elk geval werd deze verbinding verbroken in 1634 bij het opwerpen van de Cruysdijk ter gelegenheid van het inpolderen van de Saspolder (zie figuur n° 8).

Al deze mogelijkheden bestonden echter niet meer na 1618 toen de overdracht van Plassendale gesloopt werd.

In 1618 besloten de Staten van Vlaanderen de Ieperleet te kanaliseren en bevaarbaar te maken voor zeeschepen, een vaargeul te graven tussen Plassendale en de havengeul van Oostende en een zeesluis te bouwen te Plassendale.

De werken werden aangevat in hetzelfde jaar. De bedding van de Ieperleet werd uitgediept en verbreed. Met de uitgedolven specie werden hoge dijken opgeworpen op beide oevers, zodat het waterpeil van het kanaal kon verhoogd worden tot boven het niveau van de omliggende landerijen. Dit ook om in de droge seizoenen het kanaal bevaarbaar te houden voor grote schepen (toenmalige). De overdracht te Plassendale ter plaatse van de dijk van de Watering van Blankenberge (oude zee-weringsdijk aangelegd in de 10e -11e eeuw) werd opgeruimd. Een zeesluis werd gebouwd voor de verbinding met de zee en een sluis voor de geplande verbinding met Nieuwpoort.

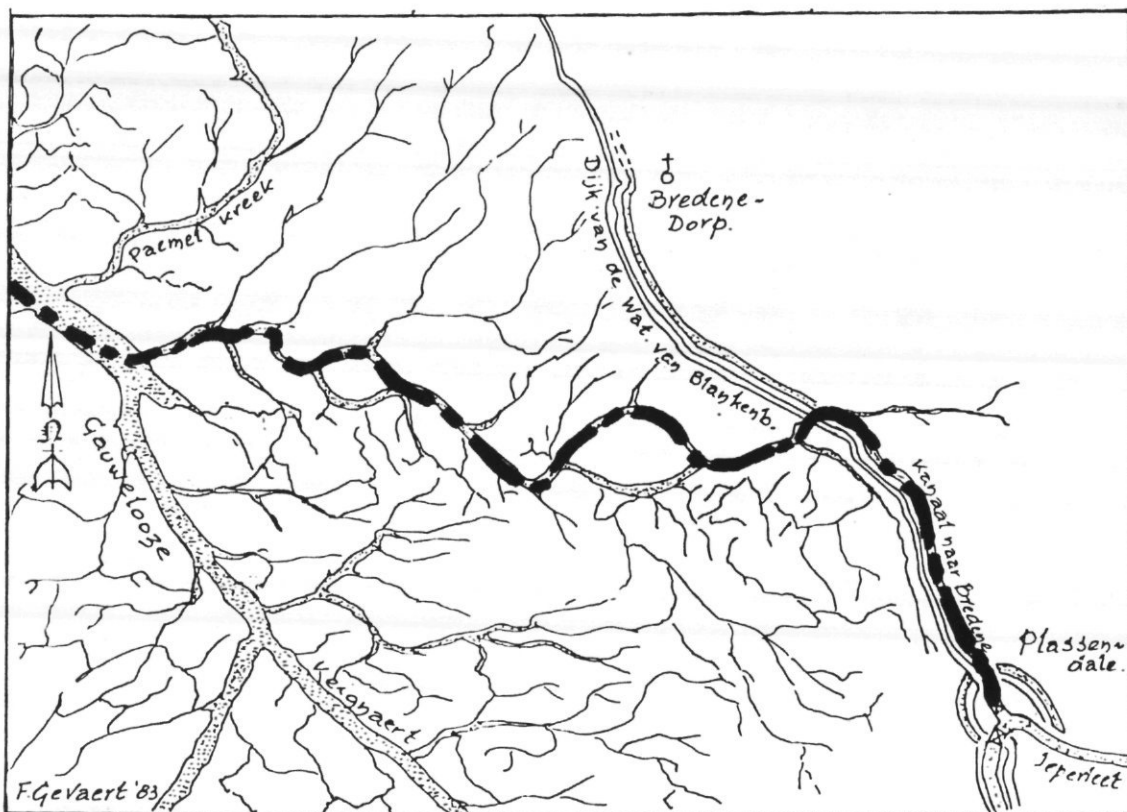
De sluis werd beschermd door de oude "Sterckte van Plassendaele", gebouwd vóór het beleg ter bescherming van de overdracht. Het lag op de rechteroever van het kanaal. In 1647 werd het fort uitgebreid met halve-manen en versterkingswerken op de linkeroever. In het fort was een garnizoen gevestigd. Naast logementen voor de militairen huizen voor sluismeester en -knechten, was er tevens een brouwerij gevestigd in het fort. Het fort droeg de naam "Royale Fortesse van Plasschendaele" (9).

De sluis te Plassendale werd verbonden met de Oostendse havengeul door een rechtlijnige vaargeul, gedolven tussen de sluis en de monding van de Gouwelozeekreek. De weggedolven aarde werd op beide zijden van de vaargeul geworpen om oeverdijken te vormen (zie figuur 10).

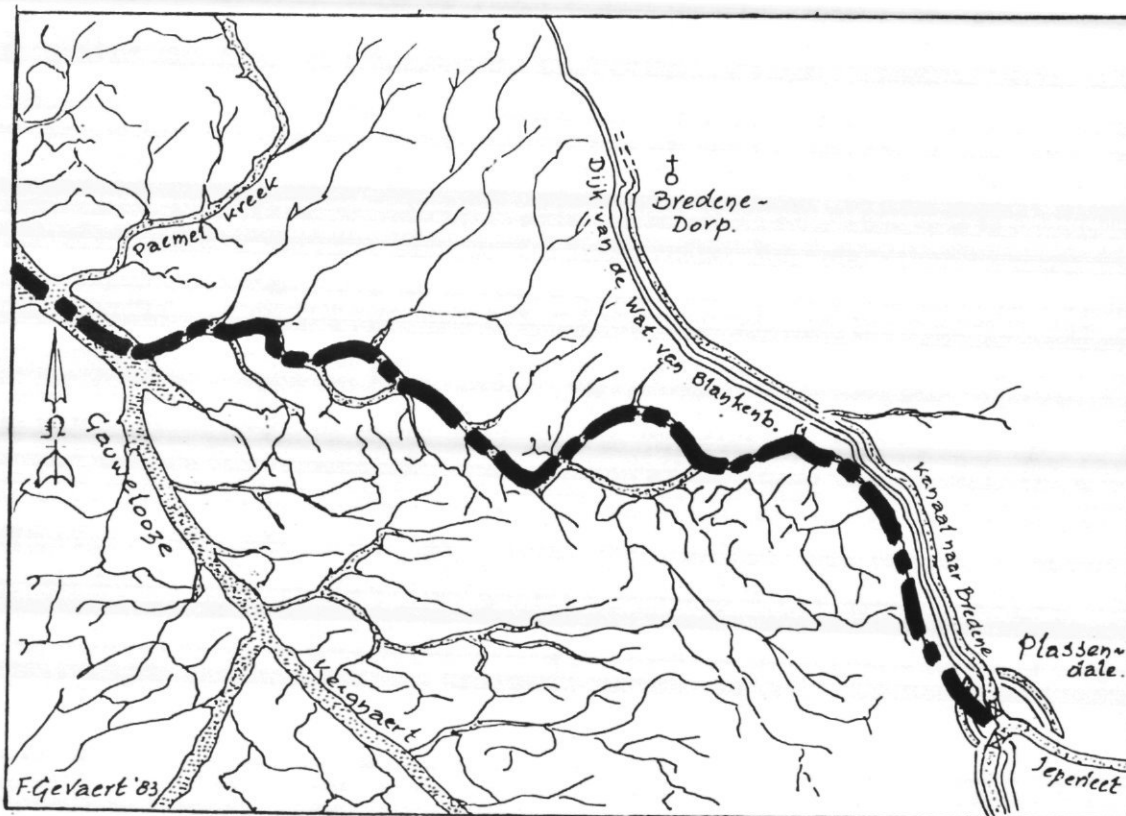
In 1623 kwamen de werken klaar, de dammen die het water afsloten in de Ieperleet en vaargeul naar Oostende werden afgegraven. Brugge had terug aansluiting gekregen met de zee (10).

(9) - zie figuur n° 9, "Plasschendaele", J.Bleau,
"Toonneel der steden van 's Konings Nederlanden".

(10)- zie figuur n° 11, uittreksel uit kaart "Omgeving van Oostende"
circa 1650, RAG nr 1292/1
zie verder volgende blz.

Figuur nr. 7, hypothese I, verbinding havengeul/Plassendale

Figuur nr. 8, hypothese II, verbinding havengeul:Plassendale

De Ieperleet verloor haar naam, voor wat de sectie Plassendale - Brugge betreft. Ze werd voortaan " Riviere van Oostende naer Brugghe " " Vaert streckende van Oostende naer Brugghe " . Nu rest er nog slechts een kapelletje gewijd aan "Onze-Lieve-Vrouw-van-de-Ieperleet" om ons te herinneren aan de oorsprong van de Brugse vaart. Het kapelletje staat aan de voet van de vaartdijk in de pompestraat op het grondgebied van Stalhille, op de linkeroever van de vaart.

Het kanaal Oostende - Brugge was niet alleen een vaarweg doch tevens afwateringskanaal voor het gebied ten zuiden van Brugge en voor de Polder van Blankenberge. Deze tweevoudigheid zou veel last en moeilijkheden opleveren, daar de belangen van de waterlozing en deze van de scheepvaart zelden of nooit samengaan.

Het overvloedige water van de streek ten Noorden en ten zuiden van Brugge werd afgevoerd naar zee langs het kanaal Oostende- Brugge. De wateren van de Polder van Blankenberge werden in zee geloosd door de Sluis van Blankenberge en in de vaart Oostende- Brugge over de Vertige speye.

De Watering stond in voor het aanleggen en onderhoud van de dijken, het grachten- en slotenstelsel en het afvoeren van het overtollig oppervlaktewater, door het te lozen in zee bij laag tij.

De watering was de vereniging van de grondeigenaars die onder voogdij stond van de overheid. Ze bestond uit een vergadering van de grote landeigenaars en afvaardiging van de overheid, die moest hoeden over de belangen van de Watering en een uitvoerende commissie die moest instaan voor het uitvoeren van de besluiten van de vergadering, het uitvoeren van onderhoudswerken en de eigenlijke afwatering.

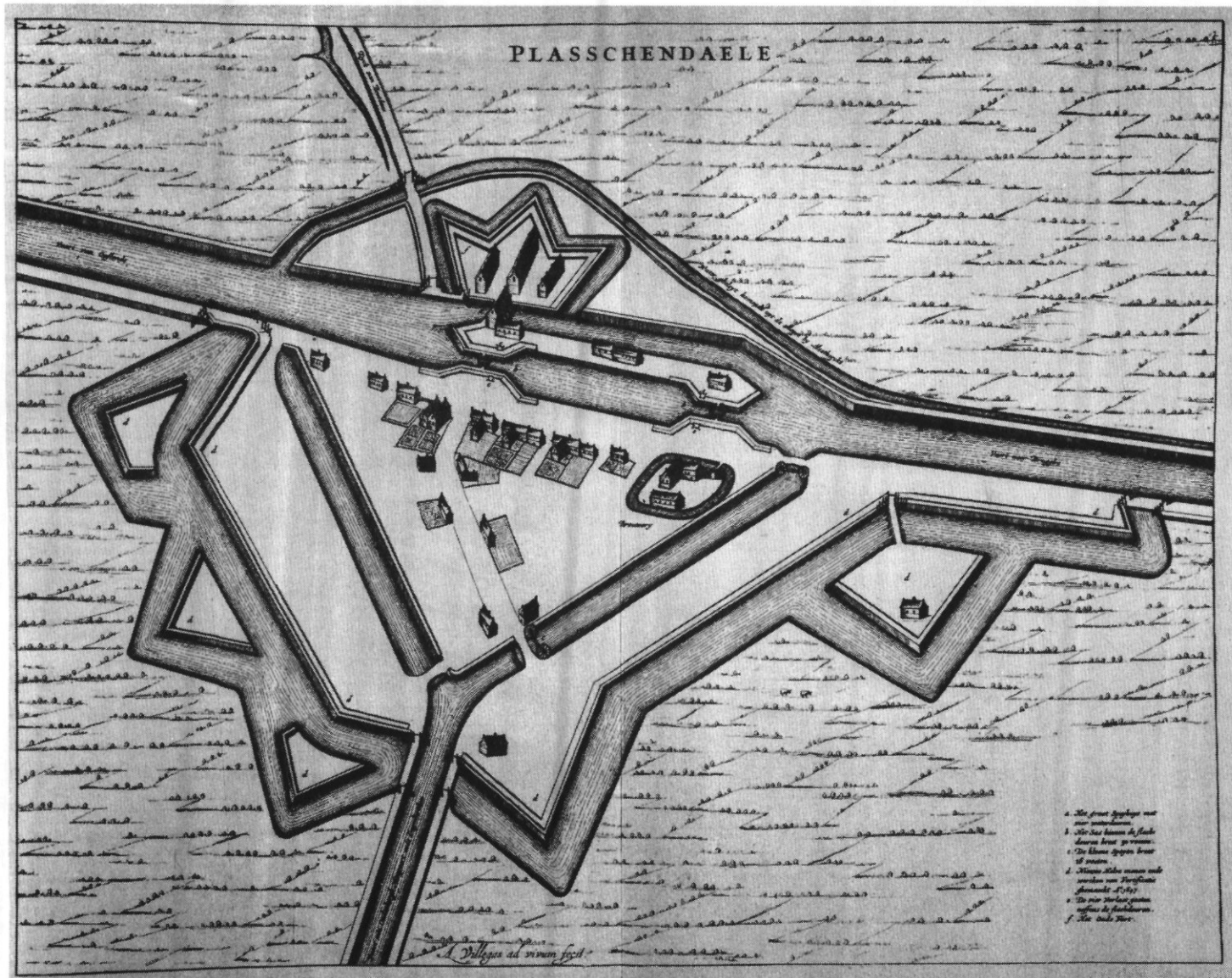
Vervolg 10.

Op deze kaart bemerkt men :

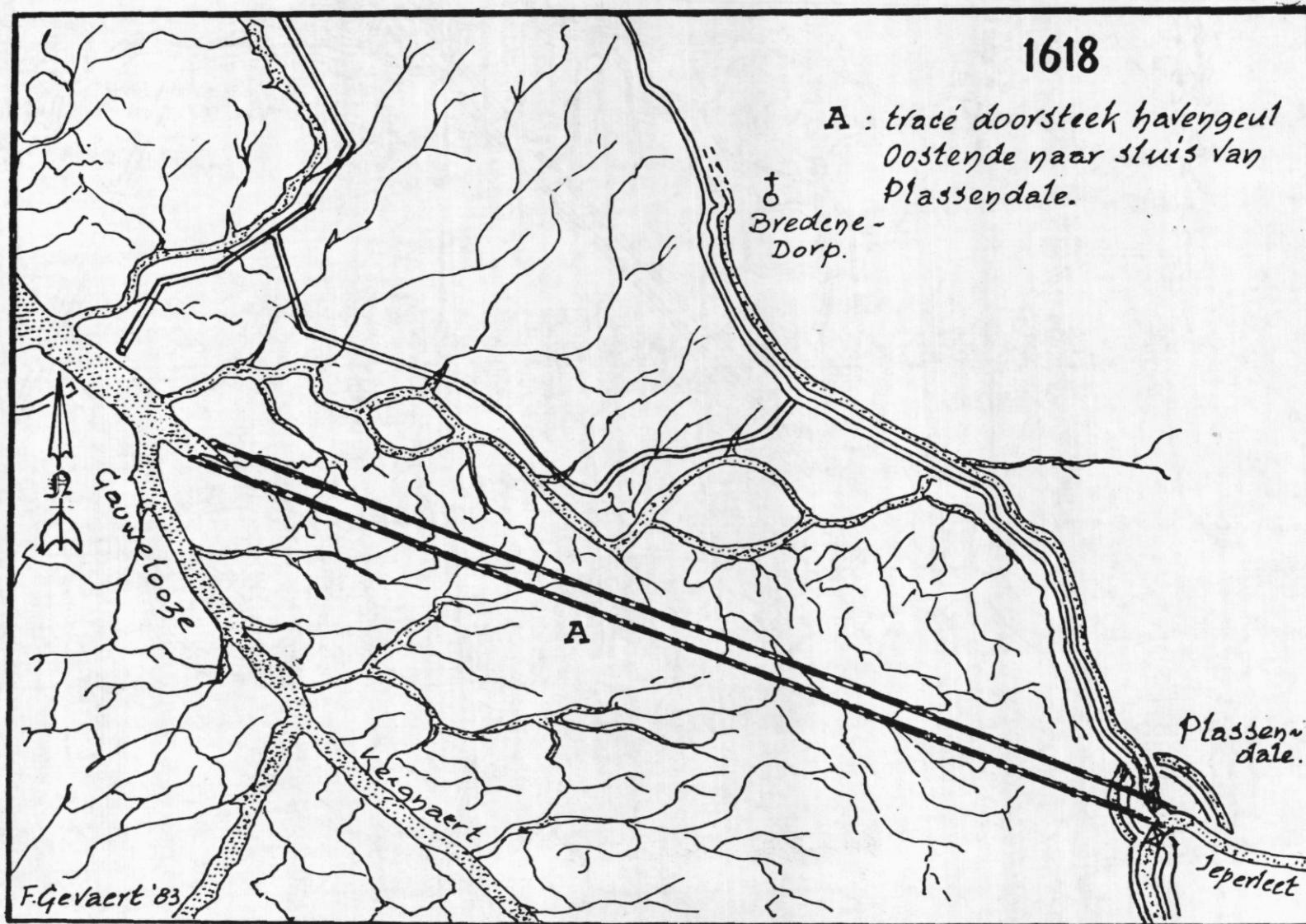
- De havengeul van Oostende met de havenkom.
- de vaargeul tussen de Pierhoek en Plassendale, bedijkt.
- de sluizen van Plassendale.
- de vaart naar Nieuwpoort
- de loop van de Ieperleet bij Oudenburg.
- de dijk van de Wateringe van Blankenberge. (Van Oudenburg tot de duinen te Bredene, de huidige Plassendale steenweg, Sluizenstraat en Duinenstraat).
- De Dijk van de Grote Polder van Bredene (Groenedijk).
- de afsluitdijk van het inundatiegebied rond Oos-ende, die nooit voltooid werd, de plannen werden gewijzigd daar men genoodzaakt was de schorren te behouden als scheurpolder om de haven van Oostende op een behoorlijke diepte te houden.
- de Legaardsdijk, aangelegd bij het droogleggen van de Polder van Zandvoorde.
- de Cruysdijk, opgeworpen bij het droogleggen van de Saspolder.
- de dijk van de Potteriepolder, aangelegd bij het droogleggen van de Potteriepolder.

Voor situering en datering van de dijken, polders en waterwegen, zie figuur 12.

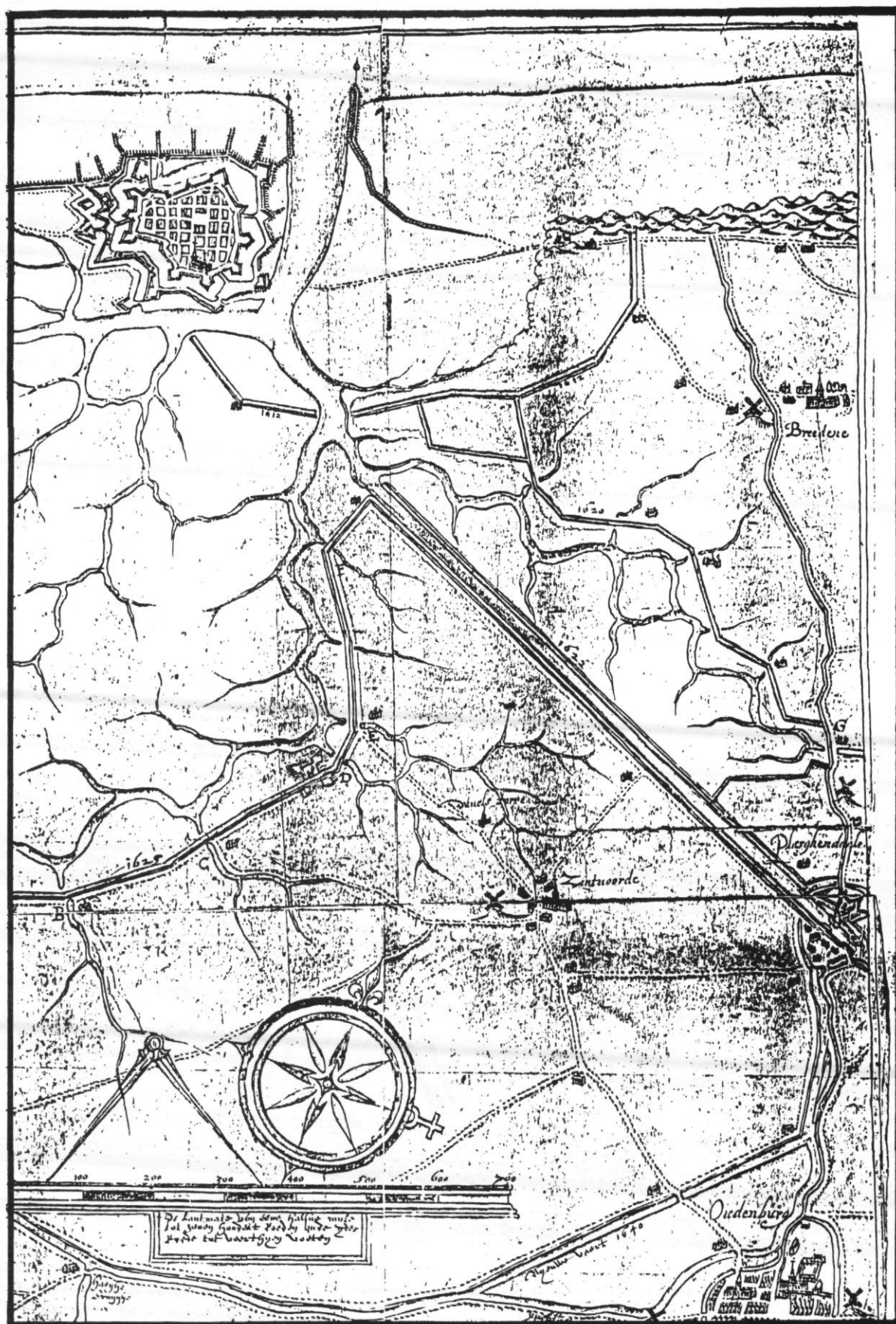

Figuur nr. 9, "Plasschendaale", J. Bleau, "Toonneel der Steden van 's Konings Nederlanden", 1650.

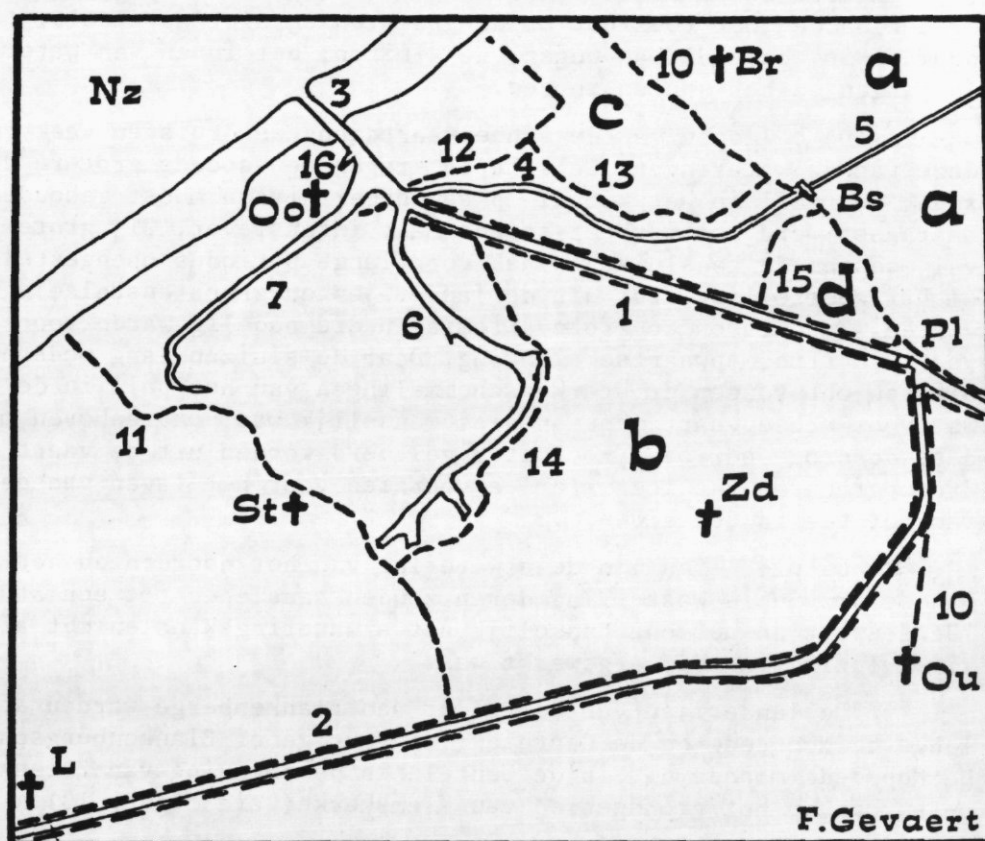
Figuur nr. 10, 1618, tracé doorsteek havengeul Oostende naar Sluis van Plassendale.

Figuur nr. 11, Omgeving van Oostende, omstreeks 1650. RAG nr. 1292/1

Figuur nr. 12, Dijken en polders omgeving Oostende, 1650.

Br : Bredene	1 : vaart Oostende-Brugge, 1622
Bs : Blauwe sluis, 1626	2 : vaart Plassendale-Nieuwpoort, 1641
L : Leffinge	3 : havengeul, ontstaan 1584
Oo : Oostende	4 : Sluisvliet, ontstaan na 1584
Ou : Oudenburg	5 : verleng Noordede, gegraven omstreeks 1626
Pl : Plassendale	6 : Gauweloze kreek, ontstaan na 1584
St : Stene	7 : St.-Katharinekreek (of Kercke Crecke) ontstaan na 1584
Zd : Zandvoorde	8 :
a : Polder van Blankenberge	10 : Dijk van de Watering van Blankenberge, aangelegd 10e-11e eeuw, hersteld 1608
b : Polder van Zandvoorde	11 : Steense dijk, hersteld 1608
c : Grote Polder van Bredene	12 : afsluitdijk inundatiegebied, omstreeks 1610
d : Saspolder.	13 : Dijk van de Grote Polder, 1612
	14 : Legaertsdijk, 1626
	15 : Cruysdijk, 1634
	16 : Handelskom

De commissie benoemde dijkgraven en wateringsambtenaren die als opdracht hadden het toezicht op de grachten en slotenstelsels, (ook genaamd zwin, geleed), de wegen, de sluizen, het innen van wateringsbelastingen en het spuien in zee.

De belangen van de scheepvaartdiensten druisten vaak in met deze van de wateringën. De schepen kregen een steeds grotere diepgang zodat het peil in het kanaal op een hoger niveau moest gehouden worden. Daarnaast werd het verkeer steeds maar intensiever. Bij grote regenval moesten de zeesluizen vaak voor lange periodes opengesteld worden om het overvloedig water uit de landerijen en grachtenstelsels af te voeren. Zo ontstonden grote stromingen die nadelig waren voor de scheepvaart in stroomopwaartse richting. Daar de sluizen lang moesten openblijven ontstonden er sterke schommelingen van het peil in de vaart, wat voor scheepvaartdiensten niet wenselijk was. Daarenboven moest tijdens de droge periodes zoetwater geleverd worden uit de vaart om de droge grachten van zoetwater te voorzien voor het laven van de dorst van het vee in de weiden.

De problemen van de afwatering van het noorden en het zuiden van de provincie West- Vlaanderen zouden aanslepen tot een stuk in de 19e eeuw, toen het onafhankelijk net afwateringskanalen met afzonderlijke lozing in zee, afgewerkt was.

De landerijen van de Polder van Blankenberge werden afgewaterd langs de Noordede en de Gentele (de Vertige of Blankenbergsch vaartje). De Noordede mondde uit in de Gentele in de omgeving van Zuinkerke en ontsprong op het grondgebied van Klemskerke (zie figuur 13).

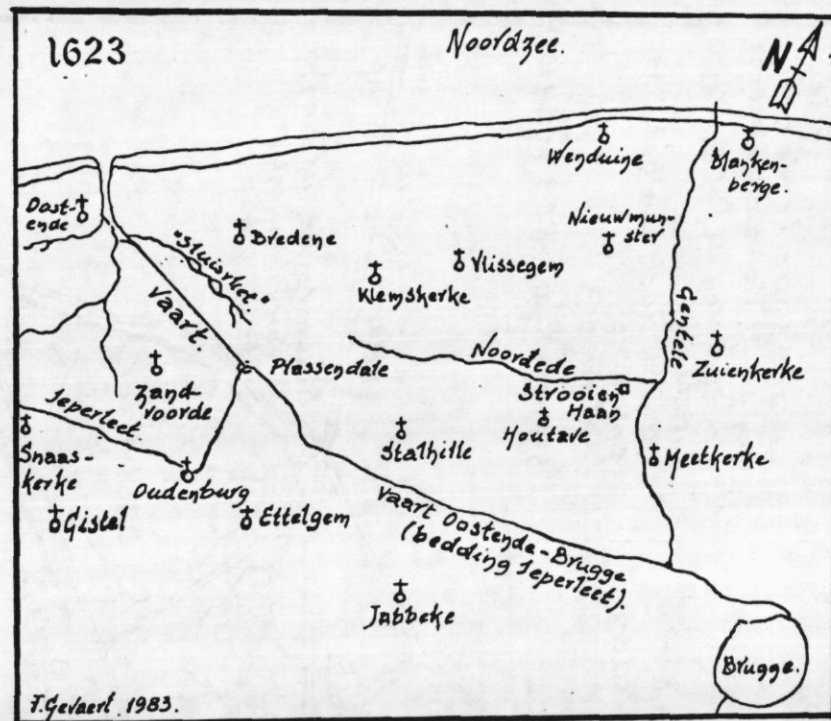
Het water van het westelijk gedeelte van de polder moest een grote afstand afleggen vooralleer het afvloeide in een afvoerkanaal. Gelet op de nabijheid van de nieuwe Oostendse havengeul en het krekennet werd na het beleg beslist een sluis te bouwen te Bredene. In 1626 werd de "Sluyze van de Wateringhe van Blankenberghe" gebouwd. Het kreeg later de naam "Blauwe Sluis". Om de sluis met de Noordede te verbinden werd een recht kanaal gegraven tussen de sluis en de oorsprong van de Noordede, gelegen in de omgeving van wat nu genaamd wordt "de Grote Palingpot" (zie figuur 14).

De stroomaf zijde van de sluis was verbonden met een kreekarm in de onmiddellijke omgeving van de sluis. Omstreeks 1650 werd een rechte watergang gegraven tussen de sluis en het breder gedeelte van de kreek die dan genoemd werd "Sluysvliet" (zie figuur 15).

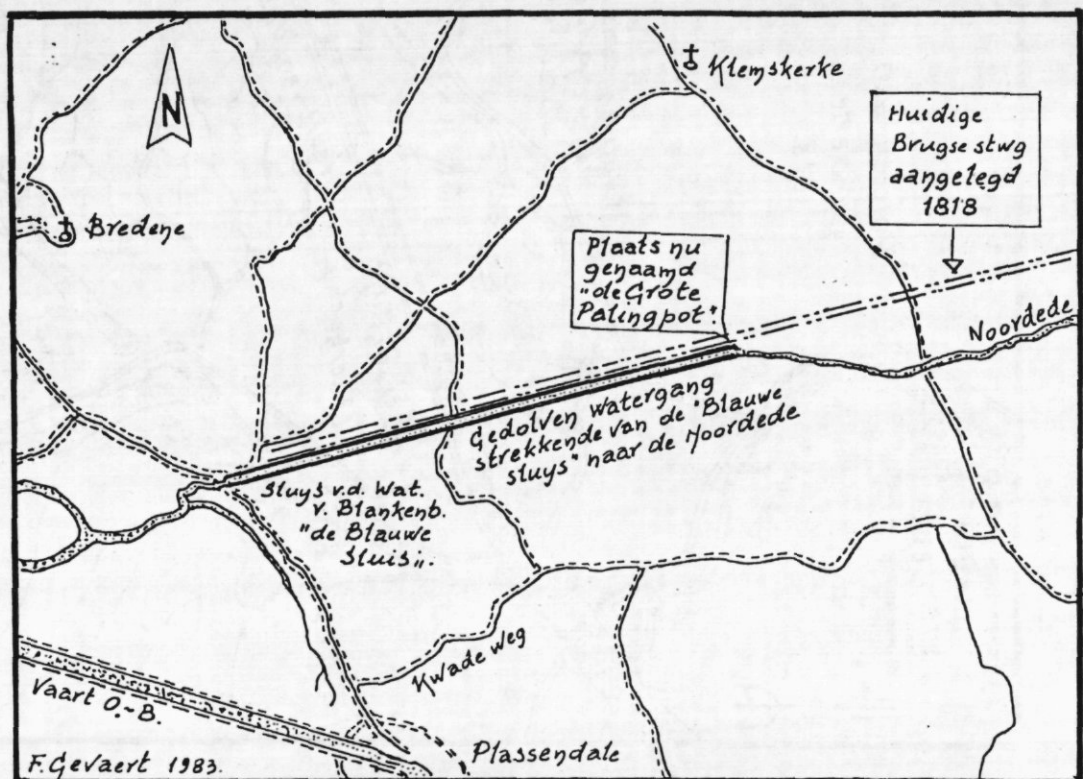
In de periode 1638 - 1641 werd het kanaal Plassendale - Nieuwpoort en Nieuwpoort - Duinkerke gegraven. Voor het graven van het eerst genoemde kanaal werd gedeeltelijk gebruik gemaakt van de bedding van de Ieperleet. Dit is duidelijk te zien op de kaart van Bleau uit 1662 (11). Te Plassendale werd een speye gebouwd met een breedte van 16 voet om het waterpeil te reguleren.

(11) -zie figuur 16, Uittreksel uit de kaart van Joannes Bleau, uit "Atlas Major" Amsterdam 1662.

Op deze kaart komen de dijken onder (10) vermeld voor, evenals het kanaal Oostende- Brugge en Plassendale - Nieuwpoort.

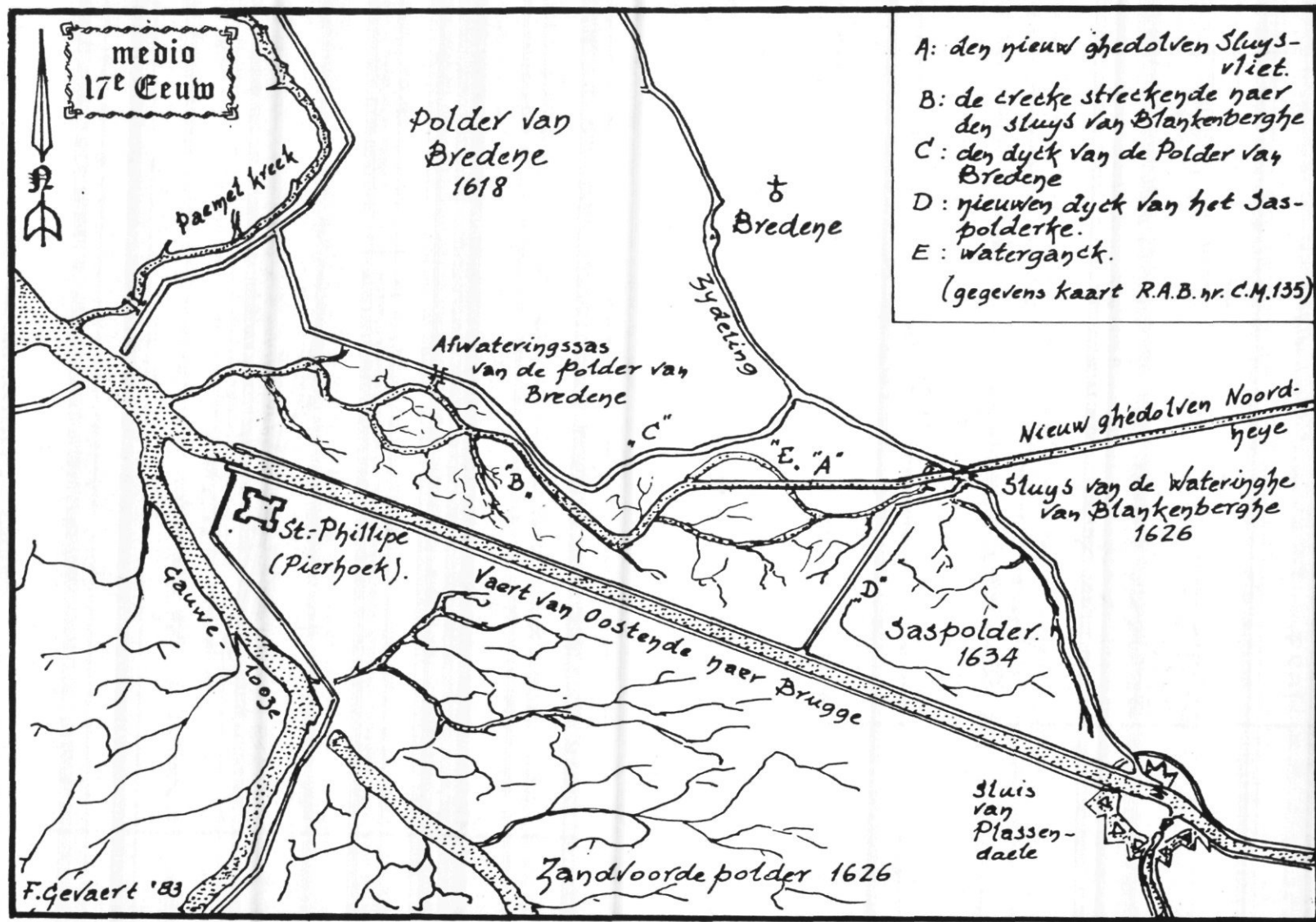

Figuur nr. 13, Waterloper 1623.

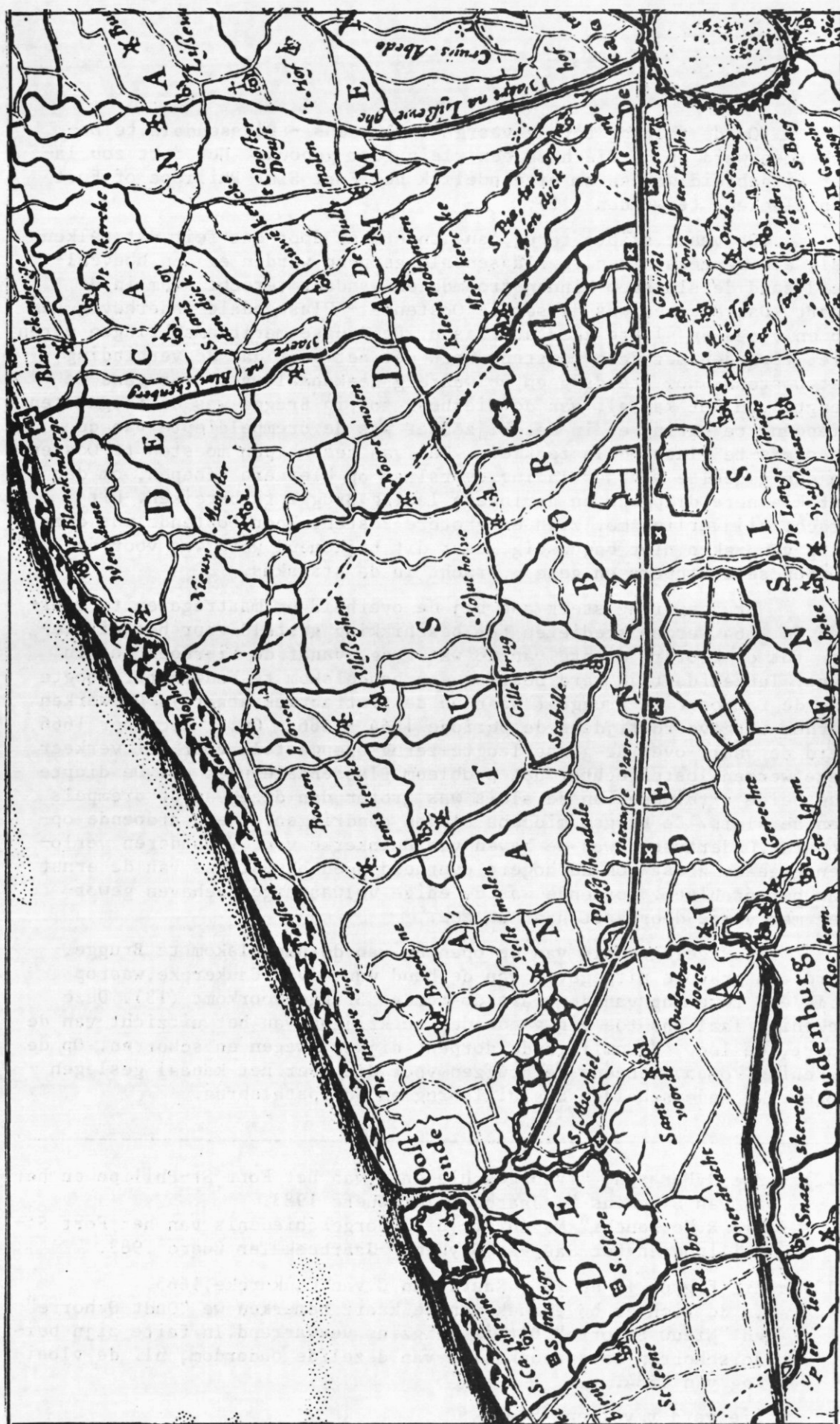

Figuur nr. 14, 1626, doorsteek van de Noordede.

Figuur nr. 15, Vaert Oostende - Plassendale en omliggende, Medio 17^e Eeuw.

Figuur nr.16, uittreksel uit kaart van Joannes Bleau, uit "Atlas Major", Amsterdam 1662.

Om de toegang tot de vaargeul Slyckens - Plassendale te beschermen werd op de Pierhoek een klein fort gebouwd. Het fort zou later uitgebreid worden om uiteindelijk het Fort Sint-Philippe of Fort van Slyckens te worden (12).

De vaart slibte terug aan, ondermeer door het feit dat telkenmale als de zeesluizen te Plassendale geopend werden er een hoeveelheid zand de sluis kom binnenstroomde en vandaar terecht kwam in de vaart. Daarenboven was de sectie Oostende - Plassendale onderhevig aan eb en vloed en slibte zeer sterk aan. De Brugse maritieme kringen waren niet tevreden met deze toestand noch met het feit dat de verbinding met Oostende nog steeds geen volwaardig zeekanaal was. Over gans de lengte van het kanaal, van de Pierhoek tot in Brugge was de toegelaten diepgang te gering en in het bijzonder was de drempeldiepte van de zeesluis te Plassendale te Klein. Tal van zeeschepen moesten te Oostende een gedeelte van hun lading overslaan op kleinere schepen, om dan met kleinere diepgang en geringere lading Brugge te bereiken. Dit bracht tijdverlies met zich en grotere kosten. Voor Oostende was deze gang van zaken niet ongunstig, daar dit bijkomend werk was voor de Oostendse schippers en geld bracht in de stadskas.

Brugge drong sterk aan bij de overheid om maatregelen te treffen. In 1664 werden kredieten ter beschikking gesteld voor het uitdiepen tot op grotere diepte van de waterweg, vanaf de Pierhoek tot in Gent. Terzelfdertijd werd beslist een handelskom te bouwen ter hoogte van de Dampoort te Brugge (waar nu de gistfabriek staat). De werken werden uitgevoerd tijdens de periode 1664 -1666. Op 21 december 1666 werd de vaart over de ganse lengte terug opengesteld voor het verkeer. Deze werken losten echter het probleem Plassendale niet op. De diepte aan beide uiteinden van de sluis was groter dan deze van de drempels van de sluis. De Brugse middens bleven aandringen op een afdoende oplossing. Ondertussen was de haven van Duinkerke voor Vlaanderen verloren gegaan, zodat ook de hogere overheid goed bewust was van de ernst van het probleem. Oostende was de enige volwaardige zeehaven geworden met vrije doorvaart naar de zee.

Ter gelegenheid van de opening van de handelskom te Brugge, werd een gravure uitgegeven van de hand van C. van Caukercke, waarop o.m. een tekening van de vaart Oostende- Brugge voorkomt (13). Deze tekening laat ons toe een goed idee te krijgen van het uitzicht van de vaart, de loop, de omliggende dorpen, dijken, wegen en schorren. Op de tekening komen eveneens de bruggen voor die over het kanaal geslagen waren. We onderscheiden Stalhillebrug en Schipstalebrug.

(12) - Zie D. Farasyn, " Voorgeschiedenis van het Fort St-Philippe en het Sas van Slyckens ", Jaarboek Ter Cuere 1983.

- Zie R. Verbanck " Naschrift bij Voorgeschiedenis van het Fort St-Philippe en het Sas van Slyckens" Jaarboek Ter Cuere 1983.

(13) - Zie figuur 17 en 18 , Kaart van C. van Caukercke, 1665.

In de rechter bovenhoek van de kaart bemerken we "Oudt Schorre" en "Nieuw Schorre" Dit is enigzins verwarrend. In feite zijn beide schorren oorspronkelijk van dezelfde ouderdom, nl. de vloeiing van 1584.

zie verder volgend blad.

Vanaf de zee te Oostende tot in Stalhille waren er geen vaste oever-verbindingen. Daarom werden er veerponten ingelegd. Te Oostende was er een pont die voertuigen inschepte (14) De overige veren, zoals aan het Pompegat en te Plassendale, vervoerden alleen maar personen en vee. Het pompegatveer gaf verbinding tussen de " Noorhoek " van Oudenburg en het " steetje " zelf.

Brugge bleef aandringen op een verbetering van de sluizen van Plassendale. Deskundig onderzoek bracht echter aan het licht dat de algemene staat van de sluis slecht was en dat het hydrografisch en waterbouwkundig aangewezen was een totaal nieuwe sluis te bouwen zo ver mogelijk naar zee toe. Dit zou drie belangrijke voordelen bieden :

- men was niet meer gebonden aan bepaalde afmetingen van reeds bestaande constructiedelen en kon men totaal ongebonden een grotere sluis ontwerpen en bouwen, met veel groter toelaatbare diepgang.
- de sektie van de vaarweg onderhevig aan eb en vloed zou veel korter zijn en dus minder verzandingsproblemen brengen,
- het lozen van de overtollige binnenwateren zou een bijkomende scheuring van de havengeul uitmaken en het op peil houden van de toegang tot de haven van Oostende en tot de nieuwe sluizen zou minder zorgen vergen.

Met deze aanbeveling besliste 's Lands overheid een zeesluis te bouwen op de Pierhoek te Bredene, ofte ter plaatse van " Slykens" , ter hoogte van het aldaar gelegen fort St.- Philippe of Fort van Slykens. (15) Op 17 juni 1669 werden de werken aanbesteed om op 22 juni reeds te worden aangevangen.

Vervolg (13)

In 1626 werd de Legaertsdijk aangelegd en de Polder van Zandvoorde (Keignaertspolder) gevormd. Op dat ogenblik bleef nog slechts het gebied begrenst door de Oostendse vaart- Legaertsdijk - Steense dijk - St.-Katharinekreek over als schorre, gebruikt als scheurpolder voor het op diepte houden van de Oostendse vaargeul (havengeul).

In 1627 werd de Legaertsdijk doorstoken, daar de havengeul te snel aanslipte. Deze toestand bleef zo tot in 1631, toen de Legaertsdijk terug gedicht werd.

In 1663 was de toestand van de havengeul zodanig dat er terug nieuwe maatregelen moesten genomen worden om de scheurpolders uit te breiden. De Zandvoordedijk werd opgeworpen om het dorp te beschermen tegen mogelijke overstroming bij storm. De Legaertsdijk werd terug doorstoken en de Keignaertpolder was terug scheurpolder of schorre. Van daar de naam " Nieuw Schorre" zoals ze voorkomt op de kaart van C. van Caukercke, ten overstaan van "Oudt Schorre" voor het gebied gelegen ten noorden van de Legaertsdijk.

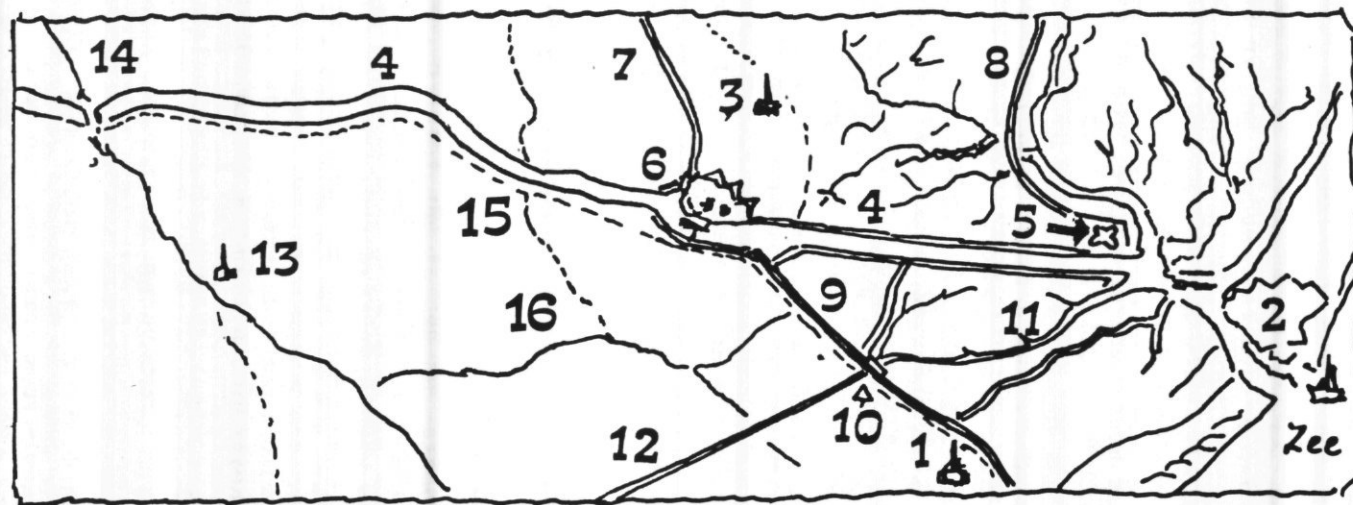
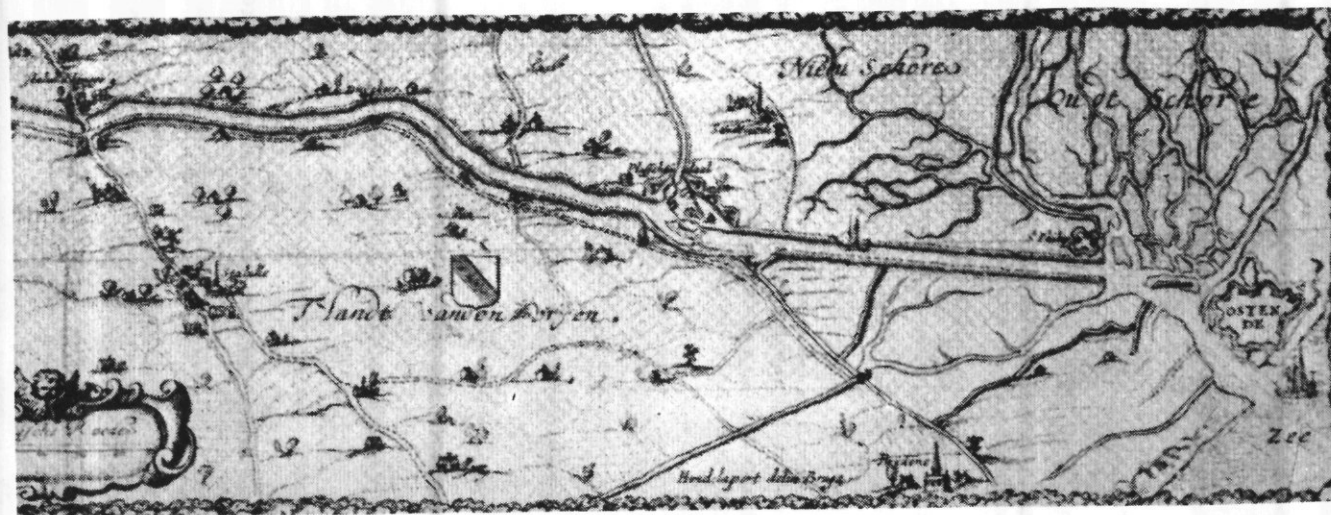
(14) - Het veer fungeerde slechts bij laag water. Bij hoog water waren de toegangswegen tot de inschepingsplaats op de oosteroever overspoeld.

(15) - zie D.Farazyn " Voorgeschiedenis van het Fort ST.Philippe en het Sas van Slykens" Jaarboek Ter Cuere 1983.

- zie R.Eeckhout, " Zoeklicht op Bredene " 1968.

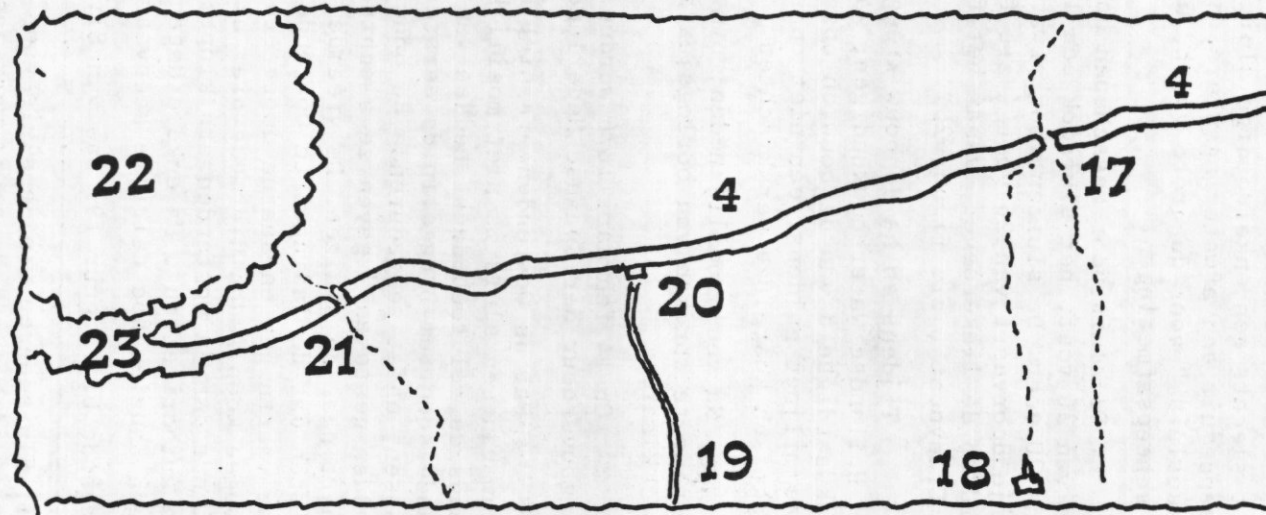
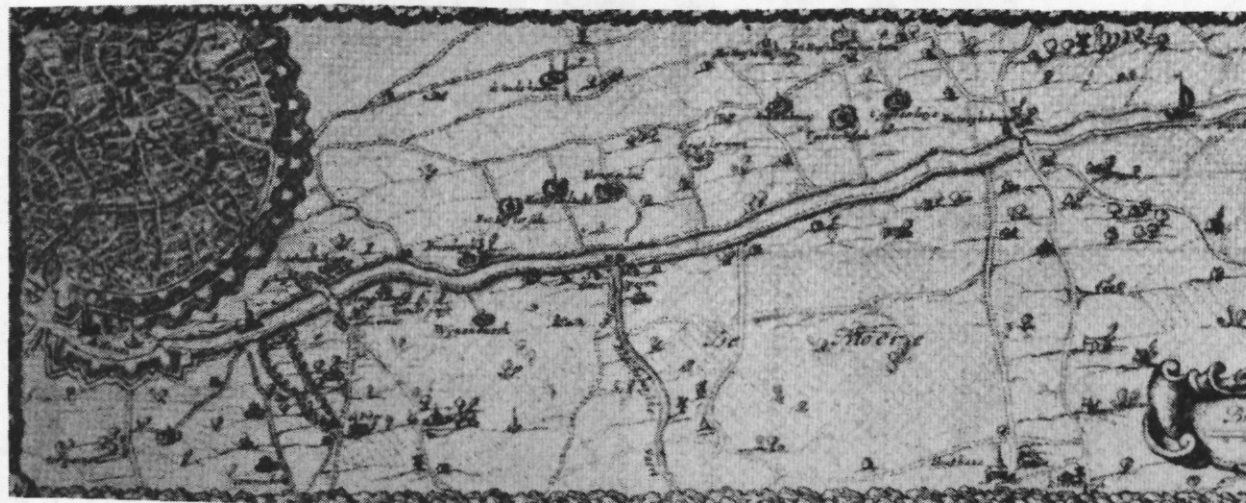
- zie F.Gevaert " De Geule, bijdragen tot de geschiedenis van de haven van Oostende " Schuttevaer Oostende 1976.

1. Bredene
2. Oostende
3. Zandvoorde
4. Vaart
5. Fort St.-Philippe
6. Plassendale,
sluizen en fort
7. Kanaal Plassendale-
Nieuwpoort
8. Legaertsdijk
9. Dijk van de Water-
ing van Blankenb.
10. Blauwe sluis
11. Sluisvliet
12. Noordede
13. Stalhille
14. Stalhillebrug
15. Pompegat
16. Noordhoek
(Oudenburg)

Figuur nr. 17, Kanaal Oostende-Brugge, 1665,
Noordelijk deel,
door C. van Caukercke, 1665.

- 17. Nieuwegebrug
- 18. Houtave
- 19. Vertige
- 20. Ten twee Speye
- 21. Schipstalebrug
- 22. Brugge
- 23. Handelskom

Figuur nr. 18, Kanaal Oostende-Brugge, 1665,
Zuidelijk deel,
door C. van Caukercke, 1665.

Voor hun tijd waren de Sassen een huzarenstukje, daar het hier niet slechts een enkelvoudige sluis betrof maar een sluizencomplex bestaande uit een afwateringssluis, een sluis voor de binnenvaart en een "zeesluis" voor de grote vaart, uiteraard in functie van de toenmalige scheepsafmetingen.

De sluis voor zeeschepen had een vrije breedte tussen de deuren van 36 voet, het sluisdok een lengte van 350 voet en een breedte van 120 voet. De sluizen voor afwatering en binnenvaart hadden een vrije doorvaart van 26 voet (zie figuur 19). Ten geleide van de schepen werd op de linkeroever, vanaf het fort, een geleidestaketsel gebouwd 't Craeynest (zie figuur 25)

Tijdens en na de bouw kreeg men veel bezoek waaronder zelfs van Hollandse waterbouwkundigen, wat zeker een aanwijzing is voor de merkwaardigheid van de bouw en opzet van het kompleks. De bouw kostte twee miljoen guldens, een niet onaardige som, zelfs in de tijden van praktisch kosteloze werkkrachten.

Na veel moeilijkheden, o.m. geldzorgen en politieke bemoeiingen om niet te spreken van oorlogsjes allerhande, kwamen de sluizen in 1675 klaar.

Op 14 februari 1676 werden de sluizen plechtig ingehuldigd door de gouverneur der Spaanse Nederlanden, de Hertog de Villa de Hermosa (16)

Dat de Oostendenaars niet bijzonder in hun schik waren met de bouw van een sluis is niet moeilijk te begrijpen, daar ze zich zelf reeds de rol toebedacht hadden van doorvoerhaven voor het industrie- en handelscentrum Brugge. In de eerste dagen na de ingebruikname van de sassen, nadat ze gedurende de bouw nogal wat "stokken in de wielen hadden gestoken" gaven ze slechts aan "Vlaamsche schepen" vrije doorvaart naar de sluizen. De vreemde schepen hielden ze op de rede en eisten dat de ladingen te Oostende zouden overgeladen worden op Oostendse vaartuigen en daarna doorgestuurd naar Brugge. Dat de machtige Brugse kooplieden hiermede niet akkoord waren is duidelijk. Machtiger zijnde dan de Oostendenaars klopten ze niet ongehoord op de deuren van de autoriteiten. Na enkele dagen moesten de Oostendenaars met lede ogen aanzien hoe talrijke koopvaarders vrij de weg naar Brugge opvoeren.

Legende bij figuur 19, Sas van Slycke's.

-
1. Sluisdeuren van de sluis voor zeeschepen.
  2. Sluiskom van de sluis voor zeeschepen.
  3. Sluis voor de binnenvaart en kleine zeeschepen.
  4. Afwateringssluis met vaste brug.
  5. Havengeul.
  6. Vaart naar Brugge.
  7. Fort St.-Philippe.
  8. Vestingsgracht.
  9. Kroonwerk van het Fort St.-Philippe.
  10. Noordhee.
  11. Noordheesluis, of Kleine Blankenberghsche Sluis.

NB. Over de zeesluis en binnenvaartsluis lag er geen brug.

---

(16) - zie W. Debaillie "De merkwaardigste stenen van Slyckens" Jaarboek Ter Cuere 1982.

!!! E R R A T U M !!!

=====

Door verkeerde nummering zitten bladzijden 31 tot en met 40 verkeerd .

Na bladzijde 30 overschakelen naar 40 en dan afzakken naar 31 . Vervolgens weer naar bladzijde 41 , enz .

40	moet zijn :	31	
39	.....	32	tekst
38	.....	33	
37	.....	34	
36	.....	35	
35	.....	36	
34	.....	37	
33	.....	38	tekst
32	.....	39	tekst
31	.....	40	

.....

Figure 1. The effect of the concentration of the *Agaricus bisporus* spores on the growth of *Agaricus bisporus* on the substrate.

E. coli O157:H7

[illegible]

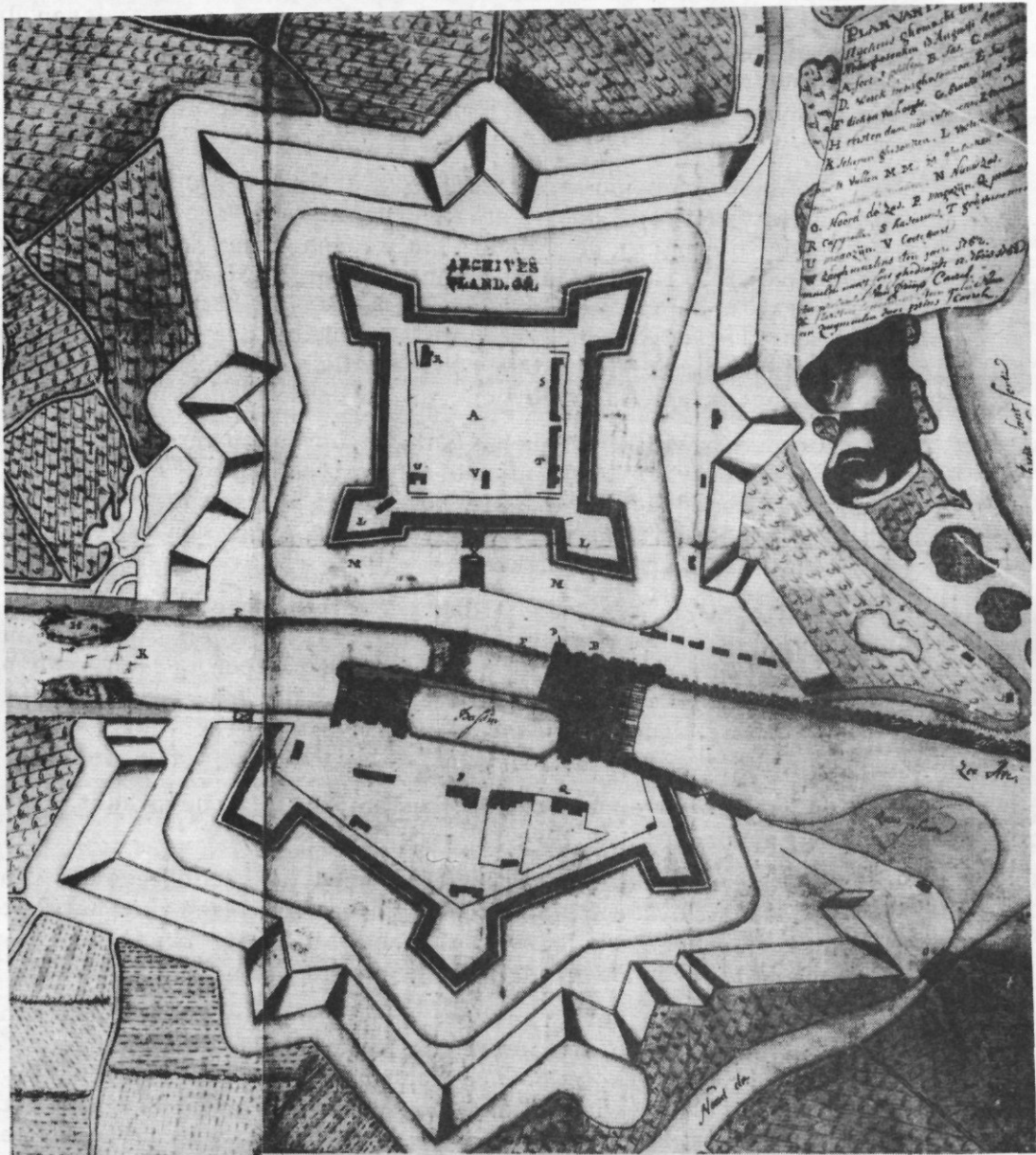
1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

• • • • •

* * * * *

1000

Figuur nr. 24, Instortingen Sas van Slyckens, 1752.

Legende: Plan van Fort en 't Sas Slyckens ghemaekt ten jaere 1675.

- A. fort St.-Philip. B. Sas. C. muren die staen,
- D. werck nederghesonken. E. Sas dat staet.
- F. dieken verhooght. G. bracke in 't Bassin.
- H. eersten dam niet volmaekt. I. tweeden dam.
- K. schepen ghesoncken. L. vesten ghebroken om te vullen MM.
- M. vesten ghebroken om de tweeden dam te maeken.
- O. Noord de sas. P. Magazyn. G. Proventiehuis.
- R. Cappelle. S. Kaseernes. T. Gouvernement.
- U. magazyn. V. Cordegart.

Niet helemaal onverwachts deed er zich op 13 augustus 1752 een instorting voor in het sas van Slyckens. De saskommuren tussen de binnenvaarsluis en de afwateringssluis waren verzakt, er was een bres geslagen in de saskommuur (zie figuren 24 en 25) . De schade was te wijten aan het begeven van de houten heipalen die de fundaties uitmaakten.

De sasdeuren waren ontzet en lieten water door. Bij opkomende tij drong het zeewater door tot in Brugge. Daar men vreesde dat bij het volgende springtij de landerijen zouden onder water komen door het buiten de oevers treden van het kanaalwater werd snel besloten een dam op te werpen in de vaart een honderdtal meters stroomopwaarts van de sassen. Men liet de bekende Lippens aanrukken die reeds op 17 augustus ter plaatse kwam met een grote schare volk. Men begon aanstonds met de voorbereidingen tot het opwerpen van de dam.

Om een basis te hebben voor den aarden dam liet men in het midden van de vaart vier beschadigde scheepjes zinken, in lijn met de geplande dam. Van beide oevers uit begon men met aarde te storten in de vaart. Dit vorderde echter te langzaam o.m. daar men niet vrijelijk over genoeg aarde kon beschikken.

Men besloot een tweede dam te werpen op een plaats waar de dam korter kon zijn en bijgevolg minder aarde vergde en waar men sneller over aarde kon beschikken. Om de dam op te werpen werden twee bastions van het fort St.-Philippe afgegraven. Voor de Provincie was dit een eenvoudige beslissing, daar én de vaart én het fort tot haar bevoegdheid behoorde(zie figuur 24 en 25).

Door het opwerpen van de dammen was de scheepvaart naar Brugge onmogelijk geworden.

Door de Staten van Vlaanderen werd opdracht gegeven een nieuwe sluis te bouwen. Uit een vooronderzoek was gebleken dat het herstellen van de schade onmogelijk was. Niet alleen door de omvang van de schade, doch ook omwille van de staat van de ondergrond.

Door tal van bevoegde waterbouwkundigen, zowel buitenlandse als binnenlandse werden voorontwerpen opgesteld. Brugse ingenieurs stelden voor geen nieuwe sluis te bouwen doch de kanaaloevers te verhogen en te versterken en de zee te laten doordringen tot in Brugge. Dit voorstel werd wijselijk afgewezen gelet op de slechte ervaringen met kanalen die onderhevig zijn aan eb en vloed, met spoedige verzanding als gevolg.

Na veel beraadslagingen werd uiteindelijk besloten het ontwerp van de Duinkerkse waterbouwkundigen Fruytière en Taquet te weerhouden.

Negentien maanden na de instorting begon men op 22 maart 1754 met het opwerpen van twee dammen om de bouwput voor de nieuwe sassen te bouwen, op circa 300 meters stroomopwaarts van de oude sluizen. (zie figuur 26, leg.1).

Onderwijl had een aanbesteding plaats gegrepen voor het heien van de pijlers en de paalflanken van de sluizen. De meester- timmerman Jan de la Vlyne had de voordeligste inschrijving en het werk werd hem toegewezen. Op 6 juni 1754 kon hij de eerste paal inheien.

Het aantal "zuigers" was angstwekkend toegenomen in het sluizenkompleks en men vermoedde terecht dat heel wat houtwerk waarop het metselwerk van de sluizen rustte, door de houtwormen, die vanaf 1731 de havenwerken teisterden, was aangevreten.

Om tot de herstelling te kunnen overgaan diende men het sas van Slyckens droog te leggen door het opwerpen van dammen en tevens door het graven van een afleidingskanaal er voor te zorgen dat de overvloedige binnenwateren naar zee konden afgevoerd worden.

Men was het in bevoegde kringen op betrekkelijk korte tijd eens geworden dat het derivatiekanaal best in het zuidelijk deel van de Gouverneurspolder tussen de Gouwelozeekreek en de vaart zou aangelegd worden. Vermits het goederenverkeer tussen Brugge en de zee in die jaren weinig omvangrijk was, achtte men het voldoende een eenvoudige stenen sluis met twee openingen van 14 voet in de vaartdijk in te werken. (zie figuur 23).

Het nodige oktrooi werd in het najaar 1742 verleend zodat de werken in de zomer 1743 konden worden aangevat. De overbekende Lippens uit Moerbeke Waas zorgde met 800 man voor het uitgraven van de "coupure" Legillon werd tot directeur van de sluisbouwwerken aangesteld.

In september 1743 kwam er van diverse zijden protest tegen de aanleg van deze eenvoudige sluis die helemaal niet voor scheepvaart kon gebruikt worden. Ingaande op de talrijke verzoekschriften gaf de Provincie opdracht de plannen voor de sluis te wijzigen en er een sas te bouwen. Zo ver kwam het echter niet. De werken werden in juni 1744 stil gelegd "wegens de onzekeren tydt". Franse troepen dreigden nl. onze gewesten te overrompelen. Wat ze inderdaad ook deden. Het resterend bouw materiaal werd verkocht. De sluis bleef onafgewerkt en dus onbruikbaar liggen. Ze kreeg weldra van de bewoners uit het omliggende terrecht de benaming "verloren kost" toegewezen. Zo kwam er in het Oostendse naast de "Verloren Kost" van Snaaskerke, een tweede gelijknamige sluis te liggen, nu te Bredene (18). Enkele jaren later zou het kanaal toch een bestemming krijgen, zij het van gans andere aard dan de oorspronkelijke bedoeling. Het kanaal kreeg de naam "Legillonkanaal".

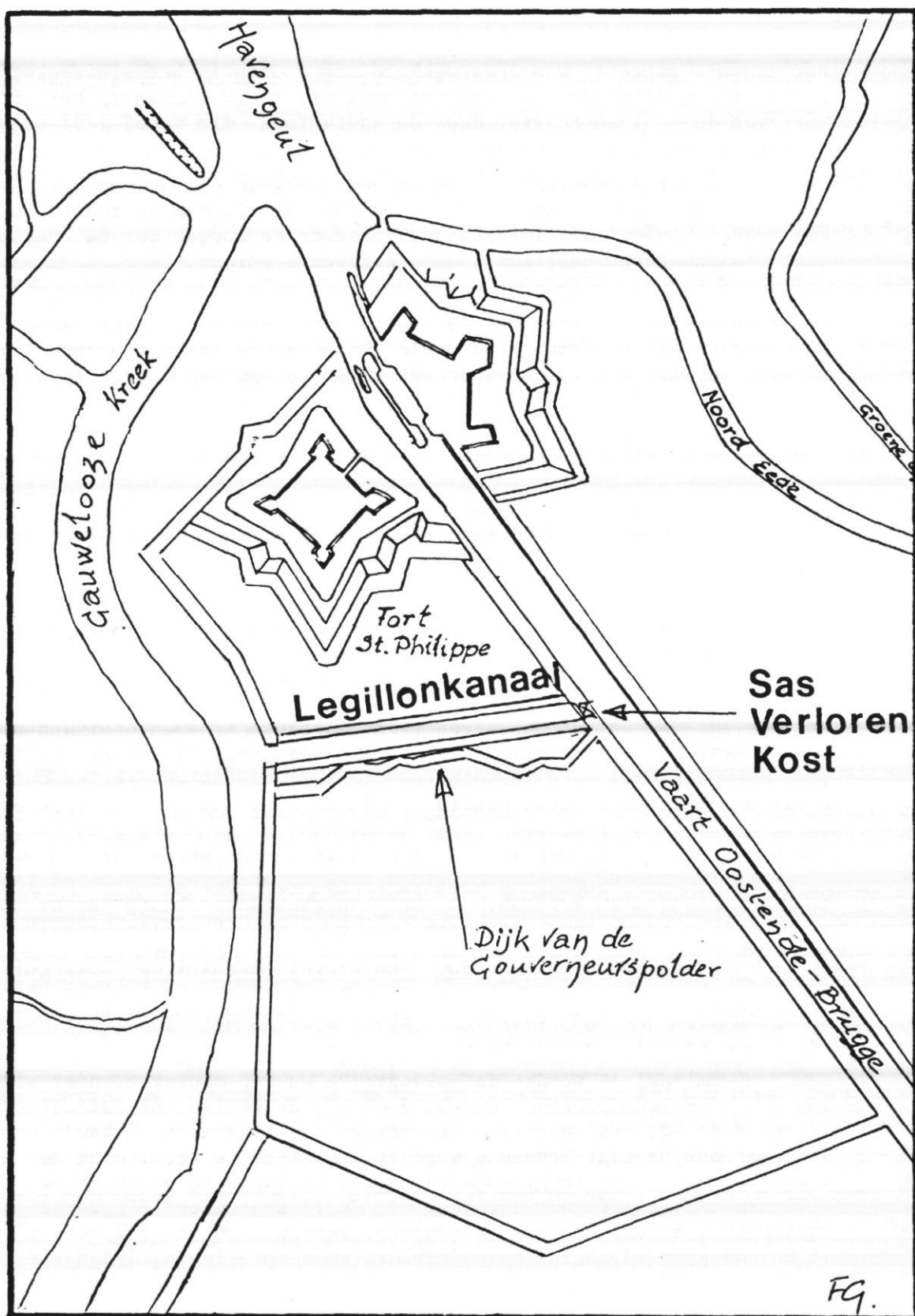
In 1750 werd te Gent door een aantal zakenlui de "Compagnie der Zaegmolens" opgericht, tot het exploiteren van een groot houtzaagcomplex en verkoopsorganisatie, die zou opgericht worden te Bredene langs het kanaal Oostende-Brugge.

Onmiddellijk werden de omvangrijke werken aangevat, niet alleen moesten er molens gebouwd worden, doch ook de nodige infrastructuurwerken voor het transport van boomstammen, uitlogen en verhandelen van gezaagd hout. De Legillonsluis werd afgewerkt om de verbinding met de vaart te maken. Het kompleks werd opgericht langs de vaart en het Legillonkanaal (zie figuur 26, leg. 8). Op 12 september 1752 werden de eerste twee molens in bedrijf genomen. Tussen 1750 en 1752 werden er 16 molens gebouwd. Drie langs de vaart en de overige 13 langs het Legillonkanaal.

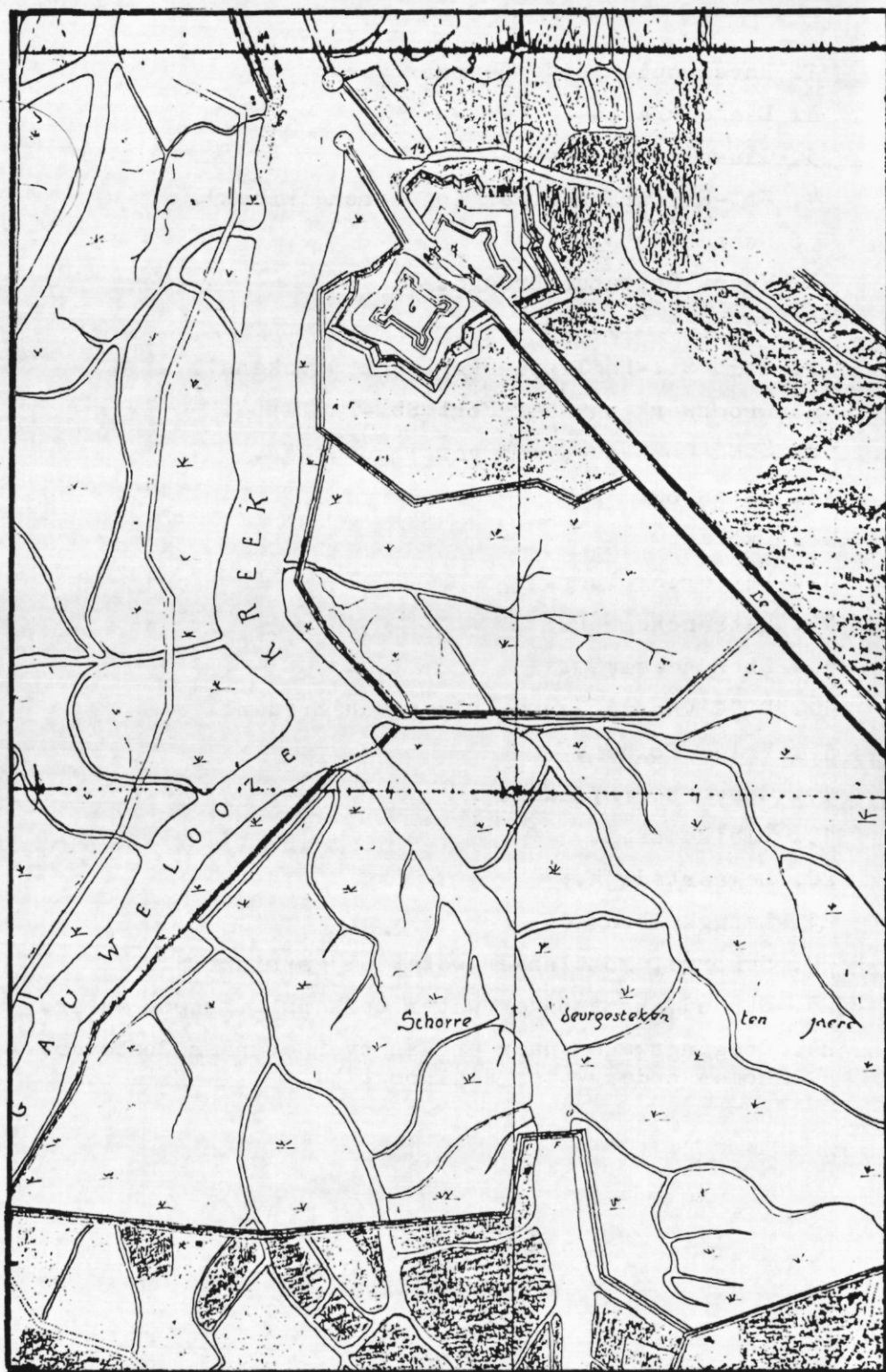
---

(18) - Bron : D.Farasy.

Figuur nr. 23, Aanleg Legillonkanaal.

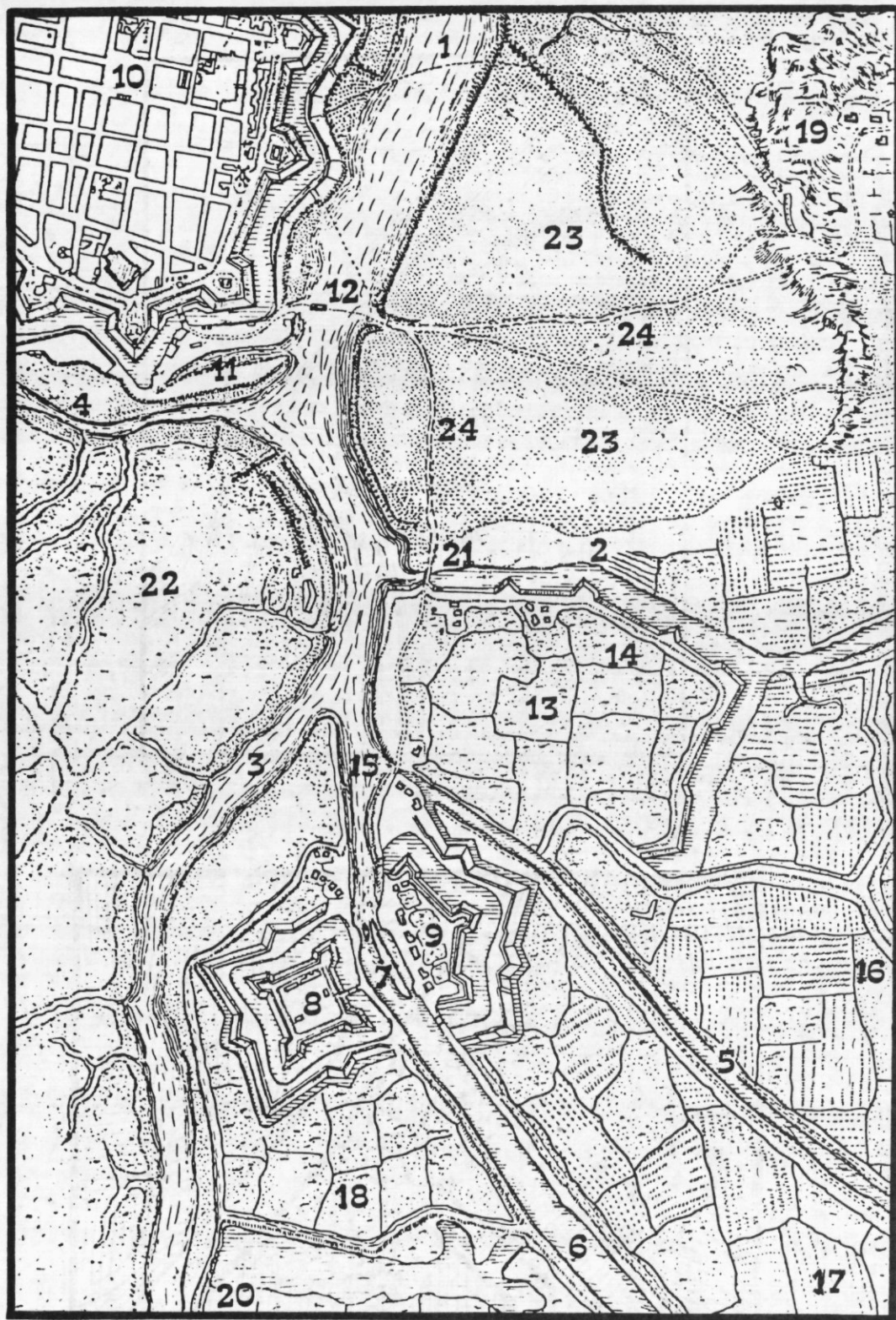
D. Farasyn, naar P.A. Nollet

Figuur nr. 22, Omgeving van de sluizen van Slyckens
1725.

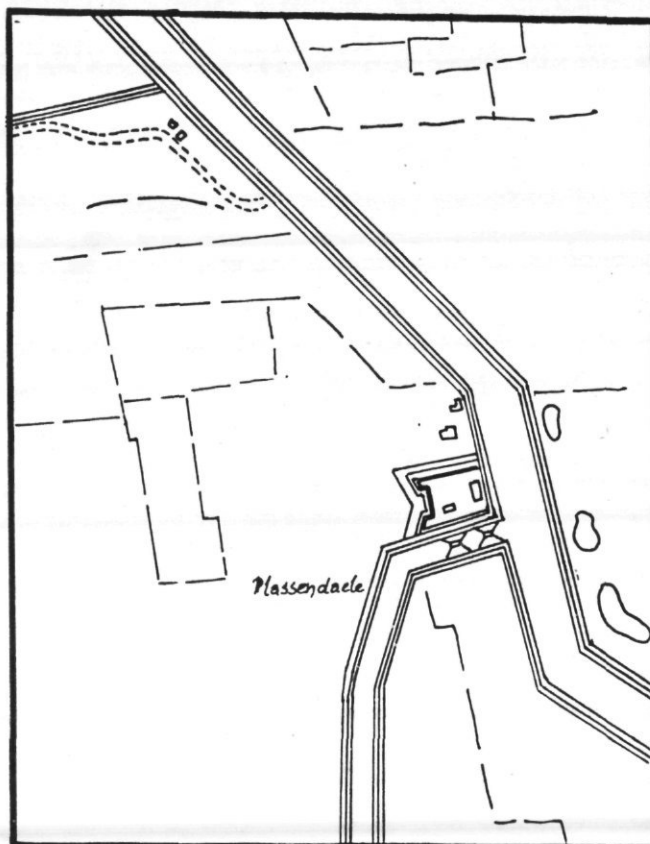
LEGENDE BIJ FIGUUR NR. 21.

1. Havengeul, leidende naar zee.
2. Faemelkreek.
3. Gauwelooze kreek.
4. St.-Katharine kreek (of Kercke kreek).
5. Noordhee,
6. Vaart Oostende-Brugge.
7. Sas van Slyckens.
8. Fort St.-Philippe (Fort van Slyckens).
9. Kroonwerk van het Fort St.-Philippe.
10. Stad Costende, met vestingswerken.
11. Havenkom.
12. Overzet.
13. Lotteriepolder.
14. Retranchement.
15. Noordheesluis.
16. Dijk van de Grote Folder van Bredene.
17. Vrije Polder.
18. Gouverneurspolder.
19. Liefkemores.
20. Legaartsdijk.
21. Langghe brugge.
22. Schorre, komt onder water bij springtij.
23. Strand, komt onder water telkens bij hoog water.
24. Toegangswegen naar en van overzet naar Costende.
komen onder water bij hoogtij.

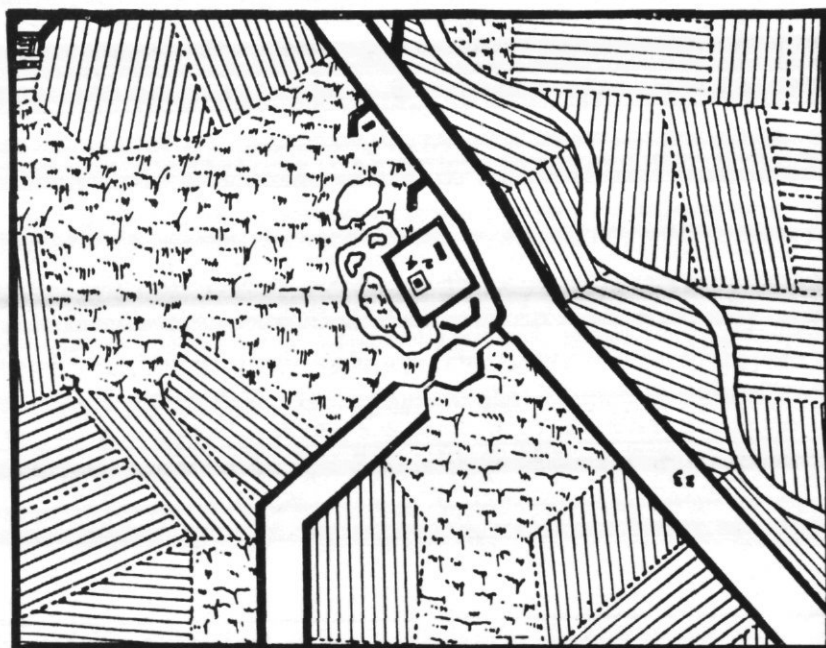

Figuur nr. 21, Sas van Slyckens en omgeving, Hoppach, 1706.

1725 - P.A. Nollet

1723 - Hatton.

Figuur nr. 20, Fort van Flassendale.

In 1671 -1674 werd het Fort St.-Philippe uitgebreid met een kroonwerk, gelegen op de oosteroever. Het werd gebouwd tussen de vaart ter plaatse van de sluizen en de monding van de Noordhee (of Noordede) Binnenin het kroonwerk werd het huis van de sluismeester gebouwd. Wat later kwamen ook huizen voor de sasknechten evenals een groot magazijn " SLANTS MAGASYN " waar het materiaal en de onderhoudsmaterialen voor het sluizenkompleks opgeslagen werden (16) . Terzelfdertijd werd een nieuwe afwateringssluis gebouwd op de monding van de Noordhee. De polder van Blankenberge loosde alsdan de binnenwaters rechtstreeks in de havengeul, wat ten goede kwam aan de scheuring van de geul en tevens een groter afwateringsvolume teweeg bracht. Gelet dat het stroomafwaarts gedeelte van de Noordhee niet meer onderhevig was aan verandering door werking van eb en vloed.

Daarnaast werden de oevers van de Noordhee tussen de Blauwe Sluis en de Nieuwe Sluis verhoogd en werden de vele zijarmen gedempt. Het gebied gelegen tussen de vaart, de dijk van de Grote Polder en de Cruysdijk (aangelegd in 1634) werd aldus ingepolderd en kreeg de naam " Vrije Polder ".

Tijdens de bouw van de Noordheesluis werd een voorlopige verbinding gemaakt met de vaart, ongeveer ter hoogte van waar nu de huidige Brugse steenweg de vaart verlaat.

Tijdens de bouw van het Fort St.-Philippe had men een dijk opgeworpen om de Pierhoek af te sluiten van het overige van de Keignaertpolder, dat als scheurpolder dienst deed. Later werd wat zuidelijker nog een tweede dijk geworpen en het gebied drooggelegd. De polder omheenhet fort kreeg de naam " Gouverneurspolderke " en werd beheerd door de gouverneur van het fort.

Nadat in de periode 1669 -1675 de zeesluizen te Plassendale gesloopt werden en de vaart ter plaatse uitgediept en genormaliseerd werd, werden de oudste gedeelten van het fort gesloopt. Hoe het fort er in 1725 uitzag wordt weergegeven op figuur 20 (17).

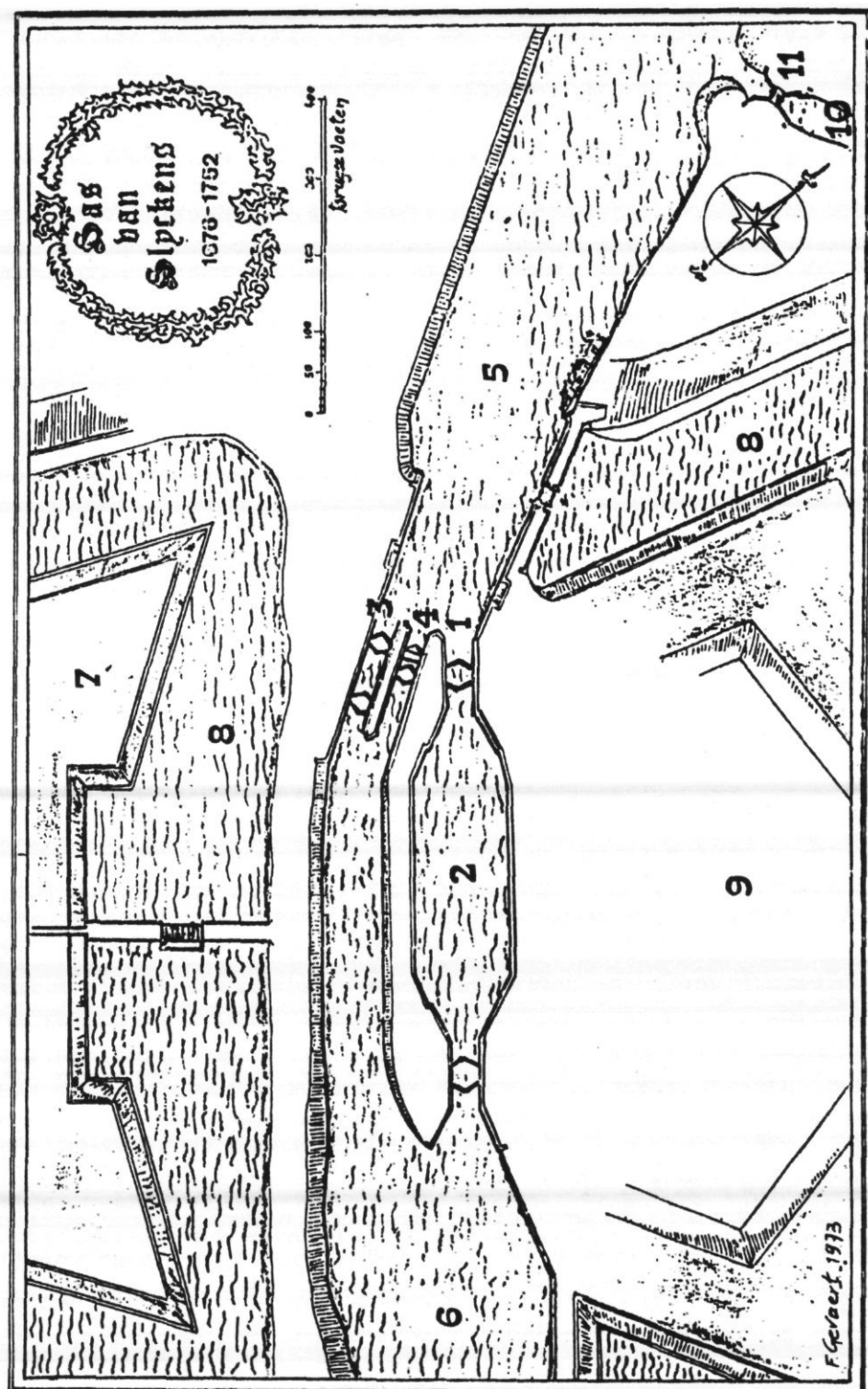
In 1722 werd de Oost-Indische Compagnie opgericht, en begon vanaf 1723 voor Oostende een grote bloeiperiode. Brugge wilde haar aandeel in deze bloei en richtte meerdere verzoeken tot de overheid om het kanaal Oostende - Brugge te verdiepen zodat de steeds maar groter en dieper liggende zeeschepen toe te laten tot Brugge te varen met volle lading. Aan het verzoek werd uiteindelijk ondanks het protest van de Oostendse middens een gunstig gevolg gegeven. De werken werden in 1724 aangevat en beëindigd in 1728. Helaas voor Brugge was de bloei van handel op de Oost voor het Keizerrijk toen reeds haar hoogtepunt voorbij.

In 1741 werd vastgesteld dat het Sas van Slyckens aan een dringende en grondige herstellingsbeurt behoefte had.

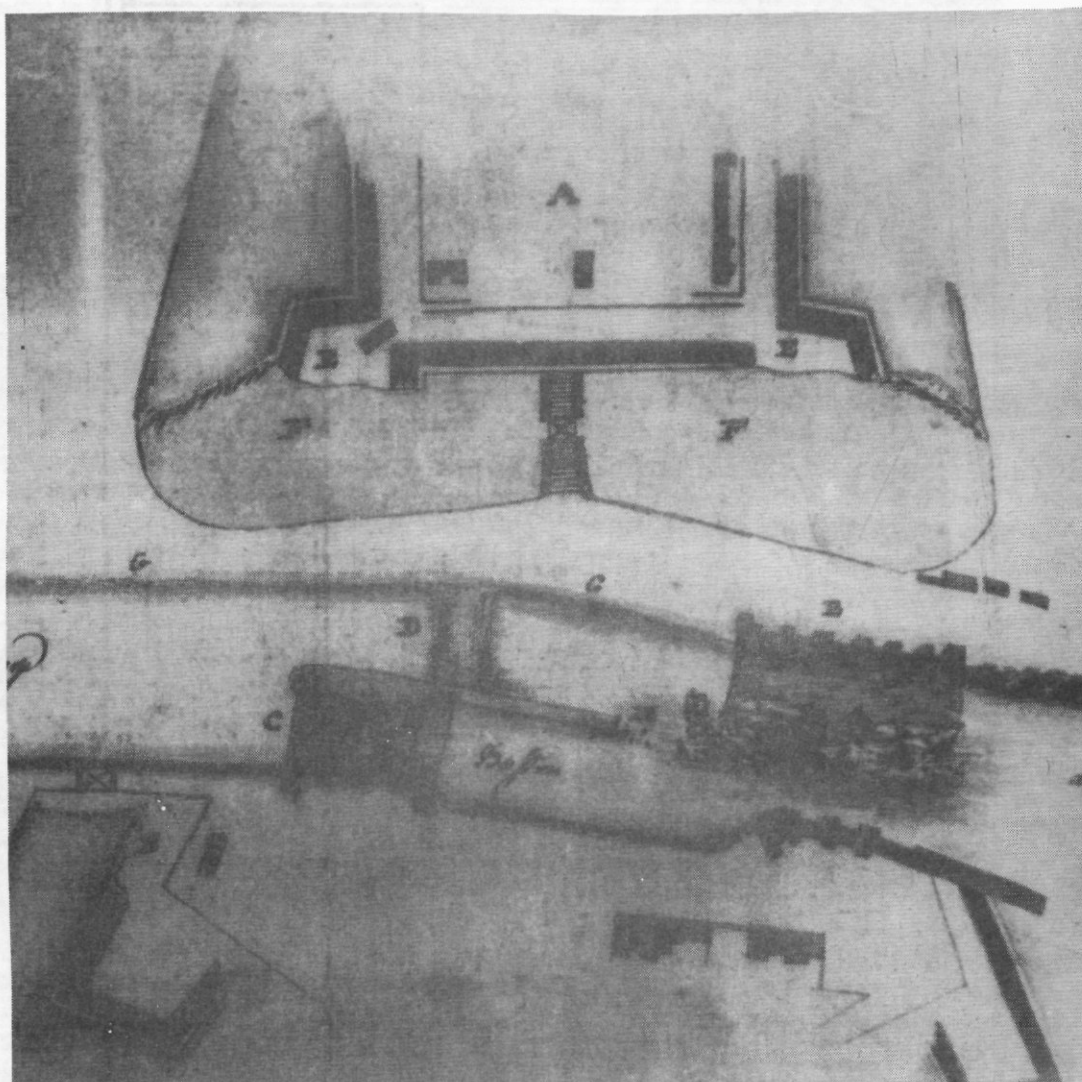
---

(17) Figuur 20, D.Farazyn, uittreksel uit kopie van kaart van P.A. Nollet, 1725.

Figuur nr. 19, Sas van Slyckens 1676 - 1752.

Figuur nr. 25, Instorting Sas van Slyckens, 1752.

Legende: A. Fort St.-Philip.

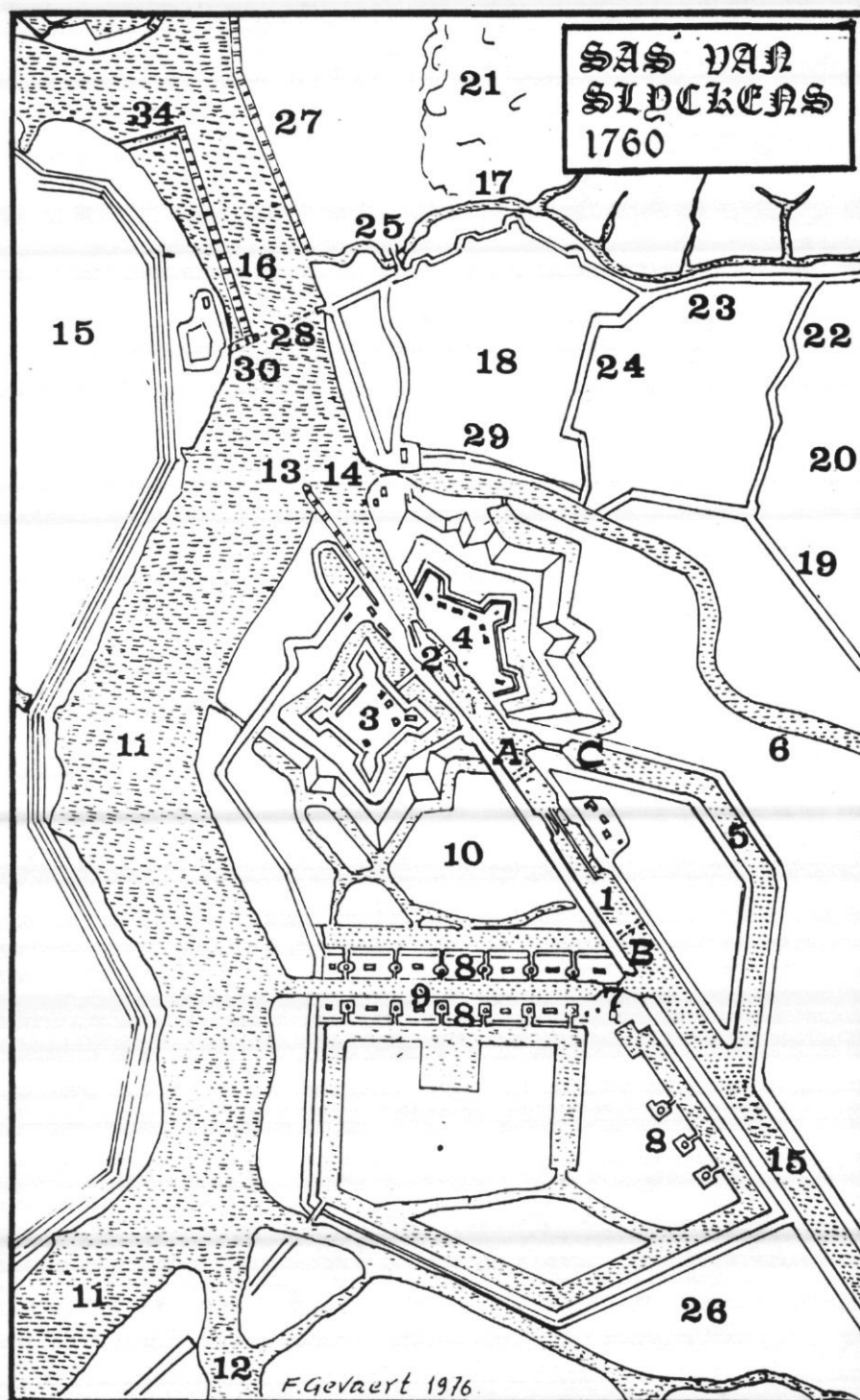
B. Nedergezoncken sas.

C. Sas dat is blyven staen.

D. Dam den tweeden.

E. Alve maenen ghebroken om te vullen F om te maeken dam D en te verhogen diek G.

H. Inscheuringen.

Figuur nr. 26, Omgeving van het Sas van Slyckens, 1760.

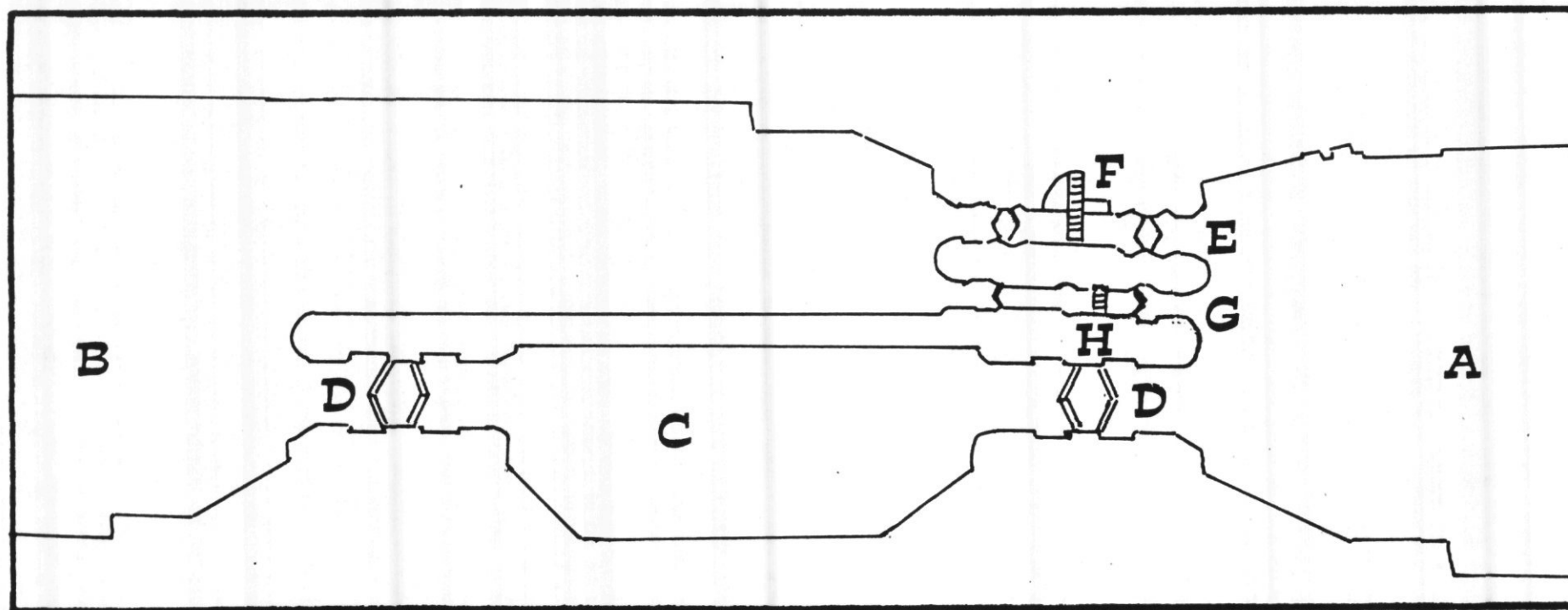
Legende bij figuur nr. 26, Omgeving van het Sas van Slijkens, 1760.

A, B, Plaats van de voor-
lopige dammen, vorm-
ende bouwput voor de
nieuwe sluizen.

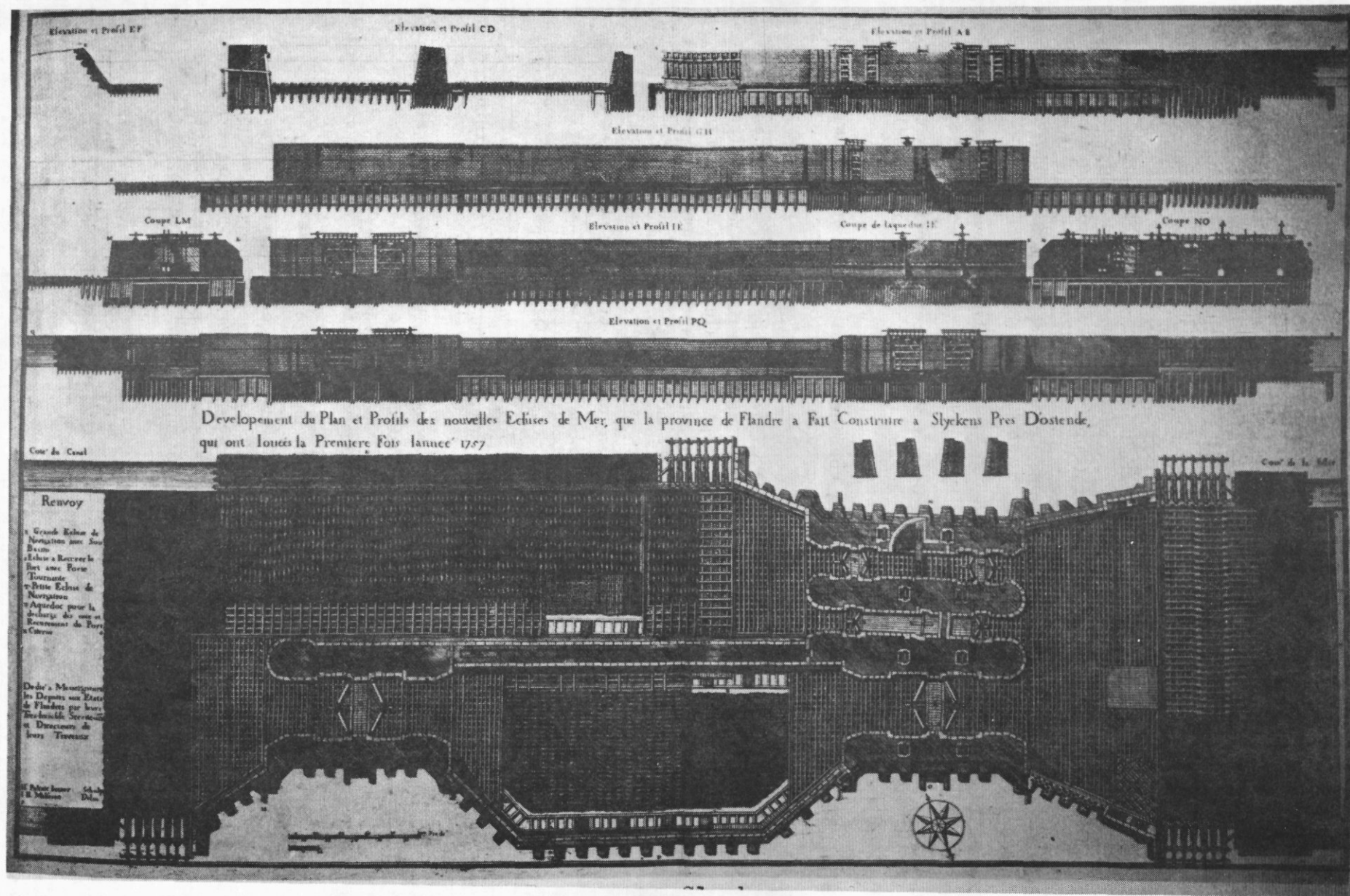
C. Vingerlynck of
Coupuresas.

1. Nieuwe sluizen.	25. Lange brug.
2. Oude sluizen.	26. Zwaenhoutpolder.
3. Fort St.-Philippe.	27. Lang hoofd.
4. Kroonwerk.	28. Cleyn overzet.
5. Voorloepige zijarm, "de Coupure".	29. Craeg dijk.
6. Noordede.	30. Slabbincxhoofd.
7. Sas "Verloren Kost".	34. Spyt ten Duvel.
8. Zaagmolens.	
9. Legillonkanaal.	
10. Gouverneurspolder.	
11. Gouweloze kreek.	
12. Keignaertkreek.	
13. 't Craeynest.	
14. Noordedesluis, of Kleine Blankenbergsche sluis.	
15. St.-Katharinepolder.	
16. De Zout Kaeye.	
17. Paemel kreek.	
18. Potteriepolder.	
19. Groene dijk.	
20. Grote Polder van Bredene.	
21. Lisje Mores.	
22. Dweersch dijk.	
23. Inundatiedijk.	
24. Retranchement.	

Figuur nr. 27 - Sassen van Slyckens.

A: Havengeul, B: Vaart Oostende-Brugge. C: Saskom van zeesluis, D: sluisdeuren zeesluis, E: Binnenvaartsluis, F: Draaibrug over binnenvaartsluis, G: Afwateringssluis, H: Vaste brug over afwateringssluis/

Figuur nr. 28, Constructietekening van de Sassen van Slyckens.

Hij stelde 37 heistellingen op en wierf meer dan duizend arbeiders aan teneinde met spoed de werken te kunnen afwerken. De meer dan 24.000 pijlers en paalflanken werden vlot verhandeld en op 19 november 1754 was de laatste paal geslagen. Ondertussen werd op 20 augustus 1754 de eerste steen van het sluizenkompleks gelegd.

Op aandringen van de Bruggelingen werd in 1756 een voorlopige verbindinggemaakt tussen de havengeul en de vaart. De verbinding liep van de noordzijde van de in aanbouw zijnde sluizen en werd uitgerust met een sas, genaamd Vyngerlynck of Coupuresas. De voorlopige arm begon aan het huidige Ibisbrugje en kwam in boogvorm terecht in de vaart ter hoogte van de huidige Spaarzaamheidstraat (Bredene/ Sas Slijkens) (zie figuur 26, leg. 5 en C).

Het oude sas werd gesloopt, doch de kaaimuren bleven bestaan. Deze werden slechts opgeruimd in 1876 -1879.

Op 18 november 1758 waren de nieuwe sluizen voltooid en werd in tegenwoordigheid van de Heren van de Staten van Vlaanderen de sluizen plechtig geopend (19).

Om vier uur in de namiddag voer het eerste schip door de sluizen, een driemaster geladen met boomstammen voor de zaagmolens van Slijkens.

De kostprijs van de nieuwe sluizen bedroeg 1.333.300 gulden Vlaams courant, exclusief de 500.000 gulden betaald door de provincie voor het vrijmaken van de doorvaart in de oude sluizen, verwijderen van puin, het opwerpen en verwijderen van de nooddam, het graven van de Coupure, het verhogen van de dijken en andere infrastructuurwerken.

De nieuwe sluizen, die nu nog bestaan, bestonden uit een sluis voor grote schepen, met een breedte van 40 voet (10,90m) en een lengte van 119 m, een kleine langs de zuidkant, breedte 18 voet vlaams (4,90m) lengte 23 m, en tussen beide een afwateringssluys met een breedte van 4m. De drempels van de sluizen lagen op 4,75m onder het peil der XVIII voet. Dit laatste peil komt overeen met +4,05m(Z) (zie figuren 27 en 28).

De zeeschepen betaalden bij doorvaart van de sluizen 1 stuiver per vat. De binnenschepen 14 stuivers.

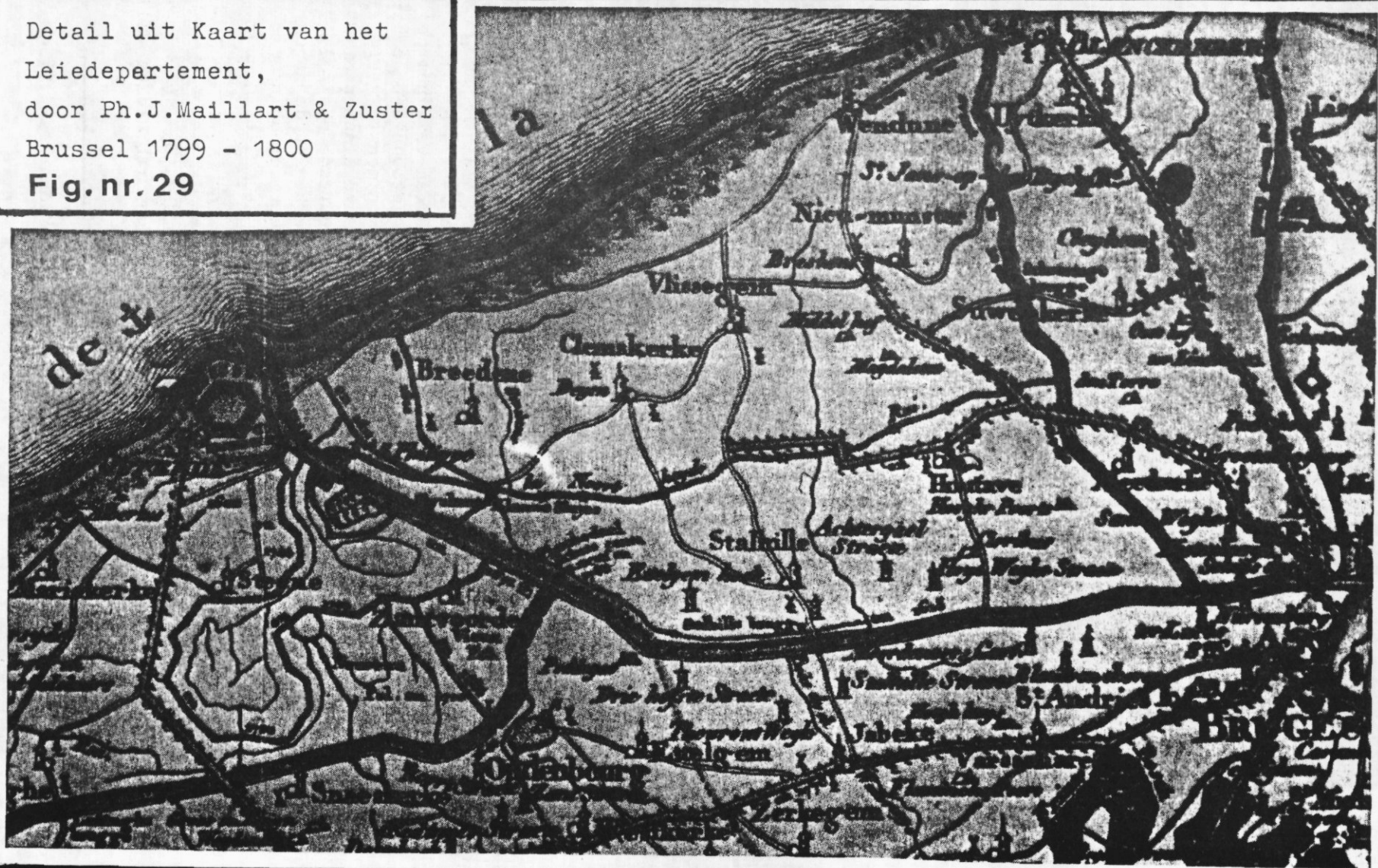
Over de binnenvaartsluis lag er een draaibrug en over de afwateringssluys een vaste verbinding. Doch over de zeesluys was er nog geen brug. Men moest nog vele tientallen jaren wachten vooralleer er een vaste verbinding kwam tussen Oostende en oosteroever van de geul en de vaart. De meest nabije brug bleef deze van Stalhille. Echter kon men steeds beroep doen op de veerdiensten over geul en vaart.

De brug over het sas van Slijkens is er eerst gekomen omstreeks 1818, toen onder het "Hollands bewind" de steenweg "Brugge- Oostende" voltooid werd. De steenweg werd in 1765 aangelegd onder de Oostenrijkers. Doch door omstandigheden werden de werken stilgelegd toen de steenweg "Vijfwege" bereikte (zie figuur 29). In 1818 werd de sectie Vijfwege (Vlissegem) - Oostende aangelegd met inbegrip van de nodige bruggen.

---

(19) - zie R.Eeckhout, " Zoeklicht op Bredene" blz.88

Detail uit Kaart van het
Leiedepartement,
door Ph.J.Maillart & Zuster
Brussel 1799 - 1800
Fig.nr. 29

Ondertussen had men in 1754 nog maar eens de vaart ontdaan van slib en normalisatiewerken uitgevoerd.

Omstreeks hetzelfde tijdstip werd het fort van Plassendale opgegeven en totaal gesloopt. In de periode 1783-1790 werd een nieuwe sluis gebouwd te Plassendale op de vaart naar Nieuwpoort, ter vervanging van de sluis gebouwd in de 17e eeuw.

Na de ingebruikname van de nieuwe sluizen van Slijkens werd de Coupure niet gedempt. De zuidelijke toegang tot de vaart werd echter wel omstreeks 1768 afgesloten. De Coupure kreeg later, zoals we zullen zien, een andere functie. Een sektie ervan bestaat nu ten heden dage, 1983, nog steeds.

In 1782 werd het Fort St.-Philippe met het erbijhorende kroonwerk op de oosteroever ontmanteld en gesloopt. Het zou echter nog vele jaren duren vooral eer alle sporen van het fort verdwenen waren. Op de C.POPP kadasterkaart uit 1860 komen nog steeds sekties van de vestingsgrachten voor.

In 1787 werd een afwateringskanaal gegraven in de Vrije Polder. Dit kanaal begon aan de Cruysdijk en mondde uit in de Coupure. Enige jaren later werd er een verbinding gegraven tussen de Noordede en de Coupure, zodat de Noordede alsdan twee afwateringssluizen had, één in de noordelijke arm, één op de zuidelijke, (zie figuur 30).

In 1794 brak het Napoleon-tijdperk aan met de gekende gevolgen, Het economisch leven in onze gewesten kwam tot stilstand. Het accent kwam te liggen op de oorlogsvoering.

Op 19 mei 1798 gebeurde wat de Fransen hadden gevreesd. Engelse troepen onder bevel van Admiraal Popham (20) voerden, na een hevige beschieting van de stad, een ontscheping uit ten oosten van de havengeul op de stranden van Bredene. Ze trokken op naar de sassen van Slijkens met het doel deze te vernietigen. Waar ze gedeeltelijk in slaagden. Na het opblazen van de sluizen trokken ze zich terug in de duinen van Bredene. Door een opkomende storm moesten hun begeleidingsschepen zich terugtrekken en werd hun aftocht afgesneden. Na een gevecht in de duinen werden de Engelsen tot overgave gedwongen.

In 1803 brengt Napoleon een bezoek aan de stad en valt hem de zwakheid van de versterkingen op. Tevens werd hem aangetoond dat de haven praktisch onbruikbaar was geworden. Bij laag tij kon men te voet van het ene staketsel naar het andere lopen. Napoleon had plannen om Engeland binnen te vallen. Hierin zou de haven van Oostende een rol spelen. Hij liet plannen opmaken om de stad te versterken en de havengeul te verdiepen. De havengeul was verzand omdat ondermeer de spoelpolders hun functie niet meer konden vervullen, daar ze volledig aangeslipt waren.

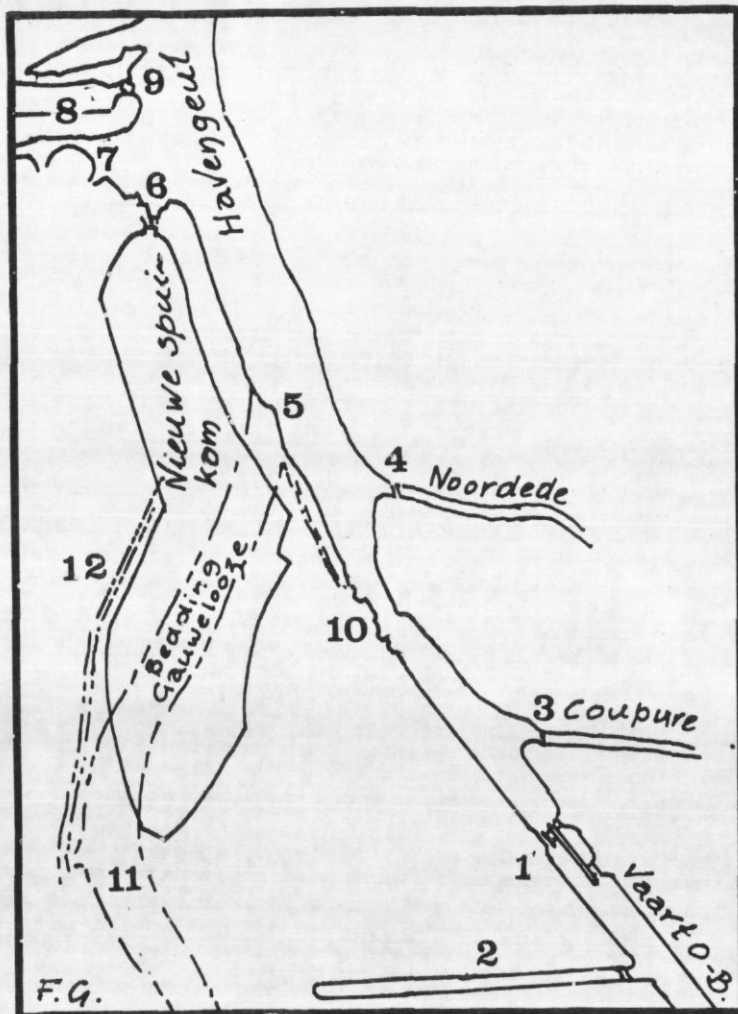
Volgende werken werden uitgevoerd :

- herstellen van de westelijke wallen.
- bouwen van wallen omheen de zuidelijke nieuwe uitbreiding van de stad (wijk Hazegras).

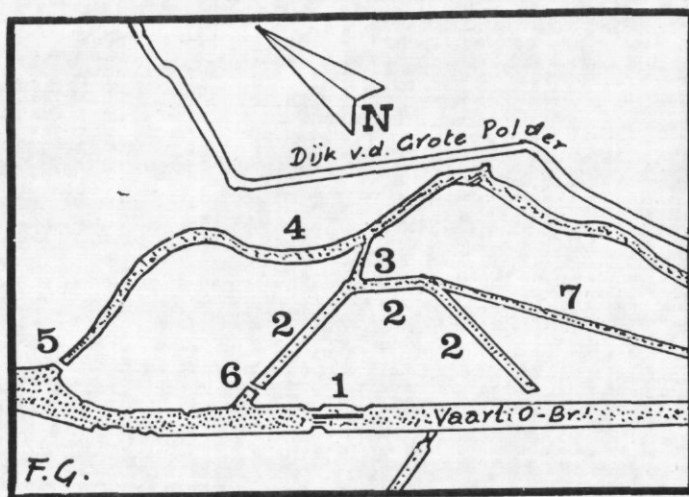
(20) zie R.Verbanck, " Twee figuren, kruisende paden" Jaarboek 1973
Ter Cuere, Bredene.

1. Sas van Slyckens
2. Molenkanaal
(Legillonkanaal)
3. Vingerlincksluis
4. Noordedesluis
5. Monding Gauweloze
6. Franse sluis
7. Amerikaanse kreek
8. Handelsdokken
9. Sluis Handelsdokken
10. Kaaimuren oude sluizen
11. Gauweloze kreek
12. Dijk St.-Katharine-
polder

Figuur nr. 31, Inplant-
ing Franse spuikom 1820. .

1. Sas van Slyckens
2. Coupure
3. Verbinding
Coupure-Noordede
4. Noordede
5. Noordedesluis
6. Vingerlincksluis
7. Afwateringskanaal
Vrije Polder

Figuur nr. 30, Afwateringssluizen Noord-
ede, 1800.

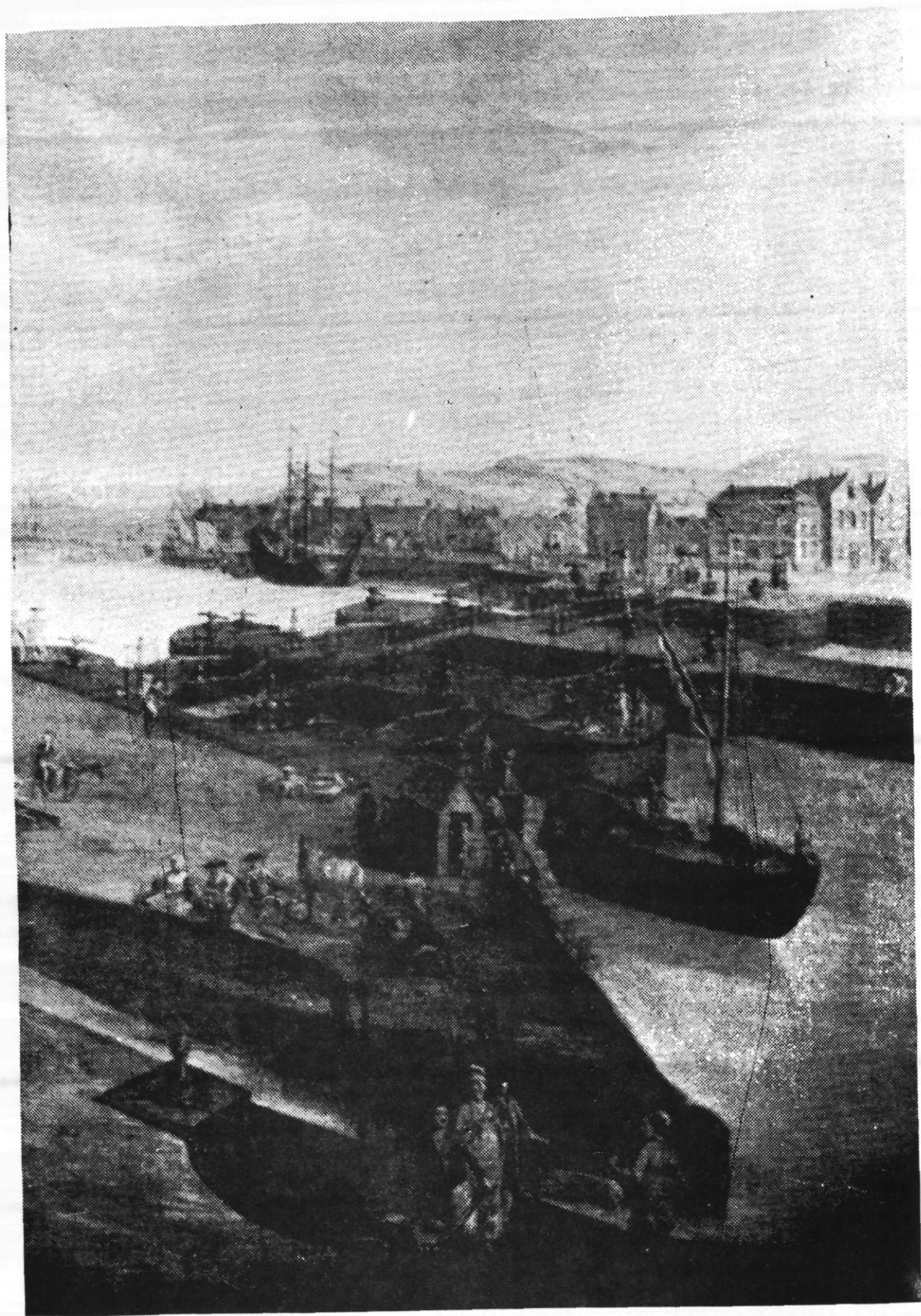

Fig. 33. "Het Sas van Slykens bij Oostende", 1794/1804.
Jan Beerblock, Brugge, (17.. - 1806).

- bouw van het "Fort Imperial" (nu genaamd Fort Napoleon) ten oosten van de havengeul.
- bouw van het Fort Royal (nu genaamd "Fort Wellington") ten westen van de stad.
- bouw van een spuikom met spuisluis om de haven op diepte te scheuren, gedeeltelijk in de bedding van de Gouweloze kreek.

De spuikom werd gebouwd volgens de plannen van ingenieur Raffeneaux de l'Isle en kwam klaar in 1810. Het bleek weldra dat de werking onvoldoende was. Na peiling in de haveningang stelde men vast dat de diepte bij ebbe slechts 50 cm bedroeg.

Om de spuikom aan te leggen werd o.m. de monding van de Gouweloze in de havengeul afgedamd. De dijk van de vaart werd vanaf 't Craeynest doorgetrokken tot aan de monding van de Amerikaanse kreek, een paar honderd meter bezuiden de sluis van de handelsdokken van Oostende. Om de westelijke oever te vormen van de nieuwe spuikom werd er gedeeltelijk gebruik gemaakt van de dijk van de St. Katharinepolder aangelegd in 1745 (zie figuur 31) . De wateren van de Gouweloze werden gebruikt voor het voeden van de spuikom. Op het uiteinde van de kom werd een spuiskas gebouwd, de zogenaamde "Franse sluis". De Fransen maakten ook plannen om versterkingen te bouwen ter verdediging van de sluizen en het kanaal, naast deze voor de verdediging van de haven en de stad. Voor de sluis voorzagen men het bouwen van een fort te paard op de sassen en nog een paar andere fortifikaties. Ze kwamen echter niet verder dan wat onteigeningen voor het vrij maken van de terreinen. Echter was er wel al een wal en gracht gebouwd op de oosteroever voor al eer de werken stilgelegd werden in 1812 (21)

In 1814 verlieten de Fransen onze contreien. In 1815 werd het Koninkrijk der Nederlanden opgericht. Het zogenaamd "Hollands bewind" begon.

Laat ons even de toestand van de haven in 1815 samenvatten.

1. havengeul verzand en zandbank in de toegang tot de geul.
2. de handelsdokken waren slechts toegankelijk bij hoge tij daar ze niet voorzien waren van schutsluizen, doch slechts van een enkelvoudige dubbele sluisdeur.
3. de ingang tot de sluis van de handelsdokken was moeilijk, door de haakse ligging ten opzichte van de as van de havengeul.
4. havendokken aangeslibd.

In 1817-1818 werd een uitvoerig programma opgesteld door de Waterstaat om de haven en de verbindingen te verbeteren (22) Deze omvatte ondermeer :

1. bouwen van een schutsluis voor de handelsdokken.
2. dempen van de oude sluis tot de handelsdokken.
3. Versterken van de kaden van de handelsdokken en uitdiepen van de dokken.

---

(21) - zie R.Verbanck, "Rond de Forten van Oostende" Jaarboek Ter Cuere Bredene 1978.

(22) - Hierbij werd gedeeltelijk gebruik gemaakt van reeds vroeger opgestelde ontwerpen.

4. rechtstreekse verbinding maken van de handelsdokken en de vestingsgrachten met de vaart Oostende -Brugge.
5. maken van een nieuwe spuisluis en spuikom om de verzanding van de geul tegen te gaan.

Daarenboven werd in het programma opgenomen het voltooiën van de weg Brugge-Oostende en het vervolledigen van de versterkingswerken ter beveiliging van de haven. De werken werden in fazen uitgevoerd. De eerste faze bestaande uit het bouwen van een schutsluis voor de handelsdokken, versterken kademuren en graven verbindingskanaal werd beëindigd in 1820 . Op 23 juni 1820 werden de handelsdokken plechtig ingewijd in aanwezigheid van de Koning der Nederlanden.

Het verbindingskanaal maakte de verbinding tussen de handelsdokken en de Brugse vaart veel sneller dan vroeger daar de binnenschepen slechts een enkele sluis moesten aandoen, zodat er geen lange wachttijden meer waren. Het kanaal werd gegraven vanuit de zuid-oostelijke hoek van de vestingsgracht van het Hazegras, gedeeltelijk omheen het "Frans" Springsas en sloot aan op het oud "Legillon"kanaal (zie figuur 33) Om het kanaal aan te leggen werd de zuidwestelijke hoek van het springsas opgevuld. Het Legillon kanaal en de oostelijke vestingsgracht werden genormaliseerd om de doorvaart te verbeteren (23)

De Legillon sluis werd afgebroken en de draaibrug ter hoogte van de molenkapel werd vervangen door een dubbele wipbrug. (24)

Een sas werd gebouwd ter hoogte van het huidig Conterdam. De sas-kom van deze sluis bestaat nu (1983) nog gedeeltelijk. Op de stafkaarten kreeg het kanaal eveneens de naam "Kanaal van Oostende naar Brugge".

De Amerikaanse kreek werd afgesloten van de geule en de oude sluis gedempt. De zuidelijke kade van het handelsdok werd doorstoken om verbinding te maken met het nieuw kanaal. Ter hoogte van de Franse sluis werd een wipbrug gebouwd als verbinding met de weg naar Brugge.

De nieuwe schutsluis werd gebouwd in de noordwestelijke hoek van het eerste handelsdok en werd gebruikt tot over een paar jaar toen de visserskreek gedempt werd en de nieuwe Mercatorsluis gebouwd werd (in gebruik sinds 1975). De sluizen waren toegankelijk vanuit de inham van de visserskreek.

De volgende faze, het bouwen van een bijkomende spuisluis werd aangevat in 1820. Door de militaire genie werd een spuisluis gebouwd op ongeveer 1400m vóór de sluizen van Slijkens in de havengeul, ter hoogte van de "Franse sluis" . De spuisluis kreeg de naam "Militaire sluis" daar het door het leger gebouwd was. Zo ontstond een nieuwe spuikom tussen de twee sluizen. Het nodige spuiwater werd bekomen door het water van de Brugse vaart en de Noordede. Daar het water van deze watering niet zou volstaan om een voldoende watertoevoer te hebben, werden eveneens de waters van de Gauweloze en St.Katharine afgeleid naar de nieuwe spuikom. Daartoe werd de Kamerlinck vaart gegraven met siphon onder het verbindingskanaal (Siphon Conterdam) ter hoogte van het nieuw sluizenkompleks op het verbindingskanaal.

---

(23) de bedrijvigheid van de zaagmolens was ten gevolge van de Franse bezetting begin 19e eeuw totaal stilgevallen.

De oppervlakte van de nieuwe spuikom bedroeg ongeveer 12 hektaren. De sluis had twee spuiopeningen van 6 m., beide voorzien van twee draaideuren en een paar vloeddeuren. Daarenboven was er een enkelvoudige sluis van 12 m breedte voorzien van vloed - en ebbedeuren en uitgerust met draaibare verlaten voor het spuien. De drempels van de sluisen lagen op -1,636 (Z)

Het originele plan van de sluis voorzag naast de spuisluis een schutsluis voor het versassen van schepen (zie figuur 34) Het plan werd echter niet volledig uitgevoerd. Slechts de spuisluis werd gebouwd (zie figuur 35). Hierdoor verloor de vaart haar rechtstreekse verbinding met de zee. Voortaan moesten zeeschepen een ommetje maken langs de handelsdokken en zo verder over het afleidingskanaal naar de vaart. De verbinding werd slechts hersteld in het begin van de twintigste eeuw na het slopen van de Militaire sluis.

Het debiet van de spuikom bedroeg 300.000m³ in het eerste half uur na het openen van de spuideuren. Het gecombineerd gebruik van de nieuwe spuisluizen (Militaire sluis) en de Franse sluis hadden een gunstige invloed op de diepte van de geul. Echter kon men de zandbank aan de haveningang niet voldoende wegscheuren. Op de oostelijke oever werd een militair bolwerk opgetrokken volgens het origineel Frans plan, dat aangepast werd aan de nieuwste militaire vereisten. Het bolwerk werd voltooid in 1823 (zie figuur 33, linker bovenhoek).

Door de militaire ingenieurs van het Koninkrijk der Nederlanden werden eveneens een aantal ontwerpen opgesteld voor het bouwen van een fort ter bescherming van de sassen van Slyckens. Deze kwamen echter te vervallen daar door het bouwen van de Militaire sluis, de sassen van Slyckens hun militair belang verloren hadden. De Militaire sluis lag binnen de verdedigingsgordel van de vestingsstad Oostende en het bolwerk op de oosteroever. Ter illustratie geven we hierbij kopie van twee van de ontwerpen voor een fort te Slyckens (zie figuren 36 en 37). Op beide figuren kan men op de oosteroever de wal en gracht opgeworpen door de Fransen vóór 1812 bemerken.

In 1828 werd de vaart Plassendale- Nieuwpoort hergraven. De kunstwerken die voorheen slechts een vrije breedte hadden van 11 voet werden verbouwd zodat ze een vrije doorlaat hadden van minstens 5,20m. In 1859 werd deze vaart nogmaals verdiept met 60 cm.

In 1830 werd de staat België uitgeroepen.

Omstreeks 1860 werd voor het eerst een brug gebouwd over de Oostendse vaart te Plassendale. Op dat ogenblik was het de derde brug over de vaart tussen de zee en Schipsdale, de twee andere waren : Slyckens en Stalhille (zie bijlage 1).

In 1869 werd de vaart vanaf Slijckens tot Brugge uitgebaggerd tot op een waterdiepte van 4,70m onder het peil 3,80, met een minimum breedte van 12 m op de bodem.

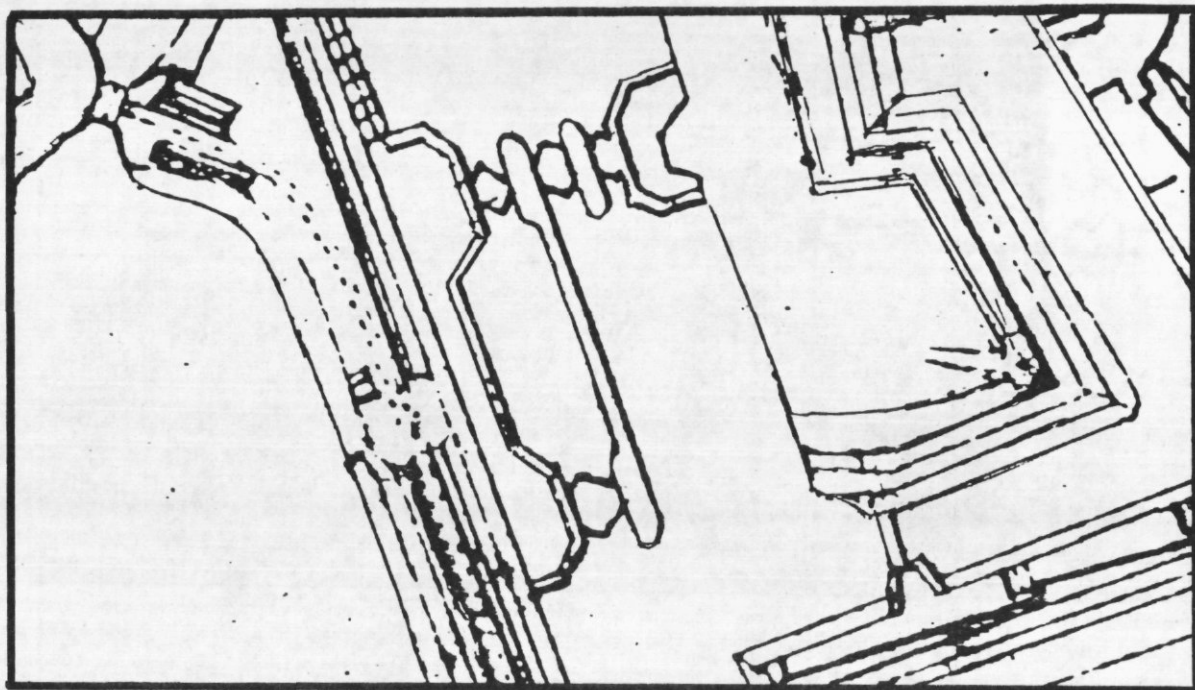
---

(24) - zie F.Gevaert " Iconografie van het noordelijk gedeelte van de , kaart van de spoorsektie Brugge-Oostende uit " Atlas pittoresque des chemins de fer de la Belgique-1840, figuur nr 1
Jaarboek Ter Cuere, Bredene 1979.

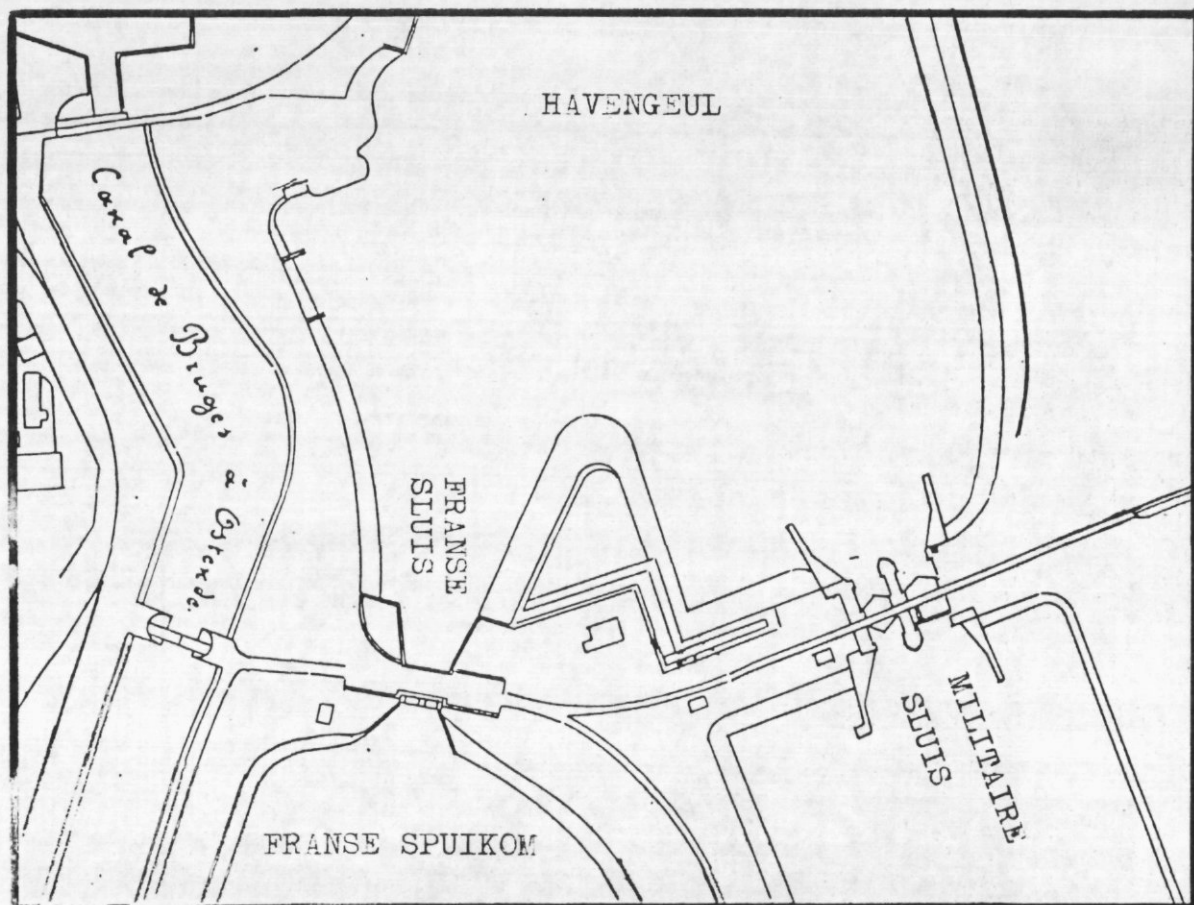

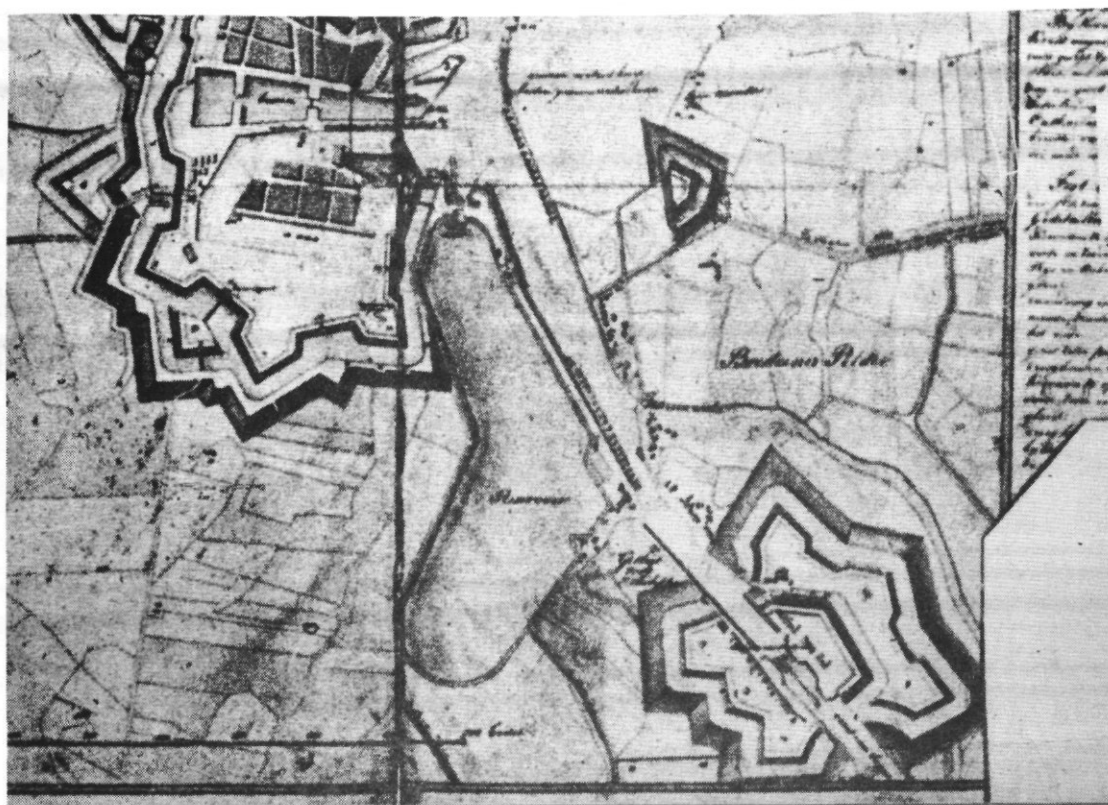

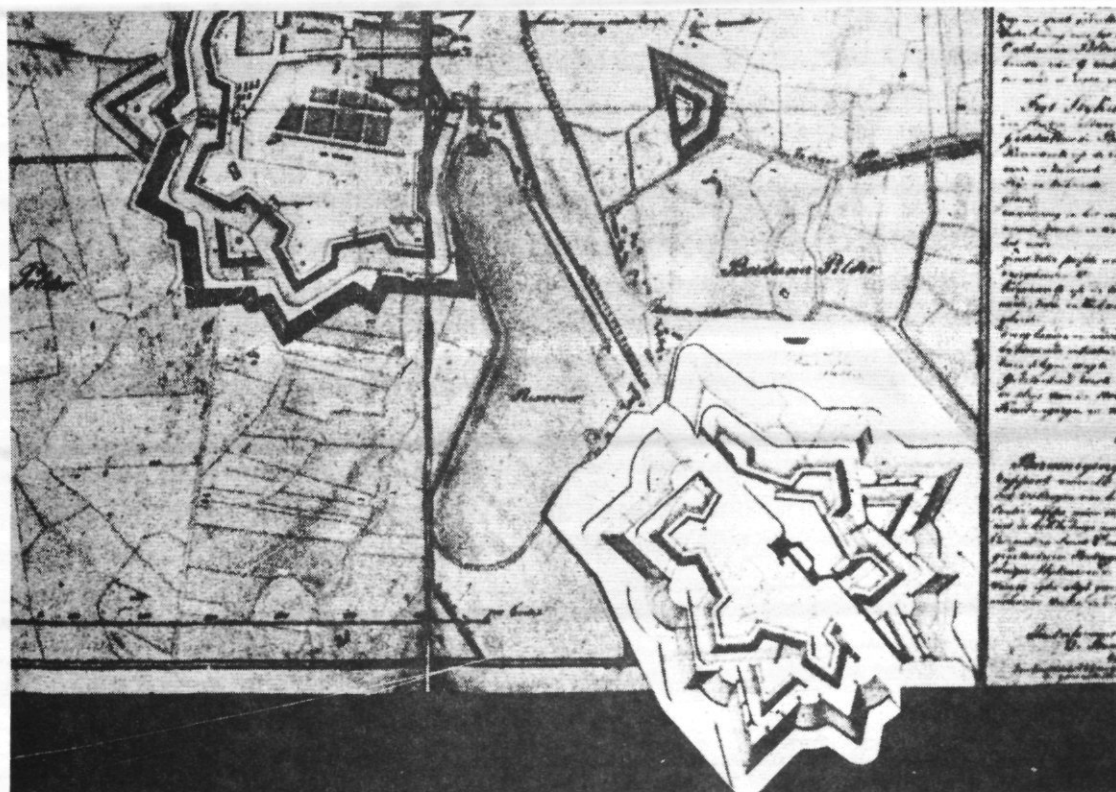
Figuur nr. 34, origineel ontwerp Militaire sluis,

Figuur nr. 35, 1823, Militaire sluis.

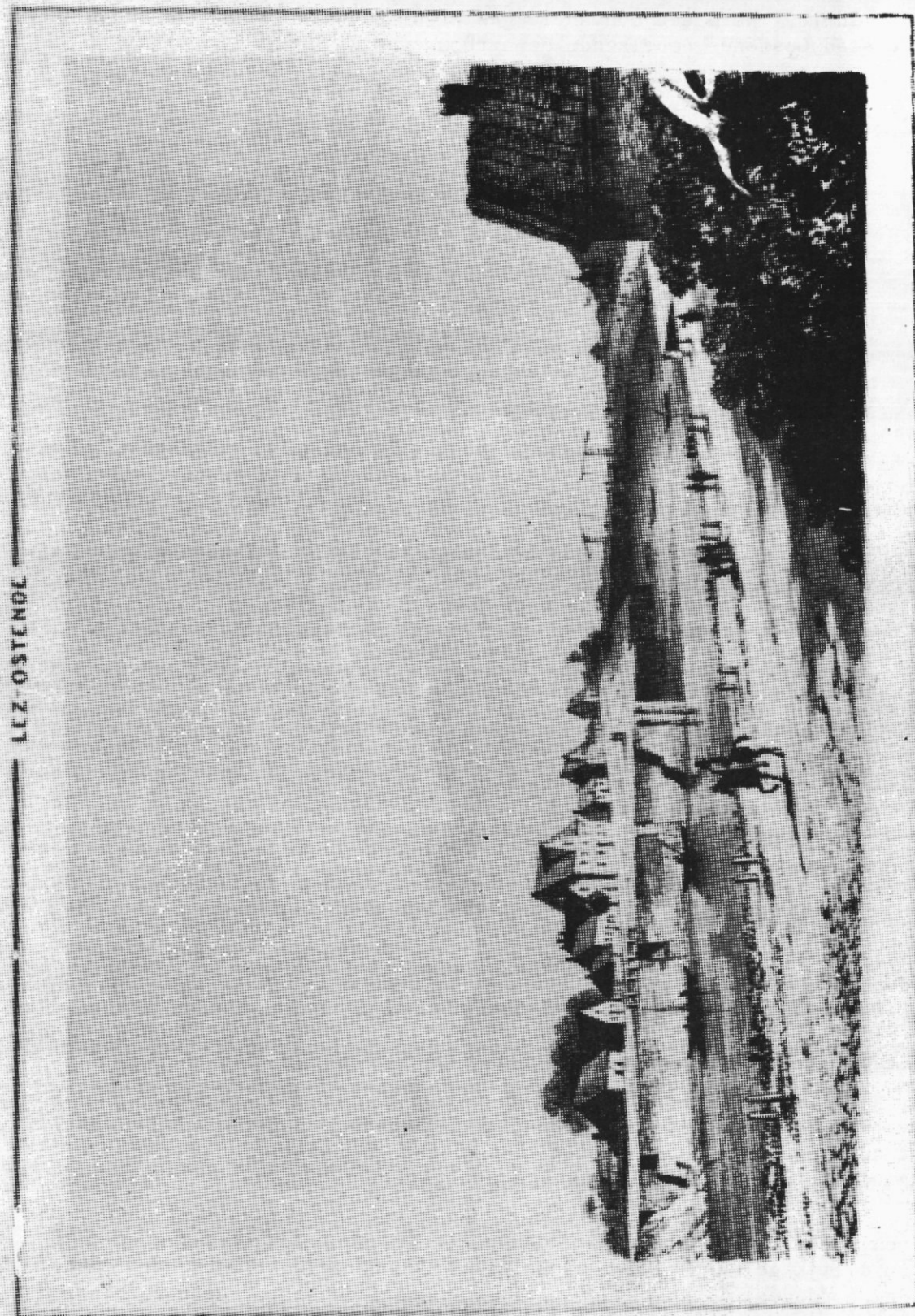

Figuur nr. 36, ontwerp fort Sas-Slyckens, circa 1817.

Figuur nr. 37, tweede ontwerp fort Sas-Slyckens, circa 1817.

LEZ-OSTENDE

VUE DE SLIKENS

M. Van Cuyck, Zicht op Slijkens, 1846, (25).

In 1894 werd een conventie gesloten tussen de Belgische staat en de stad Oostende behelzende de uitbouw van de haven.

De overeenkomst voorzag de volgende werken :

1. Ten laste van de staat.

- a. dempen van de Franse spuisluis.
- b. slopen van de Franse sluis.
- c. slopen van de Militaire sluis.
- d. omvormen van de achterhaven, gelegen achter de Militaire sluis tot voorhaven met een diepwaterkaai en bevoorradingskaaien ten behoeve van de pakketboten (bevoorraden in brandstoffen, ontschepen van kolenas).
- e. graven van een grote spuikom met spuisluisenkompleks, gelegen zuidwaarts van de geplande voorhaven, hiermee gepaard gaande het verleggen van het tracé van de Noord-Eede en bouwen van nieuwe afwateringssluis.
- f. de sporen van het zeestation (Oostende-kaai) rechtstreeks aansluiten met de lijn naar Brussel, ter hoogte van de Conterdam, zodat de internationale treinen niet meer over de openbare weg tussen het spoorwegstation "Oostende-stad" aan de tweede blok en het zeestation zouden moeten rijden. Hierbij zou heel wat tijdswinst geboekt worden.
- g. nieuwe afwatering voor de Camerlinckambacht, door middel van een overwelfde verbinding tussen de Gauweloze kreek en de havengeul.
- h. uitbreiden van het zeewezendok met inbegrip van het bouwen van een droogdok
- i. verlengen van de Pakketbotenkaai.

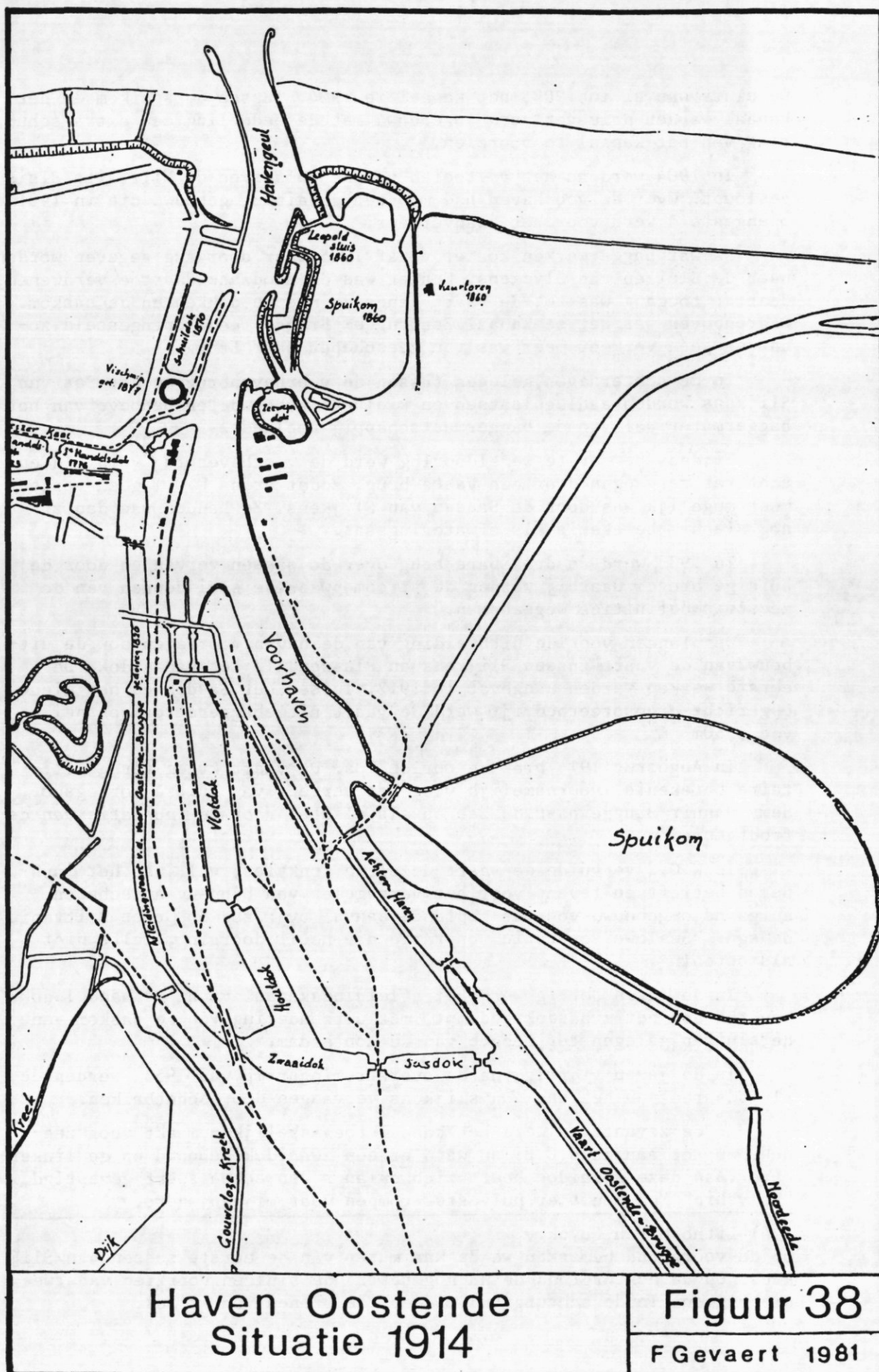
2. Ten laste van de stad.

- a. graven van een vlotdok.
- b. bouwen van een zeesluis, toegang gevend tot het nieuw vlotdok vanuit de havengeul.
- c. verbinden van het nieuw vlotdok met het afleidingskanaal Oostende- Brugge

Een groot gedeelte van de geplande haveninstallaties zouden gebouwd worden op wat toen grondgebied van de gemeente Bredene was. Bij koninklijk Besluit van 14 april 1896 werden de eerste grenskorrektes vastgelegd. Verdere K.B.'s in 1897 en 1900 voegden verdere gronden bij de stad.

De eerste werken, het dempen van de Franse spuikom, werden aangevat in 1895. De laatste werken, het afwerken van het sasdok (aansluitend op de vaart aan de oude Saskerk) kwamen klaar in 1914, (zie figuur 38, Haven van Oostende - situatie 1905).

De noordede was verbonden met de vroegere achterhaven, nu voorhaven, door twee sluizen, de noordelijk gelegen Noordedesluis en de zuidelijk gelegen Vingerlincksluis of Coupuresluis. Door het dempen van de Noordedesluis en het graven van de spuikom was er geen verbinding meer tussen de Noordede en de geul en zou de afwatering van de Polder van Blankenberge verbroken zijn. Tussen de Vingerlincksluis en Noordede werd een nieuw afwateringskanaal gegraven (zie figuur 39) De sluis werd gesloopt en vervangen door een nieuwe 800 m stroomopwaarts (Maertensbrug). Het nieuw kanaal werd gegraven tot op peil -1,00m met een breedte van 14 m op de bodem. De nieuwe sluis werd voorzien van 7 openingen met elk een breedte van 2 m en drempel op peil + 0,00 m.

De sluis was af in 1902, het kanaal in 1904. Tussen de spuikom en het kanaal werden drie verlaten ingebouwd met de bedoeling een extra schuring van het kanaal te voorzien.

In 1904 werd na het voltooiën van de voorhaven de Militaire Sluis gesloopt. Over de voorhaven had men een draaibrug gebouwd die in 1901 opengesteld werd voor het baanverkeer.

Na wat baggerwerken kon er vanaf 1905 weer doorgang gegeven worden naar de Sluizen van Slyckens. Echter was de noodzaak daartoe verdwenen, daar er toegang was tot de vaart langs de nieuwe dokken en de saskom. Daarenboven was het zeekanaal Zeebrugge- Brugge reeds opengesteld zodat er geen verkeer meer was van zeeschepen naar Brugge.

In de achterhaven, gelegen tussen de voorhavenbrug en het Sas van Slijkens werden aanlegplaatsen en kielbank gebouwd ten behoeve van het baggermateriaal van de baggermaatschappij Decloedt.

Tijdens de eerste wereldoorlog werd de voorhavenbrug vernield en achteraf vervangen door een vaste brug, zodat er na W.O.1 geen verkeer meer mogelijk was door de Sassen van Slijkens. Ze hadden van dan af nog slechts betekenis als afwateringssas.

In 1933 werd de draaibare brug over de sassen vervangen door de huidige brug. Daarbij werden de stroomopwaartse sluisdeuren van de zeessluis definitief weggehomen.

De plannen voor de uitbreiding van de haven voorzagen ook de uitbouw van de vaart tussen Slijkens en Plassendale tot kanaaldok. De eerste werken werden aangevat in 1912. Tussen het Sasdok en het nieuw opgericht creosoteerbedrijf werd de vaart uitgebaggerd tot een peil van 6,50m

In Augustus 1914 brak de oorlog los. De vaart kreeg terug militaire betekenis, voornamelijk voor het verkeer van Duitse oorlogsbomden vanuit Brugge naar de zee en als sleutel voor de inundatie van de frontgebieden.

In W.O.2 vervulde de vaart dezelfde functies, vnl. wat het inunderen betreft en tevens voor het verzamelen van binnenvaartschepen, enigzins omgebouwd voor de geplande aanval over zee op Groot Brittanie de zgn. "Seelöwe" operatie, operatie die nooit doorging, zelfs niet als oefening.

In de jaren dertig werd het afleidingskanaal vanaf de handelsdokken tot aan het zwaaidok gedempt, met uitzondering van de saskom van de sluizen gelegen ter hoogte van de conterdam.

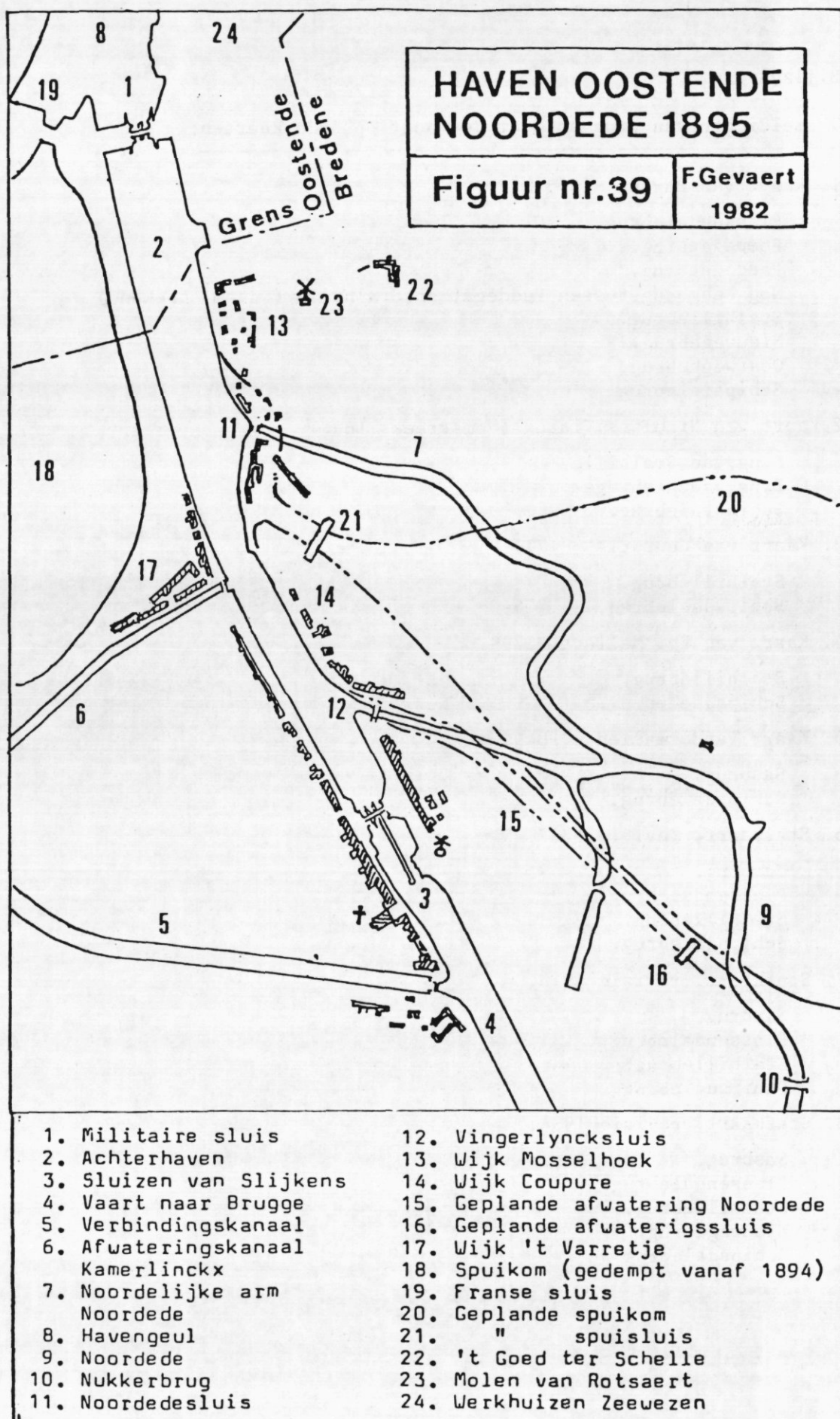
In de jaren vijftig, na de overstromingsramp van 1953, werden de sluisdeuren van het sas van slijkens vervangen door schotbalken.

In de zeventiger werd het kanaal toegankelijk gemaakt voor zeeschepen tot aan de U.C.B. en werd er een zwaaidok gebouwd op de linker-oever. Aan deze zwaaidok heeft zich onlangs een scheepswerf gevestigd, "Polyship" Men bouwt er polyester rompen voor mijnenjagers.

(25) Litho M. Van Cuyck.

op de voorgrond bemerken we de kaaimuren van de eerste sassen van Slijkens. Op de achtergrond de nu nog bestaande sluizen voorzien van twee wipbruggen. In de achtergrond, midden, de stenen van 't Sas.

Bijlage 1.

Vermeldingen van bruggen over de vaart op oude kaarten.

1. Kaart van Purbus -1565.

Plassendalebrug.
 Pompegatbrug.
 Paddegatbrug.
 Nog een brug tussen Paddegat en Stalhille (naam onbekend)
 Stalhillebrug.
 Nieuwegebrug.
 Oostweghebrug.
 Schipstalebrug.

2. Kaart van Nicolaes Visser (omstreeks 1690)

Brug van Stalhille.
 Brug van Nieuwegem.
 Schipstalebrug.

3. Kaart van Ferraris - 1771.

Stalhillebrug.
 Schipsdalebrug.

4. Kaart van Ph. Mallart -1799.

Stalhillebrug.
 Schipsdalebrug.

5. Kaart Vandermaelen - 1849.

Sasbrug.
 Schipsdalebrug.

6. Stafkaart, revisie 1887.

Sasbrug.
 Plassendalebrug.
 Stalhillebrug.
 Schipsdalebrug.

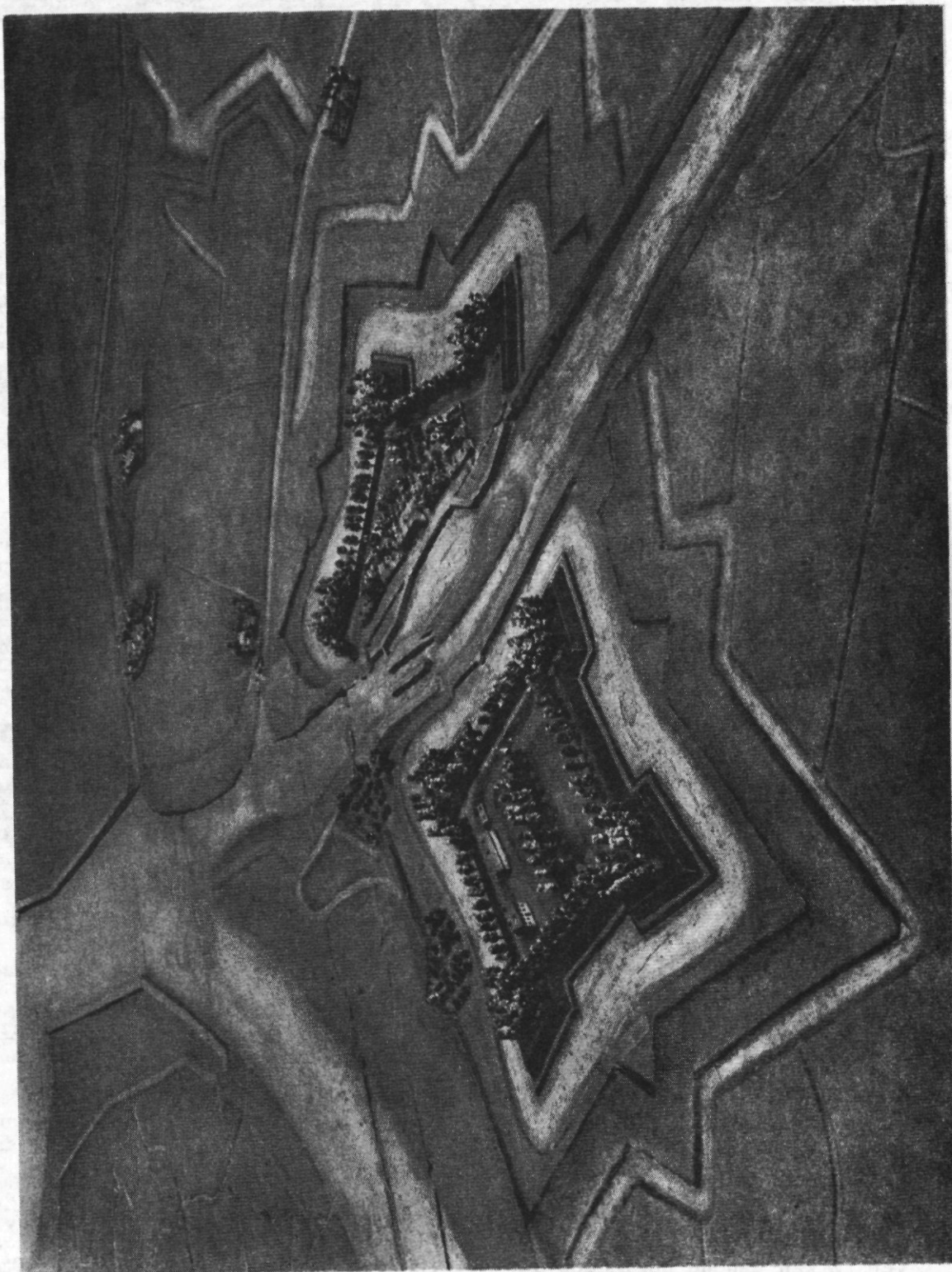
7. Stafkaart; revisie 1913.

Sasbrug.
 Plassendalebrug.
 Stalhillebrug.
 Schipsdalebrug.

8. Stafkaart, revisie 1934.

Sasbrug.
 Plassendalebrug.
 Stalhillebrug.
 Nieuwegebrug.
 Schipsdalebrug.

Bijlage 2.

Fort St.-Philippe.

Foto van schaalmodel van het fort St.-Philippe en het Sas van Slijkens, d.d. eind 17e - medio 18e eeuw, Museum "Les Invalides, Parijs.
(zie "Belgische steden in relief - Oostende", D. Farasyn, Pro Civitate, Brussel, 1965).

Bijlage 3.

Bij het doorbladeren van de Belgische staatsbladen konden we enkele interessante gegevens vinden over werken die uitgevoerd werden in verband met het voorgaande tussen 1851 en 1859.

1. 12 maart 1851 (82.615)

Achterhaven Oostende : Vernieuwen van de deuren van de Sluizen van Slijkens. " De minister van openbare werken laat weten dat binnenkort zal overgegaan worden tot de openbare aanbesteding van de werken tot het vernieuwen van een paar sluisdeuren stroomafwaarts van de spoel - doorgang van de sluizen van Slijkens in de achterhaven van Oostende. De gouverneur van West Vlaanderen, voor wie deze aanbesteding zal plaats hebben bepaald later de dag en het uur.

2. 3 JUNI 1851 : (155-1364) Aanbesteding voor onderhoudswerken en gedeeltelijke vernieuwing van de kunstwerken in de achterhaven van Oostende gedurende de periode 1 juni 1851 tot 31 mei 1856.

3. 23 oktober 1851 (297- 2951) Ministerie van Openbare Werken : uitvoering van verschillende werken :

1° vernieuwen van een paar vloeddeuren van het stroomopwaartse gedeelte van de grote doorgang van de scheepvaart van de sluizen van Slijkens.

2° Vernieuwen van de spoeldeur van dezelfde sluis.

4. 30 maart 1852 (90-903)

Vernieuwen van een paar ebbedeuren van de spoel doorgang van de sluizen van Slijkens.

5. 24 februari 1855 (55-607)

volgende werken dienen uitgevoerd :

c. door middel van een baggerboot wegnemen van de slijk en zandbank welke zich bevindt voor de ingang van de sluis tot de dokken en langs het gedeelte van het staketsel, genaamd "Nouveau Quai", verlengd in 1851.

6. 3 juni 1856. (155-1916) Volgende werken moeten uitgevoerd worden;

a.

b. verbeteringswerken uit te voeren aan het lozingskanaal van de Camerlinck watering in de achterhaven van Oostende stroomopwaarts van de siphon van de Konterdam.

7. 3 september 1857 (247-3113) Werken uit te voeren op het kanaal Brugge - Oostende . Herstelling van de glooiingen, bekleden met stenen versterken van de dijken op de meest bedreigde plaatsen.

8. 4 november 1858.

Gedeeltelijke vernieuwing van de getimmerde kade gelegen stroomafwaarts en aan beide zijden van de sluizen van Slijkens. Versterken van de bekleding van de linkeroever over een lengte van 40m. tegen een van de te vernieuwen kaden.

9. 7 mei 1857.

Oprichten van een veer voor voetgangers over het kanaal Oostende Brugge ter hoogte van het Halfmylhuys.

BIJLAGE 4. Beschrijving van het kanaal Oostende- Brugge , 1880 (x)

1. Lengte van de Damse poort (sluizen) tot de sluizen van Slijkens : 20.842 m.

Lengte van de Damse poort (sluizen) tot de handelsdokken te Oostende : 23.362m.

Lengte afleidingskanaal van Kapellebrug (Sas Slijkens) tot Handelsdokken Oostende : 2.520m

Te Varsenaere ontvangt het kanaal, ter hoogte van de "Speye" de wateren van de "Boterbeek" . Ter hoogte van Jabbeke ontvangt het kanaal de afvoerwateren van Snellegem en Jabbeke.

Ter hoogte van de brug is er een siphon voor de afvoer van de wateren van de gronden op de rechteroever gelegen naar de Noordede. Een verdere siphon voor het afvoeren van water is gelegen aan het "Paddegat".

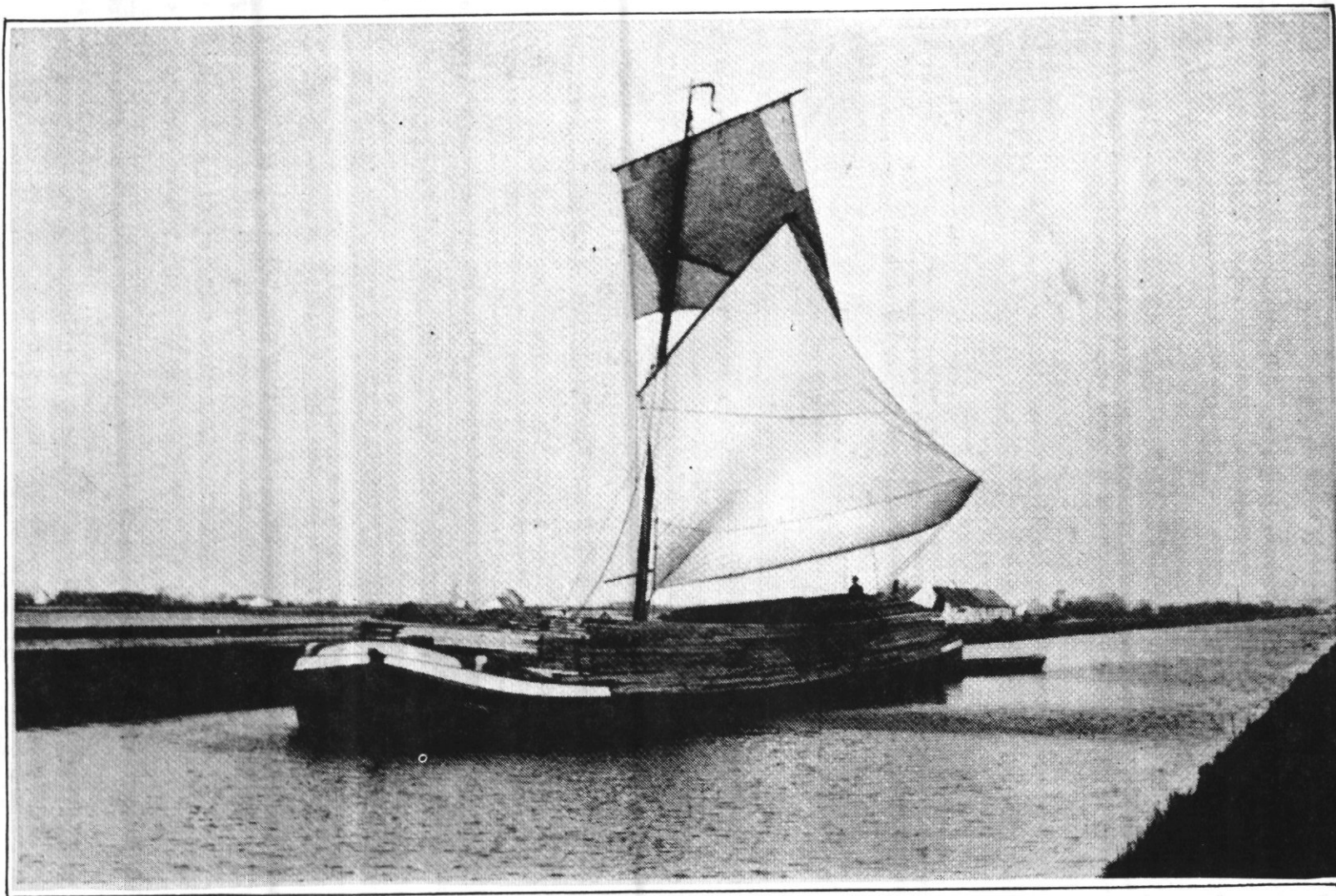
2. Scheepvaartrechten (K.B. van 3 juni 1870)

0,002 fr per ton/kilometer lading.

Ontvangkantoren aan de Damse poort, te Plassendale en de Kapellebrug te Sas Slijkens.

3. Het slepen van de vaartuigen wordt gewoonlijk uitgevoerd door paarden (noot: voor zover de schippersfamilie het schip niet sleept, of niet uitgerust met zeilen of tegenwind).
Gemiddeld bedraagt de sleep prijs, zonder stroming en geen sterke tegenwind : 0,0015 fr per ton/kilometer
Bij tegenstroom en sterke wind kan de prijs oplopen tot 0,002 fr per ton/kilometer.
4. De binnenschepen die gebruik maken van het kanaal hebben een maximum tonnemaat van 335 ton, 15 tot 40 m. lengte, een breedte van 2,85m tot 5 meter met een maximum diepgang van 2,45m.
Zeeschepen een maximum tonnemaat van 500 ton, 50m lengte, een breedte van maximaal 8,40m en een grootste diepgang van 4,23m.
5. Er is een telegrafische verbinding tussen Slijkens en Brugge.
6. Meest voorkomende vrachten.
Kolen, kalk, gekapte natuurstenen, kasseistenen uit Lesse, baksteen uit de Rupelstreek, hout.
7. Er is een regelmatige bargedienst tussen Oostende, Brugge en Gent.
Er is een wekelijkse vrachtdienst tussen Antwerpen, Brugge en Oostende, uitgevoerd met een boot van 92 ton. Het vervoer bestaat hoofdzakelijk uit koloniale waren en petroleum.

(x) Bron : "Voies Navigables en Belgique" , Ministerie van Openbare werken, Bestuur der waterwegen, 1880.

1912 - Binnenschip onder zeil op de Brugse vaart.

Voorgeschiedenis van het fort Sint-Philippe en het sas van Slijkens.

door Daniel Farasyn

Hierna volgen enkele minder gekende gegevens uit deze voorgeschiedenis , en allereerst komt het fort aan de beurt.

Uit het lastenkohier gaande bij de aanbesteding van de aardewerken van het fort op 19 september 1663 , licht ik wat volgt : *" item de annemer sal verobligiert syn het deel van t'oud fortken twelcke int nieuwe soude moghen connen ligghen van de selve (te applaneren) ende de gracht vant selve fortken oock soude mooghen binnen het nieuwe werck commen sal hij verobligiert syn te vullen "* .

Hieruit is duidelijk af te leiden dat er reeds vóór 1663 een klein fort bestond op de plaats waar het Fort St. Philippe zou oprijzen . Jammer genoeg heb ik tot hertoe niet kunnen terugvinden wanneer dit klein fort werd gebouwd .

Wat de aanleg betreft van het nieuwe fort . De aanbesteding van de aardewerken greep plaats op 19 sept. 1663 en werd door de Raad van Finantien geaggreerd op 2 oktober 1663 . Er waren zes " partyen " . Pieter van Houcke nam de 1e, 2e en 4e partij voor zijn rekening , Pieter Eeckman de 3e , Jan van Houcke de 5e en Simoen Wilhems de 6e . Op 23 sept. 1663 greep de aanbesteding plaats vande rysberm " rond het nieuwe fort " . Dit werk werd toegewezen aan Jan van Haudenaerde . De aanbesteding tot het leggen van een houten brug over de gracht ging door op 7 nov. 1663 . Deze tot het inwerken van een " blockpoorte " in de hoofdwal greep plaats op 9 nov. 1663 . Beide werden door de Raad van Finantien goedgekeurd op 27 nov. 1663 . Het eerste werk werd toevertrouwd aan Jan de Vivre en Lieven Demarck. Het tweede aan Pieter van Houcke en Pieter Eeckman .

Op 18 aug. werd overgegaan tot de aanbesteding van de bouw van een kapel, van magazijnen , van zeven barakken en een " citerne " , werken die met de aggreatie van de Raad van Finantien dd. 23 dec. 1665 werden opgedragen aan Pieter Vereecken, Jan Pieters en Pieter van Houcke .

Aan Jan van Audenaerde werd " de plantagie van een levende doornhage rontsom het Fort St. Philippe toegewezen met het onderhoud van twee jaeren " . Ingenieur Boulangier en controleur Robert vanden Hoeck melden in sept . 1665 dat dit werk was voltooid . Op het einde van de zomer 1666 betrokken de militairen het nieuwe fort dat echter nog niet volledig was afgewerkt .

Allerlei moeilijkheden hadden de uitvoering van de werken vertraagd . Allereerst had men moeten overgaan tot " het dycken van den polder by tselve fort dat nootsaekelyck was jeghens het spoelen van het zeewater " . Verder had men af te rekenen met grondverzakkingen in deze drassige opgeslibte gronden , wat tot onvoorzien supplementaire werken leidde , " over het op ende affvoeren van de aerde boven de poort van tselve fort omme dies het werck dat by hem gemaect was was sinckende " .

Door de Raad van Finantien werden de aannemers nog met de uitvoering van bijkomende werken belast " dat sy by contracte nyet verobligiert en syn gheweest te maecken maer alles ghedaen by ordre van den Heere Commis van Ophem ende Ingenieur Boulangier " zoals " het maecken van den huuse van den catiteyn , stallinghen , keeten , schueren ende baracquen tot logement van de soldaeten " .

De aannemers hadden bovendien af te rekenen met bemalingsmoeilijkheden " ont aussi souffert grands frais à tirer les eaux desdits fossés " , met soldaten die " naerdatsy hunne wercken hadden volcommen ende opgemaect materialen van spirren deylen als andersints die int selve fort gebleven syn " eenvoudig gebruikten om te " doen maecken coetsen (beddebakken) baracquen " tot zelfs een " watermeulen " toe .

Dit leidde natuurlijk tot heftige reclamaties van de aannemers die uitbetaling eisten voor bijkomende werken en ontvreemde materialen . Op deze rekwesten ging de Raad van Finantien in . Op 7 november 1667 beval de Raad hierin te voorzien nadat twee nog niet volledig afgewerkte stukken contrescarpe zouden voltrokken zijn .

De aanleg van het sas te Slijkens moet gezien worden in het kader van de omstreeks 1662 gewijzigde politieke en economische situatie van de kuststreek . Duinkerke was definitief in Franse handen overgegaan . Door de toenemende Franse expansiedrang naar het noorden dreigde het bezit van Nieuwpoort voor ons land een dubieus geval te worden . Oostende werd derhalve als enige resterende haven van de Spaanse Nederlanden beschouwd . Ten allen prijze diende dan de haventoegekankelijkheid van Oostende en met de zee en met het binnenland dringend verbeterd te worden .

In deze optiek werd enerzijds in 1662-1664 , het gebied, dat later de Nieuwe Zandvoorde Polder zou worden opnieuw als spoelpolder " *met de zee ghemeene gemaect* " om de schuring van de havengeul te versterken en tot de verdieping van de geul bij te dragen . Anderszijds werd de Oostendse vaart uitgebaggerd , verdiept en verbreed om het mogelijk te maken dat zeeschepen Brugge konden bereiken en dit zonder last te breken te Oostende door het uitvaardigen van de " *libere deurvaert* " .

Een knelpunt bleef echter bestaan op de vaartverbinding Oostende-Brugge , nl. het verouderde, in 1618 gebouwde Sas van Plassendaele . Experten stelden in 1669 vast dat dit sas was " *teenemaal ruineus oock mede nyet dienstich totter deurvaert van de groote schepen midts de vaert door de verdiepinghe bet dan vier voeten leegher ende dieper is dan de grond van het sas* " . Het probleem werd dan ook gesteld " *oftewel het sas van Plasschendaele te legghen op de diepte van de vaert, oftewel tselve oude sas af te breken ende te maecken een nieuw navigabel sas ghelijck Syne Majesteyt als nu begheert ons ordonneert* " . Deze laatste wens was van regeringswege aan de Staten van Vlaanderen medegedeeld geworden in juni 1669 . Het uitvoeren van aanpassingswerken aan het sas van Plasschendale had blijkbaar weinig zin . Het sas was immers " *vol suyghers ende de grond teenemael onbequaem omme daerinne te wercken als anders nyet synde dan levende zant ende quelm ende also nyet bequaem om gherepareert te worden* " .

De enige voor de hand liggende oplossing was dan ook de oprichting van een nieuw sas in de buurt van de-Pierhoek bij het pas gebouwde " Fort Royal van St-Philippe " zoals militaire ingenieurs en de regering het voorhielden . Dit alleen zou het trafiek van grotere schepen toelaten langs Oostende om, naar of van het binnenland uit " *tot groote commoditeyt van de commercie ende prouffyt van de provincie* " . Daarenboven zou een gevoelige verbetering optreden in de situatie van de overtollige binnenwateren wat landbouw en veeteelt te goede zou komen . Deze verhoogde waterlozing ingeplant zo dicht mogelijk bij de achterhaven van Oostende zou een opvallend sterke bijdrage kunnen leveren in de schuring van de havengeul , *in sulcker manieren dat nyet noodich en ware den polder van Zandvoorde ende vele andere landen te laeten gheinundeert van de zee maer sullen alle de selve landen wederomme ghedyckt mogen worden* " .

Het slopen van het sas van Plasschendale zou daarenboven meer rust en veiligheid brengen in de aanliggende gebieden , " *ten anderen het sas van Plasschendaele gheweert synde soo sal oock gheweert worden de passagie van de militairen ende vagebonden int noorden ende het pericle van de vyant ende inundatie van het noorden* " .

OM AL DEZE REDENEN EN OVERWEGINGEN WAS HET DUIDELIJK
DAT EEN NIEUW GROOT SASCOMPLEX BIJ HET FORT ST. PHILIPPE
OPGERICHT MOEST WORDEN .

D a n i ë l F A R A S Y N

~~~~~
N A S C H R I F T

Ik heb bewust gekozen voor ee, NASCHRIFT in plaats van een INLEIDING bij het , voor de geschiedenis van Bredne , zeer interessante artikel van ons eminent erelid Daniël Farasyn . Dit om de ons gebrachte nieuwe gegevens over de aanleg van het fort St- Philippe niet te ontluisteren . Een kleine kommentaar is echter niet overbodig .

Bij het lezen van het prachtwerk " Brugge en de Zee" - werkelijk het " Boek van het Jaar " voor het Brugse Vrije - werd mijn aandacht getrokken op een klein kaartje, onderdeel van een illustratie , op blz. 80 . De gravure in kwestie dateert uit 1665 en het kaartje toont de loop van de " Oostendsche Vaart " tussen Brugge en Oostende . Op het uiteinde van de vaart vinden we het fort St-Philips . De sluizen van Slijkens waren toen nog niet gebouwd en uiteraard vinden we het naderhand gebouwde kroonwerk aan de overzijde van het kanaal niet terug .

We moeten bekennen, en zeker velen met ons , dat we uit onwetendheid en omdat het voor-de-hand lag , steeds aanvaard hebben en ook naar voor gebracht dat het fort St-Philippe aangelegd werd om de sluizen van Slijkens te beschermen . Wel hadden we gelezen bij Bowens dat in 1664 het verbreden van de Oostendse vaart slechts langzaam vorderde bij gebrek aan delvers " om dat men ten zelve tyde bezig was met het Fort van Slijkens te maeken, alwaer veele Werklieden gebruykt werden " , maar we zagen dit slechts als een bijkomstig onderdeel van het totaalwerk , nl. de aanleg van de sluizen .

Dat het gebrek aan arbeiders een acuut probleem vormde in deze tijd blijkt uit Bowens , blz. 128 . Hij vertelt dat het tekort aan werklieden die aan de dijken rond Zandvoorde moesten delven zo groot was dat er op de dijk een galg werd geplant , met het gebod allen daar aan te hangen die hun aangenomen werk zouden verlaten . Dit is straffe toebak !

Uit de opzoekingen van Daniël Farasyn blijkt nu dat de geschiedenis van het fort niet zo eenvoudig is dan we dachten, en feitelijk aldaar niet gebouwd werd omwille van de sluizen . Wie belangstelling heeft voor de forten van Oostende en de vestingkunde in het algemeen krijgt hier tevens enkele goede details over de fortenbouw , en o.a de bevestiging dat de forten in de kuststreek , langs

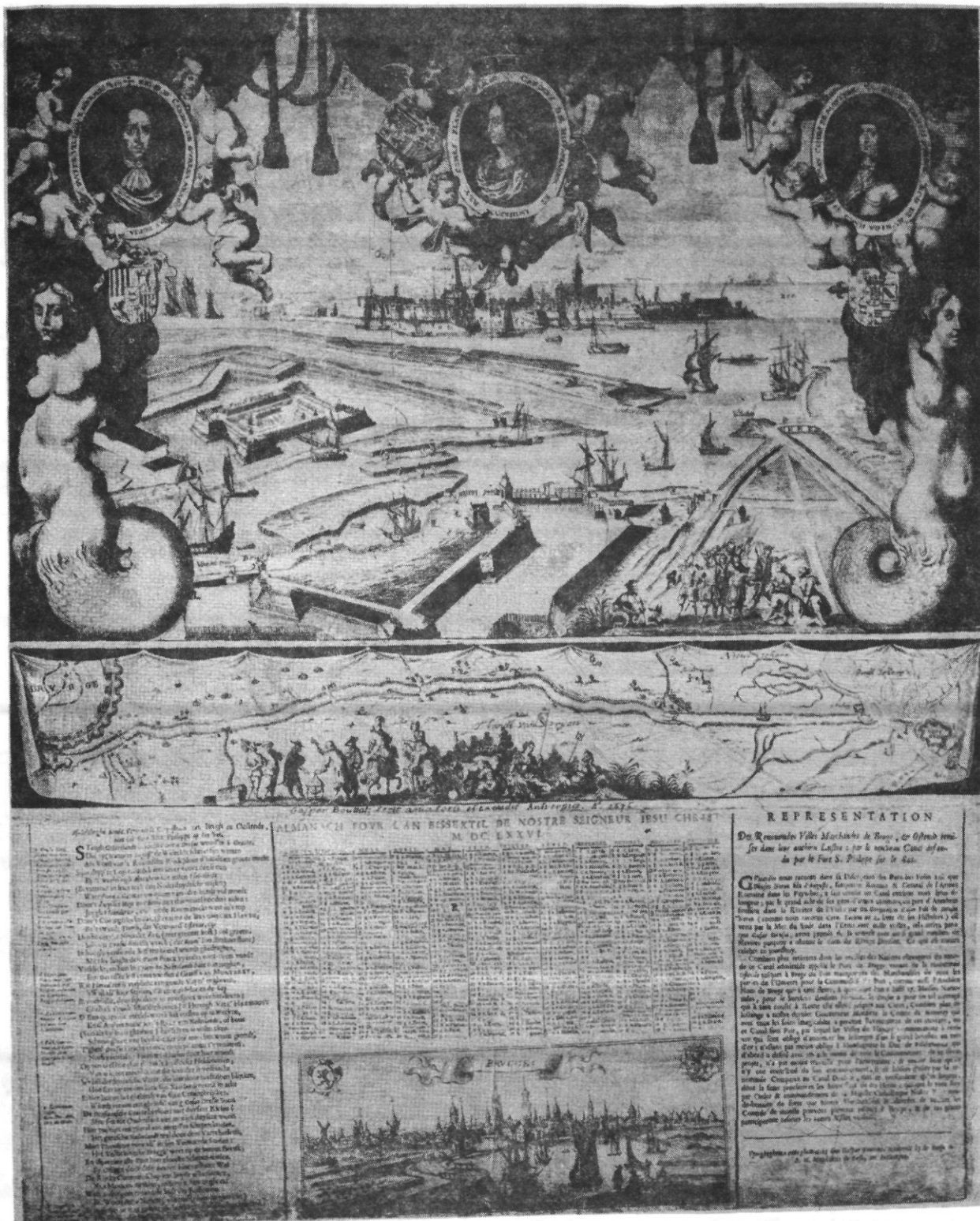
de flanken , beplant werden met duindoornen . Deze waren te Bredene overvloedig te vinden .

Het bouwjaar van het oude fortje kennen we dus niet. Ik wil in dit verband diegenen waarschuwen die ergens stoten op de naam St-Philippe . Sedert 1555 zijn we gezegend geweest met enkele Spaanse vorsten die de naam Philippe droegen en het lag voor de hand dat hun naam her en der gegeven werd aan allerlei versterkingen hier te lande . Zo b.v. werd tijdens het beleg deze naam gegeven aan een kleine versterking die door de belegeraars veroverd werd binnen het " polder-carré " . Ook dient men op te letten geen verkeerde interpretatie te geven aan een tekst van J.Bowens : " Geduerende dit jaer 1626 wierd'er eenen dijk geleyd, strekkende van het Fort van S.Philippe langs de Keyaert ... " . Bowens bedoelt hier dat de dijk werd aangelegd vanaf de plaats waar IN ZIJN TIJD het fort lag . Het is van zijnentwege alleen een plaatsaanduiding ten gerieve van zijn tijdgenoten .

Het fort werd gesloopt in 1782 . Het heeft echter weinig gescheeld of het werd terug opgebouwd tijdens de Franse bezetting toen plannen werden opgemaakt om de stad Oostende van nieuwe degelijke versterkingen te voorzien .

R. Verbanck

§§§§§§§
 §§§§§
 §§§
 §

Plakalmanach van 1675, door Gaspar Bouttats, bovenaan zicht op de sluizen van Slijkens met Oostende op de achtergrond, midden de loop van de vaart Oostende-Brugge, onderaan zicht op de havenkom te Brugge.

Oude zichten op de eerste sluizen van Slijkens.

door

Richard Verbanck

Daniel Farasyn

VERANTWOORDING

Dit is een artikel dat samengesteld werd door twee verschillende personen, en beiden schreven naast elkaar zonder over het muurtje te kijken. De eerste deed het maar losjes, de tweede - dit is natuurlijk Daniël Farasyn - zorgde voor het deugdelijk materiaal met persoonlijke kritiek, aanvullingen en ongekende feiten uit zijn rijk archief.

Omdat we het koren van het kaf willen gescheiden houden heb ik geopteerd voor volgende formule: Ik schrijf het mijne, maar daar waar het past of nodig blijkt schakel ik over op de tekst van D. Farasyn en wel in een ANDER LETTERTYPE. Op deze wijze vermijd ik dat maar iets verminkt wordt of verkeerd geïnterpreteerd. Het is hierbij onvermijdelijk dat we elkaar eens overlappen maar alles wordt dan des te begrijpelijker voor de belangstellenden.

Dat dit artikel niet uitsluitend door D.F. werd geschreven kan geen kwaad. Een goed brood bestaat uit kruim met gaatjes. Zonder gaatjes geen goed brood, zegt Maria.

En mijn verdienstedan? Deze bestaat erin dat ik mijn goede vriend Daniël aan het werk heb kunnen zetten. En dit, mijne heren, is niet gemakkelijk!

R.V.

§
§§§
§

OUDE ZICHTEN OP DE EERSTE SLUIZEN VAN SLYKENS

---

*Het was zichtbaar,
Ze keken er naar
Maar zagen niets .*

Strabismanath Tegare .

...

In vorige Jaarboeken heb ik de beschrijving gegeven van twee zeergekende gravures met achttiende-eeuwse zichten op de stad Oostende . De eerste , zeer korte impressies kan men lezen in onze uitgave 1973 en betreffen de gravure van DAUDET naar het schilderij van FRANS - BALTHAZAR SOLVYNS " Vue de la Ville et du Port d'Ostende". Een meer gedetailleerde doorlichting van het tweede werk, " Première Vue d'Ostende " , gegraveerd door LOUIS JOSEPH MASQUELIER , naar het schilderij van OLIVIER LE MAY , werd gepubliceerd in 1981 .

De escalatie gaat voort . Vandaag is het de beurt aan een derde zicht op de Oude Oostende , met een wellicht al te uitvoerige beschrijving . De stad dient hier als achtergrond van een schilderij van HENDRIK van MINDERHOUT dat een afbeelding geeft van de EERSTE sluizen van Slykens en het fort Sint-Philippe . Ook van dit schilderij werd naderhand een gravure gestoken door GASPARD BOUTTATS ten behoeve van een plakalmanak voor het jaar 1676 .

Het is namelijk zo , en dat merken we bij voorgaande drie gevallen , dat van bijzondere schilderijen die uiter-aard enige en dure kunstwerken waren , een aantal gravures werd vervaardigd door bekende kunstenaars in het genre . Ik zal niet zo ver gaan door te stellen dat de gravure op deze wijze dan het schilderij werd van de "arme man" want voor zeven-cens-en-half waren ze zeker niet te koop . Meest zijn het kunststukken op zichzelf die in fijnheid van detail en schakering soms het schilderwerk ver overtreffen . In vele gevallen moeten wij hiervoor dankbaar zijn want veel schilderijen gingen naderhand verloren - of zitten "ergens" - terwijl de ruime verspreiding van de gravures een zekere garantie bood dat enkele exemplaren voor het nageslacht bewaard bleven . VERBOUWE, in zijn " Iconografie van het arrondissement Oostende " , vermeldt de gravure van BOUTTATS als " Enig gekend exemplaar - Onbekend in de verschillende bibliografieën " .

Alvorens het eigenlijke onderwerp aan te pakken wil ik vooraf enkele zijwegen bewandelen .

Reeds ten tijde van de Vlaamse Primitieven en de miniaturisten-handschriftverluchters hadden de kunstenaars een voorliefde tot het aanbrengen van stadszichten op de achtergrond van het geschilderde tafereel of portret . Soms waren deze te zien door een open raam of deur, en als bewijs van hun kunnen schildereden ze dan liefst een stad of dorp dat mijlen ver scheen te liggen . Ze zorgden er wel voor dat geen enkel detail verloren ging , en ik ben er zeker van dat deze super-miniatuurtjes , soms aangebracht op een paar vierkante centimeter , hen meer persoonlijk genoeg verschaften dan het eigenlijke onderwerp van de bestelling . Dergelijk werk kan men bewonderen bij Jan van Eyck, de Meester van Flémalle , Rogier van der Weyden, Dirk Bouts , Justus van Gent en anderen .

Van de miniaturisten wil ik slechts een paar stukken vermelden : Een werk van Philippe de Mazerolles in het handschrift op perkament " Le Livre de la propriété des choses " van Bartholomeus Anglicus . Verder enkele tafereelen in de " Chroniques " van Jean Froissart . Men is er echter niet zeker van dat deze miniaturen door één en dezelfde geschilderd werden . In dit verband plaatst men naast de Mazerolles de " Meester van het Dresdens Gebedenboek " .

Vanaf de Vlaamse Primitieven en hun tijdgenoten , de miniaturisten , kunnen we de lijn doortrekken tot de schilders die ons aanbelangen en zichten op Oostende als achtergrond voor hun werk hebben aangebracht : MINDERHOUT , LE MAY en SOLVEYNS . Vandaag hebben we het bepaald over de eerste van deze drie , die op twee bijna identieke schilderijen de sluizen van Slykens heeft afgebeeld . Met de zelfde liefde voor het detail , maar zeker niet met hetzelfde talent als de Primitieven heeft hij Oostende , dat veraf ligt , op doek gebracht . Hierover straks meer .

Nu we het toch hebben en over schilders en over het kanaal naar Brugge wil ik hier nog een andere schilder vermelden met een van zijn werken , namelijk JAN GAREMYN en " Het uitdelfen van de Gentse vaart , terhoogte van Sint-Joris-ten-Distel " (1753) . Wie wil weten , zonder woorden , hoe ten dien tijde een kanaal werd gegraven - en dit past wel binnen deze bijdrage - moet maar eens met volle aandacht dit schilderij, of de afbeelding ervan in het boek " Brugge en de zee " , bekijken . Hij zal er wel de nodige tijd moeten voor uittrekken !

Er werd gewerkt met honderden , zoniet met duizenden mensen die beschikten over schup en kruiwagen . En jawel, ze staan allen afgebeeld op het schilderij ! En dat het kanaal niet rechtlijnig werd aangelegd , maar oude beddingen volgde , is ook zo te zien . Hierdoor werd de waterweg dan ook een stukje langer . Bij dergelijk werk komt nog veel kijken . We kunnen de vergelijking maken met de ons

bekende schilderijen die kampementen bij het beleg van Oostende in 1601 uitbeelden . Ten behoeve van het werkvolk is een tentendorp ontstaan met winkels en veel drankgelegenheden . Zo te zien werd daar duchtig gezopen . Een ander woord zou de zaak minimaliseren . Maar er is ook een afdak waaronder een priester mis kan lezen . Anderszijds is er ook veel belangstelling voor het vrouwvolk dat nooit kan gemist worden .

Veel schilders uit de 17-e en 18-e eeuw hadden een meestal verborgen zin voor humor en haalden aleens een boertig grapje uit terwijl ze aan het werk waren, en zo vinden we ook ergens op dit schilderij een werkman die zijn broek heeft afgestoken en gehurkt eventjes pauseert. (Bibliotheek Ter Cuere) . Zelfs in het oerernstige " Flandria Illustrata " van Tone Sanders kan men zoiets meemaken : Op de voorgrond van een mooi zicht op Duinkerke vaart een boot , en wat zien we achteraan in die boot, ten aanschouwe van iedereen ? Een vent staat daar in de gekende houding en loost een machtige straal die voor mannen die het nog slechts met morsetekens doen , nog slechts een verre herinnering is .

Als tegengewicht ontdekt men aan de andere zijde van het schilderij van GAREMYN iets meer ernstigs . Geheel rechts zien we hoe een priester de Laatste Sakramenten toedient aan een stervende . Zijn dienaar houdt een brandende lantaarn in de hand ; enkele mensen liggen geknield.

Op dit schilderij is echter niet te zien hoe het overtollige grondwater tijdens het delven van de vaart werd verwijderd . Bijna 150 jaar tevoren werden op dezelfde plaats voor dit werk " paardemolens " voorzien : Een reusachtig horizontaal tandrad werd door paardeg gespannen rond zijn as gedraaid en bracht door overbrenging een systeem van baggerkuipen in beweging . Of deze molens achteraf werkelijk werden gebruikt weet ik niet . Rond dezelfde tijd werd bij het droogleggen van de Moeren de voorkeur gegeven aan windwatermolens , wellicht met de bedoeling ze bestendig ter plaatse te laten .

§
§   §

Bij het ontleden van oude stadszichten doen we niet aan kunstkritiek , maar soms is dit niet te vermijden . Onze oorspronkelijke bedoeling bestond hierin , aan de hand van zeldzame dokumenten die een minimum van accuraatheid bieden , een beeld te geven van stad en streek zoals ze te zien waren in tijden dat fotografie ons nog geen handje kon toesteken . Het verleden te fotograferen zal wel altijd een schone wensdroom blijven .

Reeds lang was het schilderij " Zicht op de sluizen van Slyckens " dat toegeschreven is aan HENDRIK van MIN-

DERHOUT ons bekend en dwong het steeds opnieuw onze bewondering af tijdens bezoek aan het stadhuis te Brugge . Dit hoofdzakelijk voor zijn heemkundige waarde . Het bijna identieke werk dat zich in privébezit bevindt werd ons veropenbaard door onze konfrater NORBERT HOSTYN , Conservator Stedelijke Musea van Oostende , in een artikel over MINDERHOUT als zeeschilder . (Tijdschrift NEPTUNUS - Febr. 83) Aanbevolen lektuur . Beide zullen we bekijken, evenals de gravure die naar het eerste schilderij is gemaakt .

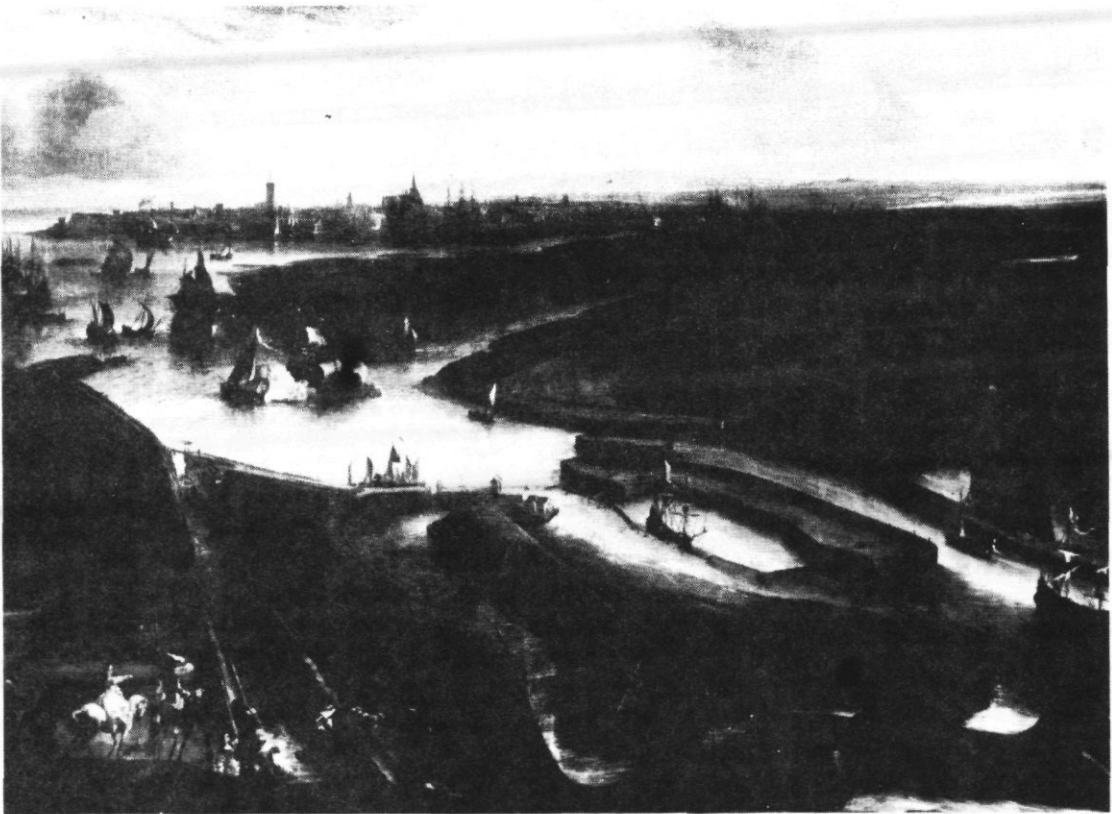
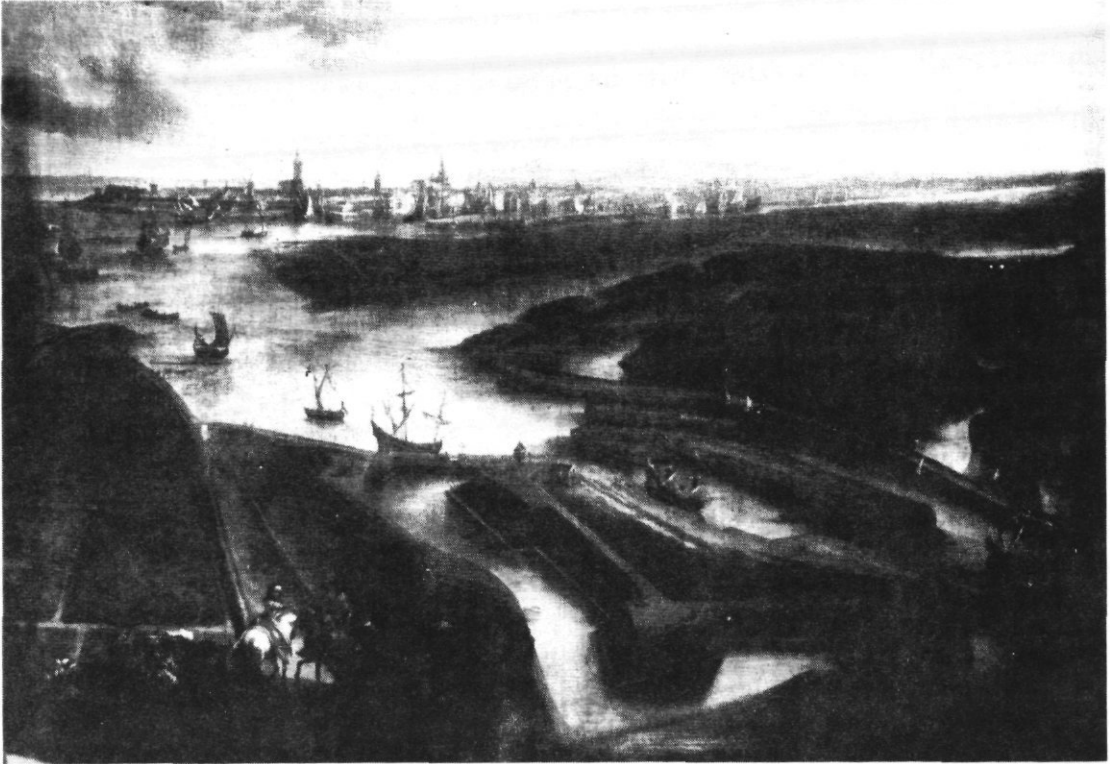
Tweederde van het grote kunstwerk wordt vanzelfsprekend ingenomen door het onderwerp zelf . Op de achtergrond ligt Oostende .

Fort, sluizen en de daarrond liggende schorren doen op het eerste zicht log aan , in het bijzonder wanneer men dadelijk daarna het oog laat vallen op het fijn afgewerkte beeld van de stad .

Maar we moeten eventjes nadenken . Van de naakte, vuile slijkschorren rond het kompleks kan men met de beste wil van de wereld een poëtisch tafereel maken . Een grimmig fort leent zich evenmin daartoe , en hier moeten de bijkomstigheden veel goedmaken . Van een marineschilder mogen we verwachten dat de schepen zeernauwkeurig op het doek gebracht worden , en hier is dit het geval . Evenveel zorg werd besteed aan de muren binnen de sluiskom, de personages in de rechter benedenhoek en bij het aanbrengen van de ontelbare stormpalen op het escarp van het kroonwerk en de dekkingswal die het kroonwerk omsluit .

Wat het eigenlijke fort betreft, daar hebben de jaren op het schilderij sporen nagelaten . De binnenzijde springt niet meer naar voor . Onze belangstelling gaat bijgevolg meer uit naar de ligging van het fort . Naar de zeezijde toe is er bescherming door de walgracht, maar meer nog door de toen machtige Gouweloze of " Kreke van Zandvoorde" die soms tot 30 voet diep is . De poort en de ophaalbrug zijn gericht naar de sluizen waar een lange kaaimuur de latere Prins Albertlaan laat vermoeden .

De Gouweloze heeft naderhand een vernederend verval gekend . Op de plaats waar ze op het eind van de 19-e eeuw nog slechts gekend was als het " Varretje " lag ze eens breeduit aan de voet van de versterking . (Zie ons Jaarboek 82) . De monding zou verdwijnen ten voordele van een spuikom , aangelegd tijdens de Franse bezetting , en die eveneens de plaats moest ruimen voor nieuwe handelsdokken . Nu ligt het " Varretje " begraven , ergens onder de Twee-bruggenstraat en zucht eventueel onder de vele wagens die de Autoinspectie binnenrijden . Dit gezegd zijnde hebben we meteen het boeltje gesitueerd , tot gemak van de belangstellende .

2 schilderijen van MINDERHOUT. Sas van Slyckens omstreeks 1675.

Aan de overzijde van de sluizen ligt het achteraf gebouwde kroonwerk dat , zoals men op het schilderij ziet, eveneens beschermd wordt door een walgracht en een dek-kingswal . De toegang tot dit gedeelte geschiedt over twee ophaalbruggen en twee toegangspoorten die gebouwd zijn aan het uiteinde van de buitenbastions . Een der poorten is voorzien van een klein torentje waarin vermoedelijk een schelleken hangt . De sluizen waren toen pas in gebruik zodat binnen het kroonwerk slechts één gebouw te zien is: het Herenhuis of Provinciehuis . Ter oriëntatie : Op de plaats van dit kroonwerk ligt nu de Bredenesteenweg , tussen Jachtclub en Ibis .

Farasyn :

Het " Croonwerck " - Werd aangelegd samen met de Noordheesluis in 1671-1674 . De voorgracht is afgesloten met een " dodaene " , een dijk bekleed met metselwerk, waarbij het open gedeelte voorzien is van een " optreckende brugghe daarmede men met waghen ende peerden naer Ostende can over ryden " . Onder deze bruggen liggen er rijswerken om het water van de voorgracht van het zee- en vaartwater af te sluiten . Binnen het " Croonwerck " staat slechts een gebouw , " 'sHeerenhuys " door de Provincie als woning voor de sasmeester opgetrokken , later wordt dit het huis der sasknechten . In 1677 kwam naast dit huis de " Keete " van Ghysbrecht Ghys te staan en een woning voor de twee "commysen van Syne Majesteits rechten " .

Wat de sluizen zelf aangaat merken we dat er drie ingangen zijn , maar dat slechts één kom voorzien is voor het versassen van grotere schepen . De twee andere door-gangen kunnen gediend hebben voor afwatering of vrije doorvaart van kleinere boten .

Farasyn :

Het Sas-Slyckens

- A- De grote navigatiesluis of kom heeft een lengte van 350 voet bij max.breedte van 120 voet, en is aan weers-zijden afgesloten door 2 ebbe- en vloeddeuren met een opening van 36 voet .
- B- De middenkom bestemd om het overtollige landwater ter schuring in de geul te lossen is voorzien van drie paar sluisdeuren met 28 voet opening .
- C- De " cleene Sluyse " , bestemd voor het versassen van kleine schepen en bilanders bezit twee paar ebbe- en vloeddeuren eveneens met 28 voet .

N.B. In april 1677 waren de zeedammen vóór de sluizen nog niet volledig afgedolven .

Het latere Kraainesthoofd . Bestond nog niet in 1675, dus juiste voorstelling van feiten bij MINDERHOUT/BOUTTATS . In 1662 werden hier vier cirkelvormige rijs- en paalwerken ingeslagen om de afkalving van de grond door de sterke stroming die uit de zeer brede monding van de " Creke van Breedene " viel enigzins te beperken . In 1664 werd de meest noordelijke verlengd langsheen de oosteroever van de Gauwelooze . Bij de aanleg van de Noordheesluis en de bedijking van de Vrije Polder werd de breedte van de monding van de " Breedenesche Creke " fel gereduceerd zodat nu langsheen het latere Kraaienest normale aanwas kon plaats grijpen en vorming van een rechtlijnige oever .

De drie grote zeilschepen die we in en om de sluisen zien zijn met hun hoogoplopend achterkasteel van éénzelfde type . Zonder veel aarzeling kunnen we zeggen dat het " pinassen " zijn . Dit soort schepen behoorde tot de middenklasse van de koopvaardijvloot ; de lengte bedroeg 116 tot 128 voet . Wanneer het paste werden ze ook ingezet als oorlogschip .

De hoek, rechtsonder aan het schilderij, werd voorbehouden aan de traditionele figuratie die eruit bestond personages van verschillende standen bijeen te brengen : edelen met dame - uiteraard te paard - , geleerden , burgerlieden , vissers en boeren . Deze laatsten worden hier vertegenwoordigd door een meisje dat een koe melkt . De " Maagd van Vlaanderen " zit er ook bij . Zij mag de leeuwenvlag vasthouden .

We blijven rechts en schuiven naar boven. We zien hoe de Noord-Ede , afgesloten door sluisen, in de Geule uitmondt . Over de waterloop ligt een gewone brug . Hogerop , en gans terzijde , merken we de " Lange Brug " die gebouwd was op palen en de Pamelkreek overspant .

Farasyn :

De Noordhee is hier maar op een povere manier uitgebeeld. Deze sluis , aanvankelijk de " Nieuwe sluyse van Blanckenberghe " genoemd , aangelegd in 1671-1672 moet meer naar de monding toe worden gelegd . In 1670 was bij het verleende oktrooi voorzien dat er " une redoute doist etre faicte pour garder la dite ecluse " . Door de aanbouw van het " Croonwerck " werd deze redoute overbodig geacht en niet gebouwd .

Ik wil nog een opmerking maken over de dekkingswal van het fort , uiterst links op het schilderij . MINDERHOUT heeft zoals veel schilders en tekenaars die forten hebben afgebeeld " van bovenaf gezien " last gehad om de hellingen en uitsprongen juist te profileren . Naar mijn oordeel ligt deze voorwal er maar triestig bij .

In de Geule varen nog enkele schepen, van groot tot klein . De meest opmerkelijke , voor ons althans , is wel de pontschuit die de verbinding verzekerde tussen de stad en de schorre aan de oostzijde van de haven . Het is een lange roeiboort , langs voor en achter, voorzien van een overstapbrug die de slijkerige, schuifaflopende opstapplaatsen moest overlappen . (Beter te zien op de ets van BOUTTATS)

Tussen de Gouwelozekreek en de Catharynekreek (of " Kercke Crecke) merkt men op het schilderij een woest-uitziende schorre die bij hoog tij nog gedeeltelijk onder water kwam . Om esthetische redenen heeft MINDERHOUT deze landstrook minder breed uitgesmeerd dan de werkelijkheid had vereist . Ook schijnt ze overal even breed te zijn maar dit komt omdat de schilder de Gouweloze bijna haaks op de Geule heeft neergezet terwijl dit water slechts geleidelijk naar het westen ombuigt . Het stukje langs de Geule ligt nu tussen het Mercatordok en een punt te situeren op een paar honderd meter noordelijk van de Bolle . Over deze plaats wordt nog uitvoerig gesproken tijdens het bekijken van de ets van BOUTTATS .

§
§   §

We moeten nu nog het uitzicht van de stad bespreken. Vooraf moet ik wijzen op een fantasietje van MINDERHOUT dat heel gewoon is voor mensen die vroeger tot het schildersambacht behoorden . De duinen van Mariakerke zijn veel te hoog afgebeeld , en daarbij geeft hun ligging de indruk als zou Oostende binnen een baai liggen .

Farasyn :

Wat de duinenrij en dijk betreft tussen Albertus en de stad , heb ik er reeds op gewezen dat de militairen iedere vorming van duinen in de nabijheid van de stad verhinderden . Zij lieten duinen afdelven op het gevaar af dat de zee bij storm er kwam door te breken . Hun bedoeling was de stad op de westzijde militair te isoleren, de vorming van duinen, die bij eventuele belegering als geschutstelling zouden kunnen gebruikt worden, te beletten en de zandaanvoer bij dominerende westwind in de N-W. verdedigingswerken te beperken . Een toenemende zeeerosie en de afvlakkingswerken door de militairen uitgevoerd dwong het Brugse Vrije ertoe beschermende dijken achter de duinenrij aan te leggen of de bestaande te verhogen en te versterken . Ook de centrale regering kwam in deze dijkenbouw tussen o.m. in 1636 bij de aanleg of de versterking van " nouvelle dycke hors du Westpoorte de la ville 'Oosthende tirant jusques environ le fort de St-Albert" . De kaart R.A.G. 1292 geeft aan dat de duinen-

rij tot even ten oosten van de " Laatste Stuiver " reikt. Voor zo ver ik weet is dit de enige kaart die een zulkdanige aanwijzing geeft . Latere handgetekende of gegraveerde kaarten geven een duinenrij aan die versmallend tot aan de buitenwerken van de stad lopen .

Ik wil ook nog benadrukken dat hier een schilderij besproken wordt, en zoveel mogelijk alléén wat erop te zien is . Voor een volledige beschrijving van de stad, rond dezelfde tijd , verwijs ik naar het prachtig werk van onze medewerker Daniël Farasyn : " Belgische steden in reliëf - Oostende " . Ik hoop dat deze bijdrage belangstelling - ook hernieuwde - zal opbrengen voor dezer vroeger uitgegeven monografie .

Farasyn :

Globale stadslocalisatie : Met betrekking tot de positie van vorige landschapselementen is de ligging van de stad op een onjuiste manier weergegeven . Ofwel moet de gehele stad voor de 2/3 naar rechts worden opgeschoven , ofwel moet de schorre tussen de Catherinekreek en de Gauweloze en het geheel van het Sas-Slijkens naar linksonder worden gewenteld . Wie vertrouwd is met de havenproblematiek van Oostende in de 17-e eeuw weet immers dat het schuurwater dat bij ebbe uit de schorren stroomde vooral op het 2.0. deel van de stad viel , nl. op de Nieuwe Kaai en op de monding van de Open Kom . Dit kan zeker niet bij de foutieve voorstelling van MINDERHOUT-BOUTTATS opgemaakt worden . De schilder heeft blijkbaar de stad van uit twee hoeken willen belichten om een zo volledig beeld mogelijk van het stadspanorama te kunnen weergeven .

Wij zien dus de stad alleen vanuit de zuid- en zuidoostzijde . Dit wil zeggen dat we een goed zicht krijgen van de Catherynekreek en de Geule . In de kreek liggen enkele grote schepen gemeerd terwijl , meer westwaarts, waar de diepgang zeker veel geringer wordt , enkele kleine bootjes zeilen . Tussen stad en kreek zien we het enige " bassyn " dat de haven rijk is , daar waar later de pakhuizen van de " Oostendse Compagnie " zullen opgericht worden . We zien dat het bassyn vol schepen ligt . Links van deze staan vóór de vestinggracht enkele gebouwen , waarvan minstens één een herberg kan zijn (" De stroyen Haene ") , terwijl anderen behoren bij de daarliggende scheepswerven . Ook hier heeft de schilder zich wat vrij opgesteld door hier de zuidzijde van het bassyn of nieuwe kaai wat in te korten zodat men een beter zicht zou krijgen op de " Kaeypoorte " , want van deze kaaipoort heeft hij opzettelijk werk gemaakt .

Farasyn :

Haven en buitenwerken

a) De ligging of het varen van de schepen naar het westen op , in de Catherynekreek is meer dan problematisch .

b) De gebouwen links van de Nieuwe Kaai kunnen " Logiën " van de scheepswerven voorstellen .

c) De Nieuwe Kaai, ook "Houten Caeye " en " Docke " genoemd , was een smalle landtong aan weerszijden van pilotagewerk voorzien en zeker niet zo omvangrijk als BOUTTATS het voorstelt .

d) De ligging van de Open Kom is te raden aan de enkele schepen die er gemeerd liggen . Aan de westkant ervan boven de Blauwe Sluis staat het " Speyehuys "

e) De noordzijde van de Open Kom bezit sinds 1637-1638 een stenen kaaimuur voorzien van paalwerk als wrijfpalen . Op het noordelijk uiteinde staat het " Fort van de Vischminne " ook nog de " Halve Maene bij de Vischminne " genoemd . De vismijn werd er in 1615 gebouwd . De halve maan werd vanaf 1623 met palissaden omsloten . Op deze kaai stonden verder nog een kookhuis , een kraan, enkele herbergen, een douanebureel en een " secreet " , die niet door BOUTTATS werden weergegeven . Het " fort van de vischminne " nam in het Oostendse havenleven een bijzondere plaats in, vermits ieder schip dat de haven binnenliep voor het fort diende te stoppen om door douanebeambten " ghevisiteert " te worden . Om deze formaliteiten vlugger te laten verlopen werden " gratificaties " in natura of in speciën gegeven aan de beambten en de hogere officieren van het garnizoen. Om aan deze hinderende en tijdrovende visitatie te ontsnappen richtten Vlaamse handelaars een speciale kas op " pour avec les deniers en provenant payer audit gouverneur et autres officiers de la cille d'Ostende quelques courtoisies au lieu et en eschange de ce qu'il est accoutumer par eux d'estre profficté des marchandises chargées sur les vaisseaux " . Een oktrooi van 11 december 1676 stond dit toe . De schepen die naar Brugge wilden opvaren mochten van nu af aan " sonder vorige visitatie " verder varen en dit tegen een jaarlijkse gratificatie door deze kas aan de gouverneur van Oostende .

f) Rechts van dit fort ligt het " Pompegat " , een inham, aanlegplaats van de ponton of veer naar de Oostover van de Geul . De veerboot , sinds 1609 eigendom van de stad wordt door haar ieder jaar aan de meest biedende verpacht.

De Kaaipoort, in de vorm zoals afgebeeld door MINDERHOUT, werd opgericht in 1665. We zien hier natuurlijk niet alle details van het bouwwerk en daarom geef ik hier de beschrijving zoals ze door Jacobus Bowens werd neergepend :

" Deze Poorte is gemaekt na de wyze der oude Bouw-
kunde, zeer wel en konstig uytgewerkt. In het midden,
langs de Kaeyzyde, is het Wapen van de Koning van Spagnien.
Aen de regtere zyde, in 't inkomen, het wapen van Don Petro
de Savala, in dien tyd Gouverneur van Oostende, en ter
lynkere zyde het Wapen van de Stad; boven de Poorte, langs
de Stads-kant, is een Verdiep, waer in een O.L.Vrouwe-beeld
staet. Die Poorte stond voorgaendelyk, zo men zegt by
Overlevering, in het Bolwerk regt over de lang-straet,
alwaer nu eene der Lanteêrnen geregt is. "

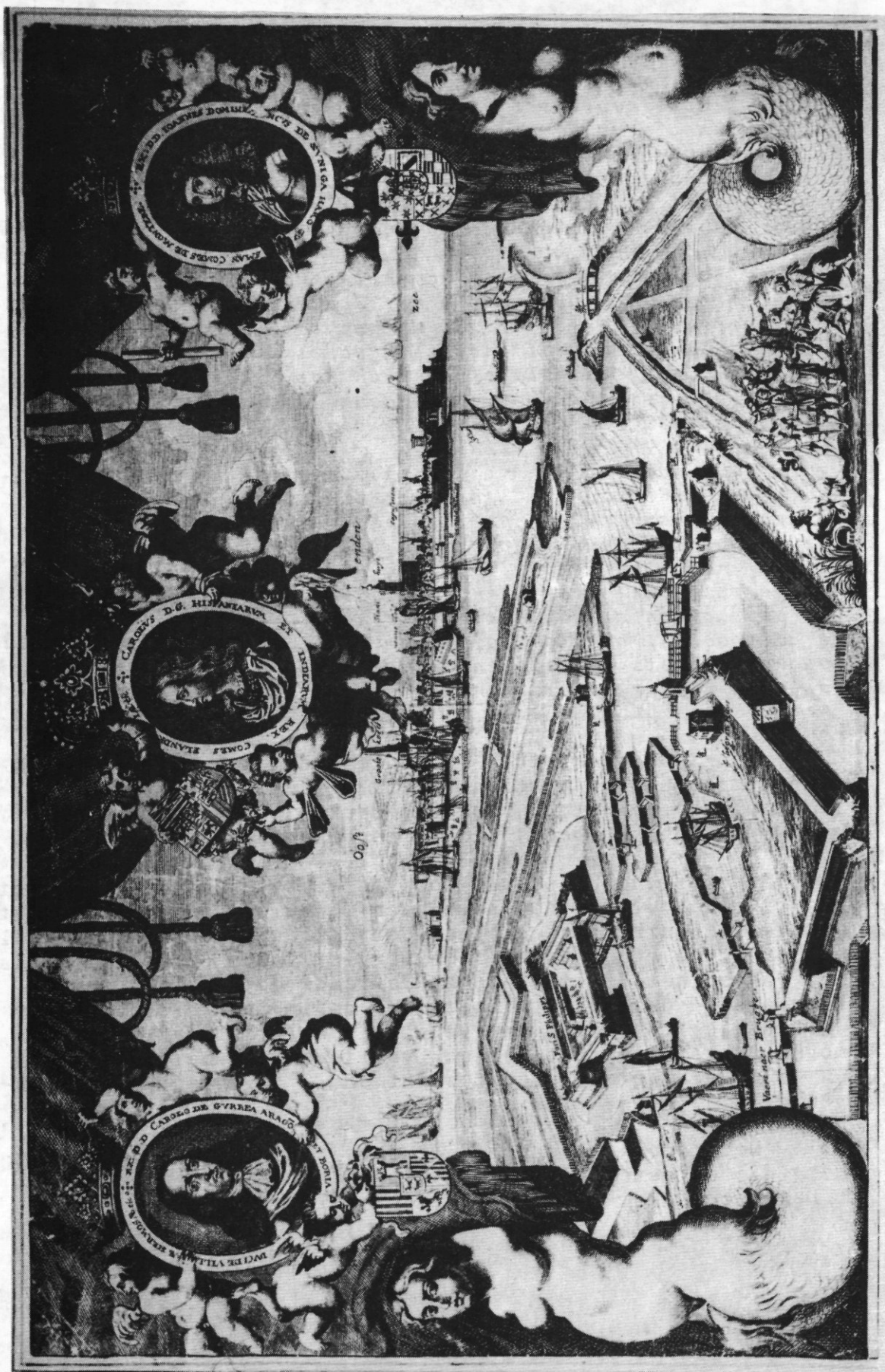

Farasyn :

De Kaaipoort naar de Open Kom

Wie Bowens, I, 130-131 leest loopt het gevaar te
concluderen dat de Kaaipoort eerst in 1665 werd gebouwd.
In feite gaat het in dit jaar om het herbouwen van een
reeds sinds 1612 bestaande stadspoort. In 1611 bestond er
in het Z-O. vestinggordel van de stad een " gat van de
nieuwe Caeyepoorte ", een eenvoudige opening in de cour-
tine waardoor men uit de stad over een voorlopige brug naar
de in aanbouw zijnde Open Kom kon trekken. In 1611-1612
werd de nieuwe stadspoort gebouwd, een nieuwe brug over de
stadsgracht gelegd naar de eveneens in 1612 in gebruik
genomen Open Kom. Een nauwkeurige beschrijving van het
uitsicht van de poort is niet voorhanden. Wel heb ik ge-
annoteerd dat er boven op de Kaaipoort een " sintenelle-
huysken " stond, beschilderd met " de wapens van Syne
Majesteyt " waarin ten jare 1644-1645 een " clocrken "
gehangen werd " tot adverteren van het sluyten ende open-
doen van deselve poorte " .

In 1655-1656 was men reeds van zin een nieuwe Kaai-
poort te maken. Het stadsmagistraat nam inlichtingen over
de plaats van het nieuwe bouwwerk, over de eventuele kost-
prijs en liet zelfs een model naar schaal van de poort
opmaken. In opdracht van de raad van Financien werd de
bouw van de poort op 12 oktober 1657 aanbesteed samen met
de aanleg van een nieuwe brug waarop een houten " corps de
garde " moest geplaatst worden. De bouwvergunning bleef
echter in de Brusselse administratie hangen omdat men naar
middelen zocht om de stad voor de onkosten te laten op-
draaien. In 1664 verklaarde de stad zich bereid om de
werken uit te voeren mits het verkrijgen van de toelating
om de stedelijke belasting op de brandewijn met de helft
te mogen verhogen, aanbod waarop Brussel niet inging.

Gravure G. BOUTTATS.

Een nieuw voorstel werd door het magistraat geformuleerd . Hij wou de opdracht aanvaarden de werken op eigen kosten , mits het verkrijgen " van eenighe jaeren prolongatie van stadsvrydommen ende privilegien " . De Raad van Financien vond dit voorstel aanvaardbaar en beval onmiddelijk tot de bouw van de nieuwe kaaipoort over te gaan , nog voor het nodige octrooi was verleend . Begin 1665 werden de werken aangevat .

Jaspar van der Moese nam het geheel van het bouwwerk en het metselwerk speciaal aan , Jan Carton leverde " hout ende iserwerck " , Daversyns zorgde voor " het maecken van twee nieuwe meuren neffens de Caypoorte " , Passchier van Iseghem mocht " het cleyn klokken tot hanghen op de nieuwe Caypoorte " leveren , Jacques Brabant werd belast met het schilderen van de nieuwe poort .

Bowens meent te weten, bij overlevering, dat de kaaipoort van 1665 zou zijn opgetrokken met de materialen van de afbraak van de Oostpoort . Geen enkele tekst heb ik teruggevaonden waarin sprake is van de afbraak van deze poort , noch van de verplaatsing van deze poort , noch van het gebruik van materialen afkomstig van de Oostpoort . Het bedrag van de bouwkosten en en het verder bestaan van de Oostpoort , geattesteerd door MINDERHOUT/BOUTTATS , zouden er moeten op wijzen dat de Kaaipoort in 1665 met volledig nieuwe materialen werd opgetrokken .

Links en rechts van de mooie poort liggen dan de vestingen met de vele bastions die elk een naam dragen . (Het plan van Seutter, ook afgedrukt in " Vlaanderen in oude kaarten " , geeft verkeerde benamingen)

Rechts van de poort, los van de stadsomwalling , ligt een ravelijn of kleine halve-maan , waarin een gebouw staat. Dit vestingwerk zien we op het stadsplan van Sanderus (1641) en ook op de plans van het beleg van 1706 . Eigenaardig is wel dat op het reliëfplan van Oostende dat in 1699 werd vervaardigd deze plaats niet meer de indruk verschaft een versterking te zijn . Het gebouw is wel gebleven . We mogen echter niet uit het oog verliezen dat het reliëfplan in 1778 werd gerestaureerd zodat er wijzigingen kunnen aanbracht zijn .

Het gebouwtje kan aan de oorsprong liggen van de herberg die op deze plaats werd uitgebaat onder de benaming " De Verrekijker " , en later " Hotel The Hope " .

De stad . Enkele grote gebouwen kruipen boven de gewone huizen uit . Van links naar rechts : De Sint-Pieterskerk met zijn vierkant torentje dat in 1712 door brand vernield zou worden . Let op de elegant afgebeelde torenspits. Rechts ervan een toren die ik nog niet heb kunnen identificeren .

Verder hebben we het kerktorentje van het klooster van de Zwarte Nonnen , op de hoek van de huidige Kerk- en Ooststraat . Nu komen we bij de mooie toren van het Stadhuis . Ook hier wil ik de getuigenis van Jacobus Bowens invoeren , maar hij begint met te bekennen dat hij het juiste bouwjaar van " Stad-huys en Stads-thoren " niet kan aanwijzen : " Den Thoren is zeer schoon, boven bekleed met eene bewerkte Kappe, gedekt met Schaillien , over d'honderd en dertig voeten hoog , en van acht kanten verciert met Uer-wyzers " .

Deze kappe werd door brand vernield tijdens het beleg van 1706 . Voortgaande merken we tussen de Oostmolen en de Noordmolen , die op het " Vlakke Bolwerk " staat , het kleine , scherpe torentje van de Capucienenkerk . De Oostmolen stond - maar dit zullen velen reeds weten - iets bezijds van de Boonenstraat , tegenaan de vestingen .

Zo bereiken we uiterst rechts het verheven " Platformbolwerk " waarop een hoge lantaarnstaak staat . Deze lantaarn zou in 1772 vervangen worden door een volwaardige vuurtoren . Aan weerszijden van dit laatste bolwerk merken we een paar kazematten , zijnde militaire gebouwtjes .

Over de stad krijgen we nog meer bij de beschrijving van de ets van BOUTTATS .

Farasyn :

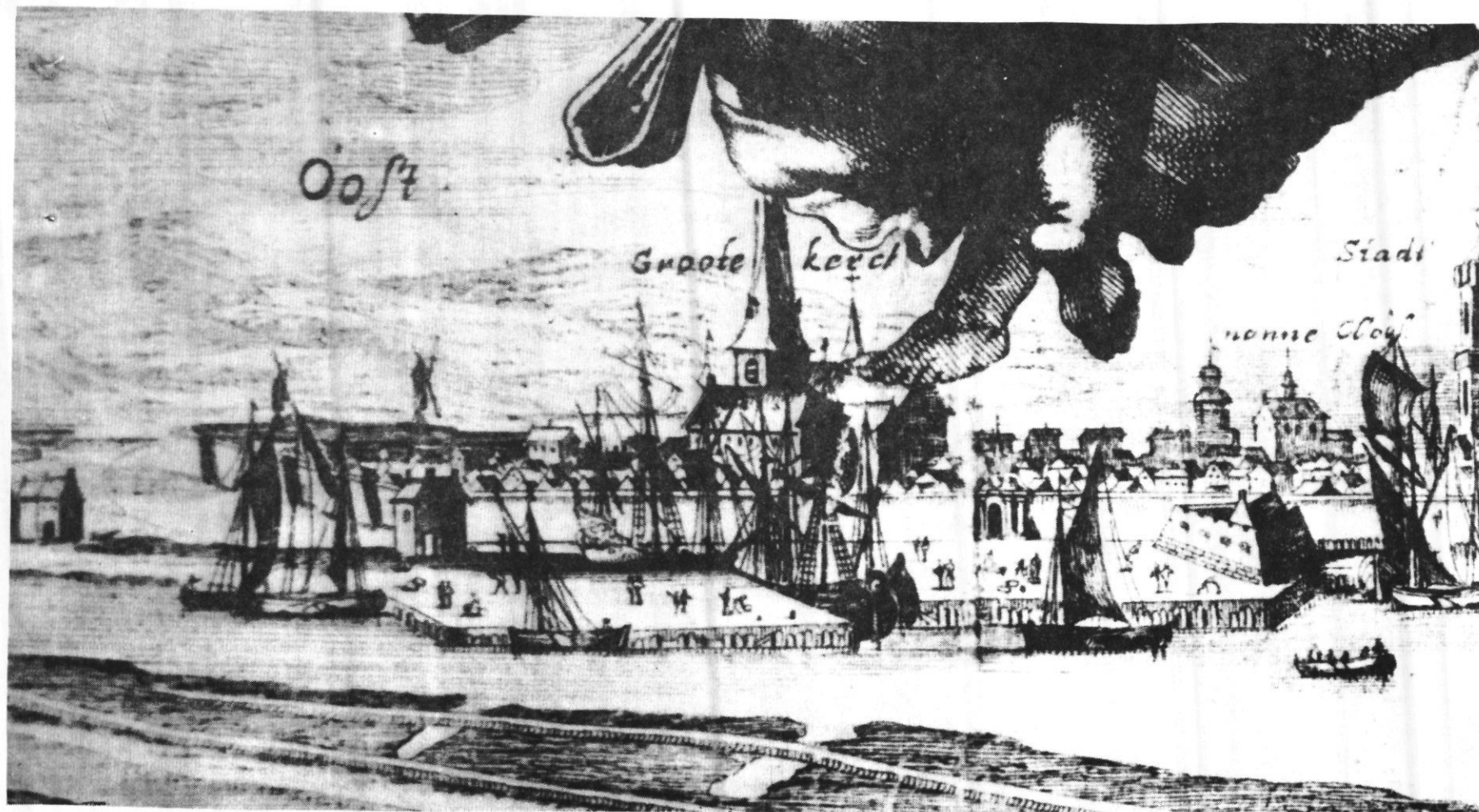
Het kleine torentje onderaan rechts van de toren van de Capucijnekerk kan de afbeelding zijn van een poedertoren van het Lanternebastion . Soortgelijke torentjes werden ook als magazijn aangeduid . Zo kwamen o.m. voor, " magazyn ofte poerthorre achter de Groote Kerke " , " cruytthorre aen den Suytmeulen " . (het latere Floridabastion)

In het imposante " Platteforme bastion " stond er een " Cruythuys " en een " gloriëtte " .

Tussen het eerste schilderij van MINDERHOUT (Brugge) en het tweede (in privé-bezit) is geen wezenlijk verschil, tenzij in enkele details die de schilder werden opgedrongen door zijn opdrachtgevers .

Op nr. 1 liggen of varen alle schepen rustig. De mode van die tijd stelde echter andere eisen : er moest drama-

Gravure BOUTTATS - Detail, stadszicht, West.

tiek uitstralen met bolle zeilen , grote wapperende vanen, vuurspuwende kanonnen . En dit krijgen we dan op nr. 2 . Voor de monding van de Gouweloze schijnen een paar schepen elkaar te beschieten , maar dit is natuurlijk maar schijn . Ofwel groeten ze elkaar eventjes luidruchtig tijdens het voorbijvaren , ofwel houden ze oefening om zich op zee te verdedigen tegen kapers , of net omgekeerd zijn het Oostendse kapers die wat leren mikken vooraleer uit te varen. Wie zal het zeggen ?

De schorre tussen de twee krekken wordt hier wat breder voorgesteld ten nadele van de Gouweloze die dus wat smaller wordt .

De personages in de rechter benedenhoek hebben een andere schikking gekregen zodanig dat de groep alle symboliek met de vier standen verloren heeft .

§
§   §

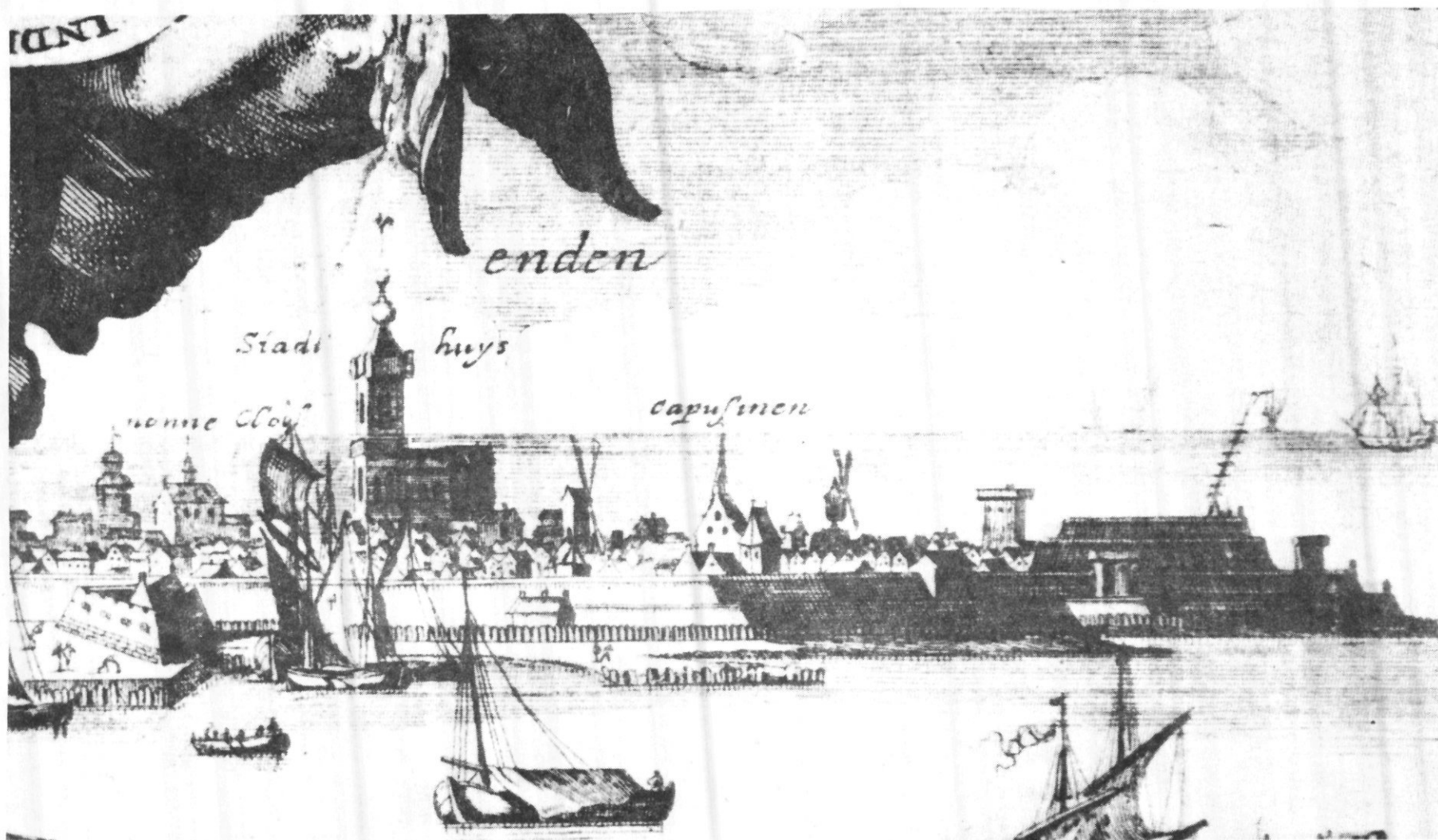
Wanneer ik dan uiteindelijk de ets van BOUTTATS bekijk kom ik tot een persoonlijk, en bijgevolg niet onaanvechtbaar besluit , dat deze etser geen groot kunstenaar was, maar eerder een vakman die bij zijn leven tal van evenwaardige etsters moet hebben gekend . Hier geen rijke contrasten van licht en schaduw die het kenmerk vormen van groot kunstenaarschap . Hij heeft zich beperkt tot het - vaak slecht - natekenen van het schilderij van MINDERHOUT . Sommige stunteligheden wijzen erop dat hij niet hier ter plaatse is geweest .

Hem danken we slechts het feit dat de ets er is . Een lijntekening biedt immers grote voordelen tegenover een schilderij , bijzonderlijk wanneer deze laatste geleden heeft door de tijd . Deze voordelen zijn in de eerste plaats het eenvoudig naar voor brengen van het detail en de mogelijkheid schriftelijke aanwijzingen bij te voegen .

De ets werd gemaakt naar het Brugse schilderij . Duidelijk ontwaren we nu de bebouwing binnen het fort : kapel, kazernes , magazijnen, Gouverneurshuis .

Farasyn :

Het Fort St-Philippe . Uitbeelding van de vorm van het fort, de grachten en palissadewerk is juist . Ook de behuizing binnen in het fort stemt met de werkelijkheid overeen . Wat de kapel betreft kan ik mededelen dat op 7 april 1677 door de Staten van Vlaanderen werd ingegaan op " de requete van de E.P. Gardiaen der Patres Capucinen tot Oostende om te worden gheadmitteerd om tghemeente twecke staet te kommen woonen omtrent 't Sas Slyckens te dienen van missen ende

Gravure G. BOUTTATS, detail, stadszicht, Oost.

andere gheestelycke funktien mits tselve int eerste niet ghevoughelick eenen Pastor ofte Cappelaen ensal konnen onderhouden presenterende 'tvoorseyde ghemeente te dienen uut enckele charitate ende sonder eenighe bysondere loon ofte recompense alleenelyck assignerende een kleyn plaetsken om een vertreckkamer te maeken als tvan noode soude syn 'tsy om het quaet weder ofte anderen noot 'twelcke obligeren soude de religieusen aldaer te blyven " .

Dit werd hun toegestaan, ter uitsluiting van alle andere kloosterorden " privatelyck sonder prejudicie nochtans van de pastor der gront " .

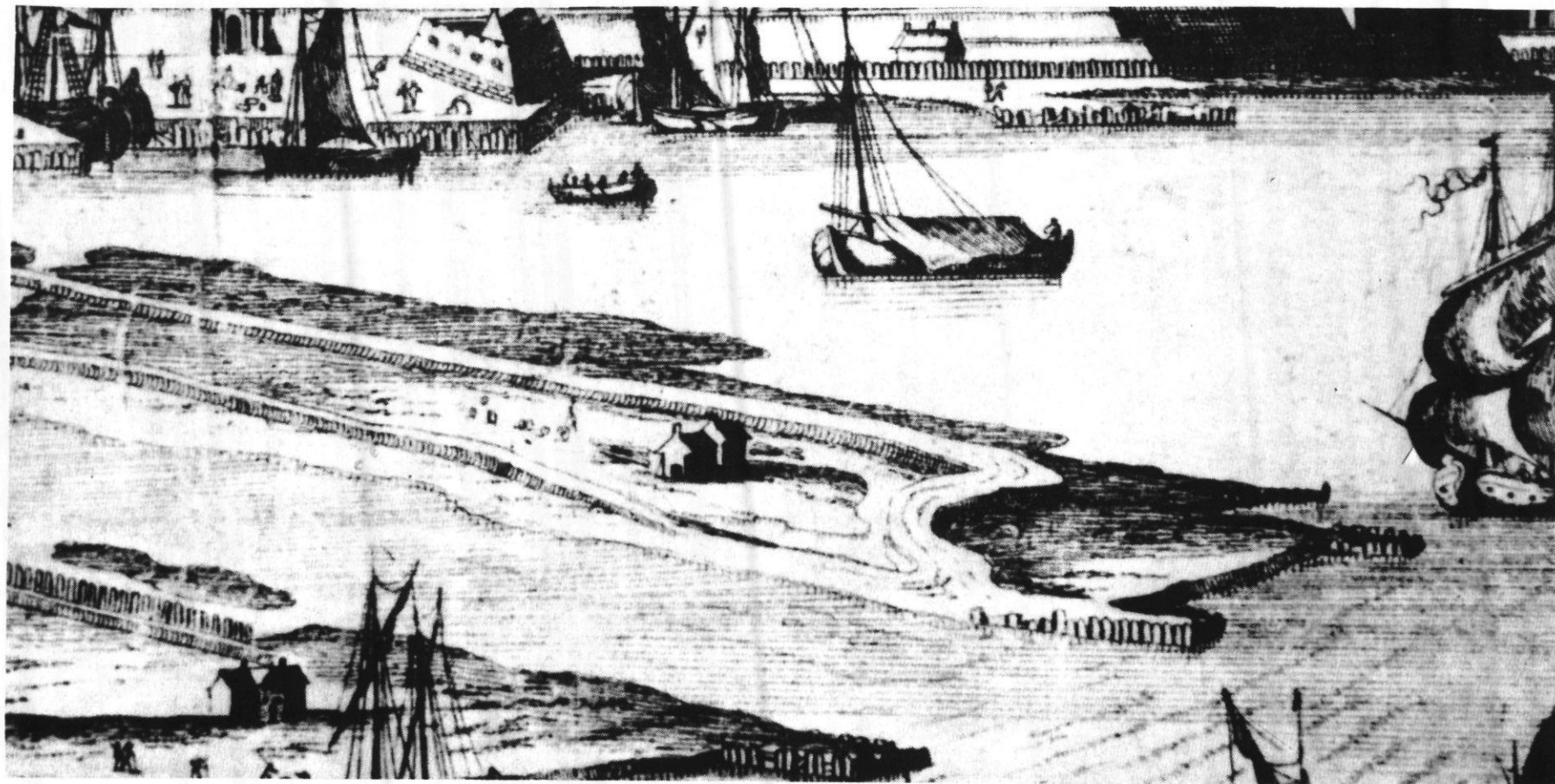
Op het ogenblik dat MINDERHOUT het schilderij maakte bezat de kapel nog geen klok . Deze kwam er er slechts een twintigtal jaren later . Op 4 juli 1695 werd ze gewijd door pater Polycarpus . Peter en meter waren respectievelijk gouverneur Don de Menesses en Dona de Waernewyck . De klok kreeg de naam van " Maria - Anna " . (Zo stond te lezen in het doopregister van de kapel)

Buitengewoon merkwaardig wordt nu de schorre tussen de twee kreen . Er is slechts één gebouw te zien . We merken echter ook twee lange DIJKWEGEN die over de gehele lengte van de schorre lopen . Een dezer is het eerste spoor die we te zien krijgen van de latere Leffingestraat die tijdens een zekere periode pijlrecht liep vanaf de Geule (ongeveer ter hoogte van het slachthuis) tot een heel eind op het grondgebied van Stene , waarna ze begon te kronkelen .

Deze schorre zou achteraf nog gebruikt worden als schuurpolder maar zou in 1746 definitief ingepolderd worden en de naam dragen van Sinte-Catharinapolder, met de zeer belangrijke rechtlijnige wegen als daar zijn : de Leffingestraat , de Stuiverstraat , de Zilverlaan en de steenweg op Gistel . Er bleef een overschot aan kreen , o.a. de Dode Kreek , de Schaperijkreen , de Catharinekreek . Op de ets merkt men ook aan de uiteinden van de schorre twee hoofdekens of kribben : " Hoofd Spijt de Duvel " ten noorden en het " Slabbincxhoofd " ten zuiden.

Gezien het aldaar maar een slijkerig geval moet geweest zijn was ik zeer verwonderd toen ik op een oude kaart ontdekte dat op zeker ogenblik tussen deze kribben een dijk was aangelegd : " Dijk met fascinages versterkt met ruwe stenen en houten paalwerk ter versterking van de waterloop en om te beletten dat het opstuivende zand duinen zou vormen in de haven . " Zo staat er vermeld maar ik twijfel er sterk aan dat duinvorming te vrezen viel op deze plaats, zo ver van het strand .

Gravure G. BOUTTATS, detail, schorre.

Farasyn :

De schorren tussen de Catherinekreek en de Gauweloze zijn door de uitbreiding gegeven aan de Gouverneurpolder in een verkeerd perspectief weergegeven . Juist is echter de aanduiding van een aantal gestopte kreken op de Catherinekreek . In deze jaren trachtte men door het afdammen van kreken het bij ebbe uitvallende water op de twee hoofdkreken, de Catherinekreek en de Gauweloze te concentreren . Juist is eveneens de aanwezigheid van dijkresten, die tussen 1612 en 1616 werden opgeworpen om tot de volledige bedijking van het overstroomde gebied over te gaan en met schuursluizen voor de nodige geuldiepte te zorgen. Op reactie van het Oostendse magistraat dat geen vertrouwen had in het schuursluizenprocédé en van de militairen die het bestaan van schorren als een ideale supplementaire verdedigingsgordel beschouwden werden de werken stopgezet.

Deze dijk, als verlengde naar het N.W. deel te beschouwen van de Groene Dijk , wordt ook Groene Dijk genoemd . Juist zijn de eveneens aangeduide twee hoofden , in 1662 als richtwerken opgericht , het " Hooft spyt ten duvel " ten noorden en het " Slabbinckshoofd " of " Bergeriehoofd " ten zuiden . Het gebouw dat links van de Groene Dijk , op de schorre , voorkomt is trouwen een " bergerie " of schaapsstalle .

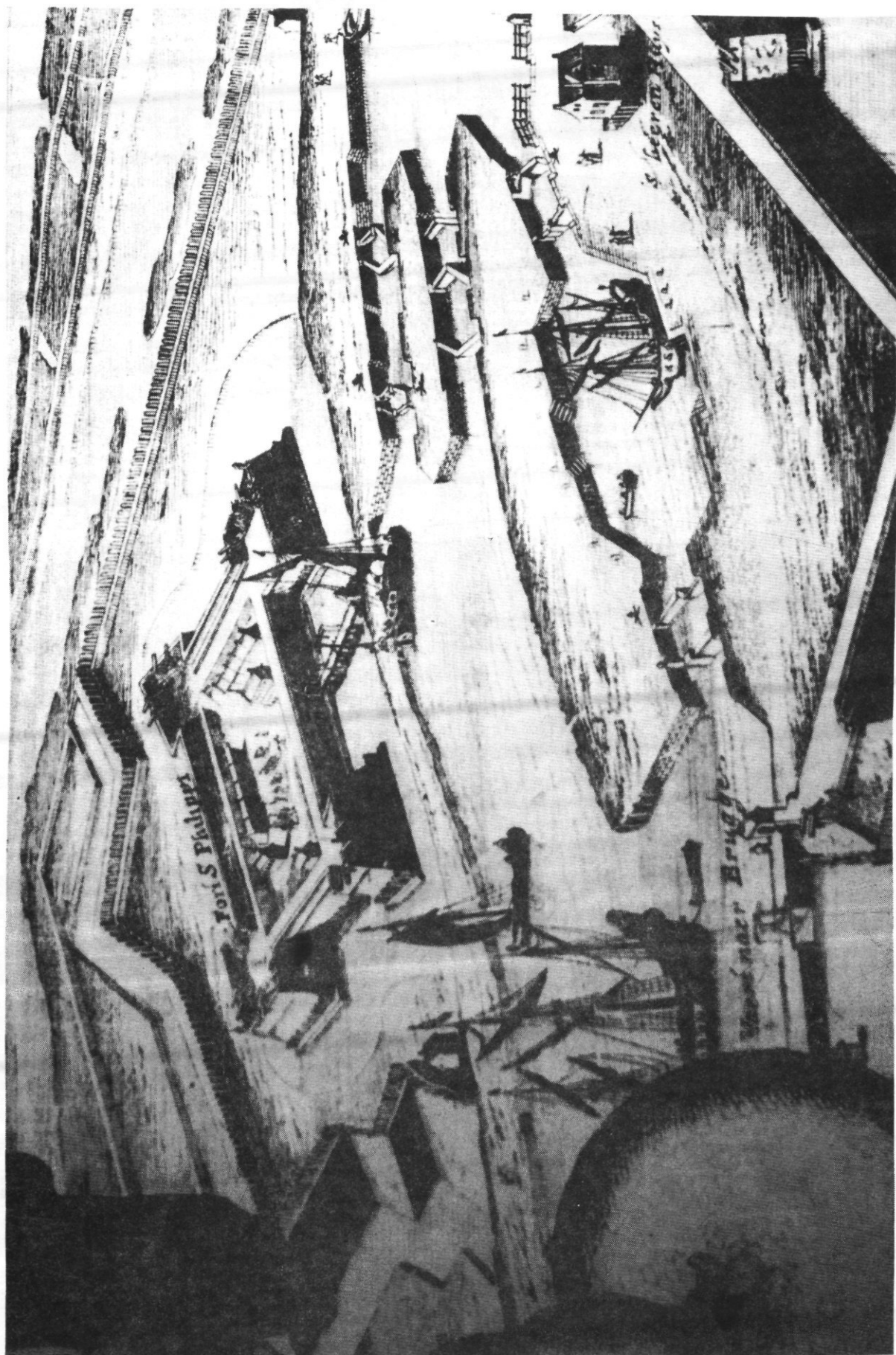
Nota : De "zoute " schorren rond Oostende moeten er uit gezien hebben als in de vroege middeleeuwen, vóór de laatste duinvorming . Toen waren ze uitstekend geschikt voor schapenteelt . Van de hoogten , gevormd door de verlaten forten na het beleg van Oostende in 1604 , werd dankbaar gebruik gemaakt om aldaar schaapskooien op te richten . Dit was het geval met de forten Isabelle , Clara en een niet nader genoemd fortje (mij onbekend) ten Z-O. van Sinte-Clara . (Kaart Nollet- 1725 - R.A.Brugge , waarop ook de " schaperie " nabij het fort St-Philippe staat aangeduid .

De schaapskooien op Isabella en Clara werden naderhand volwaardige hoeven (Elisabethlaan en Stene)

§
§   §

Heel scherp zien we nu rechts op de ets van BOUTTATS de aanlegplaats van de ponte-schuit aan de oostkant van de Geule , en het eerste huis dat op de Mosselhoek is gebouwd. Gezien de traditie op strategische punten een herberg neer te zetten ben ik zo vrij ook hier te veronderstellen dat dit huis als zodanig werd neergeplant en dat het in dit geval gaat om het " Estaminet In de Zoete Inval " .

Gravure G. BOUTTATS, detail, fort St.-Philippe en sluizen.

Het gebouw , bezijden de Paemelkreek kan volgens mij niets anders zijn dan de voorstelling van de hoeve " Goed ter Schelle " .

Farasyn :

De Potteriepolder komt in vormgeving hier ook bekaaid van af .

De " Langhe Brugghe " over de brede " Paemelkreke " , het pilotagewerk tot aan het Pompegat met de meerplaatsen voor schepen aan de oostelijke geulzijde komen beter tot hun recht .

Schepen liggen ook aan de geuloever van de Potteriepolder. Een ordonantie van de Staten van Vlaanderen , i.d. 14 maart 1676 bepaalde " dat de schepen stille ligghende boven het Sas-Slyckens moeten liggen aen de noortsyde "

Terecht toont BOUTTATS aan dat er langsheen de Westzijde van de geul nog geen doorlopend rechtlijnig rijs-of pilotagewerk was aangebracht . Loodrecht op de geul liggen er wel enkele rijshoofden zoals het " Loeshoofd " en het " Jan Tackshoofd " om de afspoeling van de contrescarpen door het in- en uitvallende zeewater tegen te gaan . De voet van het oplopend contrescarpe is wel met kort paalwerk bekleed .

Het zeer belangrijke Westerhoofd dat van uit het " Jan Tackshoofd " de westelijke zijde van de geul duidelijk afbakt is jammer genoeg door BOUTTATS niet afgebeeld.

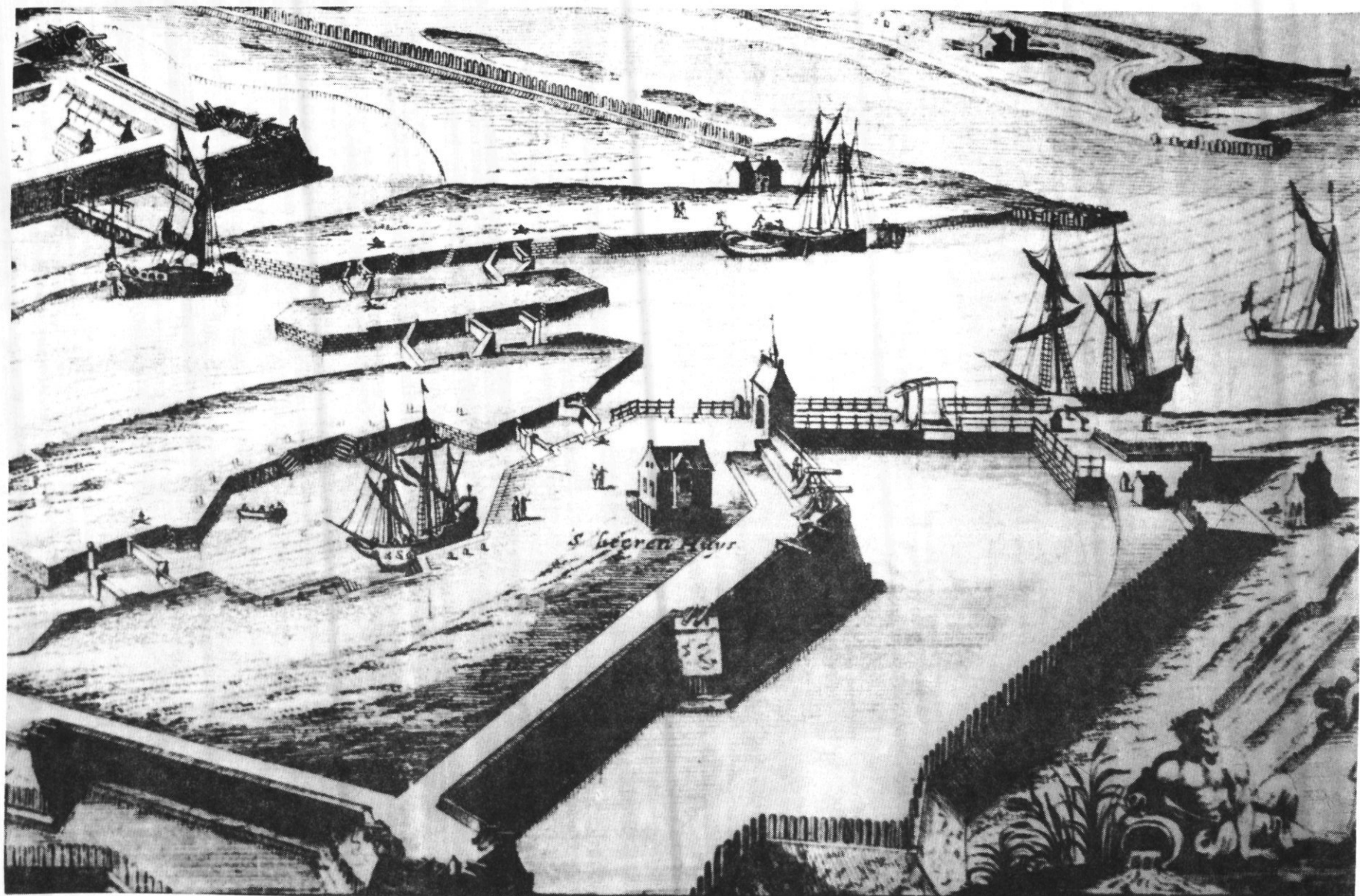

Wat nu de stad betreft : De meeste wallen en bastions zijn erbarmelijk afgebeeld . De " Grote Kerk " en het stadshuis missen de elegantie die kenmerkend was voor het schilderij . Het natekenen van de driebeukige kerk is echt knoeiwerk . Het kleine , scherpe torentje is geplaatst op een zijbeuk ! Dit alles wijst er op dat BOUTTATS hier niet ter plaatse is geweest, wat ook niet hoefde , maar ook dat hij moeite had om sommige delen van het schilderij te "ontcijferen".

Rechts aan de vestingen ontmoeten we een poort . Over deze moeten we wat meer uitleg geven en even teruggaan in de tijd .

Tijdens het beleg van Oostende , in 1601 , kon de haven ten westen van de stad niet meer gebruikt worden want de belegeraars zaten vlakbij . De pas gevormde Geule die later de nieuwe haven zou worden kwam nog niet in aanmer-

Gravure G. BOUTTATS, detail, sluizen en kroonwerk.

king want er was daar geen beschutting voor de schepen die de stad moesten voorzien van voedsel en munitie . Als noodoplossing werd de vestinggracht ten oosten van de stad gekozen , tussen vestingwal en voorwal . Vlak naast de monding van de Geule bevond zich een smalle doorgang naar zee . Deze plaats staat op de plans uit die tijd vermeld als volgt : " De haven daer men in vaert " .

De ingang lag eveneens onveilig en men zocht een nieuwe ingang te graven die wat meer westelijk lag en die men aangeduid kan vinden als " De plaetse van de nieuwe haven " .

De voorlopige haven was vanuit de stad bereikbaar via de oude Oostpoort of " Brugsche Poorte " . Vóór de doorsteek van de Geule kon men via deze poort, en over twee bruggen , de Keignaertweg bereiken die vanaf de duinen naar Zandvoorde liep . Vandaar kon men verder naar Brugge over de " oude Bruggeweg " .

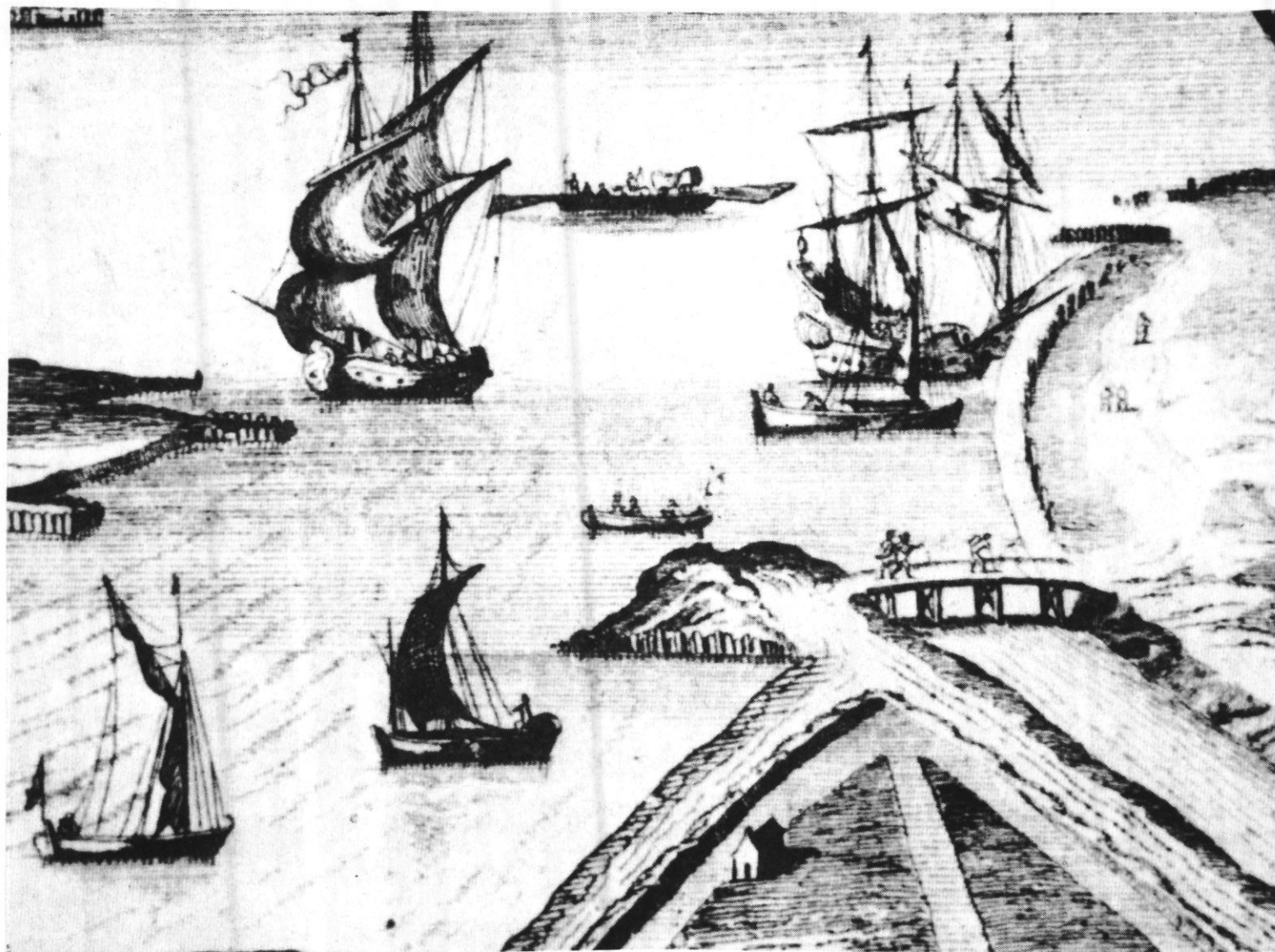
Na de verwoesting van de stad werd de poort heropgebouwd omdat men voorzag dat daar een nieuwe haven kon aangelegd worden , maar dit is achteraf niet gebeurd . Hier ziet men dus deze poort die ieder betekenis verloren had . Op geen enkel stadsplan , opgemaakt na het beleg , heb ik er ooit een spoor van gezien .

Farasyn :

De verticaal verlopende omwalling op het Z.W. deel van de stad zijn onjuist weergegeven .

De Oostpoort . Deze poort , ook nog " Brugse Poort " genoemd , lag nagenoeg op het oostelijk uiteinde van de Langestraat . In 1604-1605 werd " buyten de Oostpoorte " een brug gelegd naar de buitenwal . In 1608 werd hier op de westkant van de geul gepoogd een " caeye by maniere van provisie " aan te leggen . " Nemaer niet moghelyck gheweest zynde duer den grooten in ende uytval van den waetere als ten diversche stonden tzelve werck afghezoncken ende weghghedreven gheweest zynde ende also by die ten efecte voorschreven niet maeckelik noch houdelick gheweest hebbende " , werd van het voortdurend herbouwen van deze kaai afgezien en tot de bouw van een kom in het Z.O. van de stad overgegaan . Vermits een de Kom een nieuwe kaaipoort werd opgericht werd aan de Oostpoort ook de naam " Oude Caeyepoorte " gegeven . Naar diverse plannen was deze poort in de zuidflank van een klein driehoekig bastion ingewerkt, dat tussen het Platformbastion ten N. en het Laterne bastion ten Z. lag . In 1666 en daarop volgende jaren werden de vestingwerken aanzienlijk versterkt . Het driehoekig bastion werd hierbij tot een vijfhoekig bastion omgebouwd dat achteraf de naam " Nieuw Bastion " kreeg .

Gravure G. BOUTTATS, detail, overzet en Lange brug.

Wat er bij die verbouwingswerken met de Oostpoort is gebeurd is moeilijk te achterhalen . Zeker is het dat in 1671 de valbrug van de Brugse Poort over de hoofdgracht nog bestond .

Over het verder bestaan van de poort zijn geen gegevens voorhanden , zij zijn bij de archiefbrand van 1731 verloren gegaan . Ik ben de mening toegedaan dat deze poort tussen 1675 en 1680 afgebroken werd . Men is immers in 1666 tot de bouw overgegaan van een nieuwe Blokpoort naar het veel latere Vuurtorenplein . De poort , de " Noordpoorte " , later de " Secourspoorte van den Noordt " geworden , maakte het verder bestaan van de Oostpoort overbodig .(1)

-----
(1) - Er blijken dus toch plans te bestaan waarop de Oostpoort te zien is .

Ten slotte : Ook hier zijn de personages nogmaals gewijzigd . De heren zijn van hun paard afgestegen , mevrouw is naar huis gereden en de koe werd naar haar bijk gevoerd . Neptunus is aangekomen .

En de Maagd van Vlaanderen ? Zij heeft de leeuwenvlag thuis gelaten en BOUTTATS heeft , met onbewust profetisch gevoel , van haar een kruipdier gemaakt die geknield voor de vreemde heersers ligt . Tussen de armen waarop ze steunt ligt het schild met de Leeuw .

En dat is dat !

Richard Verbanck

Daniël Farasyn

§§§§§§§§
§§§§§
§§§
§

De Mosselhoek

Onteigening Mosselhoek.

door Andre Van Caillie

Gewoonlijk wordt geen bijzondere aandacht gewijd aan een of andere wijk. Wanneer er echter één de twijfelachtige eer geniet volledig te zijn afgebroken, dan stijgt de belangstelling naarmate de jaren verstrijken. Dit is te Brédene het geval voor de volledig verdwenen OUDE VUURTORENWIJK en de MOSSELHOEK. Nu gaat men driftig op zoek naar oude plans, prentkaarten en zichten van deze woonoorden.

Toen deze wijken nog bestonden, kwamen ze weinig of niet in de actualiteit. Ze waren volkss, dus onbelangrijk. Over de MOSSELHOEK, in het bijzonder, is zeer weinig geschreven. We hebben vooreerst een ruime bladzijde (115/116) in " Zoeklicht op Bredene" van Raoul Eekhout . Vervolgens kunnen we overstappen naar de Jaarboeken van TER CUERE : 1973 : Rond de Mosselhoek. - 1974 : Redders van de Mosselhoek-1981 : Iconografie van de Mosselhoek, ahle aan de hand van R.Verbanck.

Op oude kaarten wordt, vanaf de 17é eeuw, de site aangeduid en, naarmate de tijd voortschrijdt, kunnen we de groei volgen vanaf de periode dat aldaar maar een schorre lag, naar de eerste woonhuizen, tot de vorming van de MOSSELHOEK zoals nog een paar van onze tijdgenoten hem nog hebben gekend.

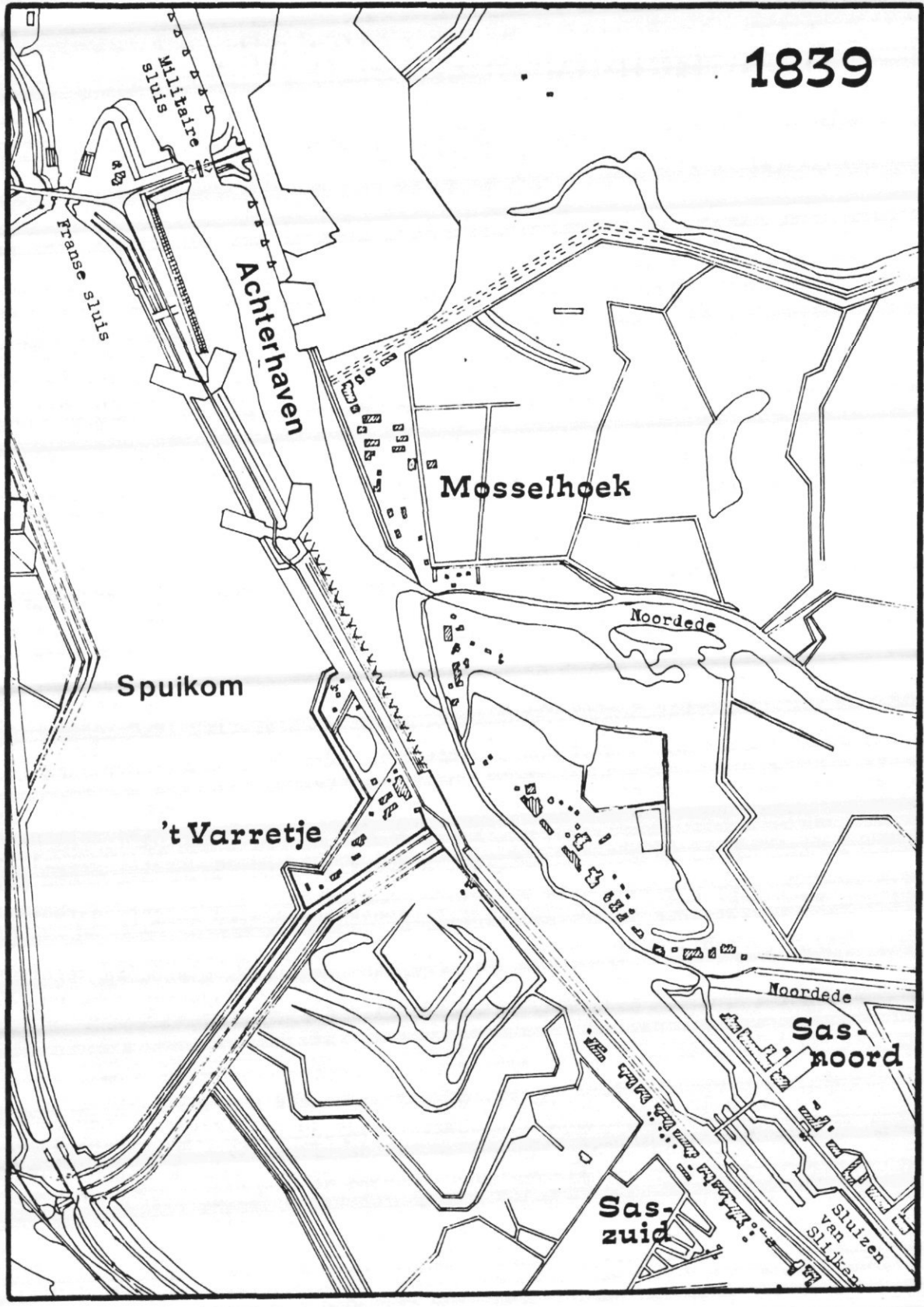
Foto's kunnen we, voor zover wij weten, op één hand tellen. Een paar tekeningen, gemaakt vanaf de overzijde van de "Kreek " waarlangs de Mosselhoek lag, zijn ons bekend . Als pronkstuk hebben we dan het schilderij van Marie Van Halmé, dat besproken werd in ons Jaarboek 81. Andere schilderijen zijn ons niet bekend.

Over de laatste bewoners van de MOSSELHOEK wisten we weinig, maar zoals men hieronder zal zien, is hierin verandering gekomen.

° ° °

Onlangs hadden we het voorrecht enkele oude documenten te mogen inzien uit een privé archief betreffende de onteigeningen van de Mosselhoek in 1900 , dit in verband met de uitbreiding van de haven van Oostende. Deze documenten handelen over de onteigening van het grootste gedeelte van de Mosselhoek, meer bepaald van de eigendommen die gelegen zijn in de driehoek waar thans de Logistieke Groepering van de Zeemacht gevestigd is.

Over de inwoners zelf van deze wijk en het dagelijks leven erin, vertellen de documenten uiteraard niets. Aan de hand van de vele

gegevens die deze documenten bevatten, is het toch mogelijk een kleine sluier te lichten over deze wijk.

De onteigening betrof hoofdzakelijk het OESTERPUT "PARK" (dat vroeger eigendom was van DELBOUILLE (1) bestaande uit het oesterpark zelf, de hovingen errond en drie huizen. Baarnaast moesten er nog 42 huizen onteigend worden. Daarvan waren er negen ingericht als handelshuis. Zeven herbergen en vier kruidenierswinkels, maakt natuurlijk ELF handelszaken, maar twee huizen waren zowel herberg als kruidenierswinkel. Het spreekt vanzelf dat de eigenaars van deze handelszaken een bijkomende schadeloosstelling vroegen voor het verlies van inkomen.

In totaal moesten er 48 perselen onteigend worden die toebehoorden aan 17 verschillende eigenaars. De procedure tot onteigening verliep vrij vlot voor 36 percelen. De eigenaars hadden geen te grote eisen gesteld, zodat het bestuur ze vlug inwilligde.

Bij de onteigening van 7 percelen (behorende aan drie verschillende families), moest de procedure langs gerechtelijke weg geregeld worden omdat er nog minderjarigen waren tussen de mede-eigenaars. Ook deze procedure sleepte niet te lang aan.

Het grootste struikelblok werd de onteigening van het Oesterput PARK (2) waarvan de eigenaars er op uit waren de grootst mogelijke schadeloosstelling te bekomen voor hun verlies. Ze gingen in beroep tegen de hen toegekende vergoeding maar moesten er toch vrede mee nemen toen het Hof van Beroep te Gent hun beroep afwees (1905) In sommige gevallen moest er een bijkomende schadeloosstelling uitgekeerd worden omdat de gebouwen verhuurd waren aan derden als handelspand.

In januari 1901, werd er bij het Bestuur aangedrongen tot bespoediging van de procedure, (en uiteraard de uitbetaling van de schadeloosstelling) van de percelen 15 - 16 - 17 - 18 - 19 - 20 - 22 - 23 - 24 - 25 - 47. Dit omdat de firma COPPIETERS & Cie, gelast met de uitvoering der werken aan de haven van Oostende, anders de werken zou stilleggen indien de onteigende terreinen niet tijdig vrij kwamen. Bij het uitblijven van het beloofde geld hadden de eigenaars zich immers nog geen ander huis kunnen aankopen.

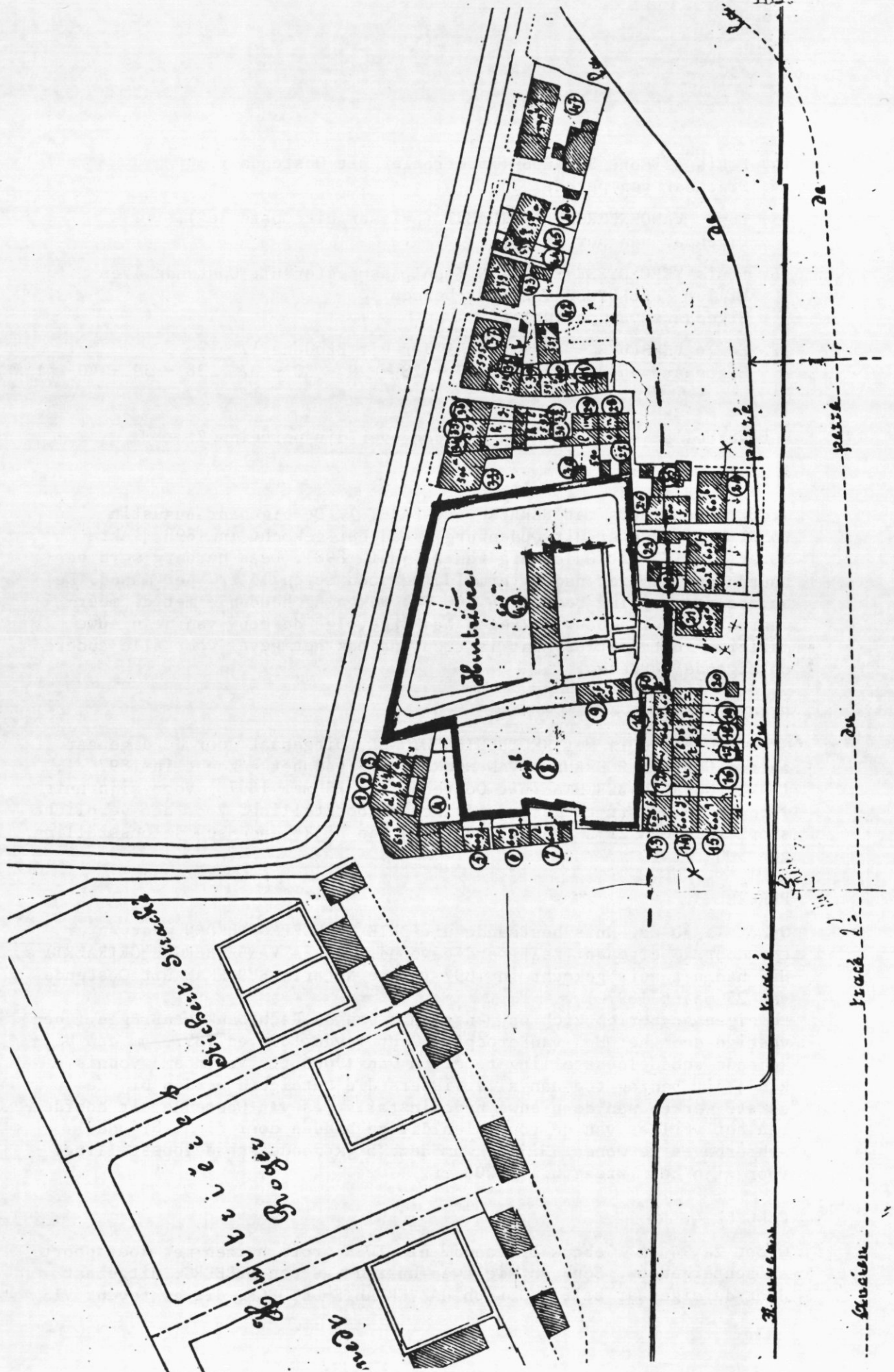
Hieronder geven we, in alfabetische volgorde, de namen op van de eigenaars en de nummers van de percelen die hun toebehoorden. De nummers stemmen overeen met deze op bijgevoegde schepsen.

1. Jacobus BAUWENS-LEMS (Landbouwer en winkelier uit Oostende).
Eigenaar van de percelen 44 - 45 - 46 - 47 .
2. Augustin CONSTANT (Brouwer uit Oudenburg)
Eigenaar van perceel 1.

(1) Zie het OOSTENDS OESTERBOEK van Raoul Halewyck en Norbert Hostyn (1978) blz.50 Grandes Huitrières Park.

(2) Oesterput te zien op de foto verschenen in het Jaarboek TER CUERE van 1980.

3. Emmanuel DECLOEDT-TERNIER (aannemer uit Brugge).
Eigenaar van de percelen 31 - 32 - 34 - 35 - 36 .
4. Société Anonyme Grandes Huitri  res Park.
Eigenaar van de percelen 8 (hovingen) - 9 - 13 - 21 (drie hui-
zen) en 48 (Oesterbedden)
5. Oscar DONSE - VERBIEST (dagloner uit Oostende)
Eigenaar van perceel 14.
6. Louis DOUVRE - VAN MASSENHOVE (Timmerman en winkeleir uit Oosten
de. Eigenaar van perceel 24.
7. De erfgenamen van François DOUVRE- Rosalia VANSTEENE uit Bredene.
- Wwe Rosalia VANSTEENE en haar tweede echtgenoot Leopold VAN
HOOREN (visser te Oostende).
- DOUVERS Francies Louis.
- DOUVERS Petrus Joannes (visser)
- DOUVERS Mathilde Maria (dienstmeid)
- DOUVERS Rosalia Sophia (dienstmeid te Liverpool/ Engeland).
Op te merken valt het verschil in schrijfwijze van de familienaam
in de akten !
Eigenaars van de percelen 25 en 26.
8. De erfgenamen van Edouard EVERAERD - Stephanie LAMS uit Oostende
-Wwe Stephanie LAMS (bediende bij de Belgische Maalboten)
- EVERAERD Cécile Anne.
- EVERAERD Ivonne Augusta.

Edouard EVERAERD was schoenmaker van beroep.
Eigenaars van de percelen 42 en 43.
9. Joseph HAVERMAET(E)- DETURCK (visser uit Oostende).
Herbergier en koopman in vis.
Eigenaar van perceel 4.
10. De erfgenamen van François HUBROUCK -Marie LAMS uit Bredene.
- Wwe Marie LAMS.
- HUBROUCK Petrus (visser)
- HUBROUCK Charles (visser)
- HUBROUCK Mathilde en echtgenoot Leopold PIETERS (visser)
- HUBROUCK Silvie en echtgenoot Jean-Baptiste FERIAER (dagloner
uit Bredene.
- VANDENBERGHE Louis (visser te Oostende) en zijn twee minder-
jarige kinderen Frederic en Victorine.
Eigenaars van de percelen 5 - 22 - 23 .
11. Adolphe PIETERS - Catharine VERBIEST (visser en herbergier uit
Bredene).
Eigenaar van de percelen 10 - 11 - 12 - 15 - 16 - 17 - 18 - 19 -
20.
Bewoonde zelf het huis in perceel 15 waar hij een herberg hield.
12. Désiré POUPE  - LOBBRECHT (werkmán uit Oostende.).
Eigenaar van perceel 7.
13. Charles François SCHREUS-VANHOOREN (visser en winkelier uit Oos-
tende. Eigenaar van perceel 2.

14. Louis Isidore SCHREUS (bootroeier uit Oostende).
Eigenaar van perceel 33.
15. Louis VANDENBERGHE -GEIRAERT (visser uit Oostende).
Eigenaar van perceel 3.
16. Louis VERCRUYSSSE - MAZIJN (hulpsasmeester uit Oostende).en
Willem VERCRUYSSSE (zonder beroep).
Eigenaars van perceel 6.
17. Emile VERSLUYS - LAMS (schilder uit Bredene).
Eigenaar van de percelen 27 - 28 - 29 - 30 - 37 - 38 - 39 - 40- 41

Wat vertellen de documenten ons dan over die percelen ?

PERCEEL 1.

Groot 60 ca. Huis met HERBERG (CABARET). De eigenaar Augustin CONSTANT (brouwer uit Oudenburg) had het gekocht in 1898 (Akte Notaris FAICT uit Oudenburg van 27 juni 1898). Deze herberg werd verhuurd aan een niet nader vermelde persoon tegen 15 fr. per maand. De schadeloosstelling bedroeg 4.500 fr, rekening houdende met de méérwaarde die het gebouw gekregen had ingevolge de bouw van de nieuwe maritime installaties. Dat is trouwens ook het geval voor alle andere onteigende percelen.

PERCEEL 2.

Groot 60 ca. Huis met KRUIDENIERSWINKEL, uitgebaat door de eigenaar zelf : Charles SCHREUS - VAN HOOREN. Hij had het gekocht in 1897 (Akte Notaris BERGHMAN uit Oostende van 25 mei 1897) Voor zijn huis werd hem 4.500 fr toegekend als schadeloosstelling. Voor het verplicht stopzetten van zijn handel kreeg hij een bijkomende schadeloosstelling van 500 fr.

PERCEEL 3.

Groot 1a 30 ca. Huis bestaande uit DRIE WOONGELEGENHEDEN waarvan er een door de eigenaar zelf werd bewoond. (Louis VANDENBERGHE-GEIRAERT) Hij had het huis gekocht in 1897 (Akte Notaris BERGHMAN uit Oostende van 25 maart 1897)

De eigenaar beriep zich op een vonnis van de Rechtbank van Brugge (bevestigd door het Hof van Beroep te Gent) van 1896 en 1897, om een bijkomende schadeloosstelling te eisen van 1.000 fr. Voornoemd vonnis kende dit bedrag toe aan alle vissers die onteigend werden bij de eerste werken aan de nieuwe haveninstallaties van Oostende uit hoofde van het verlies van de voordelen die ze hadden door dicht bij de achterhaven te wonen. Hij bekwam deze bijkomende schadeloosstelling. Voor zijn huis kreeg hij 9.000 fr.

PERCEEL 4.

Groot 2a 94 ca. Gebouw bestaande uit TWEE grote huizen met koetspoort en achtergebouw. Een van die twee huizen was een HERBERG, uitgebaat door de eigenaar zelf : Joseph HAEVERMAETE-DETURCK, die er tevens VIS

aan de man bracht. Op het kadaster was dit perceel, op het ogenblik van de onteigening, nog steeds gekend als LANDBOUWGROND ! De eigenaar kocht de GROND in 1897 (Akte Notaris BERGHMAN uit Oostende van 25 maart 1897) Als schadeloosstelling kreeg hij 30.000 fr voor de drie huizen. Hij bekam tevens een bijkomende vergoeding van 5.500 fr voor het stopzetten van zijn handelsactiviteiten.

PERCEEL 6.

Groot 65 ca. Huis in goede staat en bewoond door één van de twee eigenaars, te weten Willem VERCRUYSE. De andere eigenaar was Louis VERCRUYSE. Als schadeloosstelling vroegen zij 7.000 fr, vraag die door het Bestuur als zeer redelijk werd beschouwd omdat bouwgrond in de omgeving toen aan 20 fr. de vierkante meter werd verkocht. De stijgende duurte van bouwmaterialen werd ook in aanmerking genomen. Beide eigenaars hadden het goed gekocht in 1891 (Akte Notaris VAN CAILLIE uit Oostende van 19 mei 1891 en 30 mei 1891) . Een gedeelte van het goed werd ook verworven door erfenis van Ursula POLLET, overleden op 10 mei 1894.

PERCEEL 7.

Groot 81 ca met woonhuis behorende aan Désiré POUPEE-LOBBRECHT, werkmansman uit Oostende, die het in 1875 verwierf (Akte Notaris VAN CAILLIE uit Oostende van 18 september 1875). Voor de onteigening kreeg de eigenaar de som van 8.000 fr. uitgekeerd.

PERCELEN 10 - 11 - 12 - 15 - 16 - 17 - 18 - 19 - 20.

Groot onderscheidelijk : 33 ca - 25 ca. - 33 ca - 1 a 19 ca - 1 a 51 ca - 60 ca - 60 ca - 50 ca - 75 ca.

In totaal : 6 a 06 ca.

Eigenaar is de welgestelde Adolphe PIETERS-VERBIEST Catharina, die het huis op perceel 15 bewoonde, en er een herberg (CABARET) (3) uitbaatte alsook een KRUIDENIERSWINKEL (epicerie) . Voor de globale onteigening kreeg de eigenaar 36.000 fr. plus een bijkomende schadeloosstelling van 2.000 fr. voor verlies aan winsten. Hij had de goederen gekocht in 1876 en 1887 (Akte Notaris BOUTENS uit Leffinge van 9 januari 1876 en Akte Notaris VAN DER HEYDE uit Leffinge van 9 januari 1876 en akte Notaris VAN DER HEYDE uit Oostende van 22 september 1887). De eigenaar kon de akte van afstand niet ondertekenen wegens " ongeletterdheid".

PERCEEL 14.

Groot 54 ca, met woonhuis toebehorende aan Oscar DONSE - VERBIEST, werkmansman uit Oostende die het in 1887 had gekocht. (Akte Notaris SERRUYS uit Oostende van 17 oktober 1887). De Eigenaar vroeg 7.000 fr als schadeloosstelling, maar kreeg slechts 6.000 fr omwille van de slechte staat van het gebouw.

---

(3) Reeds in de 18e eeuw was er aldaar een herberg waarover betwisting gerezen was tussen de stad Oostende en het HET VRYE.
(zie Jaarboek TER CUERE 1973).

PERCELEN 5 - 22 - 23.

Groot onderscheidelijk 39 ca - 1 a 56 ca - 1 a 56 ca. In totaal : 3 a 51 ca. Drie woonhuizen in zeer goede staat, toebehorende aan Wwe François HUBROUCK - Marie LAMS en erfgenamen uit Bredene. Ze erfden de goederen van hun echtgenoot en vader François HUBROUCK, die te Bredene overleed op 23 juli 1895. De onteigening leverde hen de som op van 19.000 fr.

PERCEEL 24.

Groot 1 a 70 ca , met woonhuis toebehorende aan Louis DOUV(E)RE - VAN MASSENHOVE , timmerman en kruidenier uit Oostende. Hij kocht het goed in 1891 (Akte Notaris VAN CAILLIE uit Oostende van 21 juni 1891) . De eigenaar bewoonde zelf het huis waar hij een KRUIDENIERSZAAK uitbaatte die hem, volgens zijn boekhouding, een jaarlijkse winst van 1.000 fr. opbracht.

Voor de onteigening van het huis kreeg hij 10.000 fr en daarbij 1.500 fr als bijkomende schadeloosstelling voor verlies van handelswinst. Hem werd toestemming gegeven het huis verder te blijven bewonen tot 1 april 1901. De aanpalende grond mocht hij echter niet meer in gebruik houden.

PERCELEN 25 en 26.

Groot 1 a 10 ca en 60 ca. In totaal 1 a 70 ca. Twee woonhuizen toebehorende aan de weduwe François DOUVRE - VANSTEENE Rosalia en erfgenamen uit Bredene. Een huis werd bewoond door de Weduwe DOUVRE, die intussen hertrouwd was met Leopold VAN HOOREN (visser uit Oostende). Voor de onteigening werd 7.000 fr toegekend plus 100 fr. kosten die gevraagd werden om te verhuizen. Het goed was geerfd van VERNIEUWE Sophia (Weduwe van Jacobus DOUVERS- overleden te Bredene op 17 oktober 1892.

PERCELEN 27 - 28 - 29 - 30 - 37 - 38 - 39 - 40 - 41 .

Groot onderscheidelijk 70 ca - 35 ca- 54 ca - 70 ca - 1 a 62 ca - 1 a 19 ca - 45 ca - 40 ca - 1 a 10 ca. In totaal : 7 a 05 ca.

Negen huizen toebehorende aan Emile VERSLUYS -LAMS, schilder uit Bredene, die hem een jaarlijks inkomen bezorgden van 1 700 fr. 2en der huizen (perceel 37) werd verhuurd als HERBERG aan brouwer Jules MOULAERT uit Middelkerke tegen 750 fr het jaar. Hiervoor werd hem een schadeloosstelling toegekend van 1500 fr. De herberg werd druk bezocht door de werklieden van de firma COPPIETERS - COX & Cie, die de werken uitvoerden aan de haven van Oostende. Het jaarlijkse verbruik was opgegeven als zijnde 150 tonnen bier. Het verlies van de levering van bier, geleden door brouwer MOULART, werd omgezet in een kapitaal van 1.500 fr.

Voor de globale onteigening kreeg de heer VERSLUYS de som van 33.000 fr. daar waar hij er 34.000 fr. voor had gevraagd. De huizen werden door hem gekocht in 1891- 1892 en 1895 . (Akten Notaris VAN CAILLIE uit Oostende van 8 maart- Notaris VAN DER HEYDE uit Oostende van 10 maart 1892 en van 25 augustus 1895).

PERCELEN 31 - 32 - 34 - 35 - 36 .

Groot onderscheidelijk 60 ca - 60 ca - 52 ca - 60 ca - 60 ca. In totaal 2 a 92 ca. Vijf huizen toebehorende aan Emmanuel DECLOEDT-TERNIER (aannemer uit Brugge). De eigenaar, die de huizen bij openbare verkoop had verworven in 1890 (Akte Notaris BERGHMAN uit Oosten de van 20 oktober 1890) voor 13.500 fr. , vroeg slechts 16.000 fr als schadeloosstelling. Dit ondanks het feit dat die huizen in waarde waren gestegen door de verbeteringswerken die hij er zelf had aangebracht. Als globale bijkomende schadeloosstelling vroeg hij maar 1.500 fr, hetgeen het Bestuur wist te waarderen in zijn rapport.

PERCELEN 42 en 43.

Groot 2 a 66 ca en 2 a 44 ca. In totaal 5 a 10 ca., toebehorende aan Wwe Edouard EVERAERD- LAMS en erfgenamen uit Oostende. Het huis werd verhuurd aan brouwer Jules MOULART uit Middelkerke tegen 750 fr per jaar. Het huis was ingericht als HERBERG en de jaarlijkse omzet van bier was gesteld op 125 tonnen.

Op het ogenblik van de onteigening, was de pacht nog geldig voor 4 jaar. Daarvoor kreeg de brouwer een schadeloosstelling van 2000 fr. De erfgenamen hadden de huizen verworven bij erfenis van hun echtgenoot en vader Edouard EVERAERD, die te Oostende overleed op 7 augustus 1898. De onteigening bracht de erfgenamen de som op van 16.000 fr.

PERCELEN 44 - 45 - 46 - 47.

Groot onderscheidelijk 55 ca - 95 ca - 1 a 35 ca - 5 a 45 ca - In totaal 8 a 30 ca. Vier woonhuizen, waarvan één met afhankelijkheid dienstig als winkel en hofstede, behorende aan Jacques BAUWENS - LEMS, winkelier en landbouwer uit Oostende die zelf het huis in perceel 47 bewoonde en 10 hectaren weiland uitbaatte. Hij dreef ook handel in dranken en baatte een kruidenierswinkel uit. De eigenaar zag zich verplicht een nieuwe boerderij te laten bouwen alsook een nieuw handelsgebouw. Voor de onteigening kreeg hij 27.000 fr. alsook een " speciale " bijkomende schadeloosstelling van 1.500 fr voor verlies van winst en " claudisatie ".

De eigenaar had de goederen gekocht in 1885 (Akte Notaris VAN CAILLIE uit Oostende van 28 maart 1885) Hij mocht zijn huis in gebruik blijven nemen tot 1 april 1901. De aanpalende grond moest hij echter onmiddellijk ontruimen.

PERCEEL 33.

Groot 3 a 20 ca. met woonhuis, toebehorende aan Louis SCHREUS, bootroeiër uit Oostende, die het verhuurde aan brouwer Emile DESCHEPPER uit Oudenburg voor 600 fr. 's jaars Deze had het gebouw ingericht als HERBERG. Op het ogenblik van de onteigening was de huurpacht nog geldig voor 6 jaar. Daarvoor eiste de brouwer een schadeloosstelling van 2.250 fr, bedrag die hem werd toegekend. Voor de onteigening van het perceel zelf, ontving de eigenaar 12.000 fr. daar waar het goed geschat was geweest op 15.000 fr. De eigenaar had het goed gekocht in

1897(Akte Notaris BERGHMAN uit Oostende van 25 mei 1897)/

Blijven dan over de percelen 8 - 9 - 13 - 21 - 48.

Groot onderscheidelijk 8 a 57 ca. - 65 ca - 75 ca - 85 ca - 31 a 10ca bestaande uit de hovingen, drie huizen en de oesterbedden, die toebehoorden aan de Société Anonyme GRANDES HUITRI  RES PARK (ex DELBOUILLE). Hiervoor werd de som van 90.048,79 fr. toegekend. Zoals hiervoor reeds gemeld, werd deze zaak gebracht tot voor het Hof van Beroep te Gent, waar de aanleggers hun eis tot een grotere schade-loosstelling zagen afgewezen. Deze rechtzaak sleepte aan tot in 1905.

In mei 1901 werd door de aannemer COPPIETERS & Cie bij het Bestuur klacht ingediend tegen de Société Anonyme Grandes Huitri  res Park wegens lozing van water in de opgravingen die zij uitvoerde. De overvloedige lozing veroorzaakte niet alleen veel bijkomend werk en kosten (uitpompen water) maar bracht hoofdzakelijk veel vertraging in de werken.

Deze klacht werd door het Bestuur als overdreven beschouwd omdat de lozing niet zo belangrijk was als de aannemer beweerde. Toch werd de Société verbod opgelegd nog langer water te lozen in de afvloeiingsgracht die er enkel was voorzien voor het huis- en regenwater. Op 10 juni 1901 wordt proces- verbaal opgesteld tegen de Société, die nog steeds water loosde, dit ondanks het formeel verbod. Het Bestuur maakte hierop de zaak aanhangig bij het gerecht. Op 12 september 1902 werd de Société echter door de rechtbank van Brugge vrijgesproken. Beroep hiertegen, ingediend door het Bestuur bij het Hof van Beroep te Gent, veranderde niets aan deze vrijspraak.

De totale onteigening van de Mosselhoek kostte de staat in 1900, de som van 355.898,79 fr. Voor die tijd een mooi bedrag, maar toch maar een peulschil in het globaal pakket van de onkosten voor de uitbreiding van de haven van Oostende.

André Van Caillie.

Soldatenfeesten te Bredene, zondag 26 september 1920.

door Urbain Naert.

Illustraties Louis Vande Castele

HOSTYN OSCAR

MESSEUWE EMIEL

STELAERT-JOSEPH

ALLERT JAN

BOURGEOIS CAMILLE

VINDERLEEM ARMAND

Van Zetiger Gedachtenis
Onzer Onverwachte Soldaten
in Buzen uit
Briedene.

VANMASSEHOVE CAMILLE

ZWIENERAEL JOSEF

GOETHALS EDWARD

JONCKERE LOUIS

DEPOORTER CAMILLE

DEVOS EDMOND

MIES JEROME

BOURGEOIS EUGEN

KNEVELGRECH CAMIEL

BEIRENS AUGUST

HUBERT JAN

KNOCKERT PIETER

DELAEYER-ALBERT

VINDE KINDEREN EDMOND

KNOCKERT-OSCAR

D'HAENST JULES

DELATTRE PIETER

DEMAN DERLE LEONARD

BACKERS-LOUIS

BERUMONT-OSCAR

MIES LEONARD

KNOCKERT VEROTUS

Ook Bredene had zijn tol betaald aan de oorlog : de bezettende Duitse legers hadden er hun intrek genomen met alle gevolgen vandien ; meerdere Bredenaars hadden als soldaat hun leven gelaten : 21 militairen en 7 burgers.

Eenmaal de oorlogsgruwel voorbij, kwam stilaan het gewone leven weer op gang. De aangerichte schade werd hersteld, de gemeentelijke administratie lag in de " oude plooi ", de geestelijkheid " zelfde " de nagelaten wonden in vele huisgezinnen.

Twee jaar na het beeindigen van de wrede oorlog werden door alle Bredenaars groots opgezette soldatenfeesten op touw gezet. Deze zouden gehouden worden op zondag 26 september 1920. Een dag die in " gouden " letters zou geschreven worden in het feestboek van de gemeente.

Het grote feest bestond uit drie grote initiatieven :

- 1.- Een kerkelijk gedeelte.
- 2.- Een groots opgezette stoet ;
- 3.- Een turnfeest en feestmaaltijd.

Hieronder geven wij een nauwkeurig relaas van het geheel van deze feestelijkheden met telkens de toespraken die gehouden werden.

1.- HET KERKELIJK FEEST VOOR DE GESNEUVELDEN.

=====

Reeds vanaf de zaterdag wordt de gemeente versierd : de huizen, de molen en de straten . Ook binnen de kerk waren bloemen en ruikers aangebracht voor de plechtige dienst ter zielelafernis der gesneuvelden van de gemeente.

De vroegmis om 7 uur de zondagmoregen werd door veel mensen en voornamelijk door de schoolkinderen bijgewoond. Het waren zij die in de loop van de dag dienden mee op te stappen in de stoet. Eenmaal de mis gedaan, werden aan het kerkportaal gedachtenissen van de gesneuvelden verkocht.

Dan was er de plechtige hoogmis om 10 uur. Vanaf 9u30 was de kerk reeds halfvol. Om 9u45 kwamen de oudstrijders met vaandel en trompetgeschal aan het kerkportaal. Eén en twintig bloemruikers werden door de strijdmakkers megedragen.

In het koorgestoelte hadden intussen de leden van de gemeenteraad, de dischraad en de kerkraad plaats genomen. Op de eerste rijen achter de kommuniebank zaten al de oudstrijders. Voor de rest was de kerk " opgevuld " met een ganse schare volk : zittend, rechtstaand in de gangen, het doksaal nokvol en nog velen die buiten ston-

den voor het kerkportaal.

Stipt om 10 uur begint de H.Mis en na het evangelie bestijgt legeralmoezenier Van Neste de predikstoel. Het sermoen is ontroerend : hij roept in de herinnering de heldenrol van onze soldaten bij de slag te Luik, te Namen, te Halen en uiteindelijk de lange en bange dagen, maanden en jaren aan de Ijzer. Hij steunt op het feit dat onze helden bezielde waren met een christelijke inslag : de overlevenden baden op hun post, de gesneuvelden stierven voor God en Vaderland. Als besluit vraagt hij een gebed van de aanwezigen voor alle gesneuvelden op het veld van eer.

Daarop volgt de offergang die op zijn minst 20 minuten duurt. Nog nooit had de pastoor op een zieledienst zoveel offergangers.

Tijdens de consecratie weerklonk eensklaps het "Te Velde " wat door iedereen ontroerend werd aanhoord. Deze treurzang was een hulde aan de oorlogsslachtoffers.

Eenmaal de mis ten einde werd door de pastoor het " Requiem " gezongen rond een symbolisch opgestelde lijkbaar in het koor van de kerk . daarna bespeelt de orgelist het orgel waaruit de klanken van de Brabançonne en " Naar wij en zij " galmden onder de kerkgewelven.

Allen verlaten daarop de kerk en begeven zich naar de herdenkingskapel die door E.H.Pastoor gewijd wordt. De bloemen die door de oudstrijders en vaderlandse verenigingen werden gedragen , worden er piëteitsvol neergelegd. Eerst om 11u30 kan de voorzitter van de plaatselijke oudstrijdersbond, de heer Omer Minne het woord nemen :

Waarde Medeburgers,

In naam van de oudstrijders van Bredene is het mij een zoete plicht, bij deze kapel, daar juist aan onze gesneuvelden gewijd, een welgemeende hulde te brengen aan die helden en hen onze eeuwige erkentelijkheid te beloven.

Daar staan hunnen namen voor immer tot herinnering aan hetgeen ze voor ons gedaan hebben. Samen met hen hebben wij ginder geleden en gestreden . Ons lijden werd beloond door den schonen dag die ons de zege schonk en die ons terugbracht in onze familie maar zij... lijden was voor hen niet genoeg, ze moesten hun leven geven.

Hunne lijken zijn ginder gebleven, ver van 't geboortedorp, in dit treurig hoekje, waar zoveel jeugd en zoveel hoop begraven ligt.

Hoop,... ja, want ook zij hadden gehoopt, hun vrouw, hun vader en moeder, hun geliefden terug te zien ; zij ook hadden, midden hun lijden, gedroomd van zege en vergelding, en dien droom had een weinig hun lijden verzacht. Maar zij vielen, en hun droom verzwond met hun bloed dat vloeide.

Het is voor ons een heilige plicht te denken aan die helden.

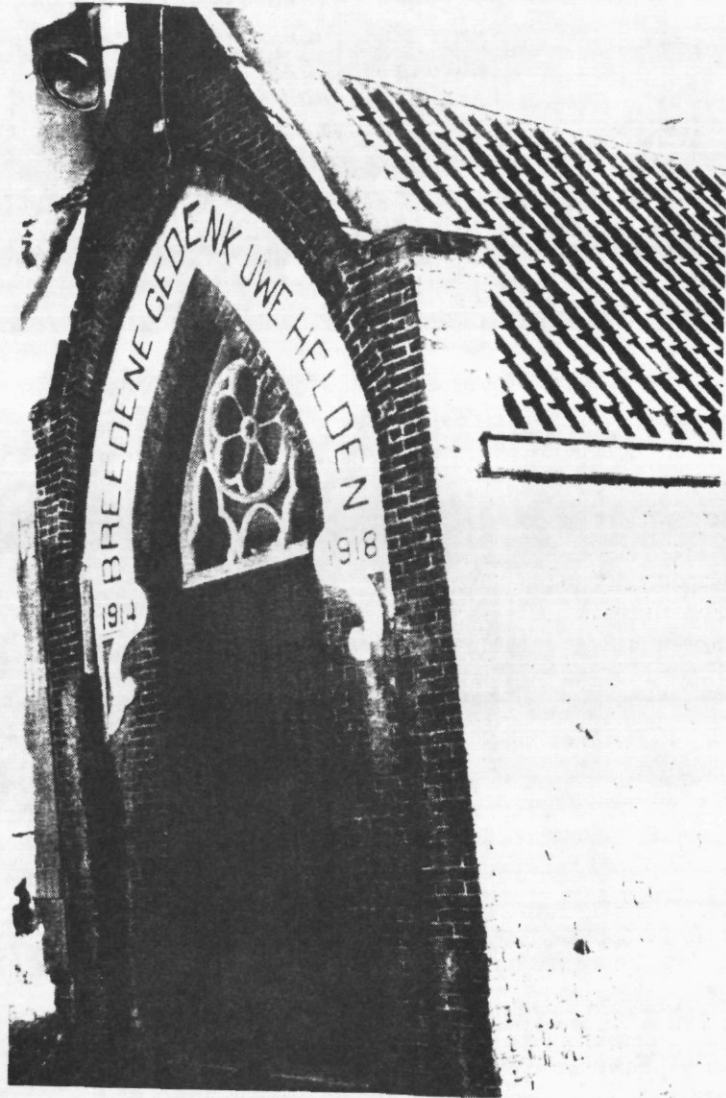
Onze dankbaarheid jegens hen mag bij geen woorden blijven en daar om, Waarde Medeburgers, vergeten wij hen nooit.

Deze kapel zal ons daarin helpen . Geen mens zal hier voorbijgaan

of die woorden " Bredene, gedenk uw helden " zullen hem de betekenis ervan herinneren .

Voor een oogenblik zullen dan onze gedachten terugkeeren tot den droevigen oorlogstijd en we zullen die jongens in hunnen doodstrijd zien, midden de droevigste toonelen van ellende en verwoesting.

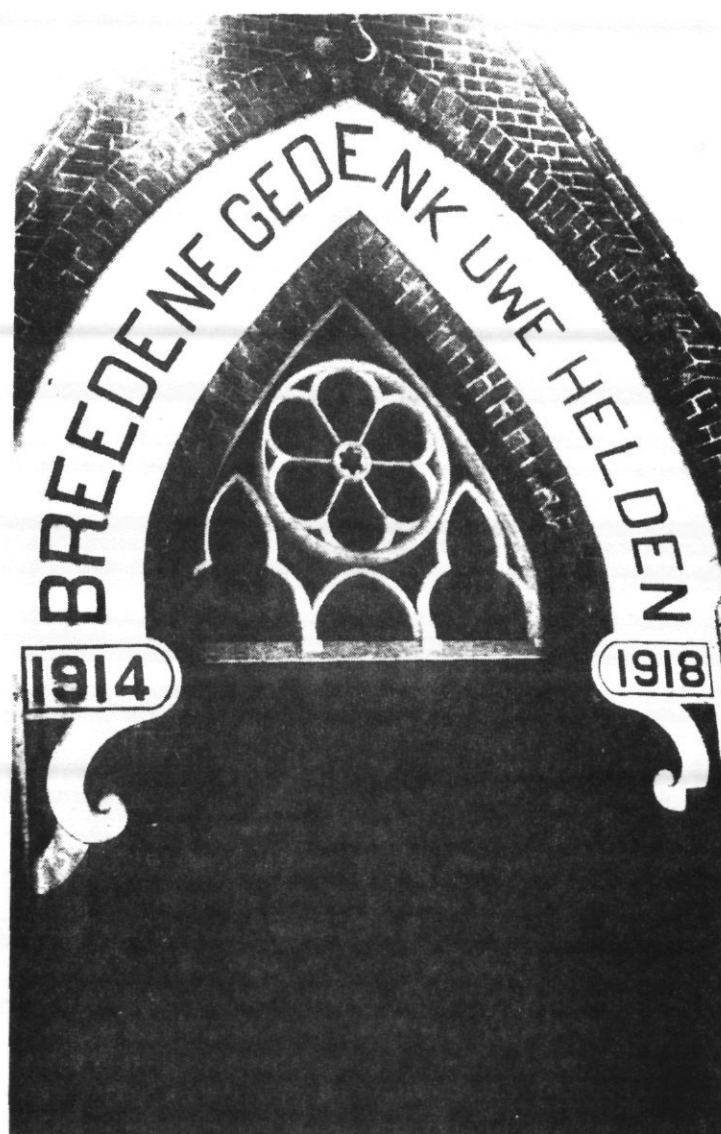
Ik kan niet eindigen, Waarde Medeburgers, zonder dezelfde blijken van erkentelijkheid uit te drukken jegens andere der onzen, die misschien met minder glorie, maar niet met minder lijden voor ons gestorven zijn. Het zijn onze burgerlijke slachtoffers. Evenals voor de soldaten, draagt den hatelijken vijand de schuld van hun bloed, en tegenover hen ook hebben we de plicht ze nimmer te vergeten. Eenigen onder hen liggen op ons kerkhof. Een oudstrijder ook is naar zijn geboortegrond gebracht geweest. Op hun graf zullen we de bloemen leggen welke we zo gaarne op de

op de graven van al onze gesneuvelden zouden zien. 't Ware schoon moesten er altijd bloemen op groeien, als blijk onzer altijddurende erkentelijkheid.

En nu vaarwel, dierbare helden, prachtige Vlaamsche zoonen die voor 't Vaderland gestorven zijn. 't Vaderland zal u niet vergeten, dat zweren uwe wapenbroeders Met dien eed zijn wij van ginder teruggekomen, en wij willen hem trouw houden tot den dag dat we elkaar in een beter Vaderland zullen terugzien, daar waar God sedert lang aan uwe ziel de martelaarskroon geschonken heeft, aan uwe schoone ziel, gereinigd door zoo-veel smarten.

Op de zijmuren van het herdenkingskapelleke staan de namen van de 28 oorlogsslachtoffers gebeiteld. Boven de deur staat volgend opschrift, gemaakt door R.Vanhooren en J.Danneels :

1914 - BREEDENE GEDENK UWE HELDEN - 1918.

Volgende namen staan erop vermeld :

GESNEUVELDE SOLDATEN.

HOSTYN, Oscar. geboren 8 oktober 1893, gesneuveld te Opprebais (Sart Risbart) provincie Brabant 16 augustus 1914.

MESSEEUW Emiel : geboren 10 maart 1886, gesneuveld Lier 4 oktober 1914

STEYAERT Joze- : gesneuveld in 1914.

ALLAERT Jan : geboren 2 april 1891, gesneuveld 16 januari 1915.

BOURGEOIS Camiel : geboren 7 september 1894, gesneuveld te Dixmuide 3 januari 1916.

VANDERLEEN Arthur : geboren 27 januari 1896, gesneuveld Adinkerke 6 juli 1916.

VANMASSEHOVE Camiel : geboren 3 september 1894, gesneuveld te Dixmuide 3 december 1916.

ZWAENEPOEL Jozef, gebpren 2 januari 1894, gesneuveld te Dixmuide 14 juli 1917.

GOETHALS Edward : geboren 14 oktober 1888, gesneuveld te Steenkerke 8 november 1917.

JONCKEERE Louis : geboren 9 januari 1891, gestorven in het hospitaal te St Jean Cap Avras 19 augustus 1917.

DEPOORTER Camiel, geboren 1 juli 1896, gesneuveld te Stuivekenskerke 6 maart 1918

DEVOS Edmond, geboren 28 februari 1892, gesneuveld te Dixmuide 24 maart 1918.

MUS Jerome, geboren 13 augustus 1890, gesneuveld te Adinkerke op 2 juni 1918.

BOURGEOIS Eugeen, geboren 29 februari 1896, gesneuveld te Woumen 28 september 1918.

INGELBRECHT Camiel, geboren 2 februari 1897, gesneuveld te Amersvelde Houthulst, op 3 oktober 1918.

BEIRENS August, geboren 3 mei 1897, gesneuveld te Houthulst 12 oktober 1918.

HUBERT Jan, geboren 11 oktober 1886, gesneuveld te Brugge 7 november 1918.

KNOCKAERT Pieter, geboren 6 juli 1896, gestorven in het hospitaal te Gravelines (France) op 21 november 1918.

DESAYER Filip, geboren 29 april 1884, gestorventte Luik (Silleraut hospitaal)) op 20 januari 1919

VANDERKINDEREN Edmond, geboren 25 maart 1892, gestorven te Rheinberg (Dtsld) op 8 april 1919.

KNOCKAERT Oscar, geboren 6 september 1897, gestorven te Obercassel (Dtsld) op 9 juni 1919.

Burgerlijke slachtoffers.

D'HAENE Jules , gestorven te Bredene 29 mei 1918.

DEBRABANDERE Leonard, gestorven te Bredene 17 Juni 1918.

DELATTRE Pieter, gestorven 1 juli 1918 te Bredene.

BAKKERS Louis, gestorven te Bredene 25 juli 1918.

BEAUMONT Oscar, gestorven te Bredene 18 oktober 1918.

MAES Leonard, gestorven te Waarschoot 22 oktober 1918.

KNOCKAERT Vedastus, gestorven te Albi (Fr) 14 december 1918.

Noot : deze laatste naam komt niet voor op de gedenkplaten van de kapel die te bezichtigen zijn in het museum van Ter Cuere.

2. EEN GROOTS OPGEZETTE STOET.

+++++

Vanaf 13 uur is het een overrompeling van kijkers, zowel van Bredene zelf als van meerdere omliggende gemeenten. Ook alle helppers in de stoet zijn reeds aanwezig : verklede mensen en gemaskerde kinderen, versierde fietsen, ruiters op hun gekamde en " gekoekte " boerenpaarden, opgesmukte wagens en karren allerhande ...

Daar alles in het honderd dreigt te lopen besluit het feestcomité dat de ganse markt ordentelijk en in volgorde van de stoet zich in beweging moet zetten, richting Duinen (Duinenstraat, Turkijenwijk) waar de vreemde maatschappijen en groepen staan te wachten.

Eenmaal klaar zet de komplette stoet zich in beweging, richting Bredene Dorp, waar het nieuwe vaandel van de oudstrijders zal overhandigd worden door de heer Burgemeester aan de voorzitter van de plaatselijke oudstrijdersbond, de heer Minne.

Hoe zag nu de volgorde van de stoet eruit ? Wat moois, indrukwekkend en zelfs ontroerend konden de duizenden kijkers bekijken bij het voorbijkomen van de stoet.

- 1.- De Standaard, gedragen door de heer Louis Minne.
- 2.- Zes gekostumeerde ruiters : het waren gendarmen met getrokken blanke sabel die ontzag inboezemden bij de dicht opeengepakte massa.
- 3.- Wagen : BREDENE IN DE OORLOG : Dit is een grote praalwagen met :
  - vooraan : Twee Rode kruiszusters die een gekwetste soldaat verplegen terwijl een Duist vliegtuig een bom afwerpt.
  - achteraan : Belgische en Engelse soldaten hanteren een mitrail-leuse in de richting van het aanvallende vliegtuig.
- 4.- Wagen : SPINNEN IN DE OORLOG : Enkele meisjes van de Nukkerwijk brengen de onrustige oorlogsjaren door met spinnen.
- 5.- Groep : BELGIE EN CONGO : Dit wordt uitgebeeld door een grote groep mannen en vrouwen, blank of zwart geschminkt.
- 6.- TURNGROEP VAN OOSTENDE, begeleid door het MUZIEK VAN DE VOLKS Bond. Afwisselend kan men gewone muziek beluisteren, dan weer enkelotrompetgeschal.
- 7.- DUITSE BATTERIE : Getrokken door vier stoere Vlaamse boerepaarden kan men een echt Duits kanon- maar in onbruikbare staat bewonderen.
- 8.- EEN OORLOGSTANK : Een nagemaakte tank lost nu en dan enkele schoten terwijl onafgebroken machinegeweren knetteren op de achtergrond.

- 9.- Groep : ENGELAND : Deze wordt uitgebeeld door een goed verklede groep schoolkinderen. Een Engelse vlag wordt meegedragen.
- 10.- Wagen : ROOD KRUIS : het symbool van de naastenliefde tijdens de verschrikkelijke oorlogsjaren.
- 11.- Wagen : BLAUWERIJ : Hier toont men aan de kijkers langs de weg hoe " geblauwd " werd onder het waakzame oog van de bezetter.
- 12.- HONDEKAR MET MELKVERKOPER : symbool van de kindervoeding tijdens de oorlog.
- 13.- Groep : DE BOERENBOND : Twee boeren, met de rode " bolletjes " sjaal om de nek, staan aan de windmolen. Bij het schoonmaken van het graan vliegt het kaf tot bij de toekijkende massa waardoor deze uiteenstuift als een bende opgeschrikte kippen.
- 14.- Wagen : DE KOMMANDATUUR : Een bediende van de Kommandatuur zit aan zijn bureel terwijl een paar anderen zich bezig houden met bezoekers en gestraften.
- 15.- Groep : SLACHTING VAN DE DUIVEN IN MEI 1915. Enkele schoolkinderen dragen elk een mandje met twee duiven. Ook twee Duitse soldaten die, de zak op de rug en het geweer in de hand, de huizen aflopen op zoek naar weggestoken duiven.
- 16.- Wagen : DE DUITSE POST : Prachtig uitgebeelde scene : een ezel ingespannen in een karreke, die de FELDPPOST bezorgde.
- 17.- Groep : FRANKRIJK : Het zijn opnieuw schoolkinderen die met meerdere " tricolore " vlaggetjes opstappen.
- 18.- Wagen : DE SLACHTOFFERS VAN HINZE. Twee wachten moeten al hun krachten gebruiken om de rumoerige opstandelingen de " baas " te kunnen. Vooral een stoere bonk die met een zware hamer zwaait valt in het oog.
- 19.- Groep : DE NEGEN BELGISCHE PROVINCIEËN: Negen kokkette meisjes dragen elk een wapenschild, uitbeeldend de eenheid tussen alle provincies tot één geheel : België.
20. Groep : EUPEN EN MALMEDY : Een man, de burgemeester van Eupen verbeeldend, stapt aan " kop " van een ganse groep die luidruchtig en blijgezind roept : "Leve België! " Een hunner draagt een bord met volgend opschrift :

HERAUS !   HERAUS!
Zwart, wit, rood;
Dat ons bracht in bitt're nood ;
Leve ! Leve ! rood, geel, zwart,
Dat heeft een plaatsje in ons hart.
- 21.- Wagen : DE VISSERIJ : die uit het Bredene's gezichtsveld niet weg te denken is. Deze wordt uitgebeeld door een nagemaakte schuit op een onderstel van wielen.

- 22.- Groep : DE VELOKLUB : vertegenwoordigd door enkele versierde fietsen waarvan de drie eerste de Belgische driekleur uitbeelden.
23. Wagen : HET VERDRAG VANVERSAILLES : Enkele ouderlingen vierden, met de drankfles in de hand, de ondertekening van het verdrag dat een einde stelde aan de oorlog.
- 24.- Wagen : DE TOEKOMST VAN BELGIE : Een meisje en een jongetje zitten samen op een karretje : een lieve verschijning die " Onze Hoop " voor de toekomst voorstelt.
- 25.- Wagen : HEROPBOUW VAN VLAANDEREN : Meerdere leden, timmerlieden van het Albertfonds zijn barakken aan het opmaken. Een bord daarbij vertelt ons :

AAN DE VLAMINGEN 300 MILLIOEN
AAN DE WALEN 800 MILLIOEN.

- 26.- DIVERSE GROEPEN OUDSTRIJDERS : Iedere groep stapt op achter hun eigen vaandel . Dit zijn : Knokke, Lissewege, Heist, Uitkerke, Vlissegem, Klemskerke, Stalhille en Oostende.
- 27.- Groep : MUZIEK VAN HET 23e LINIE. Marsmuziek klinkt hoog op als het ware om de voorafgaande oudstrijders te " sterken " in hun vaderlandsliefde en - overtuiging.
- 28.- Groep : DE KONING EN DE KONINGIN. De twee prachtig verklede figuren, hoog op hun paard gezeten, trekken de volle aandacht van alle toeschouwers.
- 29.- Groep : KROON EN NAMEN DER GESNEUVELDEN. Enkele grotere meisjes dragen een prachtige zelfgemaakte kroon waarop de namen van al de gesneuvelde Bredenaars staan. Het is begrijpelijk dat iedereen tracht zoveel mogelijk namen te lezen.
- 30.- Groep : OUDERS EN WEDUWEN VAN DE GESNEUVELDEN. Dit is een ingetogen groep : de ouders of de weduwe van de gesneuvelde die met verdriet in het hart maar het hoofd recht op mee opstappen.
- 31.- Wagen : DE OORLOGSVERMINKTEN. Vier Bredense oorlogsverminkten, vereerd met diverse eretekens hebben op een wagen plaats genomen en groeten de menigte.
- 32.- Groep : DE OUDSTRIJDERS VAN BREDENE. Alle Bredense oudstrijders - geen enkele was afwezig- stappen mee op achter hun vaandel.
- 33.- Wagen : VERHEERLIJING VAN BELGIE: Om deze wagen te omschrijven hebben we de tekst weerhouden van een plaatselijk weekblad:
- "Ziedaar ! ziedaar ! en als een rollende berg, met groen omhuld, komt de wagen der verheerlijking van België voorbij. Als een gevaarte rolt hij vooruit, Belgische jeugd, vertegenwoordigd door de opeengepakte kinderen der zusterschool, in feestgewaad, rijst als uit de grond. Zoo iets schoons zal bij iedereen in het geheugen blijven en zonder de min-

ste ongevallen komt de reuzewagen van 7m lang, 4 m. breed en 6m. hoog vooruit."

Deze wagen wordt aanzien als het hoogtepunt van de ganse stoet met al zijn wagens en groepen...

34.- GEMEENTELIJKE OVERHEID. De voltallige gemeenteraad, met burgemeester Inghelbrecht aan het hoofd, stapt als sluitstuk mee op in de prachtige stoet.

Aan het huis van Mr.L.Hoenraedt was een prachtige praalboog opgesteld. Midden boven de straat was een groot paneel bevestigd met aan weerszijden volgend opschrift:

De Belgen met hun kloeken moed
Hebben vier jaar lang gestreden
En gegeven hun vleesch en bloed
Voor hun medeburgers te bevrijden.

Onze vurige helden
Voor Vorst en Vaderland
Gesneuveld in bosch en velden
Door Duitsche barbaren.

Even voorbij de tramstatie, aan het huis van Fr.Pidou stond nog een praalboog opgesteld. Een paneel was er voorzien met volgende tekst :

HULDE AAN ONZE DAPPEREN.

Nog andere opschriften kunnen wij noteren : bij Fr? Hendrickx kon men lezen : HULDE AAN ONZE DAPPERE HELDEN , terwijl aan het huis van M. Vandamme- Farazyn een bord met EERE AAN ONZE HELDEN was opgehangen.

De ganse stoet was dus vertrokken aan Bredene Duinen en kwam op de marktplaats. Alle groepen en wagens, uitgezonderd de nrs 1, 26, 27, 30, 31,32 en 34, stappen verder via het klooster, door de zandstraat terug naar de Duinenstraat waar hij ontbonden wordt.

De achtergebleven groepen op het marktplein blijven het officieel karakter van de grote soldatenfeesten opluisteren.

Eerst komt de heer M.Desmet, gemeentesecretaris, op het podium en dankt in weinig maar veelzeggende woorden allen die hebben meegewerkt om dit feest tot een goed einde te helpen brengen. Hij verzekert alle oudstrijders dat het gemeentebestuur alles in het werk zal stellen om hun belangen te behartigen.

Daarop blaast het muziekkorps van het 23e linieregiment tweemaal de Brabançonne, onderbroken door de overhandiging van het vaandel der oudstrijders door de burgemeester aan de heer Minne.

De voorzitter van de oudstrijdersbond neemt daarop het woord voor een korte toespraak, gericht aan de heer Burgemeester :

Heer Burgemeester,

In naam mijner makkers mag ik u zeggen welk genoeg het ons doet uit uwe hand onze schoone vlag te ontvangen. Zij toont ons een strijder die naar zijn dorp terugkeert, den lauwerkrans om 't geweer die uit de verte een forschen groet smijt naar zijn kerktoren, 't hart vol hoop op een gelukkige toekomst. Zoo zijn wij teruggekeerd. Die vlag zullen wij bewaren als een heilig aandenken. Zij zal onze strijd herinneren, maar vooral onze zege. We zullen ze hoog houden, fier om de eer en de roem die we op 't slagveld gewonnen hebben.

Met al onze krachten zullen we werken tot de welvaart van ons Vaderland en we beloven u gansch onze medewerking om van Bredene een gemeente te maken, waar al de burgers vol verdraagzaamheid en in echte broederlijkheid leven.

Daarop is het woord aan de heer De Praetere, een afgevaardigde van de Federatie der oudstrijders. Hij richt zich vooral tot al de aanwezige oudstrijders, zowel deze van Bredene als al de vreemde oudstrijders die mee opstapten in de stoet.

Hierop speelt het muziekkorps het soldatenlied MADELON als slot van de feestelijkheden op de markt. Alle muzikanten mogen op kosten van het Feestcomitee daarop een glaasje drinken wat allen ten zeerste apprecieren.

3. HET TURNFEEST EN DE FEESTMAALTIJD.

=====

Het is reeds 4u30 eer de turners, begeleid en ondersteund door het muziekkorps van de Katholieke Volksbond, aan de beurt komen.

De toeschouwers staan bij drommen te kijken zodat de korden die een omheining vormen, doorbroken worden waardoor de oefeningen min of meer gehinderd worden. Maar het enthousiasme kan niet op, spijt een kortstondige regenvlaag. Eenmaal dat het ballet en de pyramide aan de beurt komen is de lucht opgeklaard en kan het festijn verder gaan.

Na de slotoefening worden alle turners en muzikanten " getrakteerd " op een knappende pistolets, klaargemaakt door de zusters in het klooster

Om 6u30 begint het feestmaal, klaargezet in de raadzaal van het gemeentehuis. Aanwezig waren : de Bredense oudstrijders, één familielid per gesneuvelde Bredenaar, de voltallige gemeenteraad, de secretaris der gemeente en de plaatselijke geestelijkheid.

De feesttafel : een streling voor het oog, een lekkernij voor de maag !

Na afloop van de maaltijd is het nogmaals de heer Minne die als voorzitter van de oudstrijders het woord neemt :

Mijne Heeren,

Ik heb het noodig geoordeeld, in naam mijner makkers, onzen besten dank uit te drukken aan allen die medegeholpen hebben om dit prachtige feest ter herdenking onzer gesneuvelden en tot hulde aan ons, oudstrijders, te doen lukken.

Eerst en vooral aan den Heer Burgemeester en aan de Heeren van den gemeenteraad die ons het geld bezorgd hebben. Hier in 't bijzonder een woordje hulde aan de heer Burgemeester die de oudstrijders der gemeente zeer genegen is. Van onzen kant be-
tuigen wij hem onzen waren eerbied want hij ook heeft zijn offer gebracht aan het Vaderland in den persoon van zijn gesneuvelden zoon.

Dank ook aan de geestelijke overheid, aan Heeren Onderwijzers en aan de zusters die veel gedaan hebben om dit feest den grootst mogelijken luister te geven.

Dank nog aan de Heeren leden der Feestcommissie. Dank aan hen hebben we een waarlijk prachtigen stoet te zien gekregen.

Dank vooral aan de Heer Voorzitter en de Heer Schrijver der Feestcommissie. Zij hebben geen moeite gespaard om ons een feest te geven zoals er nog weinig te zien zijn geweest. Vooral meester Costenoble die er ver het meest werk mee heeft gehad. Aan hem den grootsten dank. Voorzeker is hij blij dat het feest achter de rug is, maar hij moet denken dat zijn moeite gedaan geweest is voor eene schoone zaak en zulks heeft hij voorzeker gedacht, gezien zijn grooten ijver en zijn ware toewijding.

Onzen besten dank aan allen !

Aansluitend daarop wordt door het gemeentebestuur en de oudstrijdersbond een telegram opgesteld en door de gemeentesecretaris verstuurd naar Zijne Majesteit Koning Albert die zich op dat ogenblik in Brazilië bevond.

Als besluit van dit artikel kan hulde gebracht worden aan:

1. De heren van het Feestcomitee : Fr.Hendrickx, J.Costenoble, O.Minne J.Danneels, R.Vanhooren, J en C Vandebroele e.a.
2. De juffrouwen die langs de weg het " invalidenbloempje " hebben verkocht, waarvan de winst ten goede kwam aan de oorlogsverminkten
3. Alle Bredenaren die hun huis hebben versierd en bevlagd en zo hun steentje hebben bijgedragen tot het welslagen van dit feest.
4. De groep oudstrijders uit Klemskerke die met 85 leden de grootste groep was in de stoet.

Dit was het soldatenfeest 1920 waarop Bredene nog heden ten dage fier mag op gaan.

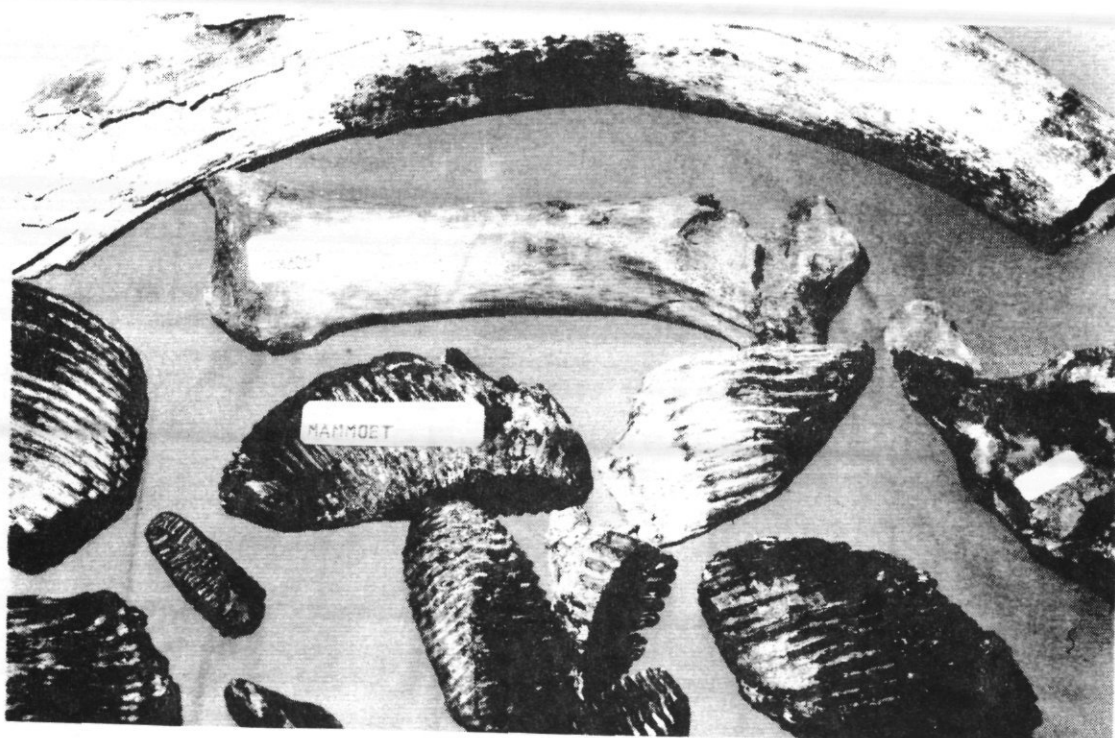
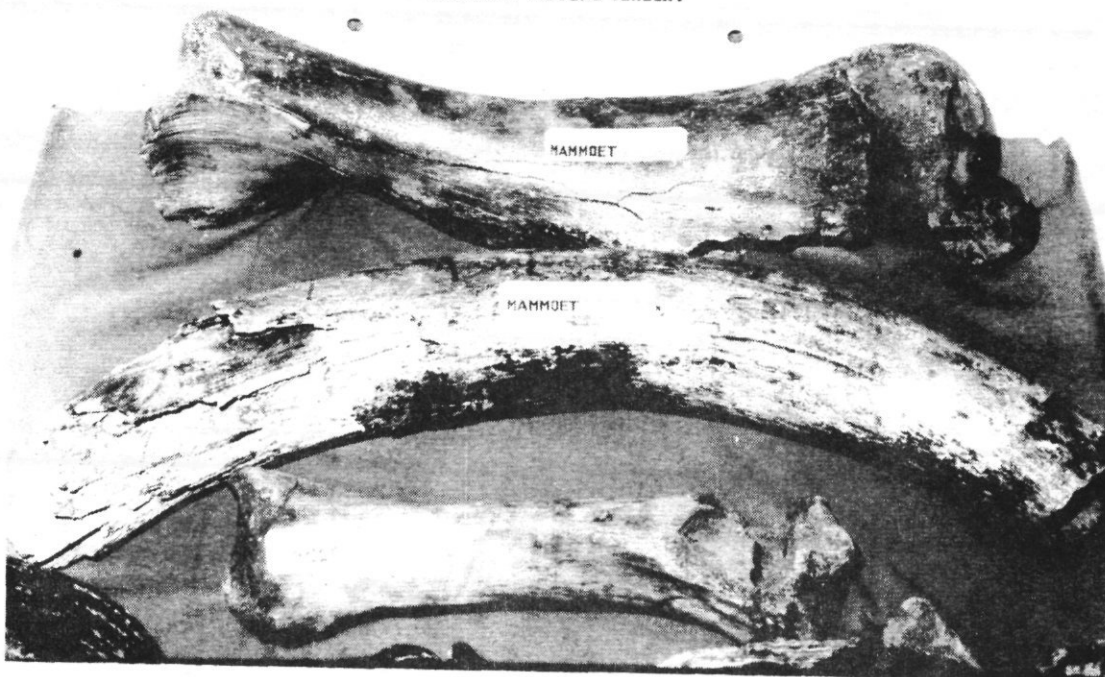
Urbain NAERT, Eernegem 01.08.1983.

MUSEUM TER CUERE

Comiel Geselle

**Illustraties
Louis Vande Castele**

SKELETSTUKKEN
KWAMEN IN DE NETTEN
VAN ONZE VISSERS TERRECHT

Voor ons museum is er geen gebrek aan belangstelling en " de Fauna van de Zee " schiet wel de hoofdvogel af. De mammoetresten vormen daar de blikvanger, en menig bezoeker blijft er bij stilstaan, maar weinigen vragen zich af hoe en in welke tijden dit reuzendier geleefd heeft, en hoe het mogelijk is dat dit dier, dat toch een landbewoner was, op de Doggerbank door onze vissers werd opgevist ?

Naar men beweert, lang voor het verschijnen van de eerste mammoet (een 70.000 jaar terug), was in het noordelijk halfrond, het klimaat koud geworden, zowel in de nieuwe als in de oude wereld. Men neemt algemeen aan dat de temperatuur gemiddeld 4 à 5 graden Celsius was gedaald, met het onmiddellijk gevolg : een aanzienlijke vermeerdering van de neerslag : regen en sneeuw en een ongewone groei van de gletchers . De sneeuwgrens (hiermee wordt bedoeld : de lijn waarboven in alle seizoenen sneeuw ligt) verlegde zich circa 1200 m naar beneden. Heel Zwitserland verdween onder een reusachtige ijskap, waarvan de tongen de steden Nice, Turijn en Wenen naderden. Nog aanzienlijker was de verijzing in Noord Europa. Het landijs bedekte Skandinavie, de Noordzee, de Britse eilanden, Finland, Rusland tot het hedendaagse Nizjni, Novgorod, de Baltische Zee, de Noordelijke helft van Duitsland en Nederland tot Utrecht. Ijsbergen wiegelden langs de Franse en Portugese kusten.

Buitengewoon indrukwekkend zijn de sporen die de Europese verijzing heeft achtergelaten. De Noordse ijskap zaagde de steilkust stuk, wat hiervan overbleef vormt een snoer van 150.000 eilandjes gescheiden van de huidige steilkust, waarin de gletchers, als reuzenzagen, diepe gangen hebben gegraven, die men fjorden heet. De Sogne-fjord is 120 m diep en dringt 170 km. ver in het vasteland. Het voortschuivende bergijs groef in de rotsbodem grote en kleine kommen, waarin thans meren glinsteren : in Zwitserland, in Zweden (het Wener-Meer die de uitgestrektheid heeft van de beide Vlaanderens) In Finland (35.000 meren) in Rusland en Italie (Maggiore en Lugano).

Toen in het Saale-ijstijd, het landijs in Nederland was binnengedrongen, strekte zich zuidwaarts de mossteppe of toendra uit. Zo was ook onze landstreek : groengele moerassen met gras en zegge langs de oever, de grond bedekt met een kleed bladmossen op droge plaatsen. Volgens professor Osborn eindigde de ijstijd ongeveer 14.000 jaar terug. De ijstijd-dieren waren uitgestorven, de wollige mammoet en de wollige neushoorn eveneens, en stilaan werd het klimaat hetgeen het nu is, maar het was vochtiger. Volgens de deskundigen, die in verschillende plaatsen in ons land mammoetresten terugvonden in de bodem op verschillende meters onder het Oostends peil, zou na het tijdperk van de mammoet de bodem een aanzienlijke verzakking hebben ondergaan.

Het is dus zo dat in het tijdperk van de mammoet, Groot Brittanie nog met het Europese vasteland verbonden was. Dit verklaart de aanwezigheid, in het zuidelijk gedeelte van de Noordzee, mammoetbeenderen en - tanden, die in de Scheldemonding, op 8 m. diepte in een groot aantal werden gevonden, dat men aan die plaats in de Noordzee de naam van het " Mammoetveld " heeft gegeven, en aan de andere zijde van de zee

heeft zich hetzelfde voorgedaan , daar spreken de Engelse geleerden van het "mammoetenkerkhof " terwijl in de netten van de Vlaamse vissers reeds menige mammoetkies aan de " Doggerbank " werd bovengehaald

Het is duidelijk dat niet alleen onze vissers dergelijke stukken in hun netten kregen, ook bij onze Noorderburen was dit het geval en deze gingen er een zaakje van maken. Dat de Zeeuwse vissers gingen vissen was niets uitzonderlijks, maar wat wel uitzonderlijk was, was dat rond de jaren 1960 tal van Zeeuwse vissers toen heel wat andere dingen uit het water van de Oosterschelde ophaalden. Dingen die met vis weinig te maken hadden en die men normaal (en zelfs nog slechts bij uitzondering) alleen op het land vindt. Het feit was namelijk dat sommige Zeeuwse vissers zich sinds enige tijd ook met archeologie bezig hielden. Het eigenaardige hierbij was dat zij niet, zoals andere archeologen aan opgravingen deden maar wel aan opvisser.

Sinds een hele tijd al wist men dat op de bodem van de Ooster- en Westerschelde allerlei vreemdsoortige voorwerpen verborgen lagen en niet zelden was het voorgekomen dat de vissers sommige van die dingen in hun netten bovenhaalden. Bijzondere aandacht werd aan het opvissen van die eigenaardigheden tot voor die tijd echter niet geschonken en vrijwel altijd werden ze door de vissers achteloos over boord geworpen, zonder dat zij er enig vermoeden van hadden dat ze hier te doen hadden met zeldzame fossielen die tienduizenden jaren oud waren en die een niet te onderschatten wetenschappelijke waarde vertegenwoordigen. Het gevolg hiervan was dat men op het " vangen " van dergelijke vondsten in het geheel niet gebrand was. Niet zelden immers werden de netten erdoor stukgereten en het is zelfs eens voorgekomen dat een visser bij het bekijken van zo'n voorwerp de uiteraard glibberige vangst uit de hand liet schuiven en daarbij tamelijk ernstig aan de voet gekwetst werd.

Plotseling was er in deze zaak echter verandering gekomen. Een mecenas, die voor archeologie heel wat interesse aan de dag legde heeft een bedrag van om en bij de 10.000 guldens ter beschikking gesteld en meteen kon het opvissen van overblijfselen van prehistorische dieren in de Zeeuwse wateren doelbewust en stelselmatig aangevat worden. Aan de ene kant was het nu zo dat de vissers van Breskens en Zierikzee de voorwerpen die zij toevallig ophaalden, niet meer wegwierpen, doch wel naar wal meebrachten, om ze daar aan musea en verzamelaars te verkopen, terwijl aan de andere kant sommige vissers zich zelfs in het vissen van voorhistorische dingen zijn gaan specialiseren. Deze laatsten werden op hun tochten trouwens meer dan eens vergezeld door specialisten van de universiteit van Leiden.

De archeologen geloven dat vooral de diepere plekken van de Scheldebodem in zeeland als echte kerkhoven van voorhistorische dieren mogen beschouwd worden. Rijke vindplaatsen zijn, zo schreef men, zou de diepe kolk bij de ingang van de haven van Terneuzen evenals de vaargeul tegenover Breskens zijn.

De stoot tot deze wondere vangst werd gegeven door visser Van Haneghem uit Breskens. Deze kreeg echter zo'n wonderlijk stuk in zijn netten en hij was de eerste die er enig vermoeden van kreeg dat

die dingen toch weleen zekere waarde konden hebben. Dus bracht hij die ongewone vangst mee naar huis en ging eens praten met mijnmeester Jacobs. Deze verwittigde de oudheidkundige dienst van de Universiteit van Leiden en een onderzoek van de deskundigen wees uit dat de meegebrachte vangst bestond uit een kopstuk met twee horens van een voorhistorische oeros en een slagtang van een mammoet.

Toen de belangstelling van de geleerden gewekt was en de Zeeuwse vissers er zich bewust van waren geworden dat de zonderlinge voorwerpen wel degelijk de moeite van het ophalen loonden, begon men vanzelfsprekend meer aandacht aan die dingen te besteden, met als gevolg dat men van een echte wetenschappelijk georganiseerde fossielenvangst mocht spreken. Nadat een visserssloop met deskundigen aan boord amper een tiental keren uit Zierikzee was uitgevaren had men uit de diepere geulen van de Oosterschelde reeds ruim een halve ton voorhistorische overblijfselen opgedregd, waarvan tal van stukken die de experten als uitzonderlijk betitelden. Naast een reusachtig elandgewei vond men steeds heel wat beenderen en slagtangden van mammoets, melkkiezen van neushorens en zelfs sporen van hyena's en herten die in het ijstijperk leefden. Eveneens werden stenen opgehaald die schenen te wijzen op het bestaan, zeer lang geleden, van dorpen die later door de zee ingepalmd werden.

Algemeen wordt aangenomen dat prehistorische voorwerpen niet alleen te vinden zijn op de reeds genoemde plaatsen in de Oosterschelde doch dat men er eveneens moet kunnen vinden op tal van plekken in het Deltagebied. Velen zijn ervan overtuigd dat deze grillige waterwegen een ongemeen rijke verzamelplaats van overblijfselen uit de voorhistorie vormen.

Bij het systematisch dreggen naar restanten uit lang vervlogen eeuwen, maakte men gebruik van de korre, zijnde een speciaal net dat normaal gebruikt wordt voor het ophalen van mosselen van de banken waar die gezaaid werden. Bij voorkeur "vist" men op diepe plekken, waar men het net tot op een diepte van 50 tot 60 meter onder water kan laten dalen, waarna de korre door de sloop een tijdlang over de zeebodem voortgesleept wordt. De aldus bovengehaalde voorwerpen zien er door het lange verblijf in het water natuurlijk alles behalve mooi uit en zijn meestal overdekt met een dikke korst wier en schelpen, zodat ze op het eerste gezicht vaak moeilijk te herkennen zijn. Dat was ook trouwens de reden waarom de zich gespecialiseerde vissers, door universiteitsdeskundigen vergezeld werden, welke laatsten direct na het bovenhalen van de vangsten tot selectie konden overgaan. Naast deze georganiseerde vangsten bleven zich natuurlijk echter ook de toevallige vondsten voordoen in het gewone visnet precies zoals voorheen het geval was. Het enige verschil hierbij is dat de "gewone" visser de "rotte boel" nu niet meer over boord werpen, doch die vondsten liever mee naar huis brachten, waar altijd wel iemand van een universiteit of musea te vinden was om de vangst te kopen. Sinds de zaak enige ruchtbaarheid had gekregen daagden in Breskens en Zierikzee trouwens ook heel wat privé-verzamelaars op, die voor een prehistorische tand of wervel, dikwijls meer boden dan de officiële instanties.

Wat hier voorafging, had slechts te maken met de fossielenjacht. Om het dier te beschrijven zullen we gebruik maken van de bevindingen

die men opdeed bij het ontdekken van een mammoet in de ijsvelden van Siberie. " In sommige landstreken o.a. Siberie, beschouwde men lange tijd de beenderen van de mammoet als hebbende toebehoord aan een reuzengeslacht van mensen. Het was echter gedaan met deze fabel toen men ook hele skeletten vond. De naam " Wollige Mammoet " slaat op de bekleding uit rode, wollige vacht en zwarte haren bestaande. In het jaar 1799 bemerkte een Toengoesse aan de mond van de Lena-rivier, in Siberie, een hem onbekend reusachtig dier, dat ongeschonden in het ijs lag bewaard. Het volgend jaar, dus in 1800 was het dier van het ijs bevrijd en op een zandbank gestrand, de Toengoes maakten zich van de ivoren stoottanden meester en verkocht ze voor 50 roebel. Eerst zes jaar later kon de Russische geleerde ADAM de overblijfselen van de mammoet terdege bekijken. Ofschoon honden en beren zich met een gedeelte van het vlees en van de ingewanden hadden gevoed, kon Adam zich nog goed voorstellingen maken van wat het dier eenmaal was geweest; kleine, met zwarte haren beklede oorschelp lange rode vacht ; een oog was volkomen ongeschonden gebleven. Adam slaagde erin de beide stoottanden af te kopen; zij waren drie meter lang, half spiraalvormig gewonden en zich naar links en rechts van elkaar verwijderend. De geleerde pakte alles in en stuurde deze kostbare relikwie uit het verleden naar St Petersburg, waar zij volledig werd gerestaureerd en jaren lang verbleef, tot zij naar Noord Amerika verhuisde.

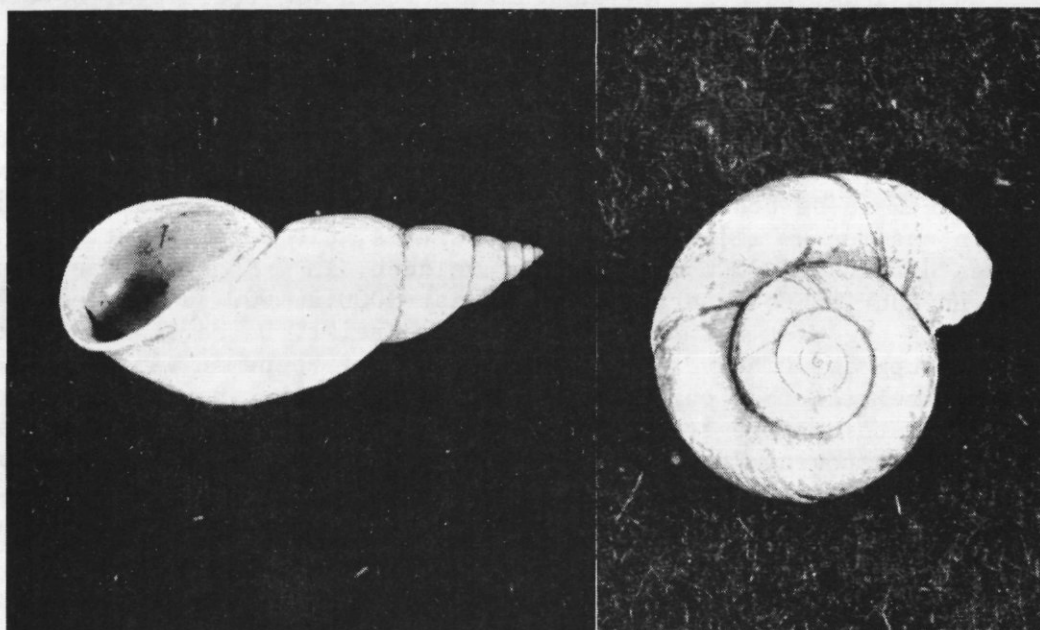
Het wetenschappelijk onderzoek van de inhoud der spijsverteringsorganen en de groeven der maaltanden lichte ons in over het gebruikte voedsel : heidekruid en naalden van pijnbomen. Ook dient vermeld, dat de grotkunstenaars de mammoet altijd met een bult op de rug hebben voorgesteld; deze bult was een voedselreserve en tevens een bewijs dat in het leven van die merkwaardige dieren, geregeld perioden voorkwamen, waarin het voedsel schaars was. Dus hebben de mammoeten niet geleefd in een tropisch of subtropisch klimaat, zoals hun voorganger de mastodonten en de hedendaagse olifanten. Geenszins. Een dichte warme kleding beschutte hen tegen de koude, de geweldige sneeuwstormen en de stortregens. Van het schrale voedsel dat het heidekruid en de pijnbomen leverden, moest wat achtergehouden worden en opgezameld in de bult, om het leven in stand te houden, wanneer de winterstormen woedden over de met sneeuw en ijs bedekte heidevelden.

De exemplaren waar we het nu zullen over hebben, zijn uit een jongere periode en behoren dus tot de geologische moderne tijden.

Schelpenverzamelaars hebben de gewoonte langs de laagwaterlijn van onze stranden te slenteren op zoek naar die schatten die nog aan hun verzameling ontbreken . Het gebeurt dat ze tussen Bredene en De Haan veenplaten aantreffen die door de zee werden blootgespoeld. In de meeste gevallen wordt daar weinig aandacht aan geschonken, en men heeft ongelijk. In die veenplaten steken schelpen die men wel niet op het strand verwacht . Men zal oordeelen dat het zoetwaterschelpen zijn die langs de uitmondingen van rivieren in zee zijn terecht gekomen. Maar deze redenering is fout, want hoe zouden die schelpen zo diep in die veenplaten kunnen vastgehecht zijn ? Er is maar een antwoord :

die schelpen worden teruggevonden op de plaats waar ze eens geleefd hebben.

Toen we in het bezit kwamen van deze exemplaren en ze gingen determineren, wisten we heel goed dat we met zoetwaterschelpen te doen hadden, en dus niet tot de Noordzee behoorden. Wat ons wel interesseerde was : hoe de toestand daar moest geweest zijn in de tijd dat dit weekdier daar leefde. Voor de determinatie hebben we gebruik gemaakt van " De Fauna der Nederlanden " van Prof. H.Boshma, en daarin vonden we de afbeelding en de volledige beschrijving van die schelpen. Het betrof : " LIMNAEA " en de " PLANORBIS ".

Volgens de beschrijving waren beide soorten nog onbekend in het plioceen en het oudere Riss- interglaciaal, maar in jong Holoceen (die men de geologische moderne tijd noemt) reeds zeer talrijk.

Wij hebben hier het " Holoceen " aangeraakt, wat dus wil zeggen volledig recent . In deze periode leefde geen uitgestorven of fossiele diersoorten . Deze periode begon ongeveer 10 à 12000 jaren terug. Willen we ons een voorstelling maken van de aanblik die onze streek toen vertoonde, dan moet onze fantasie alles verwijderen dat aan mens en mensenwerk herinnert. Onze fantasie moet de gesloopte rivierarmen, beken en grachten ledigen en de aangeaarde grond ontbloten. Verder moet ze de aloude graszee opnieuw bevolken met diersoorten, die hier toen hebben geleefd, en waarvan de overblijfselen in zee of bij graafwerken teruggevonden worden : herten, oerossen, elanden, wilde paarden, evenzwijnen, bevers, wolven en in mindere mate ook Europese bizonen. Van die overblijfselen ging ongelooflijk veel verloren, door de onwetenschap van de grondwerkers die deze vondsten als waardeloos goed beschouwden

en nog altijd beschouwen. Een oudheidkundige, wijlen de heer Maertens de Noorhout, vertelt in zijn schriften dat bij graafwerken te Wiche-
len, honderden bovengehaalde beenderen terug in de Schelde werden ge-
worpen.

Wanneer mijn fantasie mij een beeld tovert van hetgeen ons
moerassig deltaland in lang vervlogen eeuwen is geweest ; het moet
een paradijs voor bevers betekend hebben : talrijk zijn ook de over-
blijfselen van deze diersoorten, in onze diepere bodem teruggevonden.
Voorzeker zullen in vroegere eeuwen Noord- en West Europa in menig
opzicht op Canada hebben geleken, vol bos en water. Ook hiet leefden
bevers, vele plaatsnamen leveren daar het bewijs van zoals : Bever
(een gehucht in het arrondissement Aalst), Beverbeek, Beveren bij
Oudenaerde, Beveren bij Kortrijk, Beveren bij Roeselare, Beveren aan
de Ijzer, Beveren Waas, Beverloo, Beversluis (een gehucht bij Rot-
selaere) enz..

Maar laat ons terug komen op de schelpen die wij op onze
stranden uit die veenplaten haalden en ook hoe die veenplaten daar
kwamen. Zoals we reeds gezien hebben ontstonden na de mammoet verzak-
kingen in de bodem op de plaats waar later de Noordzee is ontstaan.
In ons muzeum zijn een viertal kaartjes, die deze evolutie aantonen
en dit tussen 9000 en 6000 jaar geleden. In " Knokke en het Zwin "
van Mauritz Coornaert, leert men dat 3000 à 4000 jaar geleden het zee-
water nog niet het huidige peil had bereikt. De oever van de Noordzee
lag nog een eind verder naar het Noorden. We nemen aan dat de kust-
vlakte zich toen ongeveer 1 km. verder naar het noorden uitstreckte.
Op de toenmalige strandgrens werd het zand door de zeewind gedraagd
en opgestoven. Van het kanaal tot Walcheren groeide een duinenrij,
die na enkele eeuwen zo sterk was dat ze de kustvlakte volledig van
de zee afsloot . De duinengordel hield niet alleen het zeewater buiten
maar belette ook dat de neerslag uit de Zandstreek naar zee stroomde
(tot daar M.Coornaert)

In het gebied achter de duinengordel moet het volgende ge-
beurd zijn : daar moeten stille, heldere waterplassen ontstaan zijn,
die een wonderwereld van microscopische plantjes en diertjes bevatten,
het zogenoemde " Plankton " en verder schaãldiertjes zoals water-
vlooien. Ook insectenlarven en zoetwater weekdieren, waaronder "Limnea
of poelslak en de Planorbis of schijfhorenslak. Na de dood zonken deze
diertjes op de bodem waar ze verrotten, en met hun talloze voorgangers
in een zwart onaangenaam riekend slijk veranderen, waarin moerassen
ontstonden. Op de waterspiegel lagen merkwaardige plantensoorten, maar
deze waren met hun wortelstok in de slijkbodem vast geankerd. De afge-
storven planten zonken op het verrottingsslijk neer, en daar in de
diepte weinig zuurstof aanwezig was, geschiedde de ontbinding onvol-
ledig en ontstond uit hetgeen overbleef, stilaan een zwartbruine
viltachtige massa. Diep in het slijk geworteld en dicht opeen gedron-
gen, leefden daar verschillende soorten oeverplanten. Deze oeverplan-
ten veroverden de hele waterspiegel, van de ene naar de andere oever
groeide een drijftil boven de turf die zelf het verrottingsslijk be-
dekte. Aldus ontstond een turfmoeras.

Omstreeks 500 v.C. brak de zee door de duinengordel en

overstroomde een groot deel van het veenlandschap. Het opkomende en aftrekkende zeewater spoelde geulen in de veenlaag van de kustvlakte. De neerslag van de zandstreek kon langs bedoelde getijdegeulen naar de zee afvloeien. Het ligt voor de hand dat die schelpen die we in de veenplaten vonden, in die periode geleefd hebben en daar ter plaatse de dood hebben gevonden. Wat dit ook rechtvaardigd is dat ze beschreven worden, als dieren die geen bodembewoners waren, maar regelmatig rondkropen op de planten in rijk begroeid ondiep zoetwater.

De exemplaren die we nu wensen aan te raken, en die zich in ons museum bevinden, waren reeds lang uitgestorven voor de mammoet verscheen. We moeten teruggaan tot ongeveer 45.000.000 jaar geleden. De zeeën die de nachten der tijden niet alleen over de Noordzee maar over gans het land gegolfd hebben, waren warme zeeën. Maar laat ons hier het woord geven aan Dr L. Michel Thiery, die na het vinden van enkele haaietanden in de omgeving van Gent, zich het volgende droombeeld of het visioen van een tertiaire zee, waartoe bovengemelde exemplaren behoorden, weergeven :

Luisterend naar de zachte wind, die strelend door de bomen en heersters streek, en naar de geluiden, die uit de stad slechts zwak tot mij doordringen, wikkeld ik mijn gevonden " schatten " in een blaadje zijdepapier, met de bedoeling ze thuis voor de collectie in orde te brengen.

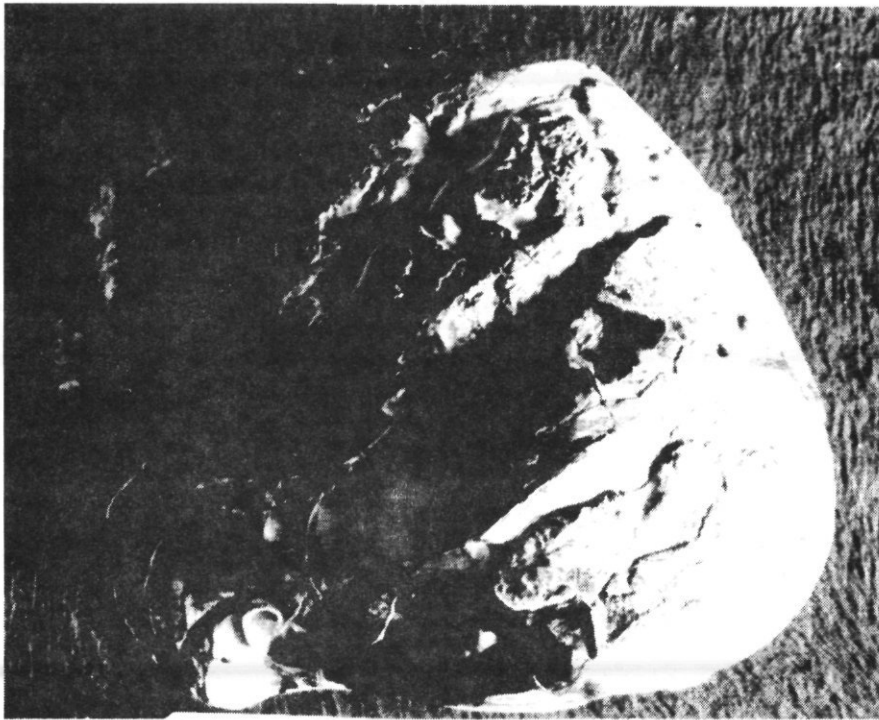
" Schatten " ? Inderdaad, ik heet ze zo, omdat het relieken uit lang vervlogen tijden zijn. Want de beide haaietanden kwamen hier niet toevallig, evenals de twee a drieduizend anderen die ik reeds vroeger vond, en in de stukken schelpen, ofschoon broos en verweerd, herkende ik zonder aarzeling de overblijfselen van de sierlijke hartschelp (Cardita Planicosta)

Mooi lenteweer, warme zonneschijn. De aarde, de groenende kruiden, heersters en bomen, de eerste muurbloemen parfumeerden de lucht. Verkwikt door de omliggende stilte, en het bundeltje " schatten " op mijn knieën, tuur ik peinzend naar de ontwakende natuur. Een aange-naam gevoel van slaperigheid daalt als een nevel over mij ; alles wordt onwezenlijk als een visioen : Ik zie een kobaltblauwe hemel, een groene zee met azuren, purperen en blonde schakering, en langs de golven met kuiven van wit schuim. De lucht trilt van de warmte. Door de bovenste waterlaag snijdt de blinkende rugvin van een voortzwemmende haai. Nautilussen wiegelen met hun paarlemoer- witte schaal aan de oppervlakte en een palm met grote vedervormige bladeren komt op de rug van een lange golf aandrijven. VISIOENEN VAN EEN TERTIAIRE ZEE. Een klaps razen vele vliegtuigen in de lucht. De droom is weg. Nog lagen op zijn knieën het pakketje " schatten " en deze spreken meer dan ooit, een duidelijk verheven taal !..

Maar laten we terug met beide voeten op de grond komen. De Nautilus Centralis die in ons museum terecht kwam, werd opgevisst door Oostendse vissers rond het jaar 1954. Nautilus Centralis is hier veel gezegd, want het betreft hier slechts een steenkern van het dier. Wijzelf waren niet bevoegd dit exemplaar te determineren en daarom werd beroep gedaan op meer bevoegde diensten, die zo vriendelijk waren dit

werkje voor ons op te knappen, en het resultaat was het volgende :

NAUTILUS CENTRALIS (STEENKERN)
EOCEEN + 45.000.000 JAREN
DETERMINE PAR INST.SC. DE BELGIQUE.

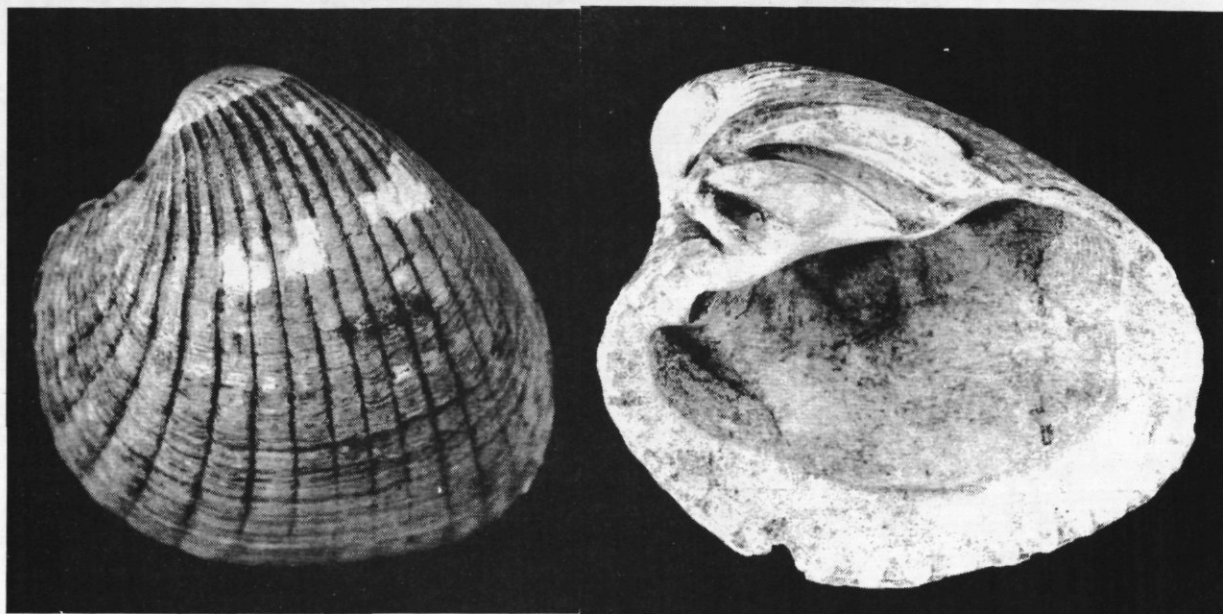

De Nautilus is een koppotig weekdier. Men kent er 2500 uitgestorven of fossielen van, en daartoe behoren de Nautilus CENTRALIS . Thans leven nog slechts 6 soorten . De meest voorkomende is de zgn SCHEEPSBOOT of PARELMOERBOOT . Deze scheepsboot is een inktvis zonder inktblaas en heeft de wetenschappelijke naam NAUTILUS POMPILIUS en ze heeft een lang gewonden schaal van ongeveer 25 cm. Evenals de andere soorten bewoond deze nautilus uitsluitend de warme zeeën. Na de storm drijven deze dieren in grote aantallen op het water, waaruit zou blijken dat ze ook in groot aantal op de bodem leven, zich kruipend voortbewegen met de schaal omhoog. Maar als zij drijven, houden zij de kop met de grote uitpuilende ogen omhooggeheven, terwijl de voelers, die de mond omgeven en die als grijp- en bewegingsorganen dienst doen. Het binnengedeelte van de schaal van de Nautilus is in kamers verdeeld die naar achteren toe steeds kleiner worden en gescheiden zijn door sierlijke holronde tussenschotten. In het midden van deze tussenschotten is een opening met een kort buisje, zodat de kamers met elkaar in verbinding staan. De eerste kamer is groot. Het is de woonkamer. Het dier kan die kamer dichtsluiten met behulp van de schede der twee bovenste tentakels, die tot deksel zijn uitgroeid. Het achterlijf versmalt tot een dunne buis, de zgn SIPHO, die door de opening in het tussenschot al de kamers doorloopt en met het kleinste kamertje verbonden is.

Al deze kamers, met uitzondering van de woonkamer, zijn met gas gevuld, vermoedelijk lucht, en dienen ongetwijfeld als hydrostatisch apparaat bij het rijzen en dalen in de zee. Dus is de NAUTILUS althans in zekere mate, een miniatuur onderzeer. Het is zo goed als zeker dat de geniale Jules Verne hieraan heeft gedacht toen hij in een van zijn werken, nl. Twintig Duizend Mijlen Onder De Zee, de onderzeeboot van kapitein Nemo de NAUTILUS doopte.

Na deze beschrijving, die nodig was om wat meer over de NAUTILUS te begrijpen, keren we terug tot de " steenkern " die in ons museum berust : De NAUTILUS stierf, het weke lichaam trad in ontbinding en loste op in het water. De ledige schaal lag op de bodem, zand, klei en schelpkalk vulde de schaal en begroeven ze tenslotte. Later verkruimelde ook de schaal en loste in het water op. Intussen was de inhoud verhard tot steen, in zekere mate een afgietsel van de inwendige vorm van de schaal. De steenkern, die na zoveel duizenden eeuwen aan de buitenzijde nog weinig van zijn parelmoerglans behouden heeft, laat in zijn tussenschotten deze nog duidelijk waarnemen.

Het volgende exemplaar dat we bespreken is de CARDITA PLANICOSTA, een tijdgenoot van de Nautilus Centralis, en die eveneens in ons museum berust.

Op het Vlaamse strand, tussen De Haan en Wenduine, heeft de zee de tertiaire lagen verwoest. Bij lage tij ziet ge op de vermelde plaats weke groene klei, groenzand, groenzandsteen en losse schalen van Hartschelpen (Carditas) Wie op het strand ledige schelpen of horentjes van hedendaagse weekdieren verzamelt, vindt soms erg gehaverde schalen van Hartschelpen. De golfslag maakte ze los uit de tertiaire laag, en door het rollen op het zandige strand zijn zij in hoge mate afgesleten. Deze

CARDITAS brengen dikwijls de jonge verzamelaars in verwarring : meestal zijn de schelpen overdekt met gaatjes van de boorspons. Het is moeilijk uit de gevonden exemplaren, de juiste vorm van wat eens de schelp was, te bepalen. Alleen het slot of wat er van overblijft geeft u de gelegenheid deze te determineren.

Volledige exemplaren van deze schelp zijn in onze vitrines te zien, maar deze werden teruggevonden in het zand van Aalter. Het zijn tamelijk grote schelpen, met dikke wand en aan de buitenkant met een dertigtal vlakke ribben versierd. De dikke wand gaf ons de verzekering dat we hier te doen hadden met de schelp van een weekdier die eenmaal in de zee hadden geleefd, maar deze soort bestaat niet meer ; het is een uitgestorven of fossielensoort. In de wetenschappelijke (Latijnse) taal heet ze CARDITA PLANICOSTA , wij denken die naam aldus te mogen vertalen : hartschelp met vlakke ribben. De naam hartschelp herinnert aan de fraaie hartvorm van de schelpen, wanneer de beide schalen nog samenhangen.

Het is niet bij gebrek aan stof dat we hier dit artikel afsluiten. We vrezen echter dat onze geachte lezer zal opmerken : dat we gewoon van de heemkunde afdwalen en in de prehistorie zijn terecht gekomen . Als verontschuldiging dit : een familiekundige gaat ver in het verleden zoeken om zijn familie op te sporen. Waarom zouden onze mensen waarvan hun belangstelling gaat naar de schaal- en weekdieren die onze zee bewonen, ook geen belangstelling mogen hebben voor de familie van deze dieren. Deze dienen echter veel verder gezocht te worden, zelfs ver voor de tijd dat er sprake was van de mens.

C.GESELLE.

BRONNEN : " De bodem waar Gent op gebouwd werd " Dr.M.Thiery
" Knokke en het Zwin " M.Coornaert.

WERKING GEDURENDE HET JAAR 1983.

- 01.83 : Wedstrijd op de toptafel voor een boerenhosp.
- 22.01.83 : Kampslagen en uitreiking der prijzen van deze wedstrijd.
- 05.02.83 : Jaarlijks Ten Cuere feestmaal met bal.
Uitreiking van de "Zilveren Tent" aan Willy Debaillie.
- 26.02.83 : Luister- en keuvelavond : Het zoetgevooid Breenings
en " Irene Demaecker vertelt ..."
- 03.83 : Uitgifte Jaarboek 1982, gedrukt in Offset.
: Lidkaart : blauwe duindistel, beschermd volgens K.B. van
16 februari 1976.
- 26.03.83 : Voordracht : BIER door de heer Honoré Van Wallegghem.
- 83 : Medewerking aan Permanente Tentoonstelling in de ST.
RIKIERSKERK te Bredene ingericht op initiatief van de VVV
Bredene. Maken van voorontwerp, opname der beelden en
uitwerking van het project.
- 16.04.83 : Opvoering Nieuw Vlaams Toneel : "Wie slaapt er op de bank"
een inrichting van het Davidsfonds Sas en Dorp met mede-
werking van de heemkring.
- 17.04.83 : Jurering van een wedstrijd ingericht door de familie
Versluys ter gelegenheid van de 100e verjaardag van Staf
Versluys.
- 25.04.83 : Algemene statutaire vergadering.
- 29.04.83 : Vernissage eerste bedevaartvaantje Kapelletje Bredene.
- 30.04.83 tot 03.05.83 : tentoonstelling bedevaartvaantjes en verkoop.
- 04.06.83 : aanbieding van het erelidmaatschap aan de heer Raoul Eeckhout.
- 09.07.83 tot 31.08.83 : bestendige tentoonstelling : BELGISCHE STEDEN
EN DORPEN IN OUDE PRENTKAARTEN (1200 zichtkaarten)
- 10.07.83 : Aperitiefconcert aangeboden door de gemeentelijk harmonie
van Bredene op het voorhof van het Turkyenhof.
- 24.08.83 : Receptie aangeboden ter gelegenheid van het bezoek door de
gemeenteraad aan de tentoonstelling BELGISCHE STEDEN EN DORPEN IN OUDE
PRENTKAARTEN.
- 28.08.83 : Aperitiefconcert aangeboden door de gemeentelijke harmonie.

- 17.09.83 : Bezoek aan de balboogmaatschappij "Koninklijke Sint Joris
gilde" oostende.
- 24.09.83 : Geleide wandeling 's avonds langs de verlichte Brugse
reien . Gids : de heer Six.
- 02.10.83 : Medewerking aan "Eigen kweekmarkt".
- 16.10.83 : Geleid bezoek aan Vogelsanck en de H.Blasiuskerk te Jabbeke
: uitgifte roepsteen n° 80,81, 82, 83, 84 en 85
- 09.12.83 : Ibis avond.
- 18.12.83 : Kwis en pannenkoekennamiddag.

aantal bezoekers aan het heemhuis en museum tijdens de periode 1 november
1982 tot 31 oktober 1983 : 10.031 personen hebben het boek getekend.
Daarin zijn begrepen 85 groepen schoolkinderen en bejaarden, goed voor
4.000 bezoekers.

HEEMKRING TER CUERE - 1983 -
 ooooooooooooooooooooooooooooo

BEHEERRAAD.
 ooooooooooooo

Belpaeme Noel
 Gevaert Ferdinand.
 Vansteenkiste Roland.
 Defever Julia

Hoofdman.
 Onderhoofdman.
 Secretaris.
 Penningmeester.

Cattrijsse Willy.
 Desopper Georges.
 Devriendt Willy.
 Fischer André.
 Fonteyne Gilberte.
 Geselle Camille.
 Lantsoght Jacques.
 Terreyn Henriette.
 Vande Casteele Louis.
 Verburgh André.
 Versluys Roland.
 Willaert Jan.

Ambtshalve het College van Burgemeester en schepenen der gemeente.

Eerebout Roger
 Beeckaert Roger
 Debruyne André
 Vanhooren Willy.
 Vanleenhove Gilbert.
 Maes Jacky.

Burgemeester.
 schepen
 schepen
 schepen.
 Schepen.
 schepen.

EREVOORZITTER.
 ooooooooooooo

Verbanck Richard.

ERELEDEN
 ooooooooooooo

Penninck Jozef.
 Farazyn Daniël.
 Lievens Firmin.
 Eeckhout Raoul.

MEDEDELINGSBLAD.
 ooooooooooooo

ROEPSTEEN.

.....

Duinenstraat 25
Schelpenlaan 4
Jozef II straat 25
Nukkerstraat 5
Warschauststraat 12 bus 8
Koning Albertlaan 67
Notelaarstraat 9
Sluizenstraat 84
Rodenbachstraat 8
Kastanjelaan 37
Sluisvlietlaan 81
Meeuwenlaan 11
Lagravierestraat 43
Hendrik Serruyslaan 42
Frankrijklaan 10
Sluisvlietlaan 108
Duinenstraat 359
Monnikenstraat 14
Kapellestraat 125
Frankrijklaan 48
A.Plovieplein 1
Zijdstraat 1
A.Plovieplein 5
Steenovenstraat 13
Zandstraat 15
Zandstraat 49
St.Ricquierstraat 12
Van Tyghemlaan 47
Breendoncklaan 43
A.Liebaertstraat 64
Guido Gesellestraat 37
Duinenstr aat 86
Torchoutsteenweg 38
Irisstraat 12
Orchideeenlaan 24
Distellaan 34
Zandstraat 13
Zandstraat 31
Zandstraat 77
Duinenstraat 52
Koerslaan 32
Prinses Elisabethlaan 7
Brugse steenweg 1
Zuidstraat 13
Zegelaan 3
Frere Orbanstraat 19
Van Steenestraat 48
Molenstraat 66
Breendoncklaan 7
Steense Dijk 222

Bossaer Raymond
Boucquart Jerome
Boucquaert Leon
Boucquez Roland
Boudengen Jean
Bourgeois Fernand
Bourry Ronny
Bourry Valère
Boxus Leon
Boydens Jan
Brauwers Johan
Brissinck Raymond
Brouckaert Walter
Broucke Aimé
Broucke Henri
Broucke Theo
Bruyneel Roger
Brys John
Brysse Frans
Bulcke William
Buttiens Alfons
Buysse Octaaf
Caestecker Hubert
Caestecker Sylvaan
Calcoen Marcel
Callebaut Guido
Cambier Aimé
Camerlinck Ignace
Campe August
Carbon Pieter
Cardon Romain
Casier Fernand
Casier Oscar
Cattellion Robert
Cattrijsse Roger
Cattrijsse Willy
Cauwenberghs Alfons
Cavereel Albert
Claeys Albert
Claeys Dries
Claeys Gerard
Claeys Jef
Claeys Leon
Claeys Leon
Cliteur Omer
Cloeckaert Notre Dame
Clybouw Karel
Cockaert Jean Pierre
Coelus Robert
Coenye Jozef
Colpaert Alice
Colpaert Maurice
Colpaert Willy

Klemskerke
Bredene
Oostende
Bredene
Oostende
Middelkerke
Leffinge
Bredene
Oostende
Bredene
Oostende
Bredene

Klemskerke
Bredene
Oostende
Bredene

Oostende
Bredene

Oostende
Bredene
Oostende
Bredene

Oudenburg
Gistel.
Bredene
Wilrijk
Oostende
Bredene
Oostende
De Haan
Oostende
Vlissegem
Bredene

De Haan
Bredene

De Haan
Oostende
Bredene

Colsou Marie-Jeanne	Zandheuvel 4 app E4	Bredene	Declerck Maurice	Ooststraat 44	Oostende
Commeyne Noel	Sluizenstraat 4		Declerck Noel	Pr.Marie Josélaan 11	Bredene
Constand- Vandepitte	Vredestraat 24		Declerck Roland	Noordhofstraat 14	
Cool Amedée	Nukkerstraat 63		Declercq Daniel	Violierenlaan 49	Oostende
Coopman François	Wilgenlaan 38	Oostende	Declercq Jean-Pierre	Pauwhoflaan 32	Bredene
Coopman Jan	Joos de ter Beerstlaan 15	Bredene	Decloedt Maurice	Driftweg 147	
Corbesier Christiaen	Zandheuvel 4 bus E11		Decock Paul	Jozef II straat 44	Oostende
Cornet Armand	Nukkerstraat 26		Decock Susy	Jozef II straat 44	
Cornillie Guy	Leffingestraat 61	Oostende	Decommes Georges	St.Franciscusstraat 55	
Corveleyn Roger	Raversijdestraat 9		Decoo Firmin	Duinenstraat 117	Bredene
Courtens Freddy	Gerststraat 66		Decorte Lucien	Vaartblekerstraat 16	Oostende
Crabeels Daniel	Vindictievelaan 20		Decoster-Baels Frank	Ruiterlaan 18	Bredene
Crombez Marcel	Zandheuvel 4 bus C 13	Bredene	Decoster Georges	Rozenlaan 23	
Croos Firmin	Joos de ter Beerstlaan 18		Decouter Yvonne	Sluizenstraat 98	
Crucifix André	Breendonklaan 39		Decraecker Jozef	Coupurestraat 20	
Crucke Gerard	Bloemenlaan 8		Decroos Henri	Vaartdijk Noord 1	Oostende
Cuypers Albert	Tulpenlaan 4		Decroos Paul	Klaprozenlaan 34	
Cuypers Jean-Marie	Duinenstraat 30		Decru André	Stationstraat 30	Diksmuide
Daems Jenny	Dr.Vanderwegheplein 5		Decuyper Elisabeth	Driftweg 207	Bredene
Daems Paul	Kerkstraat 29	Oostende	Dedrie Edward	Olmenlaan 27	Oostende
Dagraed Maria	Peter Benoîtlaan 20A	Bredene	Dedrie Lieve	Leffingestraat 252	
Damman Albert	Fazantenlaan 8		Dedrie Louis	Oude statiestraat 21	
Damman Eddy	Breendonklaan 53		Dedrie Wilfried	Gerststraat 136	
Damman- Pieters G.	Nukkerstraat 9		Defever Cyriel	Duinenstraat 171	Bredene
Dangez Henri	Voorhavenlaan 80	Oostende	Defever Gerard	Pr.Elisabethlaan 44 bus 2	
David Gustaaf	Breendonklaan 22	Bredene	Defever Julia	Rozenlaan 21	
David Marcel	Parklaan 16		Defever Margriet	Rozenlaan 21	
Dawdyt Albert	Knollenstraat 11	Veurne	Defurne Herman	Kappellestraat 3	De Haan
Debaedts Nick	Mariakerkelaan 64	Oostende	De Graeve Eric	Verenigingstraat 6	Oostende
Debaedts Raymond	Benediktijnerstraat 32	Bredene	Degraeve Rachel	Noordzeestraat 18	Bredene
Debaere Werner	Schaarstraat 50	Brugge	De Greef Marcel	Bruggelaan 8	
Debaillie Camiel	Frankrijklaan 3	Bredene	Degrijse Gustaaf	Nieuwstraat 64	
Debaillie Erik	Frankrijklaan 3		Degroote Francine	Voorhavenlaan 205	Oostende
Debaillie Willy	Monnikenstraat 17		Dehaese Maurice	Veldstraat 1	Bredene
Debeen Daisy	Driftweg 43		De Jonckheere René	Antwerpenstraat 2	
Debeen Henri	Polderstraat 171		De Ketelaere Henri	Route de Visé 34	Dalhem
Debeen Marcel	Antwerpenstraat 30		Deketelaere Robert	Nukkerstraat 18	Bredene
De Bethune Emmanuel	Kasteeldreef 10	Marke-Kortrijk	De Keukelaere Lisette	Zuidstraat 2	
Debeuckelaere Oscar	Duinenstraat 311	Bredene	Dekeyser-Decoo André	Kappellestraat 155	
Deblauwe Raoul	Polderstraat 69		Dekeyser Dirk	Zeesterlaan 10	
Deblieck Frans	Staessenstraat 12		Dekeyser Emile	Dr.Van de Wegheplein 5	
De Boeck-Vanderkinderen	Armstraat 12	Zemst	Dekeyser Willy	Vredestraat 41	
Debrock Alfred	Rietstraat 27	Oostende	Dekeyser- Dewaele	Zandheuvel 4 bus J9	
Debrock Marcel	Nieuwstraat 76	Bredene	De Knuydt R	Druivenlaan 23	Oostende
Debruyne André	Spaarzaamheidstraat 14		Delaere Eric	Brugse steenweg 57	Bredene
Debruyne Geert	Staessenstraat 2		Delanghe Gilbert	Kappellestraat 119	
Debruyne Jozef	Buurtspoorwegstraat 47		Delanoey Marc	Zandheuvel 4 bus E1	
Debruyne Richard	Leeuwerikkenstraat 184	Oostende	Deldaele Monica	Stationstraat 70	Oudenburg
Debruyne Valère	J.Besagestraat 57		Deleu Redgy	Populierenlaan 76	Bredene
De Ceuninck Daniel	Nukkerstraat 74	Bredene	De Lille Georges	Buurtspoorwegstraat 55	
Decherf Gilbert	Zuid Oostwijk 11		Delrue Georges	Staessenstraat 25	
Deckers Yves	Antwerpenstraat 42		Deloz François	H.Conscienceplein 3	Middelkerke
Declerck André	Joos de ter Beerstlaan 22		Delrue Lievens	Ieperstraat 22	Oostende

De Ly René	Jonckhoflaan 14	Middelkerke	Dewulf Daniel	Koerslaan 61	Bredene
Demaegt Robert	Kievitstraat 17	Oostende	Dewulf Georges	Dorpstraat 17	
Demeere Henri	Driftweg 135	Bredene	Dewulf-Heus R.L.	Oude Zak 13	Brugge
Demey Maurice	Veldstraat 34		D'Hiedt Rosette	Pr.Albertlaan 27	Oostende
Demol Jan	Hofstedestraat 22	Oostende	D'Hondt Hedwig	Prinsenlaan 3	
De Mol Jean	Frankrijklaan 9	Bredene	D'Hulst Roger	Derbylaan 13	Bredene
Demoor Daniel (+)	Visserkskaai 33 bus 3	Oostende	Dirickx Kamiel	Taboralaan 182	Oostende
Demuynck Germain	Bedeveertstraat 3	Bredene	Dooms Roger	Molenstraat 17	Bredene
De Muyt Roger	Dorpstraat 123		Douvere Etienne	Bredene steenweg 4	Oostende
Dendooven -Pyra J.P.	Houtemstraat 1	Hoegaarden	Dreesen Jan	Rode Kruisstraat 4	
De Pauw Jacinthe	Rozenlaan 9	Bredene	Dubois René	Nieuwstraat 60	Bredene
Depecker Dirk	Pater G.Defeverstraat 7		Dubuy Pieter	Zijdeling 8	
Deplancke Luc	Roggestraat 2	Oudenburg	Duchateau François	Peter Benoitlaan 20A	
De Ponthieu Daniel (+)	Nieuwpoortsteenweg 48	Oostende	Duflou Bernard	Oud Vliegveld 63	Oostende
De Ponthieu Giovanni	Vinkenstraat 23		Dufour Maurice	Sluizenstraat 10	Bredene
De Ponthieu Koenraad	Egemstraat 56	Bambrugge	Dumon Albert	Pr.Albertlaan 77	Oostende
Depoorter Jerome	Spaarzaamheidstraat 15	Bredene	Dumon Alfons	Pr.Elisabethlaan 82	Bredene
Deprez Fernand	Azalealaan 10	Oostende	Eeckhout Raoul	Wagenmakerstraat 1	
Deputter Georges (+)	Meeuwenlaan 15	Bredene	Eerebout Clarisse	Staessenstraat 24	
Derinck Urbain	Kapellestraat 7		Eerbout Jan	Bosduivestraat 4	
Deroo Gilbert	Nukkerstraat 25		Eerebout Paul	Molenstraat 32	Klemskerke
De Rooy Gustaaf	Golfstraat 64		Eerebout Roger	Kapellestraat 229	Bredene
De Rooy René	Sluisvlietlaan 96		Eerw.zusters	Dorpstraat 144	
Derudder Roger	Frans Provoostplein 7		Eerw.zusters	Nukkerstraat 106	
De Rycker Roland	Parklaan 80		Eerw.zusters	Peter Benoitlaan 13	
Deschaecht Frank	Vaartstraat 13		Elewout Jozef	Victoriastrasse 14	Wilhelmshaven
Deschaecht Gustaaf	Vaartstraat 13		Eneman Jules	Driftweg 75	Bredene
Deschaecht Jackie	Pr.Albertlaan 27	Oostende	Everaerdt Pierre	Duinenstraat 13	
Deschaecht Julien	L.Vanderschaeghestraat 14	Bredene	Everaerdt Willy	Duinenstraat 19	
Deschepper Eugene	Mariakerkelaan 8	Oostende	Eyland Daniel	Nukkerstraat 13	
Deschepper Jan	Gelijkheidstraat 56		Faict Herman	Steenovenstraat 28	
Deschepper Prosper	Clemens Heulestraat 22	Oudenburg	Falize Jean-Pierre	H.Serruyslaan 78 bus 19	Oostende
Desmet- Raes	Werkstraat 42	Gent.	Ferier Angèle	Mijnplein 10	
De Smet Valère	Belle-Vue 13	Ledeberg-Gent	Ferier Maurice	Duindoornlaan 13	
Desopper Georges	H.Van Blaerestraat 9	Bredene	Fermans Roger	Serg.Debuynestraat 45	
Desplenter Roger	Monikkenstraat 19		Feys Geert	Frankrijklaan 40	Bredene
Desplenter Valère	Monikkenstraat 21		Feys Henri	Cockerillstraat 8	Oostende
Deswaef Emmanuel	Koerslaan 2		Fischer André	Halfweeghuisstraat 36	Jabbeke
Beswaef Yvan	Wulklaan 20	Oostende	Fischer Karel	Molenstraat 92	Bredene
Deswelgh Remi	Zuidstraat 3	Bredene	Florijn Pierre	Van Hemdenstraat 56	Oostende
Deuss Jeanne	Veldstraat 42	Brugge	Focke Henri	Mariakerkelaan 48	
Devent Georges	Stationplein 18	Knokke-Heist	Fockedeij Roger	Melkerijstraat 2	
DEver Robert	Pr.Marie-Josélaan 9	Bredene	Fonteyne Gilberte	Halfweeghuisstraat 36	Jabbeke
D'Everlange Leon	Pr.Elisabethlaan 25		Francier Jaak	Torhoutsteenweg 509	Oostende
Devisscher Emiel	Vredestraat 17	Oostende	Galand Roger	Ed.De Coussemakerstraat 1	Antwerpen
Devos André	Kon.Astridlaan 18	Bredene	Garreyn Willy	Steenstraat 13	Bredene
Devos Constandt	Kapittelstraat 12	Dentergem	Geldhof Louis	Nukkerstraat 8	
Devos Fernand	Ruiterlaan 8	Bredene	Gerris Erik	Populierenlaan 22	
Devos Roger	Kapellestraat 307		Geryl August	Nieuwdokstraat 38	Oostende
Devriendt Georges	Vanderstichelenstraat 133	Oostende	Geryl Robert	Plantenstraat 22	
Devriendt Willy	Brugse steenweg 53	Bredene	Geselle Camiel	Buurtspoorwegstraat 89	Bredene
Deweever Eric	Dorpstraat 46		Geselle Guido	Stroblomlaan 33	Oostende
Dewilde Gustaaf	Bedeveertstraat 6		Gevaert Aimée	Onafhankelijkheidstraat 4	
			Gevaert Charles (+)	Duinenstraat 28	Bredene

Gevaert Fernand	Duinenstraat 40	Bredene	Ippel Simon	Verenigingstraat 161	Oostende
Gheeraert John	Duinhelmlaan 7		Jonckheere Cyrille	Noord Edestraat 54	Bredene
Gilliaert Etienne	Kapellestraat 239		Jonckheere Gaston	Rozenlaan 15	
Goekint Julien	Industriepark	Oostende	Jonckheere Geert	Kapellestraat 137	
Goes Renaud	Tulpenlaan 1	Bredene	Jonckheere Leon	Vredestraat 30	
Goethals Camiel	Brugse Steenweg 163		Jonckheere Robert	Veldstraat 40	
Goethals Oktaaf	Plassendalesteenweg 17	Oostende	Jonckheere Roger	Driftweg 133	
Goethals Pierre	Plassendalesteenweg 19		Joseph Gilbert	Ter Cuereplein 5	
Goetinck Marc	Karnevest 15	Brugge	Joseph Pierre	Vingerlinckstraat 32	Oostende
Gombert Laurent	Driftweg 31	Bredene	Joseph Rudy	Keerweg 61	Bredene
Groenvynck Firmin	Polderstraat 21		Kerckhof Karel	Plassendalesteenweg 4	
Grootaert-Pintelon J.	Lodewijk Paretlaan 21		Kerkhof Marcel	Kon.Astridlaan 55A	
Gunst-Vandenbroucke M.	Zandheuvel 1 app C12		Ketels Georges	ZuidOostwijk 13	
Gunst Marcel	Zandheuvel 1 app C12		Kimpe Marcel	Duinenstraat 35B	
Gunst Willy	Veldstraat 18		Kimpe Pierre	6 TTR post 10	BSD 4090
Haeck Kamiel	Antwerpenstraat 33		Klaussing Jef	Koninginnelaan 34 app 2	Oostende
Haevermaet Roger	Parklaan 10		Knockaert Cyriel	Noordzeestraat 30	Bredene
Halewyck Raoul	Kasteeldreef 7	Jabbeke	Knockaert-Wandenbroucke	Vredestraat 22	
Hallemeersch André	Aalststraat 10	Bredene	Knockaert Richard	Vaartstraat 9	
Hallemeersch Carlos	Rozenlaan 4		Knockaert Roger	Taboralaan 234	Oostende
Halsberghe Camille	Madeliefjeslaan 66		Knudde Marcel	Dorpstraat 92	Bredene
Handschoenwerker Edgard	Molensstraat 50	Oostende	Kyndt Omer	Gistelse steenweg 11	Westkerke
Hartman Jean	Parklaan 33	Bredene	Labeke Ronny	Molenstraat 21	Bredene
Helsmoortel A-gust	Sportstraat 18		Lacoere André	Verenigingsstraat 20	
Helsmoortel Maurice	Zandstraat 79		Laga Laurent	Polderstraat 031	
Helsmoortel Roger	Driftweg 153		Laga Roger	Stokholmstraat 21 bus 2	Oostende
Helsmoortel-Vandamme	Kon.Astridlaan 23	Brugge	Lagast Noel	Spalaan 63	
Helsmoortel Werner	Hasseltstraat 1	Bredene	Lagast Raymond	Driftweg 79	Bredene
Hemeryck D.	Kerkstraat 8		Lagrou Wilfried	Golfstraat 66	
Hendrickx Wilfried	Pr.Albertlaan 88	Oostende	Lambrecht Gustaaf	Voorhavenlaan 173	Oostende
Herrling Albert	Pr.Marie-Josélaan 11	Bredene	Lams Edmond	Blakmeers 40	Hekelgem
Herrling Paula	Werkzaamheidstraat 72	Oostende	Lams Maria	Duinenstraat 330 bus 31	Bredene
Hersens Annie	Strandlaan 10	Bredene	Lams Prudent	Manestraat 16	Oostende
Heschburg Fernand	Keerweg 30		Lamquet Frank	Uitkerkestraat 7	Lissewege
Hiltrop Marcel	Leopold III laan 14 bus 13	Oostende	Lantsoght Jacques	Aug.Plovieplein 22	Bredene
Hinderijckx Fernand	Edw.Verheyestraat 29	Knokke	Lapon Paul	Lelielaan 10	Oostende
Hoedt Roger	Groentenmarkt 3 bus 14	Oostende	Lasat Willy	Spaarzaamheidstraat 46	Bredene
Hollevoet Albert	Sluizenstraat 99	Bredene	Lataire Remy	Noord Edestraat 41	
Hollevoet Gaston	Antwerpenstraat 14		Lateste Oscar	Fritz Vinckelaan 68	
Hollevoet Leo	Wilgenlaan 32	Oostende	Lateur Luc	Bosdreef 5	Gistel
Hoste Alfons	Dorpstraat 29	Bredene	Lauwereyns Erik	Steenweg op Gistel 238	Oostende
Hoste Roger	Pr.Elisabethlaan 71		Lauwereyns Martine	Buurtspoorwegstraat 93	Bredene
Hosten Wilfried	St.Ricquierstraat 10		Lauwereyns Michel	Kreekstraat 2	Oostende
Hostyn Jan	Rogierlaan 24	Oostende	Lauwereyns Roland	Buurtspoorwegstraat 91	Bredene
Hostyn Joseph	Frère Orbanstraat 80		Lauwereyns Yvette	Nukkerstraat 11	
Hostyn Norbert	Brusselstraat 18		Lebbe Lodewijk	Patet G.Defeverstraat 1A	
Hostyn Paul	Bruggelaan 12	Bredene	Lecluyse Danny	Maessenstraat 22	
Hostyn Walter	Mariakerkelaan 164	Oostende	Lecoutere Maria	Driftweg 63	
Hubert Michel	Buurtspoorwegstraat 60	Bredene	Legein Jacky	Visserkskaai 4	Oostende
Huyghe-Kimpe Dian	Groenendijkstraat 141		Leirman André	Taboralaan 130	
Huyghebaert André	Verbondenlaan 8		Lems André	Nukkerwijk 2	Bredene
Inghelbrecht André	Wilgenlaan 46	Oostende	Lermyte Albert	Mariakerkelaan 18	Oostende
Inghelbrecht Wilfried	Kapellestraat 121	Bredene	Levacke Willy	Zeelaan 12	Bredene
			Lewyllie Jan	Koninginnelaan 52A	Oostende;

Libin Ronald	Gelijkheidstraat 10	Oostende	Monballiu André	Rozenlaan 20	Bredene
Lievens Simonne	Guido Gesellestraat 5	Bredene	Monteny Ferhand	Vaartstraat 9	Oostende
Lievens Firmin	Baden Powelllaan 2	Brussel	Monteny John	Pescatorstraat 45	Bredene
Lievens William	Oud Vliegvelde 23	Oostende	Monteny Roland	Spaarzaamheidstraat 39	
Lievens Willy	Dorpstraat 74	Bredene	Moyaert Georges	Parklaan 55	
Lingier Daniel	Wagenmakersstraat 18		Muylaert Freddy	Berkenstraat 28	Beernem
Lingier Jaak	Dorpstraat 95		Mylle Lucien	Nukkerstraat 24	Bredene
Lingier Maurice	Wagenmakerstraat 16		Naesen Pierre	Violierenlaan 10	
Lingier Robert	Dorpstraat 104		Neels Erna	Schelpenlaan 17	
Loncke Roger	Voorhavenlaan 151	Oostende	E.H.Neiryck Firmin	Spanjestaart 6	Ardoioie
Loy Alfred	Duinhelmlaan 5	Bredene	Neirinck Robert	Dorpstraat 86	Bredene
Moy Marc	Batterijstraat 70		Neiryck Henri	Benediktijnerstraat 16	
Loy Walter	Molenstraat 9	Nieuwenkerken	Neyt Leopold	Dorpstraat 31	
Luca Camille	Pr.Albertlaan 68	Oostende	Nootaert Roger	Leffingestraat 154	Oostende
Luca Robert	Pr.Albertlaan 71		Nyssen Jules	Dorpstraat 20	Bredene
Lucidarme Albert	Sluisvlietlaan 67	Bredene	E.H.Olivier Albert	Spaarzaamheidstraat 33	
Luja Marcel	H.Consciencelaan 3		Opstaele André	Gistelsteenweg 7	Varsenaere
Lust Dirk	Spaarzaamheidstraat 56		Opstaele Roger	Lodewijk Paretlaan 24	Bredene
Maene Daniel	Monikkenstraat 18		Orlans Richard	Waterhoenstraat 31	Gent
Maertens Bernard	St.Paulusstraat 40	Oostende	Panckoucke Raymond	9.W. S.M.S.L. Telecom	BSD 41 BPS
Maes Jacky	H.Zwaenepoelstraat 1	Bredene	Parein Jos	Brugse steenweg 57A	Bredene
Maes Jef	Nieuwpoortse steenweg 457	Oostende	Passchijn Freddy	Druivenlaan 9	Oostende
MAhieu Raymond	Duinenstraat 186	Bredene	Pattyn Willy	Molenstraat 60	Bredene
Major James	Kerkstraat 25	Oostende	Pauwels Daniel	Liefkemoreslaan 28	
Major Walter	Edm.Laponstraat 10		Pierloot-Tratsaert R.	Elisabethlaan 21	Oostende
Makelberghe Jannie	Breendonklaan 12	Bredene	Pieters Etienne	Peter Benoitlaan 30	Bredene
Marest Leopold	Dorpstraat 96		Pincket Jozef	Groenendijkstraat 149	
Mariën Willy	Fritz Vinckelaan 97		Piolon Frans	Olmenlaan 31	Oostende
Martens Ghislain	Frankrijklaan 5		Pitteljon Gustaaf	Prins Karellaan 22	Bredene
Masscheleyn Erik	Pauwhoflaan 22		Pittery Gilbert	Buurtspoorwegstraat 87	
Massenhove Alphonse	Zandvoordestraat 58	Oostende	Plovie Ariane	Zeedijk 137 C	Oostende
Mechele Julien	Spaarzaamheidstraat 38	Bredene	Plovie Ivan	Frankrijklaan 48	Bredene
Meesschaert Charles	Duinenstraat 169		Plovie Marcel	Eigen haardstraat 9	Oostende.
Meesschaert Henri	Kon.Astridlaan 53		Poppe Georges (+)	Frankrijklaan 8	Bredene
Meesschaert Oscar	Landweg 9		Poppe Marcel	Van Isegemlaan 33 bus 8	Oostende
Meesschaert Roland	Nieuwe steenweg 192	De Haan	Poppe Roger	Spaarzaamheidstraat 76	Bredene
Meeze Romain	Pr.Marie-Josélaan 6	Bredene	Pottier Patrick	Dr.Verhaeghestraat 107	Oostende
Melis Charles	Zandstraat 20		Priloot Hans	Ahornweg 9	Seelze (Dtsland)
Melis Etienne	Duinenstraat 345		Provoost Emiel	Paul Michielslaan 33	Oostende
Mestdagh Frans	Golfstraat 23		Puis Gustaaf	Keerweg 23	Bredene
Metdepenninghen	Zuid Oostwijk 8		Putzeys René	Dr.Vanderhaegestraat 10	Oostende
Metsu Johan	Kon.Astridlaan 15A		Puystiens Frans	Derbylaan 1	
Metsu Roland	Zandstraat 91		Pyra Georges	Dorpstraat 74	Bredene
Metsu Walter	Kon.Astridlaan 15A		Pyra Gerard	Sluisvlietlaan 62	
Metsu Willy	Kapellestraat 143		Pyra Kamiel	Kapellestraat 131	
Meyers Edward	Plantenstraat 72	Oostende	Pyra Maurice	Brugse steenweg 171	
Meysman Louis	Buurtspoorwegstraat 52	Bredene	Pyra Raf.	Kerkstraat 44	Knokke
Meysman Roland	Buurtspoorwegstraat 52		Pyra Remi	Violierenlaan 18	Bredene
Meyus Charles	Ijzerlaan 2		Questier Marcel	St.Ricquierstraat 11	
Mihl Jan	Amsterdamstraat 12	Oostende	Questier Roger	Frankrijklaan 16	
Minne Germain	Zandstraat 105	Bredene	Raes-Schallier	Parklaan 20	
Molleman Jessie	Duinhelmlaan 4		Ragaert Roger	Nukkerstraat 12	
Mommerency Oscar	Rozenlaan 25	Bredene	Ramaeckers Maria	Gentstraat 32	

Rammant Norbert	Veldstraat 2	Bredene	Steenhuysen Frans	Sluizenstraat 107	Bredene
Rau Raymond	Torhoutsteenweg 7 bus 14	Oostende	Strobbe Jacques	Driftweg 41	
Rau Roland	Vismijn 38		Stubbe Christiaan	Driftweg 51	
Remaut Jeanette	St.Petrus en Paulus plein 9		Stubbe Jozef	Sluisvlietlaan 75	
Reumbrouck René	Voorhavenlaan 171		Stubbe Philomène	Pr.Elisabethlaan 24	
Reumbrouck Roger	Spaarzaamheidstraat 88		Dr.Tack	Pr.Elisabethlaan 34	
Reynders Lucie	De Smet de Naeyerlaan 56		Taillaert Roger	Zegelaan 16B	
Rigaux Freddy	Pr.Albertlaan 38	De Panne	Tas Oscar	Legeweg 226	Oostkamp
Rivière Emmanuel	St.Ricquierstraat 16	Bredene	Tas Robert	Diestseweg 95	Geel
Rommelaere Yves	Van Tyghemlaan 59	Oostende	Tavenier-Vandewalle	Polstraat 14	Moerkerke
Roose-Lingier Roger	Stuiverstraat 290		Teetaert Raymond	Diksmuidestraat 33	Blankenberge
Rosseel André	Hoefijzerlaan 81	De Haan	Terrijn Henriette	Buurtspoorwegstraat 89	Bredene
Rosseel Georges	Dr.Moreauxlaan 65	Oostende	Terrijn Redgy	Vredestraat 33	
Rossel Fernand	Meiboomlaan 21		Teunkens Maria	Zuidstraat 2	
Rotsaert Frank	Dorpstraat 4	Bredene	Thieren Germain	De Smet de Naeyerlaan 64	Oostende
Rotsaert Freddy	Frankrijklaan 6		Thoen Hugo	Erfgoedlaan 7	Astene-Deinze
Rotsaert René	Dorpstraat 4		T'Jampens Maurice	Duinenstraat 302	Bredene
Rousseau Jean-Pierre	Keerweg 1		T'Jampens Rik	Kolaardstraat 142	Gistel
Rousselle Marc	A.Liebaertstraat 48	Oostende	Tourlousse Henri	Zeesterlaan 35	Bredene
Rousselle Robert	Driftweg 1	Bredene	Tousseyn Jacques	Peter Benoitlaan 34	
Rubben Jan	Steenstraat 54	Ekeren	Tratsaert Raymond	Spaarzaamheidstraat 51	
Rubben Karel	Capucijnenlaan 11	Aalst	Tulpin Medard	Noord Edestraat 112	
Ruttens Felix	Sluisvlietlaan 29	Bredene	Van Acker Robert	Parklaan 70	
Saelens Marie	Polderstraat 135		Vanalderweireldt Eduard	Thomas Vanloostraat 52	Oostende
Samaey Willy	Batterijstraat 1	Klemskerke	Van Baelenberghe Alfons	Vrijhavenstraat 33	
Samyn Joannes	Groenendijkstraat 73	Bredene	Van Bavinckhove Marcel	Sluizenstraat 234	Bredene
Schamp Edmond	Duinenstraat 135		Van Buren Roger	Pauwhoflaan 56	
Schamp Yvan	Zeesterlaan 40		Van Caillie André	Verenigingstraat 36	Oostende
Schaut Louis	Parklaan 18		Mevr.Van Caillie	Verenigingstraat 36	
Schillewaert Arthur	Golfstraat 14		Mevr.Van Canneyt Jules	Haseeltstraat 3 bus 3	Bredene
Schillewaert Eddy	Dorpstraat 30		Van Cauter Marc	Nukkerstraat 58	
Schillewaert Frans	Nukkerstraat 67		Vancraeynest Raymond	Blauwkasteelstraat 103	Oostende
Schram Raymonde	Zandheuvel 4 app E1		Van Dale Hector	Vooruitgangstraat 341	Brussel
Seminarie voor Volkskunde	Blijde inkomstraat 21	Leuven	Van Daele Georges	Vaartstraat 3	Bredene
Servaes Ghislain	Elisabethlaan 246	Oostende	Van Daele Serge	Spaarzaamheidstraat 64	
Mevr.Servaes-Sterckx	Elisabethlaan 246		Vandecasteele André	Wilgenlaan 11	Klemskerke
Seys Willy	Ooststraat 36		Vandecasteele Charles	Breendonklaan 26	Bredene
Simoen Roger	Keignaertlaan 56		Vandecasteele Henri	Molenstraat 88	
Sinnaeve René	Fritz Vinckelaan 51	Bredene	Vandecasteele Jean	Spaarzaamheidstraat 82	
Slabbinck Roland (+)	Frankrijklaan 50		Vande Castele Louis	St.Ricquierstraat 17	
Smets Frans	Driftweg 17		Van de Kerckhove Aimé	Fr.Musinstraat 41 bus 9	Oostende
Smissaert Rita	Nieuwstraat 12		Van de Kerckhove Cam.	Van Iseghemlaan 98 bus 6	
Snoeck Freddy	Golfstraat 2		Vandekerckhove Marcel	Brusselstraat 12	Bredene
Soete François	L.Paretstraat 19		Vandemaale Roland	Boterweg 8	Vleteren
Spiegelaeere Roger	Leopoldstraat 17	Torhout	Vandenberghé André	Keramiekstraat 2	Oostende
Stadsbibliotheek	Feestpaleis	Oostende	Vandenberghé Edwin	Dorpstraat 14	Klemskerke
Standaert Ronny	Dahlialaan 54		Vandenberghé Gilbert	Vanderstichelenstraat 117	Oostende
Steen Amédée	Kappellestraat 3	Bredene	Vandenberghé Gustaaf	Pr.Karellaan 6	Bredene
Steen Yvan	Kasteellaan 4		Mevr.Vandenberghé J.	Batterijstraat 74	
Steenacker Henri	Van Tyghemlaan 55	Oostende	Vandenberghé Maurice	Ed.Hammanstraat 31	Oostende
Steenacker Roger	Sluizenstraat 190	Bredene	Vandenberghé Roger	Wilgenlaan 29	
Stragier Richard	Darwinlaan 121 A		Vandenberghé Willy	Benediktijnerstraat 17	Bredene
			Vanden Bogaerde Camille	Sluizenstraat 180	

Vandenbogaerde Gerard
 Vandenbogaerde Marcel
 Vandenbon Gustaaf
 Vandenbroecke Felix
 Vandenbroele Willy
 Vandenbroucke Georges
 Vandenbroucke Maurits
 Van Den Buys Piet
 Vandenbussche Maurice
 Vandenbussche Willy
 Dr.Vandenweghe Jan
 Vandepitte Cyriel
 Vandepitte Germain
 Vanderbeke Marcel
 Van der Beken Michel
 Vanderghote Leopold
 Vanderkinderen Jozef
 Mevr.Vanderstichele M.J.
 Vanderwal Arthur
 Vandeveldt François
 Vandewalle Luc
 Vandewalle Paul
 Vanduyfhuys Dirk
 Van Dyck Gilbert
 Van Haverbeke Eddy
 Van Hee Eugène
 Van Hee Roger
 Vanhooren Firmin
 Vanhooren Freddy
 Vanhooren Raymond
 Vanhoucke René
 Vanhoutte Jozef
 Vanhoutte Maurice
 Vanhijfte Marc
 Van Isacker Jacques
 Van Iseghem August
 Vanlaere Gerard
 Vanleenhove Frans
 Vanleenhove Gilbert
 Vanloo Anne-Marie
 Vanloo Jenny
 Vanloo René
 Vanloo Roland
 Vanmassenhove Aline
 Vanmassenhove Camiel
 Vanmassenhove Fernand
 Vanmassenhove Marc
 Vanmassenhove Roland
 Vanmoortel Robert
 Van Moortel Eric
 Vannecke Fernand
 Mevr.Van Parijs-Pieters
 Vanreempts-Warmoeskerken

Antwerpenstraat 52
 Brugse steenweg 176
 Zandheuvel 1
 Kemmelbergstraat 9
 Landweg 3
 Veldhoekstraat 12
 Veldstraat 10
 Dorpstraat 105
 Buurtspoorwegstraat 53
 Fritz Vincelaan 99
 Pr.Albertlaan 70
 Noord Edestraat 9
 Blankenbergse steenweg 158
 Lelielaan 8
 Peter Benoitlaan 1-3
 Benediktijnerstraat 30
 Noord Edestraat 34
 Keerweg 43
 Dorpstraat 89
 Christinastraat 83
 Westkerkestraat 3 bus 3
 Albatrosstraat 15
 Kroonlaan 29
 Nieuwpoortse steenweg 597
 Nieuwpoortse steenweg 20A
 Drift 9
 Groenendijkstraat 102
 Zeelaan 9
 Ringlaan Zuid 106
 Noordzeestraat 8
 Vredestraat 16
 Schelpenlaan 20
 Veldstraat 16
 Duinenstraat 168
 Breendonklaan 49
 Stockholmstraat 47
 Buurtspoorwegstraat 63
 Duinenstraat 35
 Batterijstraat 66
 Duinenstraat 53
 Kasteellaan 11
 Duinenstraat 333
 Pauwhoflaan 35
 A.Plovieplein 10
 Kon.Astridlaan 75
 Dorpstraat 2A
 Westbilklaan 3
 Sluisvlietlaan 33
 Zeesterlaan 23
 Benediktijnerstraat 28
 Vrijheidstraat 114
 A.Plovieplein 3
 Lodewijk Paretlaan 15

Bredene
 Blankenberge
 Bredene
 Maldegem
 Bredene
 Oostende
 Bredene
 Oostende
 Brugge
 Oostende
 Bredene
 Oostende.
 Bredene
 Oostende
 Ichtegem
 Oostende
 Wenduine
 Bredene
 Klemskerke
 Bredene
 Snaaskerke
 Bredene
 Oostende
 Bredene
 Gistel
 Bredene
 Oostende
 Bredene

Vanremoortele-Ketelers
 Van Rickstal Hendrik
 Van Riebecke Lucien
 Van Steene Geert
 Van Steene Luc
 Vansteene Remi
 Vansteenkiste Maurice
 Vansteenkiste Oscar
 Vansteenkiste Roger
 Vansteenkiste Roland
 Vanthuyn Gilbert
 Vanthuyn Philippe
 Vantroostenberghe Ronny
 Vanwalleghem Medard
 Vanwalleghem Honoré
 Vanwalleghem René
 Velghe Alfons
 Velghe Dirk
 Venmans-Cordier René
 Verbanck Karel
 Verbanck Louis
 Verbanck Maria
 Verbanck Richard
 Verbiest Raymond
 Verburgh André
 Verburgh Eddy
 Vercnocke Fernand
 Vercruysse André
 Verduyn Elie
 Vergoote Roland
 Verhaeghe Albert
 Verhaeghe Allard
 Verlaecke August
 Verlinde Alois
 Verlinde André
 Verlinde Hélène
 Verlinde Roger
 Verlonje Wilfried
 Vermeersch Gilbert
 Vermeersch Juvenal
 Vermeire-De Co
 Vermeire Herman
 Vermeulen Arsène
 Vermeulen Roland
 Vermeulen André
 Vermoortele Alfons
 Vermoortel André
 Versluys Kamiel
 Versluys Lucienne
 Versluys Marleen
 Versluys Noel
 Versluys Pierre
 Versluys Remi

Balselpad 2
 Zwaluwenstraat 63
 Eendrachtstraat 66
 Vredestraat 6
 Vermeylenstraat 46
 Zeesterlaan 4
 Ijzerlaan 5
 Nukkerstraat 7
 Ruiterslaan 4
 Sluisvlietlaan 100
 Dorpstraat 38
 Rogierlaan 4
 Oostendebaan 27
 Duinenstraat 2
 Pr.Elisabethlaan 94
 Frère Orbanstraat 59
 Dorpstraat 120
 Kon.Astridlaan 79
 Keerweg 63
 Zonnellaan 14
 Staessenstraat 3
 Driftweg 65
 Driftweg 65
 Kaaistraat 19 bus 2
 Zwanenlaan 75
 Longchamplaan 101
 Eksterstraat 34
 Van Hembdenstraat 13
 Sluisvlietlaan 35
 Liefkemoreslaan 18
 Stijn Streuvelsstraat 19
 Noord Edestraat 72
 Zandvoordestraat 119
 Nukkerstraat 65
 Benediktijnerstraat 24
 Pr.Marie-Josélaan 5
 Nukkerstraat 86
 Albert 1 Promenade 16
 Blauwkasteelstraat 98
 Nukkerstraat 71
 Polderstraat 137
 Klemskerkestraat 21
 Pater G.Defeverstraat 22
 Duinenstraat 219
 Sluizenstraat 1
 J.Demeyerstraat 40
 Kapellestraat 61
 Kapellestraat 167
 Zeesterlaan 17
 Rozenlaan 13
 Brusselstraat 4
 Brusselstraat 10
 Zandstraat 95

Oostende
 Bredene
 Oostende
 Bredene
 Oostende
 Middelkerke
 Bredene
 Oostende
 Bredene
 As
 Bredene
 Oostende
 Oostende
 Bredene
 Oostende
 Bredene
 Menen
 Bredene
 Oostende
 Bredene
 Oostende
 Bredene
 Blankenberge
 Bredene

Versluys Roland	Brusselstraat 8	Bredene
Versluys Willy	Kapellestraat 167	
Verstraete Frank	Rogierlaan 38	Oostende
Verstraete Marc	Batterijstraat 38	Klemskerke
Vervaecke Marcel	Pr.Marie-Josélaan 3	Bredene
Vevey Roland	Zandvoordestraat 232	Oostende
Vilain Omer	Rogierlaan 38	
Vlaemynck Jan	Eendrachtstraat 88	
Volcke Guido	Vanderstichelenstraat 135	
Vrambout Emiel	Pr.Elisabethlaan 46	Bredene
Vrancken Paul	Lelielaan 4	Oostende
Mevr.Vrancken Raymond	Vicognedijk 26	
Vrancken Willy	Groenendaallaan 51	
Vroman Marc	Vicognedijk 15	
Warlop Bernard	Kon.Astridlaan 61	Bredene
Westerlinck Robert	Duinenstraat 127	
Wets Eddy	Spreeuwenlaan 20	Oostende
Weynen Eugène	Brugse steenweg 49	Bredene
Willaert Jean-Pierre	Van Dijkstraat 22	Oostende
Willems Tony	St.Claradreef 28	Brugge
Willeput Arseen	Populierenlaan 82	Bredene
Wybo Alfons	Vicognelaan 5	
Wyntin Herman	Sluizenstraat 130A	
Zanders Roger	Plassendale steenweg 15A	Oostende
Zonnekeyn Leonard	Jacob Besagestraat 10	
Zwaenepoel Walther	Zandstraat 103B	Bredene
Zwaenepoel Willy	Zegelaan 2	
Zwaenepoel Willy	Zuid Oostwijk 7	
Zwart Arie	Koerslaan 47	

.....

